

DEDE ÖMER RÛŞENÎ

Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği

ve

Dîvânının Tenkidli Metni

Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇU

ÖZ GEÇMİŞ

01.10.1970 tarihinde Rize'nin İkizdere ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini İkizdere'de tamamladı. 1987 yılında girdiği Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden 1991'de mezun oldu. Ankara-Evren Lisesi; Erzurum-Şenkaya Lisesi ve Güzelova İlköğretim Okulu'nda edebiyat ve Türkçe öğretmenliği yaptı. 1992'de mezun olduğu bölümde asistan olarak göreve başladı. 1993'te yüksek lisans öğrenimini, 2000 yılında da doktorasını tamamladı. 26 Nisan 2006 tarihinde Eski Türk Edebiyatı Doçenti oldu.

Güney Kore'nin Pusan Şehrinde *Pusan University of Foreign Studies* bünyesinde ve *Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi*'nde misafir öğretim üyesi olarak bulunan Orhan Kemâl Tavukçu, halen *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi*'nde Eski Türk Edebiyatı doçenti olarak çalışmaktadır.

Evli ve iki çocuk babası olan Tavukçu'nun ulusal ve uluslar arası ortamlarda yayımlanmış makale ve bildirileri bulunmaktadır. İngilizce bilmektedir.

ÖZET

XV. yüzyılın mutasavvıf (mistik) şairlerinden olan Dede Ömer Rûşenî köklü bir aileye mensuptur. Bu durum onun iyi bir eğitim almasına da zemin hazırlamıştır. Memleketi Tire’de mevlevihane olarak yapıldığı anlaşılan Yeşil İmaret Medresesi’nde başladığı eğitimini Bursa’da sürdürmüştür. Şiirlerinde sıkça ifade ettiği Mevlânâ sevgisi buradan kaynaklanmaktadır.

Eserlerinin hemen tamamında tasavvufî (mistik) konuları ele almıştır. Divanı’nda da durum farklı değildir. Ana temayı oluşturan tasavvuf (misticizm), bir bakıma şairin yazma amacıdır. Bir başka deyişle Rûşenî, şiirlerini tasavvufî düşüncelerini anlatmak için yazmıştır. Şairin samîmî ve lirik üslûbunun derinliklerinde bu sûfî duruşun izleri vardır.

ABSTRACT

Dede Ömer Rûşenî, one of the mystic poets of the fifteenth century, belonged to a long established family. This condition enabled him to receive a good education. Having started his education in the Yeşil İmaret Madrasah, which is considered to have been built as a Mevlevi house, he continued it in Bursa. Love for Mevlânâ, which he frequently refers to in his poems, stems from this education.

In almost all of his works, he deals with mystic topics. It is not different in his Divan, either. In a way, mysticism, which constitutes the main theme, is the poet's purpose for writing. In other words, Rûşenî wrote his poems to tell about his mystic ideas. Under the poet's genuine and lyrical style, lies this Sûfî attitude.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	6
KISALTMALAR.....	8
GİRİŞ	
XV. YÜZYIL TÜRK EDEBİYATINA GENEL BİR BAKIŞ	18
DEDE ÖMER RÜŞENÎ, HAYATI, TARİKATI, ESERLERİ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ	18
1.Hayati	18
2.TarİKati	28
3.Eserleri	34
3.1. Türkçe Manzum Eserleri	34
3.1.1. Divan	34
3.1.2. Mesneviler	35
3.1.2.1. Çoban-nâme	35
3.1.2.2. Miskinlik Kitabı (Miskin-nâme)	36
3.1.2.3. Ney-nâme	37
3.1.2.4. Kalem-nâme	38
3.1.3. Silsile-nâme-i meşâyih	38
3.2. Arapça Mensur Eserleri	39
3.2.1. Hâşiye alâ Envâri't-Tenzil ve Esrâri't-Te'vîl	39
3.2.2. Tarikat-nâme	39
3.2.3. Risâle fi't-tecvîd ve fi't-tasavvuf	39
3.3. Rûşenî Adına Kayıtlı Diğer Eserler	40
3.3.1. Rûşenî'ye Ait Olanlar	40
3.3.1.1. Âsâr-ı Aşk	40
3.3.1.2. Pend-nâme	40
3.3.1.3. Terceme-i Kand-i Nebât	41
3.3.1.4. Kitâb-ı Mevlânâ	41
3.3.1.6. Kıssa-nâme	41
3.3.2. Başka Müelliflere Ait Olanlar	41
3.3.2.1. Kitâb-ı Dil-güşâ-yı Rûşenî	41
3.3.2.2. Âgâz-ı Kitâb-ı Merâtib-i Seb'a	42
3.3.2.3. Terceme-i Ferâ'izü's-Secâvendî	42
3.3.2.4. Gülşen-i Tevhid	43
3.3.2.5. Tuhfe-i Gevher-nizâm	43
3.3.2.6. Gülşenî'nin Şiirleri	43
3.3.2.7. Bülbül-nâme	43

4. Rûşenî'nin Edebi Kişiliği ve Şiirlerinin Özellikleri.....	44
4.1. Rûşenî'nin Şiirinde Dil ve Üslup	44
4.1.1. Etkilediği ve Etkilediği Şairler	66
4.1.1.1. Etkilediği Şairler	66
4.1.1.2. Etkilediği Şairler	76
4.2. Rûşenî'nin Şiirinin Başlıca Özellikleri	84
 RÛŞENÎ DÎVÂNÎ'NİN TENKİTLİ METNİ.....	86
 1. Metin Tespitiyle İlgili Hususlar	86
1.1. Karşılaştırmada Kullanılan Nüshaların Tavsifleri.....	87
1.1.1. M : Millet Ktp., Ali Emiri, Manzum, nu. 184	87
1.1.2. N : Nuruosmaniye Ktp., nu. 3851	88
1.1.3. S1 : Süleymaniye Ktp., Şazeli Tekkesi, nu. 50	88
1.1.4. A : Arkeoloji Müzesi Ktp., nu. 1152.....	89
1.1.5. B : Bayezid Devlet Ktp., nu. 3354	90
1.1.6. S2 : Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nu. 2641	90
1.1.7. S3 : Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nu. 3748	91
1.1.8. T : Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Revan, nu. 768.....	92
1.2. Rûşenî Külliyyatının Diğer Nüshaları.....	92
1.2.1. Türkiye'deki Çeşitli Kütüphanelerde Bulunan Nüshalar	92
1.2.2. Yurt Dışındaki Çeşitli Kütüphanelerde Bulunan Nüshalar	94
1.3. Karşılaştırmada Kullanılan Nüshaların Değerlendirilmesi	95
1.4. Nüshaların Soyağacı.....	96
1.5. Metin Tespitiyle İlgili Hususlar	97
2.Divân'ın Tenkitli Metni	100
2.1. Kasîdeler.....	100
2.2. Gazeller	118
2.3. Musammatlar.....	193
2.4. Müstezâd	214
2.5. Kıt'alar	217
2.6. Tuyuglar	218
2.7. Mesnevîler.....	250
2.8. Matla' ve Müfredler	250
 SONUÇ	86
EKLER	259
KAYNAKLAR.....	263
DİZİN	275

ÖN SÖZ

İmparatorluk olma sancıları çeken Osmanlı Devleti'nin Ankara Savaşı hezimetleriyle girdiği XV. yüzyıl, siyasi olduğu kadar edebi ve kültürel alanda da hareketli bir dönemi ifade etmektedir. Ankara Savaşını takip eden yıllarda nispeten kesintiye uğrayan bu süreç, Fatih'in İstanbul'u almasıyla kapsamını genişleterek devam etmiştir. Fethin kültür ve edebiyat alanındaki dikkat çekici sonuçlarından biri, Sultan II. Mehmet tarafından İstanbul'un manen ve maddeten imarı için bilim, kültür ve sanat adamlarının çağrılması olmuştur. Fâtih dönemi ve sonrası, bu yönüyle, Osmanlı İmparatorluğu'nun siyaset, sanat ve edebiyat alanında zirveye ulaştığı XVI. yüzyılın da hazırlayıcısıdır.

İstanbul fetihle beraber bir cazibe merkezi olmaya başlamıştır. Ancak tasavvufi hayatın en canlı hatıraları ve büyük temsilcilerinin bulunduğu doğunun (Acem) çekiciliği devam etmiştir. Bu dönemde Anadolu'da belli bir seviyeye geldiklerini düşünenler, bilgilerini artırmak ya da meşhur bir şeyhe inti sap etmek üzere, bugün Azerbaycan, İran, Harezm ve Özbekistan'ın da kısmen içinde olduğu, çok geniş bir bölgeyi karşılayan Acem'e giderler.

Dede Ömer Rûşenî de gönül yaralarını sarmak üzere Acem'e gidenlerdendir. Aydınli aristokrat bir aileye mensup olan Dede, burada Yahyâ Şirvânî'den el almış ve şeyhinin ölümü üzerine onun yerine geçmiştir. Halvetîliğin gelişme ve yayılmasında bir dönüm noktası olan bu durum, Türk kültür ve edebiyatı için de önemlidir. Rûşenî'nin yetiştirdiği birçok öğrenci, ondan sadece tasavvufi meseleleri değil, edebi geleneği de tevarüs etmiştir. Böylece şairin Aydın, Bursa ve Lârende'de oluşturduğu edebiyat ve kültür altyapısı, Acem mülkünde inkişaf etmiş ve nihayetinde öğrencileri aracılığıyla Arabistan, Mısır ve Balkanlar'a yayılmıştır. Dede'nin farklı coğrafyalar arasında kurduğu bu kültür köprüsü, Divanı'nın çalışma konusu olarak seçilmesinin de başlıca âmilidir.

Rûşenî'nin eserleri çeşitli yönleriyle başka çalışmalara da konu olmuştur. Ancak her yeni eserin konuya ayn bir derinlik ve yorum getireceği açıktır. Bu noktadan hareketle daha önce yüksek lisans tezi olarak hazırlanan Rûşenî Divanı'nın farklı nüshaların desteklediği bir çalışmayla ortaya konmasının sahaya katkısı olacağı düşünülmüştür.

Dede Omer Rûşenî Divanı'nın çoğu Türkiye'de olmak üzere 74 nüshası bulunmaktadır. Bunların tamamına yakını, külliyat halindedir. Divan metni oluşturulurken bu nüshaların sekizi dikkate alınmıştır. Ayrıca konu üzerine yapılan diğer çalışmalar da değerlendirilmiştir.

Çalışmamız "Giriş" ve üç bölümden oluşmaktadır: Girişte, Dede Ömer Rûşenî'nin yaşadığı XV. yüzyılın Osmanlı dünyasında ve Akkoyunlu bölgesindeki siyasi ve edebi görünüşü verilmeye çalışılmıştır.

Rûşenî'nin hayatı, tarikati, eserleri ve edebi kişiliğine ayrılan birinci bölümde, kaynaklardan ve eserlerinden hareketle onun bilinmeyen yönleri, etkilendiği ve etkilediği şahsiyetler hakkında bilgi verilmiş, böylece şairin kültür ve edebiyatımızdaki yeri tespit edilmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde divan; şekil, muhteva ve dil özellikleri açısından incelenerek, Dede'nin bu eserde benimsediği üslûp dikkatlere sunulmuştur.

Çalışmanın temelini oluşturan üçüncü bölüm, divanın tenkitli metnini içermektedir. Bu bölümde kullanılan nüshaların tavsifleri ile diğerlerinin künye bilgilerini gösteren bir liste de bulunmaktadır.

Eserin sonuna, metindeki âyet ve hadîsler gibi çeşitli Arapça ifadelerin anlamlarıyla birlikte kaynaklarının belirtildiği bir bölüm (Ekler) eklenmiştir.

Çalışmamın kitap haline gelmesinde birçok kişinin yardımını gördüm. Bu cümleden olarak, külliyyatın çeşitli nüshalarına ulaşmamda her zaman olduğu gibi yardımını esirgemeyen sayın Dr. Nevzat KA YA'ya, kendi nüshasının dışında edebiyat öğretmeni sayın Hüseyin KAYA'nın elindeki bir başka metni bana ulaştıran sevgili arkadaşım Dr. Rifat KÜTÜK'e, en derin duygularıyla teşekkür ederim. Daha önce Rûşenî üzerine yapmış olduğu çalışmaları lutfedip gönderen sayın Prof. Dr. Mustafa UZUN'a ve İSAM'ın kıymetli çalışanlarına da müteşekkirim. Metnin basım aşamasında çeşitli yardımlarını gördüğüm çalışma arkadaşlarım Dr. Gülhan ATNUR, Sevdâ ÖNAL ve Ahmet TOPAL'a da bu vesileyle şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca dizgiden baskıya kadar beni her aşamada destekleyen arkadaşım Dr. Funda KARA'ya da minnettarım. Çeşitli tavsiyeleriyle bana rehberlik eden hocam Doç. Dr. Metin AKKUŞ'a, ayrıca uzakta olmasına rağmen desteğini bir dağ heybetiyle arkamda hissettiğim ağabeyim Halil İbrahim TAVUKÇU'ya da teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

“Kimsesiz hiç kimse yok, her kimsenin var kimsesi / Kimsesiz kaldım yetiş ey kimsesizler kimsesi” diyerek, her yardım istediğimde yanımda bulduğum, talebelik yıllarımdan itibaren dikkatleriyle bana yol gösteren sabırlı hocam Turgut KARABEY, şüphesiz şükranların en içtenine layıktır. Her şey için teşekkür ederim hocam...

Orhan Kemâl TAVUKÇU

KISALTMALAR

age	adı geçen eser
agm	adı geçen makale, madde
a. mlf.	aynı müellif
Ank.	Ankara
Ar.	Arapça
Arş.	Araştırma / Araştırmalar
AÜ	Ankara Üniversitesi
AÜİFD	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
b.	bin, ibn
bk.	Bakınız
bs.	Basım, baskı, tab'
c.	Cilt
çev.	Çeviren, Tercüme eden
Der.	Dergi, Dergisi
DİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
DTCF	Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Ed. Fak.	Edebiyat Fakültesi
Ens.	Enstitü
Erz.	Erzurum
Far.	Farsça
FEF	Fen-Edebiyat Fakültesi
G.	Gazel, Gazeller
haz.	Hazırlayan, Hazırlayanlar
hş.	Hicrî şemsî
Hz.	Hazret-i
İst.	İstanbul
İÜ	İstanbul Üniversitesi
K.	Kaside, Kasideler

krş.	Karşılaştırınız
Ktp.	Kütüphane / Kütüphanesi, Kitaplık / Kitaplığı
Mat.	Matbaası
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
MEGSB	Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı
Mes.	Mesnevi, Mesneviler
Mus.	Musammat, Musammatlar
MÜ	Marmara Üniversitesi
MÜİF	Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Neş.	Neşriyat
nşr.	neşreden
nu.	numara
ö.	ölüm tarihi
s.	sayfa
S.	Sayı
SBE	Sosyal Bilimler Enstitüsü
T.	Türkçe
TDK	Türk Dil Kurumu
Terc.	Terci'-i bend
Terk.	Terkib-i bend
TTK	Türk Tarih Kurumu
Tuy.	Tuyug, Tuyuglar
TY	Türkçe Yazmalar
v. dğr.	ve diğerleri
vr.	varak
vs.	ve saire
Yay.	Yayını, Yayınları, Yayıncılık, Yayınevi

GİRİŞ

XV. YÜZYIL TÜRK EDEBİYATINA GENEL BİR BAKIŞ

XV. yüzyıl bütün olumsuzluklara rağmen gerek Osmanlı İmparatorluğu gerekse Akkoyunlu, Karakoyunlu Beylikleri gibi diğer Türk unsurları için taşların yerine oturmaya başladığı bir dönem olmuştur. Yüzyıla, neredeyse ortadan kalkmasına sebep olan Ankara Savaşı hezimetleriyle başlayan Osmanlı Devleti, özellikle Çelebi Mehmet, II. Murat ve Fatih'in tedbirli tutumlarıyla bu durumu bir avantaja çevirmesini bilmiştir. Bunun bir neticesi olarak 1402 Ankara Savaşı ile başlayan süreçte dağılma aşamasına gelen devletin askerleri 1453'te İstanbul surlarının önünde ortaya çıkmıştır.

İstanbul'un alınması dünya tarihi açısından şüphesiz önemli bir hadisedir. Fetih, özellikle Avrupa için önemli sonuçlar doğurmuştur. Ancak Fatih'i ve İstanbul'u bir araya getiren bu hadisenin Türk kültürü, sanatı ve edebiyatı açısından başka hiçbir dönemle kıyaslanamayacak kadar önemli olduğu açıktır. *Gazneli Mahmut*¹ ve *Sultan Sencer*² örnekleri, Türk saraylarında sanatkârların öteden beri korunup gözetildiğinin bir göstergesidir. Moğol istilasının Anadolu'ya yığıldığı âlim, şair ve din adamlarından oluşan entelektüeller dikkate alındığında, Orta Asya bozkırlarından kopup gelen bu iki kavmin (Türkler ve Moğollar) ilim, kültür ve sanat karşısındaki duruşları da ortaya çıkmaktadır. Gazneli Mahmut ve Sencer'le aynı geleneğe mensup olan Fâtih de İstanbul'u bir kültür ve sanat merkezi haline getirmek için Fetih'ten hemen sonra çalışmalara başlamıştır. Bu minvalde öncelikle bazı kiliseler, cami ve medreselere çevrilerek ilk eğitim hamlesi gerçekleştirilmiştir. Bunu dönemin önde gelen bilim adamlarının ders verdiği Eyüp ve Sahn-ı seman medreseleri takip eder³.

Kendisi de bir şair olan Fatih'in, çevresine dönemin entelektüellerinden oluşan insanları toplaması şaşırtıcı değildir. Bunların arasında fethe bizzat iştirak

¹ Firdevsî, *Şeh-nâme*, I, Çev. Necati Lugal, MEB Yay., İst., 1992, s. 16-17.

² bk. Devletşâh b. Alâ'ü'd-devle Bahtîşâh el-Gâzî es-Semerkindî, *Tezkiretü'ş-şu'arâ*, nşr. Muhammed-i Ramazan, Tahran 1338, hş., s. 52-55, 71-74; Zebihullâh-ı Safâ, *İran Edebiyatı Tarihi*, I, Çev. Hasan Almaz, Nüsha Yay., 1. bs., [Ank.], Temmuz 2002, s. 201-202, 212-213, 215.

³ Mehmet İpşirli, "Medrese (Osmanlı Dönemi)", *DİA*, c. XXVIII, s. 328.

ettikleri bilinen devrin kudretli şairi *Ahmet Paşa* (ö. 1496)⁴, *Adnî* mahlasıyla şiirler yazan *Sadrızam Mahmud Paşa* (ö. 1473-74) ve tasavvufî şiirlerinden⁵ haberdar olduğumuz *Akşemseddin* (ö. 1459) gibi zirve şahsiyetler bulunmaktadır.

Türk Edebiyatı'nın tarihi seyri içerisinde Ahmet Paşa ayrı bir öneme sahiptir. Paşa, bir yandan yazdığı şiirlerle Klâsik Türk Edebiyatı'nın altyapısının oluşmasında önemli katkılar sağlamış, bir yandan da çevresinde toplanan şairleri destekleyerek sonraki kuşakların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır⁶. *Ali Şir Nevâyî* (ö. 1501) ve *Molla Câmî*(ö. 1492)'nin de bulunduğu bir şiir meclisinde Paşa'nın şiirlerinin okunması ve Câmî tarafından sitayişle karşılanması şairin şöhretinin Osmanlı coğrafyası sınırlarını aştığını göstermektedir. Nevâyî'nin bazı şiirlerini tanzir eden Ahmet Paşa, arkasında hemen her yüzyılda numunelerine rastladığımız bir nazireler zinciri bırakmıştır. Bu yönüyle şair, hem yaşadığı dönemde hem de –etkisi daha az olmak kaydıyla- sonraki dönemlerde moda oluşturabilmiş bir şairdir.

Molla Câmî'nin sınıf arkadaşı Tokatlı Melîhî de Fatih Sultan Mehmed'in iltifatına mazhar olmuş şairlerdendir. İçkiye aşırı derecede düşkün olan şair, bu yüzden sultanın teveccühünü kaybetmiştir. Melîhî'nin ilk kez Ahmet Paşa tarafından söylenen meşhur “gönül” murabbâna yazdığı nazire en az *zemin şiir*⁷ kadar dikkat çekicidir.

Bu dönemde Ahmet Paşa'dan sonra yetişen en büyük şair Necâtî'dir. Kaynaklar, mesnevî alanında Şeyhî'yi, kasidede Ahmet Paşa'yı överlerken gazel vadisinde Necâtî'yi ön plâna çıkarmışlardır. Ancak Necatî Bey bir tartışma üzerine tevazu göstererek Paşa'nın kendisinden üstün olduğunu kabul etmiştir. Necâtî Bey'in yazdığı bazı şiirler Bâkî'nin de içlerinde bulunduğu birçok şair tarafından tanzir edilmiştir⁸.

⁴ Edebiyat tarihlerinde daha çok şairliği ile ön plâna çıkan *Ahmed Paşa b. Veliyüddin* Merkez Efendi'ye uzun yıllar ders okutmuştur. (Reşat Öngören, *Osmanlılar'da Tasavvuf; Anadolu'da Süfîler, Devlet ve Ulemâ (XVI. Yüzyıl)*, İz Yay., İst., 2000, s. 61)

⁵ Kemal Eraslan, “Akşemseddin'in Dinî-Tasavvufî Şiirleri”, *Türk Dili*, (Ekim 1984), S. 394, s. 411-471.

⁶ Turgut Karabey, *Ahmed Paşa, Hayatı, Sanatı, Eserleri*, Akçağ Yay., 1. bs., Ank. 1996, s. 12-15.

⁷ M. Fatih Köksal'ın nazire kavramı ve Türk Edebiyatındaki nazire geleneği üzerine kaleme aldığı geniş çalışmasında ortaya attığı bu tabir, “[aynı] kafiye ve redifte yazılan ilk şiir, yani kendisine nazire(ler) yazılan şiir anlamındadır.” “Nazire Kavramı ve Klâsik Türk Şiirinde Nazire Yazıcılığı”, *Diriözler Armağanı*, Prof Dr. Meserret Diriöz ve Haydar Ali Diriöz, Bizim Büro Basımevi, Ank. 2003, s. 228.

⁸ bk. Osman Horata, “Necâtî Bey'den Bâkî'ye ‘Döne Döne’”, *Bilig* (Güz 1998), S. 7, s. 44-66.

Karamanlı Nizâmî bu dönemde dikkati çeken diğer bir şairdir. Ahmet Paşa'ya başarılı nazireler yazan şairin şöhreti İstanbul'a kadar gelmiş ve kendisi Paşa tarafından da takdir edilmiştir. Latîfî'nin "*hûb tabî'at-ı nazmiyyesi ve şî'rden fazla nice ma'rifet-i zâidesi vardurk*"⁹ ifadeleriyle övdüğü Nizâmî, Ahmet Paşa'nın gözden düşmesinden sonra, Mahmud Paşa tarafından, sultanın da onayı alınarak payitahta çağrılmış, ancak İstanbul'a gelirken yolda ölmüştür. Hâfız-ı Şîrâzî'ye de nazireler yazan şairin, hayal gücü, rahat söyleyiş ve duygu itibarıyla büyük bir kabiliyet olduğunu gösteren güzel şiirleri vardır.¹⁰

Yıldırım Bayezid'in vezirlerinden Edirneli İvaz Paşa'nın oğlu Atâyî, dönemin bir başka şairidir. Kaside, gazel ve tuyuglar yazan şairin asıl adı Ali Çelebi'dir. II. Murad'a yazdığı "güneş" kasidesi çok sevilmiş ve Ahmet Paşa tarafından da tanzir edilmiştir. "Dedim-dedi" kelimeleri tekrar edilerek orijinal bir üslupla yazılmış bir diğer kasidesi de yine dönemin dikkat çekici eserlerindedir. Kasidelerini gazellerine göre daha ağır ve sanatlı bir dille söylemesine rağmen Atâyî, bu yüzyılın özelliklerinden şiire Türkçe ifadeler sokma akımına da önemli katkılarda bulunmuştur.¹¹

Tarih ve edebiyat kitaplarına daha çok trajik hayat hikâyesiyle konu olan Sultan Cem de bu yüzyılın yetiştirdiği önemli simalardandır. İyi derecede Arapça ve Farsça bilen Cem, şair yaradılışlı ve kültürlü bir şehzadedir. Türkçe ve Farsça divanları, Selman-ı Savecî'den tercüme ettiği Cemşid ü Hurşid mesnevisi ve Fâl-ı Reyhân-ı Sultan Cem adlı bir eseri vardır¹². Şiirlerinde, acıyla geçirdiği yılların izlerini görmek mümkündür. Vatanından ve sevdiklerinden uzakta yazdığı manzumeler, birer edebî metin olmalarının yanında, Cem'in çeşitli sıkıntılarını dile getirdiği lirik, samimi mektuplardır.

Cem'in şiirinde üstad olarak benimsediği Ahmet Paşa'nın kuvvetli tesiri vardır. Şairin Avrupa'da Sultan II. Bayezid'e yazdığı "kerem" redifli kasidesi ile "sefer" redifli gazeli Ahmet Paşa'ya naziredir.¹³

⁹ Rıdvan Canım, *Latîfî, Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ*, Atatürk Kült. Merkezi Başkanlığı Yay., 1. bs., Ank., 2000, 533

¹⁰ Haluk İpekten, *Karamanlı Nizâmî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı*, Atatürk Ü. Edebiyat Fak. Yay., Ank., 1974, s. 15-23; Mazioğlu, Hasibe; "Türk Edebiyatı, Eski", *TA*, c. XXXII, 1983, s. 103.

¹¹ Mazioğlu, agm, 103.

¹² İ. Halil Ersoylu, *Cem Sultan'ın Türkçe Dîvân'ı*, TDK Yay., Ank., 1989, s. XI.;

¹³ Mazioğlu, agm, 104.

Asıl adı İsa olan Mesîhi, genç yaşta memleketi Priştine'den İstanbul'a gelmiş ve burada muntazam bir medrese tahsili görmüştür. Hat sanatındaki ustalığı ile dikkatleri çeken şair, dîvân kâtipliğini yaptığı Hadım Ali Paşa'nın ölümü üzerine Tâci-zâde Cafer Çelebi'ye intisap etmiştir. Hayatının son dönemlerini yoksulluk içinde geçiren Mesîhî, 1512'de Bosna'da ölmüştür.¹⁴

Dîvân'ı, Şehrengiz'i ve Gül-i Sad-berg adlı mensur bir eseri bulunan şair, ününü büyük ölçüde Bahariyesi'ne borçludur. Bâkî'nin meşhur bahariyesiyle tanzir ettiği bu eser, Almanca, Fransızca ve İngilizce'ye çevrilmiştir¹⁵. Tanzimat ve onu hazırlayan süreçle birlikte kültür, sanat ve edebiyat gibi birçok alanda alıntılar yaptığımız Batı'ya XVI. yüzyılda takdim edilen bahariye, bu yönüyle ayrı bir öneme sahiptir. Şairin Edirne güzellerini vâsıf ettiği Şehrengiz'i de türün ilk örneği olması hasebiyle dikkate değer bir eserdir.¹⁶ Mesîhî Dîvânı'nın tenkidli metni Mine Mengi tarafından yayımlanmıştır¹⁷.

Dîvân sahibi padişahlardan Adlî mahlaslı II. Bayezid'in şehzadeleri Ahmet, Korkud ve Selim de şairdir¹⁸. Sultan Bayezid'in Amasya valililiği sırasında doğan Şehzade Ahmet sancak çekme yaşı geldiğinde, yine aynı şehre sancak beyi olarak atanmıştır. II. Bayezid, diğer oğullarından ayrı tuttuğu şehzadesine zaman zaman, saltanatı kendisine bırakacağına dair imalarda bulunmuştur. Bu konuyla ilgili olarak Hadım Ali Paşa'nın da desteğini alan Şehzade Ahmet, sultan olacağına iyice inanmış, sarayında debdebe ve ihtişam içinde yaşamaya başlamıştır. Şehzadenin çevresinde bulunan âlim, sanatkâr ve din adamlarından müteşekkil topluluğun içerisinde *Âfitâbî*, *Münîrî İbrahim Çelebi*, *Penahî* mahlaslı nakkaş *Şah kulu*, *Makâmî* ve dönemim meşhur kadın şairleri *Zeynep* ve *Mihri* Hatunlar¹⁹ da yer almışlardır²⁰.

¹⁴ Mazioğlu, agm, 104.

¹⁵ Fehim Bayraktareviç, "Mesîhî'nin Dünya Edebiyatında Yer Alan Bahariyesi", *TDED*, (1974), c. XXII, s. 213-219.

¹⁶ Mazioğlu, agm, 104.

¹⁷ Mine Mengi, *Mesîhî Dîvânı*, Atatürk Kült., Dil ve Tar. Yük. Kur. Atatürk Kült. Merk. Yay., Ank., 1995.

¹⁸ Mazioğlu, agm, 104.

¹⁹ Sultan Sencer(1086-1157)'in sarayında, onun musahibesi olan Mehsetî-i Gencevî (bk. Yavuz Akpınar, "Mehsetî Gencevî", *TDEA*, c. VI, s. 223-224; Orhan Kemal Tavukçu, *Ahmed Rıdvan, Hüsrev ü Şirin (inceleme-metin)*, Atatürk Ü., Sos. Bil. Ens., Erz., 2000, s. 182-184.) ile başlayan Türk kadın şairler silsilesinin bu yüzyıldaki önemli temsilcileri Zeynep Hatun ve Mihrî Hatun'dur. Daha sonraki yüzyıllarda yetiştirilenlerle birlikte Türk Edebiyatındaki kadın şairlerin sayısı 50'yi bulmaktadır. Ayşe Hubbî Hatun, Sıdkî, Fatma Ânî Hanım, Fitnat Hanım, Nesibâ Hanım, Şeref Hanım, Leylâ Hanım (Mehmet Arslan, *Leylâ Hanım Dîvânı*, Kitabevi, İst., 2003), Fatma Aliye Hanım, Âdile Sultan, Habîbe Hanım, Nakiyye Hanım, İffet Hanım (Mehmet Arslan, *Bursalı İffet Dîvânı*, Kitabevi Yayınları, İst., 2005), Nigâr Hanım (Mehmet Arslan, *Şeref Hanım Dîvânı*,

Sade bir dille, hemen hiç Farsça tamlama kullanmadan yazdığı şiirlerle dikkati çeken Şehzade Korkud, Harîmî mahlasını kullanmıştır. Osmanlı şehzadelerinin bilgi yönünden en başta geleni olarak anılan Korkud'u kaynaklar, dönemin âlimleri arasında sayarlar²¹. Zayıf hassas, sanatkâr ruhlu, ilmi, irfanî şiiri ve musikisi ile tanınan Şehzâde Korkud'un, Arapça eserleri ve bazı kitaplara şerhleri vardır. Her türden sazı çalabilen şair, musikide ustadır ve *gıdâ-yı rûh* adını verdiği bir saz icad etmiştir.

Sanatkar yaradılışlı, âlim bir şair olan Korkud, âlim ve sanatkârları himâyeye etmiş sarayında şiir meclisleri düzenlemiştir. Deli Birader namıyla bilinen Gazâlî, Fedâyî, Manisalı Serîrî, ve Sevdâyî bunlardan bazılarıdır. Sadık bendelerinden Piyâle Bey ve Gazâlî, kardeşi Sultan Selim'den kaçarak dağlara sığındığı dönemde de onu yalnız bırakmamışlardır. Hatta Şehzade Korkud bu esnada sultana “*bana câh lâzım değil, tek Piyâle Bey'le Deli Birader yanımda kalsın, başka bir şey istemem*” diye haber göndermiştir.²²

Sükûnet içinde yaşamayı tercih eden Korkud, kardeşi Sultan Selim'den büyük olduğu halde saltanatı ona bırakmış, İstanbul'da Yavuz'u karşılamak üzere yapılan törene iştirak etmiştir. Hükümdar olduktan sonra Şehzade Korkud'u tekrar Manisa'ya gönderen Sultan Selim, onun da ağabeyi Ahmet gibi saltanat davasına kalkışacağını düşünerek üzerine asker göndermiş ve Manisa sarayını kuşattırmıştır. Tebdil-i kıyafetle dağa kaçan şehzade, üç hafta sonra yakalanarak öldürülmüştür.

Dönemin bir diğer şairi de Sehî Bey'in önde gelen gazel şairleri arasında saydığı Sarıca Kemal'dir. Sadrazam Mahmud Paşa'nın da takdirini kazanan şair, Paşa'nın kölelerine öğretmen olmuştur. Kemal Mahmud Paşa'nın isteği üzerine Cüveynî'nin tarihini *Belâgat-nâme* adıyla tercüme etmiştir²³.

Dönemin eser veren şairleri şüphesiz bu kadarla sınırlı değildir. Çeşitli formlardaki manzumeleri günümüze ulaşan Uzun Firdevsi, Resmî, Harîrî, Kandî, Visâlî, Sâfî, İbrahim Tennûrî, Kemâl Ümmî, Eşrefoğlu Rûmî, Hacı Bayram-ı Velî, Âşık Ahmet, Cemâl-i Halvetî gibi isimler yüzyılın öne çıkan simalarından bazılarıdır.

Kitabevi, İst., Aralık 2002, s. IX) ve Sırrî (Şevket Beysanoğlu, *Kadın Şairlerimizden Sırrî ve Dîvânçesi*, Ank., 1969) bunlardan bazılarıdır.

20 Haluk İpekten, *Dîvân Edebiyatında Edebî Muhitler*, MEB Yay., 1. bs., İst., 1996, s. 175-178.

²¹ Mazioğlu, agm, 104.

²² İpekten, *age*, s. 182-185.

²³ Mazioğlu, agm, 104.

Bu dönemde daha çok dinî eserlerle kendini gösteren mesnevi edebiyatının da renkli örnekleri mevcuttur. Bunların en meşhuru şüphesiz Vesiletü'n-necat'tır. Süleyman Çelebi(ö. 1422)'nin, yüzyılın başında (1409) kaleme aldığı eser, bugün bile dinî hayattaki yerini muhafaza etmektedir.²⁴

Şemsiyye müellifi Yazıcıoğlu Selahaddin'in oğlu Mehmed Efendî'nin kaleme aldığı *Muhammediye* bu dönemin *Mevlid* kadar ünlü bir diğer eseridir. İçinde kaside, müstezad, terki-i ben ve terci-i bend tarzında manzumelerin bulunduğu mesnevi tarzındaki eser 9000 beyti aşmaktadır. II. Murad'a sunulan *Muhammediye*, âlemin yaratılışı, cennet, cehennem, melekler, peygamberler, Hz. Muhammed'in doğumu, hayatı, savaşları, mucizeleri, ölümü, yakınları, kıyâmet günü, âhiret hayatı gibi konuları içermektedir.²⁵ Eser Âmil Çelebioğlu tarafından yayımlanmıştır.²⁶

Hacı Bektaş Veli'nin *Makâlât* adlı eserini *Bahrü'l-hakâyık*²⁷ adıyla tercüme eden Hatipoğlu'nun yine mesnevi formunda kaleme aldığı *Letâ'if-nâme* ve *Ferah-nâme* adlı eserleri de vardır. Fatih dönemi başlarında ölen Hatipoğlu XV. yüzyılın önemli mesnevi şairlerindendir²⁸.

Yazdığı beş mesneviyle yüzyılın dikkate değer şairleri arasına giren Ârif hakkında kaynaklarda herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. *Mürşidü'l-ubbâd*, *Nüsha-i âlem ve Şerhü'l-âdem*, *Mevlid*, *Mi'râc*, ve *Vefât-ı Nebî* adlarını taşıyan bu mesnevilerin hepsinin bir arada bulunduğu bir tek nüshası vardır²⁹. Eserlerinde didaktik bir üslubu benimseyen Ârif'in dili sade ve külfetsizdir.³⁰

Mu'înüddin b. Mustafa'nın Mesnevî'nin I. cildini nazmen şerh etmek kaydıyla ortaya koyduğu Mesnevî-i Murâdî 1436'da tamamlanmıştır. Türk kültür ve edebiyatında küçümsenemeyecek bir yeri olan Mesnevî'nin tespit edilebilen ilk şerhi olması bakımından bu eser, ayrı bir öneme sahiptir³¹.

Dîvân ve Hamse sahibi Akşemseddin-zâde Hamdullah Hamdi *Yusuf u Züleyha*, *Leylâ ve Mecnûn*, *Mevlid*, *Kıyafet-nâme* ve *Tuhfetü'l-uşşâk*

²⁴ Neclâ Pekolcay, *Süleyman Çelebi, Mevlid*, Dergâh Yay.,2. bs., Ekim 1992.; Mazioğlu, agm, 106.

²⁵ Mazioğlu, agm, 106-107.

²⁶ Âmil Çelebioğlu, *Muhammediye*, I-II, MEB Yay., 1. bs., İst., 1996

²⁷ İsmail Hikmet Ertaylan bu eserin orijinal metnini baş tarafa eklediği küçük bir incelemeyle birlikte yayımlamıştır (Hatiboğlu, *Bahrü'l-hakâyık*, nşr. İsmail Hikmet Ertaylan, İÜ Edebiyat Fak. Yay., İst., 1960).

²⁸ Mazioğlu, agm, s. 107.

²⁹ Süleymaniye Ktp. İbrahim Efendi, 355.

³⁰ Mazioğlu, agm, s. 107-108.

³¹ Kemal Yavuz, *Mevlânâ, Mesnevî-i Muradiye*, Kült. ve Tur. Bak. Yay., 1. bs., Ank., Ağustos 1982, s. XII.

mesnevileriyle bu dönemin tanınmış şairlerindedir. Molla Câmi'nin aynı adlı eserini örnek alarak yazdığı Yûsuf u Züleyhâsı, Türk Edebiyatı'nda bu konu üzerine yazılanların en güzelidir. Bu durum Hamdî'nin tıpkı Hz. Yûsuf gibi, kardeşlerinden eziyet çekmesine bağlanmaktadır. Yusuf u Züleyhâ Naci Onur tarafından yayımlanmıştır³².

Halîfî'nin, ilahî aşk çağrışımları yapacak şekilde, sembolik bir üslupla yazdığı *Fürkat-nâme*si bu dönemde ortaya konmuş bir başka orijinal eserdir. Edebî bir metin olması hasebiyle şairin kurguyla ilgili tasarruflarına da cevap veren eserde hem mecazî hem ilahi aşka yorulabilecek unsurlar vardır. Ancak müstezad nazım şekliyle *Mustafa* adını veren muvaşşah, kahramanların hemen hepsinin soyut kişilikler oluşu ve mesnevinin sonunda sevgilinin birden ortadan kayboluşu *Fürkat-nâme*'nin ilahî aşk eksenini etrafında yazıldığını düşündürmektedir. *Fürkat-nâme*'nin tenkidli metni yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır³³. *Vahdet-nâme* müellifi Abdurrahim-i Karahisari(ö. 1483-1485 arası), 4000 beyt tutarındaki eserini 1460'ta yazmıştır. Şairin *Kaside-i Bürde*'yi tercüme ettiği de bilinmektedir³⁴.

Mevlânâ etkisinin bariz olarak kendini hissettirdiği *Çoban-nâme* ve *Ney-nâme* gibi eserleriyle yüzyılım mesnevi edebiyatına katkı yapan bir başka şair de Dede Ömer Rûşenî'dir. Şairin Aydın'da başlayan hayatı, Uzun Hasan'ın payitahtı Tebriz'de sona ermiştir.

Muasırı Fatih gibi ilim ve sanat erbabına düşkünlüğüyle bilinen Uzun Hasan Tebriz'i aldıktan sonra burayı bir kültür şehri haline getirmeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda “*tekke-tasavvuf erbabıyla iyi ilişkiler kurmaya özen göstermiştir. Bir yandan Safevî şeyhleriyle olan ilişkilerini akrabalık bağlarıyla pekiştirmiş, diğer yandan tarikat silsilesi itibarıyla Erdebil Tekkesiyle bağı olan Anadolu'daki Bayramîlerle iyi ilişkiler kurmak için çaba sarf etmiştir.*”³⁵

Rûşenî'nin Tebriz'e gelişi de bu döneme rastlamaktadır. Dede'nin varlığından kardeşi İdris Bey sayesinde haberdar olan Uzun Hasan, daha sonra

³² Naci Onur, Yusuf u Züleyha, Hamdî, Akçağ Yay., Ank., 1991.

³³ Orhan Kemal Tavukçu, *Halîfî, Firkat-nâme (inceleme-metin)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 1993.

³⁴ Şeyh Abdurrahim Karahisari, *Tercüme-i Kaside-i Bürde*, nşr.: İsmail Hikmet Ertaylan, İÜ Edebiyat Fak. Yay., İst., 1960.

³⁵ Muhsin Macit, “Azerî Sahası Türk Tasavvuf Edebiyatı” (<http://askzemberegi.sitemynet.com/azeri.htm>)

Gülşenî mahlasıyla tanınacak Diyarbakırlı İbrahim'i göndererek Rûşenî'yi Tebriz'e davet etmiştir. İbrahim Gülşenî'nin hayatında bir dönüm noktası olan bu karşılaşma, aslında Türk Edebiyatı için de benzer bir anlam ifade etmektedir. Rûşenî'den çok etkilenerek ona bağlanan İbrahim Gülşenî, bir süre sonra icazet alarak Dede'nin halifesi olur. Dede'nin vefatından sonra bir müddet Tebriz'de kalan Gülşenî Şah İsmail'in burayı işgal etmesi üzerine Diyarbakır'a oradan da Mısır'a gider. Gülşenî'nin, Tebriz'den ayrılması hem Halvetiye tarikatı, hem de Klâsik Türk Edebiyatı açısından yeni başlangıçlar anlamına gelmektedir. Zira bu olaydan sonra, Gülşenî'nin kabiliyeti sayesinde Rûşenîye tarikatı sıkışıp kaldığı Azerbaycan coğrafyasından çıkmış, Kuzey Afrika'dan Balkanlar'a kadar geniş bir alanda yayılma imkânı bulmuştur. Aynı şekilde Rûşenî'nin geniş bilgi birikimi bu coğrafyalarda yayılmaya ve yankılanmaya başlamıştır. Rûşenî'nin kişiliğinin bir parçası olan Mevlânâ hayranlığının Balkanlar'da yine onun algıladığı biçimde yankı bulması bu düşüncüyü destekleyen hususlardandır. Özetle söylemek gerekirse Rûşenî'nin Mevlânâ'dan ve Anadolu'da yaşayan çeşitli şairlerden alarak şiirlerine kattığı unsurların önce Mısır'a oradan da Balkanlar'a ulaşmasında Gülşenî'nin önemli bir rolü olmuştur.

DEDE ÖMER RÛŞENÎ,

HAYATI, TARİKATI, ESERLERİ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1. Hayatı

Dede Ömer'in hayatı hakkında kaynaklarda yeterli bilgi bulunmamaktadır. Asıl adı Ömer b. Ali İbnu binti Umur Bey³⁶ olan şair, kendi ifadesine göre, Aydın'ın Tire yakınlarındaki Güzelhisar kasabasındandır³⁷. Sehî Bey, “*Vatan-ı aslîsi Aydın ili Yeniceköydendir*” cümlesiyle bu konuda biraz daha ayrıntıya girmektedir³⁸.

Aydınlı olmasına binaen, şiirlerinde Rûşenî³⁹ mahlasını kullanan Dede Ömer'in künyesi, soyunun Aydınogulları'ndan Umur Bey'e dayandığını göstermektedir. Ancak buradaki *Umur Bey* ifadesi yeterince açık değildir. Zira Aydınogulları Beyliğinde elli yıl arayla hüküm sürmüş iki Umur Bey bulunmaktadır⁴⁰. Aradaki kuşaklar dikkate alındığında, şairin dedesinin birinci Umur Bey (ö. 1348) olması akla yatkın görünmektedir.⁴¹

³⁶ Cemâleddin Hulvî, *Lemezât-ı Hulviyye ez Lema ;at-ı Ulviyye*, Süleymaniye Ktp. Düğümlü Baba, 565, 246^a; Mustafa Uzun, *Dede Ömer Rûşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*, Basılmamış doktora tezi, MÜ İF, İst., 1982, s. 10; Semra Aydemir, *Dede Ömer Rûşenî (Hayâtı, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Ü. SBE, Konya 1990, s. 13.

³⁷ Miskîn hakîr Rûşenî aslın sorar iseñ

Aydın ilinde Tîre yanında Güzelhisâr (17. Mat.)

³⁸ Günay Kut, *Heşt Bihîşt, Sehi Beg Tezkiresi*, Harvard Ü. Basımevi, 1978, s. 193; Bazı kaynaklar Rûşen köyünden olduğunu yazmaktadır (bk. Abdullah Uçman, “XV. Yüzyıl Tekke Şiiri”, *Büyük Türk Klâsikleri*, c. III, Ötüken Neş.-Söğüt Yay., İst., 1986, s. 45-48; Abdurrahman Güzel, *Dîni-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Akçağ Yay., s. 321).

³⁹ Yapılan taramalar esnasında aynı mahlas/ismi kullanan şu müelliflerle karşılaşmıştır: 1155/1742'de yazılan *Tuhfe-i Gevher-nizam* adlı 178 beytlik küçük mesnevinin müellifi **Rûşenî** (Semra Tunç, “Dede Ömer Rûşenî”, s. 1. [SÜ TAE Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Konya, 1997, S. 5, s. 317-328]

http://turkoloji.cukurova.edu.tr/ESKI%20TURK%20%20EDEBIYATI/tunc_03.pdf;1244 /1828 yılında doğan **Diyarbakırlı Rûşenî**. çeşitli idarî görevlerde bulunmuştur. Arapça ve Farsça'yı iyi bildiği kaydedilen Rûşenî'nin “selika-i kitabet”te de akranlarından üstün olduğu belirtilmektedir (Tunç, agm, s. 1); **Silistre Destanı adlı manzumenin şairi Âşık Rûşenî** (bk. Dursun, Haluk; *Tuna Güzellemesi*, Kubbealtı Neşriyatı, İst., Ekim 2004, s. 171.); Risâletü'l-mühimmiye (Çorum Hasan Paşa İl Halk Ktp., 508) ve Bidaâ ;atu'l Vâ ;izin li'l-müslimîn (Afyon Gedik Ahmet Paşa İl Halk Ktp., 17953) adlı Arapça eserlerin müellifi **Rûşenî Ahmed b. Nasuh**; 1346 (1926)'da yazılmış **Din Yok Milliyet Var** (Cumhurbaşkanlığı Köşkü Cumhurbaşkanlığı Koleksiyonu, 2) **adlı eserin müellifi Rûşenî**.

⁴⁰ Ayrıntılı bilgi için bk. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, TTK Yay., 4. bs., Ank., 1988, s. 105-109, 114-115; Erdoğan Merçil, Aydınogulları, *DİA*, c. IV, s. 239-241.

⁴¹ Mustafa Uzun, Dede Ömer Rûşenî, *DİA*, c. IX, s. 81. (Ancak II. Umur Bey(ö. 1405)'in Aydınogulları Beyliği'ni, son dönemlerinde, Rûşenî'nin de memleketi olan Tire'den yönetmiş

Bazı muahher kaynaklar, şairin doğum tarihi hakkında herhangi bir mesnede dayanmaksızın, 820/1417 yılını vermektedirler. Aynı eserlerde Rûşenî'nin Bursa Yeşil İmaret Medresesi'nde Çandarlı İbrahim Paşaya muîd olduğu da yazılıdır. Ancak verilen bu bilgiler başka kaynaklarla desteklenmediği sürece sıhhatli görünmemektedir. Zira 824/1421 tarihinden ölümüne kadar Sultan II. Murad'a vezir-i azamlık yapan birinci Çandarlı İbrahim Paşa'nın, Rûşenî'nin hocası olması mümkün değildir.⁴²

Eldeki vesikalardan hiçbirinde müderrisliğine dair herhangi bir kayıt bulunmayan ikinci İbrahim Paşa (ö. 1499) ise 833/1429 yılında, yani Rûşenî'den on iki yıl sonra doğmuştur. Bu durumda ya Rûşenî'nin doğum tarihi, ya da söz konusu isimler doğru değildir.

Rûşenî, tahsil hayatının en azından bir kısmını Bursa'da geçirmiştir. Bu konuda *Tuhfe* Bursa Yeşil Medrese ayrıntısını vermektedir.⁴³ Ancak şairin memleketi Tire'de de mevlevîhane olarak kurulan ve yanında bir medresesi olan Yeşil Cami zaviyesi vardır.⁴⁴ Şairin eserlerindeki Mevlânâ etkisi⁴⁵ de dikkate alındığında, medrese tahsilinin en azından bir bölümünü burada yapmış olabileceği kuvvetle muhtemeldir.

Rûşenî'nin gençlik dönemlerinde Tokatlı Melîhî ile çok samimi arkadaş olduğu bilinmektedir. Sehî Bey onların arkadaşlıklarının derecesini anlatırken *"Lâubalî 'âleminde Monlâ Melîhî ile şeb u rûz bir yirde bile olub bilece şugl itmişlerdür. Bunlaruñ birbiriyle olan latîfeleri çok ve evsâfa gelmez sakîfelerine nihâyet yok. İl içinde bu ikinüñ ahvâli ma'lûm u mefhûmdur."* demektedir.⁴⁶ Bazı kaynaklar Melîhî ile bu yakınlığından ötürü, Rûşenî'nin tahsilini İstanbul'da yaptığını ifade etmişlerdir.⁴⁷ Melîhî ile Molla Câmi arasındaki arkadaşlığı dikkate alan diğer kaynaklar ise, Rûşenî'nin eğitimini

---

olması, şairin dedesinin bu şahıs olabileceğini de düşündürmektedir. Aydınogulları Beyliği'nin kudretli hükümdarlarından Umur Bey, kendisine Birgi'yi merkez seçen babası ile ihtilafa düşerek Müslüman İzmir'e yerleşmiştir. II. Umur Bey ise Beyliği Tire'den yönetmiştir. (bk. Merçil, agm, 239-241; <http://www.tosbi.org.tr/tire/tire.htm>); *Tuhfetü'l-mücâhidin*'e göre dedesi Yıldırım Bayezid'in emirlerinden Kara Timurtaş Paşa'nın oğlu Gazi Umur Bey'dir. Uzun, agm, s. 81.

⁴² Uzun, *age*, s. 14.

⁴³ Hacı Ali Âlî, *Tuhfetü'l-mücâhidin*, Nuruosmaniye Ktp., nu. 3404, vr. 284^a.

⁴⁴ Bayraktar, M. Sami; *Tire'de Osmanlı Dönemi Câmi ve Mescidleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Ü. SBE, Erz. 1996, s. 8.

⁴⁵ Rûşenî'nin Dede sıfatı da Mevlevîlikle ilgili olabilir.; bk. 4.1.1.1. Etkilendiği Şairler, s. 100.

⁴⁶ Kut, *age*, s. 191.

⁴⁷ Uzun, *age*, s. 15-17.

bu iki şairle birlikte İran'da yaptığını söylemişlerdir⁴⁸. Ancak 1417'de doğan şair, İstanbul'un fethedildiği 1453 yılında 36 yaşındadır ve muhtemelen medrese eğitimini bitirmiştir⁴⁹. Bu durumda Melîhî ile arkadaşlığı da Bursa'daki hareketli gençlik dönemine rastlamış olmalıdır. Dolayısıyla şairin tahsilini İstanbul veya İran'da yaptığını dair ifadeler de çok tutarlı değildir. Dede'nin çağdaşlarından Tâcî-zâde Cafer Çelebî (ö. 1415) ve Halîlî (ö. 1485) İstanbul'un güzellikleri karşısında kayıtsız kalamamış ve eserlerinin bir bölümünü bu şehrin tasvirlerine ayırmışlardır⁵⁰. Gezip gördüğü, etkilendiği şehirler (Aydın, Bursa ve Tebriz) hakkında şiirler yazdığı bilinen⁵¹ Rûşenî'nin İstanbul hakkında bir mısramın dahi olmayışı bu düşünceyi kuvvetlendiren hususlardandır

Şairin Bursa'daki gençlik yıllarıyla ilgili olarak Latîfî Tezkiresinde "...Rivâyet ederler ki zamân-ı cevânîde gâyetde şûr u şevkî gâlib ve cân u dilden şarâb u şâhide tâlib imiş. Nakâle-i menâkıbdan menkûl u mervîdür ki muhassıl-ı 'ilm iken şehr-i Burûsada Hızr-nâm bir mahbûba mu'alim olur ve vâsıta-i ta'lîm ile mu'allemine taalluk kılur. İttifâk birkaç hemmâz u gammâz ve sâhib-i nifâk sûret-i vifâkdan ittifâkla mâbeyne firâk ve meyâna iftirâk düşürürler ve yâr-ı lâle-ruhuñ 'arıza-i 'ırzına humret getirüp (ve) bir renk virürler. Elhâsıl bu iftirâk u ihtirâkuñ hâlet-i harâretinden teb tutmuş gibi cânına tâb düşüp bî-takât u tâb oldukda görür ki kalbüñ mahbûba 'alâka ve irtibâtı muhkem ve gam-ı mahabbet ü 'aşk dilde müdgam."⁵² cümlelerine yer verilmiştir. Bunlardan anlaşıldığına göre Rûşenî, Bursa'da bir yandan ilim tahsil ederken bir yandan da

⁴⁸ Şentürk, Ahmet Atillâ-Ahmet Kartal; *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergâh Yay., 1. bs., Ekim 2004, s. 194.

⁴⁹ Gâlib'in 34 yaşında Şeyh olduğu dikkate alınırsa, 36 yaşındaki Rûşenî'nin tahsil için İstanbul'a gitmesi pek makul görünmemektedir. (Şeyh Gâlib hakkında bk. Haluk İpekten, Şeyh Gâlib, Hayatı, Eserleri ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları, Atatürk Ü. Fen-Edebiyat Fak. Yay., Erz., 1991, s. 9).

⁵⁰ Tavukçu, *age*, s. 89; Necati Sungur, *Tâcî-zâde Cafer Çelebî'nin Heves-nâme'si (İnceleme-Tenkritli Metin)*, Basılmamış Doktora Tezi AÜ SBE, Ank., 1998, s. 194-318.

⁵¹ 21, 25, 61 ve 75. G.; Ayrıca bk. 4.1. Rûşenî'nin Şiirinde Dil ve Üslup; 1.2. İkinci Bölüm, 1.2. Muhteva Özellikleri

⁵² Rıdvan Canım, *Latîfî, Tezkiretü 'ş-Şu ; arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ*, s. 123-124.

Hızır [Bâlî]⁵³ adlı bir gence ders vermektedir. Bir süre sonra çevredekiler onunla öğrencisi arasına nifak sokarak onların ayrılmalarına sebep olurlar. Bu durumdan çok etkilenen Rûşenî'nin hücrelerine kapanarak kırk gün boyunca öğrencisinin adını zikrettiği anlatılmaktadır⁵⁴. Kırkıncı günün sabahında Hızır aleyhisselam gayb 'âleminden ortaya çıkar.⁵⁵ Rûşenî'ye Yahyâ Şîrvânî'ye gitmesi gerektiğini söyleyerek ortadan kaybolur. Bu esnada Hızır Bâlî'de de tuhaf haller meydana gelmektedir. İzdırabından haberdar olan annesi ve babası onu Rûşenî'nin yanına getirerek “*Bundan sonra Hızır Bâlî sizin hizmetçinizdir*” derler. Bunun üzerine Rûşenî “*Ben Hızır'ı buldum ve onun nefesinden istifade ettim*”⁵⁶ cevabını verir.

Böylece mecazî aşktan ilahî aşka geçen şair Larend'e'ye ağabeyi halvetî şeyhi Alaaddin Ali'nin yanına gider. Bir müddet burada kaldıktan sonra, bazı kaynaklara göre ağabeyinin aracılığıyla,⁵⁷ Bakü'ye giderek Şeyh Yahyâ Şîrvânî'ye intisab eder.⁵⁸ Dede Ömer Rûşenî'nin Larend'e'ye, oradan da Bakü'ye gidişi ağabeyi Alaaddin Ali'nin 870/1465'teki ölümünden önce olmalıdır.⁵⁹ Şairin intisab ettiği Şeyh Yahyâ'nın da aynı yıllarda (1463-65) öldüğü düşünülürse, Rûşenî'nin bu tarihten en az iki yıl önce Bakü'ye gittiğini söylemek yanlış olmayacaktır.⁶⁰

Kaynaklara göre Seyyid Yahyâ Şîrvânî'nin gayretli talebelerinden olan Rûşenî, birçok kereler erbaine girer. Hayli zaman ibâdât, riyâzât ve mücâhedât ile dem-güzâr olup şeyhinin muhabbetini kazanır. On iki esma ile sülûk edenlerin serçeşmesi olur.⁶¹ Böylelikle tasavvufî tahsilini tamamlayan şair, hayatının bundan sonraki döneminde Dede Ömer Rûşenî adıyla şöhret bulacaktır.⁶²

⁵³ Latîfi Tezkiresinde metnin daha sonraki bölümlerinde *Hızır Bali* olarak geçmektedir (Cânım, *age*, s. 124). Aynı kişiden Hoca Saadetin *Balıkçioğlu Hızır Bâlî* (bk. Hoca Sadettin Efendi, *Tacü't-tevarih*, c. V, haz. İsmet Parmaksızoğlu) Kültür Bak. Yay., 3. bs., Eskişehir, s. 203); Harîrî-zâde Mehmed Kemâleddin ise *Hızır Bâlî bin Ahmed el-Hocagân* (Tıbyânü ve sâ'ili'l-hakâ'ik fî beyâni selâsili't-tarâ'ik, c. II, s. 136.) diye bahsetmektedir.

⁵⁴ Cemâleddin Hulvî, *age*, vr. 246^b-247^b; Hacı Ali Âlî, *age*, vr. 285^b. Uzun, *age*, 18-19.

⁵⁵ Cemâleddin Hulvî, *age*, 247^b; Uzun, *age*, 19; Latîfi Tezkiresi'nde *kırk gün* yerine *üç gün* ifadesi kayıtlıdır (Cânım, *age*, s. 124).

⁵⁶ Cânım, *age*, s. 124.

⁵⁷ Uçman, *agm*, s. 45.

⁵⁸ Sicill-i Osmanî müellifi Yahya Şîrvânî'ye ağabeyi ile birlikte gittiğini yazmaktadır. (Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, c. IV, haz. N. Akbayan-S. A. Kahraman, Tarih Vak. Yurt Yay., İst., Haziran 1996, s. 1314)

⁵⁹ Uzun, *age*, 21-22

⁶⁰ Uzun, *age*, 23

⁶¹ Uzun, *age*, 24

⁶² Uzun, *age*, 24

Seyyid Yahyâ Şirvânî onu halifesi olarak Anadolu'ya göndermek isterse de Rûşenî, şeyhin hizmetinden uzak kalmamak için Bakü'den ayrılmaz. Civar bölgelerden Gence, Berda'a, Şirvan⁶³, Karabağ⁶⁴ ve Karaağaç'ta⁶⁵ halkı irşad etmekle meşgul olan Dede Ömer, şeyhinin 1463-65 yıllarındaki ölümünden sonra da buralardaki faaliyetlerine devam eder.⁶⁶

Bu dönemde bölgede çeşitli siyasî ve dinî çalkantılar sürmektedir. Şîî Karakoyunlu Devleti'nin sünnî Şirvanşahlar'ı yenmesiyle meydana gelen kargaşada, misyonu sünnî akideyi yaymak olan Dede Ömer Rûşenî'nin ne yaptığı bugün malumumuz değildir.⁶⁷ Ancak bazı Fars kaynakları Dede'nin Gence, Berda'a ve Şirvan'daki irşad faaliyetlerinden sonra, Şah Haydar ve Uzun Hasan'ın teveccühlerini kazanarak Erdebil ve Tebriz'e geçtiğini yazmaktadır.⁶⁸ Özellikle Erdebil faslının tarihini bilmesek de şairin bu karışık dönemi burada geçirdiği tahmin edilebilir.

Karakoyunluların ortadan kaldırılmasıyla bölgedeki kargaşa nispeten sona ermiştir. Uzun Hasan Bey, muasırı Fâtih gibi, birçok ulema ve şeyhi başkent Tebriz'de toplayarak burayı bir fikir ve sanat merkezi haline getirmek istemiştir.⁶⁹ Hükümdar olmadan önce de şeyh ve âlimlerle sohbet etmeyi seven sultanın huzurunda, fıkıh, hadis ve tefsir müzakerelerinin yapıldığı kaynaklarda zikredilmektedir.⁷⁰

Bu dönemde maiyetindeki şeyh ve âlimlere teveccüh göstererek onlara çeşitli ikram ve ihsanlarda bulunan sultanın, memleketinin her tarafında dört bin tekke ve zâviye yaptırdığı da ifade edilmektedir.⁷¹

⁶³ Muhammed Ali Terbiyyet, *Dânişmendân-ı Âzerbâyçân*, nşr. Gulâm Rızâ Tabatabâyî Mece, Sâzmân-i çâp u İntişârât-ı Vizâret-i Ferheng u İrşâd-ı İslâmî, [Tahran], 1377 hş., s. 360; Seyyid Kemâl Hacı Seyyid Cevâdî v. dğr., *Eser-âferinân*, (Zindegî-nâme-i Nâm-âverân-ı Ferhengî-yi İran, Ez âgâz tâ sâl-i 1300 hş.), III, Encümen-i Asâr u Mefâhir-i Ferhengî-yi İran, Tahran, 1378 hş., s. 149; Sa'id Nefisî'nin Dede'yi "*Berda ; i*" nisbesiyle anması onun Berda ; a'da uzun süre kalmış olduğunu düşündürmektedir (bk. Sa'id Nefisî, *Tarih-i Nazm u Nesr der İran ve der Zebân-i Fârsî*, II, İntişârât-ı Fürûgî, [Tahran], 1363 hş., s. 796).

⁶⁴ Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, c. I, Bizim Büro Basımevi, Ank., 2000, s. 69.

⁶⁵ Hoca Sadettin, *age*, s. 203.

⁶⁶ Uzun, *age*, s. 25.

⁶⁷ Uzun, *age*, s. 25.

⁶⁸ Nefisî, *age*, s. 796; Terbiyyet, *age*, s. 360; Cevâdî v. dğr., *age*, s. 149.

⁶⁹ Uzun, *age*, s. 26.

⁷⁰ Uzun, *age*, s. 26.

⁷¹ Uzun, *age*, s. 26-27; Uzun Hasan ve diğer Akkoyunlu hükümdarlarının sünnî akideyi bir devlet politikası olarak benimsedikleri anlaşılmaktadır. Dede Ömer Rûşenî'nin ve haleflerinin Tebriz'e davet edilmesinin arkasında da bu düşünce olmalıdır. (Bu konuda daha fazla bilgi için bk. Babinger, F-F. Köprülü; *Anadolu'da İslâmiyet*, Çev. Ragıp Hulûsî, haz. Mehmet Kanar, İnsan Yay., 1. bs., İst., Eylül 1996, s. 80-81.)

Uzun Hasan'ın İdris adlı kardeşi de Allah dostlarıyla birlikte olmaktan hoşlanan biridir. Bu zat Dede Ömer Rûşenî'nin şöhretini duyunca "*ahz-ı inâbetle halvet-güzîn olmuştur*". Bir gün İdris Bey, derviş kıyafetleriyle ağabeyini görmek üzere Tebriz'e gelir. Kardeşini karşısında derviş tacıyla gören sultan, bunun sebebini sorar. O da güzel vasıflarından bahsederek tacı kendisine Dede Ömer'in ihsan ettiğini söyler. Bunun üzerine Uzun Hasan da Dede'yi görmek ve duasını almak sevdasına düşer.⁷²

Sultan, kazaskeri Kadı Hasan'la müşavere ettikten sonra onun nişancısı İbrahim Gülşenî'nin şeyhe gönderilmesine karar verir. İbrahim Gülşenî bir mektup ve bazı armağanlarla Dede Ömer'i davet etmek üzere Karabağ'a gider. Bir mürşid bulmak için diyar-ı acem seferine çıkan Gülşenî, şeyhin huzuruna vardığında "*Bilâ-ihtiyâr vecd zuhûr eder. Pîrin himmetiyle def'-i zulmet vuku'a gelir, nûr-ı hakîkiye vuslat hâsıl olur. Ömer Rûşenî, cenâb-ı Gülşenî'ye*

أَفَمَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِنْ رَبِّهِ⁷³

manasını ifhâm eder."⁷⁴

Hız. Gülşenî, sultan tarafından kendisinin davete memur edildiğini söyleyince Şeyh, "*Şimdi kışdur, fukaraya sefer müşkilür.*" diyerek özrünün kabulünü rica eder. Bunun üzerine İbrahim Gülşenî geri döner ve Tebrizdekilere her şeyi olduğu gibi anlatır.⁷⁵

Kaynaklarda, Dede'nin daha sonraki dönemlerde Tebriz'e gelip Uzun Hasan'la görüştüğü, hatta katıldığı çeşitli meclislerde imtihana tabi tutulduğu yazılmaktadır.⁷⁶

Rûşenî ile Gülşenî arasında geçen yukarıdaki hadisenin en önemli tarafı şüphesiz İbrahim Gülşenî'nin aradığı mürşidi bulması ve ona bağlanmasıdır. Böylece Rûşenî de tarikatini devam ettirecek kuvvetli bir halefe sahip olur.⁷⁷

⁷² Uzun, *age*, s. 27.

⁷³ "Allah kimin gönlünü İslâm'a açmışsa o, Rabbinden bir nûr üzerinde değil midir?...", Kur'ân-ı Kerîm, Zümer, 39/22.

⁷⁴ Hüseyin Vassaf, *Sefine-i evliyâ-yı ebrâr*, I-III, Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar, 2305-2309, vr. 60^b; Uzun, *age*, s. 28; Cemal Kurnaz, *Türkiye-Orta Asya Edebî İlişkileri*, Akçağ Yay., 1. bs., Ank., s. 6.

⁷⁵ Uzun, *age*, s. 28.

⁷⁶ Uzun, *age*, s. 28-30.

⁷⁷ Uzun, *age*, s. 28.

Dede Ömer'in şöhreti Tebriz'de bulunduğu yıllarda daha da artmıştır. Bunun muhtemel sebepleri arasında Dede'nin, Uzun Hasan ve diğer devlet erkânına olan yakınlığı ve saray çevresinden İbrahim Gülşenî'nin onun müridi olması sayılabilir.⁷⁸ Ayrıca şeyhin Tebriz'e gelmeden önce o bölgede (Gence, Berda' a, Şirvan ve Karabağ) uzun yıllar irşad faaliyetlerinde bulunması da ona haklı bir şöhret sağlamış olmalıdır.

Dede'nin ilk ziyaretinden sonra ayrıldığı Tebriz'e tekrar davet edilmesi de onun bu şöhretine bağlanmaktadır.⁷⁹ Bu ikinci davetin sahibi, Dede'nin müridlerinden, sultanın eşi Selçuk Şah Begüm'dür.⁸⁰

Bunun üzerine Dede Ömer Rûşenî Tebrîz'e gelir ve yerleşir. Eldeki bazı kaynaklar Rûşenî için Selçuk Hatun'un bir tekke yaptırdığını,⁸¹ hatta bu tekkenin yapımı esnasında Dede'nin de müridleriyle birlikte çalıştığını ve bazı kerametler gösterdiğini söylemektedir. Yine aynı kaynaklara göre bu tekke Cihân Şah'ın meşhur câmii yakınlarındaki "*Bâğ-ı Şimâl*" mevkiindedir.⁸² Ancak özellikle Farsça kaynaklar bu konuda farklı bir tutum sergilemektedir. Bunlara göre Dede Tebriz'e geldiğinde, Muzafferiye Zaviyesi Selçuk Hatun'un emriyle hazırlanmış ve Rûşenî 892/1486-87'deki ölüm tarihine kadar burada ikamet etmiştir.⁸³

Uzun Hasan Bey'in 882/1478'de ölümü üzerine yerine oğlu Halil Sultan geçmiştir. Halil Sultan'ın tedbirsizce tutumu saltanatının kısa olmasına sebep olmuştur. İlk iş olarak kardeşlerinin bazılarını öldürten sultan, kendisine bey olması için destek olan annesini de uzaklaştırarak kardeşi Yakup Bey'in yanına göndermiştir. Bu davranışlarının sonucunda hem kardeşleriyle arası açılmış, hem de annesinin desteğini yitirmiştir. Sonunda kardeşi Yakup Bey tarafından mağlup edilerek öldürülmüş ve Akkoyunlu Beyliği'nin başına Yakup Bey geçmiştir.

Yakup Bey de babası gibi, ilim ve sanat erbabını seven ve koruyan bir zattır. Rûşenî'nin sarayla olan ilişkisinin bu dönemde de devam ettiğini Farsça yazdığı ve Tebriz'i medhettiği bir şiirin aşağıdaki beyitlerinden anlamak mümkündür:

---

⁷⁸ Uzun, *age*, s. 30.

⁷⁹ Uzun, *age*, s. 30.

⁸⁰ Uzun, *age*, s. 30; Nefîsî, *age*, s. 796.

⁸¹ Bursalı Mehmed Tâhir, *age*, s. 69; Harîrî-zâde Mehmed Kemâleddin Rûşenî'nin vaktiyle Karakoyunlu hükümdarı Cihanşah'ın hanımının kurduğu zaviyeye yerleştiğini ifade etmektedir (Harîrî-zâde Mehmed Kemâleddin, *age*, s. 135).

⁸² Uzun, *age*, s. 31; Tebriz'de Türkoloji üzerine çalışmalar yapan Navid Muhammed'den aldığımız bilgilere göre Bugün Bâğ-ı Şimal mevkiinde bir spor kompleksi bulunmaktadır

⁸³ Nefîsî, *age*, s. 796; Terbiyyet, *age*, s. 360; Cevâdî v. dğr., *age*, s. 149.

بیمن حضرت یعقوب سلطان
محمد صحبتند اصحاب تبریز

بیابوشش همی آرد شهانر
زهرجا جذبۀ قلاب تبریز

بعدل و لطف و انعام عمیمش
مدام است و مدام اسباب تبریز⁸⁴

Manzumenin devamında yer alan

چه غم داریم از جمع اعدای
بما یارند چون احباب تبریز
منم آن روشنی روشنی بخش
که شست از تن تبم سرخاب تبریز

şeklindeki beyitlerden, bu şiirin, Uzun Hasan Bey'in vefatı üzerine, Sultan Yakub'u tebrik etmek maksadıyla yazıldığı anlaşılmaktadır. Bu manzume ayrıca, Dede'nin Tebriz'e Uzun Hasan döneminde geldiğinin de göstergesidir.⁸⁵

Divan'daki bir başka manzumede yer alan

Belgülisi ma'sûmlaruñ pâk ü 'azîzi
Mısrûñ şehi şeh-zâde-i Yâ'kûb olacahdur⁸⁶

Beytinde şair Şehzâde Yakub'un Mısır'a sultan olacağını söylemektedir.

Dede Ömer Rûşenî'nin ölümüne kadar Muzafferiye Medresesi'nde ikamet ettiği ve burada irşadla meşgul olduğu anlaşılmaktadır.⁸⁷ Nakşibendi tarikatının ileri gelenlerinden Baba Nimetullah'tan naklen verilen malumat Dede'nin son anları hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır. Baba Nimetullah'ın

⁸⁴ “Tebrizliler Hazret-i Sultan Yakûb'un uğuruyla, Muhammed sohbeti yaparlar. Tebriz'in cezbesi şahları onun ayağını öpmeye getirir. Umûmî adâleti, lutfu ve ihsanıyla Tebriz'in zenginliği devamlıdır, devamlı...”

⁸⁵ Uzun, *age*, s. 33.

⁸⁶ 9. G./ 6.

⁸⁷ Terbiyyet, *age*, s. 360.

bildirdiğine göre Dede, şöhretinin yayılmasından ve Selçuk Hatun'un yaptırdığı zaviyeyi kabul ettiğinden dolayı pişmanlık duyduğunu ifade etmiştir.⁸⁸

Kaynakların çoğu Dede'nin 892 /1486-87 yılında vefat ettiğini söylerken *Ferheng-i Suhanverân*'da 891/1486⁸⁹, Sicill-i Osmânî'de ise 907/1501-02 tarihi verilmiştir.⁹⁰

Şeyh Necmüddin'in Rûşenî'nin ölümüne dair yazdığı aşağıdaki Farsça kıtasının son mısraındaki “موت موت” ifadesi de ebced hesabıyla 892'yi karşılamaktadır:⁹¹

افتاب دین و دانش روشنی
از نظر شام اجل کردید فوت
دیدمش در خواب دی شب کفتمش
چیست تاریخ تو کفتا موت موت⁹²

Tuhfe müellifinin

Virmesenüz 'âleme dav u senî
'Azm-i 'ukbâ itdi Dede Rûşenî

şeklindeki beyti de bu konuda yazılmış bir başka örnektir.⁹³

Dede'nin mezarının bulunduğu yer de ihtilaf konusudur. Yaygın kanaat Tebriz'de Selçuk Hatun tarafından yaptırılan tekkesinin haziresinde gömülü olduğu yönündedir.⁹⁴ Ancak bazı Farsça kaynaklar onun Tebriz'in Maksudiye mahallesinde medfun olduğu kaydını düşmüşlerdir.⁹⁵

Latîfi'nin “*merkad-i münevveri ve meşhed-i mu'attarı ol diyâr-ı dil-âvîzde yanî şehri-i Tebrîzde ol mecma'-ı*

⁸⁸ Uzun, *age*, s. 34; Hoca Saadettin Baba Nimetullah'tan naklen “*Dede Ömer ölüm döşeginde iken varıp 'geçmiş olsun' dedim. Dede Ömer'i öyle korkutmuşlardı ki, bir âleme daha düşmüş buldum. Buyurdu ki, 'pek ulu olmuştum. Ah o baş olmak, ah o baş olmak!' ”* (Hoca Sadettin, *age*, s. 203.)

⁸⁹ A. Hayyampur, *Ferheng-i Suhanverân*, c. I, İntişârât-ı Tilâye, Tahran, 1368 hş., s. 404.

⁹⁰ Mehmed Süreyya, *age*, s. 1314.

⁹¹ Uzun, *age*, s. 34; Anlamı istinaden “mevt mevt” olması gereken bu ifadeyi Uçman “mevt-i mevt” olarak okumuştur (Uçman, *agm*, s. 45).

⁹² “*Dinin ve ilmin güneşi Rûşenî ecel akşamı gözden kayboldu. Dün gece onu rüyâda gördüm. Ona 'senin (ölüm) tarihin nedir?' diye sordum. 'Mevt mevt' diye cevap verdi.*”

⁹³ Uzun, *age*, s. 35.

⁹⁴ Mustafa Uzun, *Dede Ömer Rûşenî, Neynâme*, İst., 1990, s. VII; Aydemir, *age*, s. 16; Bursalı Mehmed Tâhir, *age*, s. 69.

⁹⁵ Nefîsî, *age*, s. 796; Terbiyyet, *age*, s. 360; Cevâdi v. dğr., *age*, s. 149.

*revâfızda vâki' olmuşdur... vilâyetde velâyeti zâhir olmanın raffâziyyûn mezârın ziyâret itdükde lafz-ı 'Ömerden ibâ ve ihtirâz idüb nâmına Baba Alidür dirler."*⁹⁶ şeklindeki ifadesi, sünnî akideye mensup olan Dede Ömer Rûşenî'nin Safevî döneminden itibaren toplumda bir rahatsızlık yaratmış olabileceğini göstermektedir. Nitekim Tebriz'i ele geçiren Şah İsmail'in Dede'nin türbesini yıkmak istediği, ancak oradaki divanından tefe'ül edince türbe kapısındaki ismi Ali'ye çevirmekle yetindiği ifade edilmektedir.

Dede Ömer Rûşenî'nin hayatı hakkındaki müphemiyet ailesi için de geçerlidir. Yukarıda da ifade edildiği gibi halvetî meşâyihî ileri gelenlerinden Alaaddin Ali, Dede'nin ağabeyidir. Şairin, Nimetullah adlı bir oğlu olduğu da bilinmektedir.⁹⁷ Rûşenîzâde⁹⁸ lakabıyla tanınan bu zat, babasının mirasını bitirdikten sonra çalışıp müderris olmuş, Bursa, Trabzon ve İstanbul'daki çeşitli medreselerde görev yapmıştır. Bursa evkaf müfettişliğini de yürütmüş olan Nimetullah Efendi, Bağdat kadısıyken azledilmiştir (955/1548).⁹⁹ Fâzıl, yumuşak huylu ve nüktedan biri olarak tanınan¹⁰⁰ Nimetullah Efendi, Halep'ten sonra Medine-i münevvere kadılığı görevindeyken 969/1561-62 yılında orada vefat etmiştir.¹⁰¹

Ömrünün büyük bir bölümünü Bursa'da geçirdiği düşünülürse, Âşık Çelebi tezkiresinde Lâmi'î(ö.938/1532)'nin güveyi olarak takdim ettiği Rûşenîzâde de Nimetullah Efendi olmalıdır.¹⁰²

Dede Ömer'le ilgisi olabilecek bir başka şahıs da Rûşenî-zâde Zuhûrî'dir. Ancak, kütüphane kayıtlarından¹⁰³ "*Şerhü'l-keîâmî İstibsâri'l-basire alâ Basari'l-kalb*" adlı eserin müellifi olduğu anlaşılan Zuhûrî ile Rûşenî arasında bir bağ kurulabilmesi için yeterli bilgi yoktur.

⁹⁶ Canım, *age*, s. 124; Mehmed Süreyya Dede'nin İran'da "Ömer Rûşenî-i Hanefî" diye tanıdığını ifade etmektedir (bk. Mehmed Süreyya, *age*, s. 1314). Bu durum da Safevî idaresi sonrasında bir sünnî-şîî ayrımının tebarüz ettiğini göstermektedir.

⁹⁷ Nefisî, *age*, s. 796;

⁹⁸ Mehmet Süreyya künyesini Ali b. Rûşen olarak vermektedir. bk. Mehmed Süreyya, *age*, s. 1256.

⁹⁹ Mehmet Süreyya, *age*, s. 1256.

¹⁰⁰ Mehmet Süreyya, *age*, s. 1256.

¹⁰¹ bk. Câhid Baltacı, *XV-XVI. Asırlar Osmanlı Medreseleri*, İst., 1976, s. 538.

¹⁰² bk. Uzun, *Dede Ömer Rûşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*, s. 35.

¹⁰³ Süleymaniye Ktp. Giresun İl Halk Kütüphanesi, 3577 / 21.

Şairin ailesinden ulaşabildiğimiz son isim, *Seyahat-nâme*'de *el-Mevlâ İbrahim b. Ni'metullah b. Rûşenî-zâde* künyesiyle takdim edilen¹⁰⁴ torunu İbrahim Efendi'dir. O da babasının mesleğini seçmiş ve mülazımlıktan sonra Kastamonu İsmail Bey Medresesi'nde müderrislik yapmıştır. Başka yerlerdeki müderrisliğinin ardından İstanbul Hamamiye Medresesi'nden kadılığa ayrılmıştır. Sicill-i Osmânî müellifi, onun edip olduğunu söylemektedir.¹⁰⁵ 971/1563-64 yılında vefat eden¹⁰⁶ İbrahim Efendi, "*Eğrikapu hâricinde medfundur.*"¹⁰⁷

2. Tarîkati

Elliyeye yakın tasavvufî ekolün kaynağı olan Halvetiye tarikatı, ilk kez Ömer Halvetî (ö. 750/1349) ile ortaya çıkmıştır. Ancak tarikatın asıl kurucusunun *Pîr-i sâni* lakabıyla anılan Seyyid Yahyâ Şirvânî olduğu ifade edilmektedir. Zira sayıları on bini bulan halifeleri aracılığıyla halvetiliğin neşv ü nema bulmasını sağlayan bu zattır.¹⁰⁸

Bu tarikatın Yahyâ Şirvanî'den sonra çeşitli kollara ayrılarak devam etmesi de onun fiilen bu tarikatın kurucusu olduğunun göstergesidir.

Halvetiliğin dört ana kolu Cemâliye (Muhammed Hamîdüddin Cemâlî el-Behrî, ö. 899/1494), Ahmediyye (Ahmed Şemseddin, ö. 910/1504), Şemsiye (Şemseddin Ahmed b. Ebî'l-Berekât Muhammed b. Hasan ez-Zilî, ö. 1006/1597) ve Dede Ömer Rûşenî'nin kurduğu Rûşenîyye'dir.¹⁰⁹

Halvetiliğin başlıca özellikleri *esma-i seb'a* (yedi isim), *kalbi tasfiye*, *Kelime-i Tevhidi dilden düşürmeme*, *masivadan uzaklaşıp zikr-i Celâl ile meşgul olma* şeklinde özetlenmiştir.¹¹⁰ Birinci sıraya konulan yedi isim aynı zamanda yedi nefsi ve bunların yenilmesiyle ulaşılan yedi mertebeyi de işaret etmektedir. Rûşenî; *Lâ ilâhe illâllah, Allah, Hû, Hak, Hayy, Kayyûm ve Kahhâr*'dan oluşan esma-i seb'ayı *Vehhâb, Fettâh, Vâhid, Ehad ve Samed* isimlerini de ekleyerek on ikiye çıkarmıştır.

¹⁰⁴ *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi (1. Kitap)*, haz. Orhan Şaik Gökyay, Yapı Kredi Yay., İst., Şubat 1996, s. 165.

¹⁰⁵ Mehmed Süreyya, *age*, c. III, s. 761.

¹⁰⁶ Baltacı, *age*, s. 229.

¹⁰⁷ *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi (1. Kitap)*, s. 165.

¹⁰⁸ Mustafa Aşkar, "Bir Türk Tarikatı Olarak Halvetiyye'nin Tarihî Gelişimi ve Halvetiyye Silsilesinin Tahlili", *AÜİFD*, (1999), S. XXXIX, s. 542.

¹⁰⁹ Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, MÜİF Yay., 5. b., İst., 1997, s. 393.

¹¹⁰ Eraydın, *age*, s. 390.

Halvetiyyenin dikkat çekici bir başka yönü de özünde var olan ve silsilesinde ifadesini bulan derin ehl-i beyt sevgisidir.¹¹¹ Bu durum, Horasan bölgesinde ortaya çıkan Yesevîlik (buna bağlı olarak Bektaşilik) ve Nakşibendiyye tarikatlerinde de söz konusudur.

Kurucusundan itibaren Türk kökenli şeyhler tarafından sürdürülen Halvetilik, Orta Asya'nın Şirvan, Lahcan ve Erdebil bölgelerinde özellikle Türkler tarafından yayılmıştır. Erdebil bölgesinde ortaya çıkan bir başka tarikat ise Safeviyye'dir. Başlangıçta sünnî bir çizgideyken, sonradan, daha çok siyasî amillerle şiileşen bu tarikat Halvetilikle birçok benzerlikler göstermektedir¹¹². Şeyh Safiyüddin'in sağlığında tamamen sünnî bir karakter arzeden Safevilik, Şeyh Cüneyd(ö. 864/1460)'in siyasi sebeplerle şiiliği kabul etmesi sonucu başka bir mecraya yönelmiştir. Şiiliği kabul ederek Şeyh Bedrettin yandaşlarını ve bazı batınî grupları kazanmayı amaçlayan Şeyh Cüneyd, Erzincan'a vardığında çeşitli bölgelerden gelen kalabalık Türkmen gruplar tarafından karşılanmıştır.¹¹³

Bu durum, Osmanlı padişahlarından yirmi birinin benzer motifler taşıyan Halvetiliğe mensup olmasını açıklamaktadır. Özellikle Şah İsmail zamanında siyasî hedeflerini açıkça belirleyen safevî hareketine karşı, Osmanlı idaresi, sünnî bir alternatif aramış ve sonuç olarak Halvetiliği desteklemiştir.¹¹⁴ Bu yüzden Halvetilik, Mısır, Hicaz, Cezayir, Tunus, Sudan, Bulgaristan, Yunanistan, Arnavutluk, Eski Yugoslavya ve Endonezya'yı da içine alan geniş bir coğrafyaya yayılmıştır.¹¹⁵

Zamanla meydana gelen birtakım sapmalardan dolayı, Osmanlı dönemi sûfi cereyanları içerisinde zındıklık ve ilhad suçlamalarına en çok maruz kalan ikinci tarikat halvetiliktir.¹¹⁶ Bu sapmaların temelinde Dede Ömer Rûşenî'nin eserleriyle tarikat sistemine girmeye başlayan melâmî neşvesi olmalıdır. Nitekim bir *Fusus* hayranı olan Dede'nin talebelerine bu eseri okutması sebebiyle sert tenkitlere maruz kaldığı ve kendisi Karabağ'da bulunduğu sırada *Fusus*'un yakıldığı bilinmektedir.¹¹⁷ Ancak şiirlerine bakıldığında Dede Ömer'in haleflerine göre daha kontrollü olduğu görülecektir. İslâm'ın şartlarından *savm, salat, hacc* ve

¹¹¹ Aşkar, agm, s. 542.

¹¹² Aşkar, agm, s. 546-549.

¹¹³ Aşkar, agm, s. 547.

¹¹⁴ Aşkar, agm, s. 546-550.

¹¹⁵ Aşkar, agm, s. 551.

¹¹⁶ Ahmet Yaşar Ocak, *Osmanlı Toplumunda Zındıklar ve Mülhidler (15.-17. Yüzyıllar)*, Tarih Vak. Yurt Yay., [İst.], Temmuz 1998, s. 313.

¹¹⁷ Mustafa Kara, "Gülşeniye ve Güldeste", *Dergâh*, X, S. 110, s. 9.

zekâtı hafife aldığı manzumelerinden birinde şair, son mısralardaki ifadeleriyle iman dairesinden çıkmadığını göstermektedir:

Biz çü rindüz ne savm var ne salât
Bize kallâşuz añma hacc ü zekât
Her ki savm u salâtı terk itmez
Bulamaz hîç iki cihânda necât
Kılmamaga salâtile savmı
Virenüz yazuben siccîl ü berât
Rûze bizüm teyemmümüz komadı
Misl-i Ceyhûn u Nîl ü Şatt ü Fırât
Katl-i nefis itmişüz bilüb anı kim
Her ki bunda öldi buldı anda hayât
Hasenât[1] ba'îd-i seyyi'edür
Seyyi'âtı mukarrebüñ hasenât
Hakka minnet salât u savmı bilüb
Virenüz hoş Muhammede salavât

Biz dahı bir 'alâ hide kavmuz
Bî-salât u zekât u bî-savmuz¹¹⁸

Diğer bazı tasavvufî terimlerle birlikte '*abdâl*' ve '*kalender*' kelimelerinin de geçtiği bir başka manzume ise, Dede'nin kalenderi olduğu fikrinin ortaya atılmasına sebep olmuştur¹¹⁹:

Biz gerçi ki tınmayub hamûşuz
Sen sanma bizi ki bî-hurûşuz
Mutrib ne ki diriseñ di hoşdur
Biz hak söze cümle gûş u hûşuz
Abdâl-ı keneb-h'âruz gehî biz
Geh pâk-tirâş u bâde-nûşuz
Geh cavlâkîyüz gehî kalender

¹¹⁸ 4. Terk./II.

¹¹⁹ Ahmet Yaşar Ocak, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Marjinal Sûfilik: Kalenderîler (XIV-XVII. Yüzyıllar)*, TTK Yay., Ank., 1992, s. 204-205.

Geh Hayderî gâh post-pûşuz
Geh rind-i kumâr-bâz u nerrâd
Geh şâh-ı melâ'ike cuyûşuz
Geh şîr-i peleng-efgenüz biz
Geh gürbe-i dehr elinde mûşuz
Geh Halvetî-yi tarab-nümâyuz
Geh Mevlevî-yi safa-fürûşuz

Sûretde egerçi biz gedâyuz
Ma'nâda velîk pâdişâyuz¹²⁰

Bendin tamamına bakıldığında şairin, içinde bulunduğu ruh halini ifade etmek için “abdâl, kalender, cavlakî, haydarî, halvetî, mevlevî” kelimelerinin yanında “*rind-i kumâr-bâz-ı nerrâd, şâh-ı melâike cuyûş*” gibi ibarelere de yer verdiği görülecektir. Rûşenî'nin birbirine ters veya uzak anlamlar ifade edebilecek bu kelime ve terkipleri kullanmasını içinde bulunduğu karmaşık ruh halinin tarif edilmesine bağlamak daha yerinde olacaktır. Zira başka manzumelerinde “*kalenderî dervîşi anlamına geldiği kesin olan abdâl*”¹²¹ kelimesini tamamen olumsuz¹²² anlamlara gelecek şekilde kullanmıştır:

‘İzz ü ta’zîm itme abdâl oğlına
Nesne ta’lîm itme abdâl oğlına
Sen sen ol dervîşlük öğretmeyüb
‘İlm ta’lîm itme abdâl oğlına¹²³

Özüñi her şahsa teslîm eyleme
Kendözin bilmeze ta’zîm eyleme
Zînhâr abdâl uşagından sakın

¹²⁰ 2. Terc./II.

¹²¹ Ocak, *age*, 204-205.

¹²² Abdâl kelimesi 12. yüzyılda belirli bir yere bağlı kalmaksızın, hayatını gezip dilenerek sağlayan, Kalenderîye veya melâmîye zümrelerine mensup dervişler için kullanılmıştır. XV.yüzyıldan itibaren abdâl, ışık, torlak, hayderî, kalender kelimelerinin birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir. Saç, sakal, kaş ve bıyıklarını kazımak, çıplak dolaşmak, esrar çekmek, sema etmek, Muharrem ayında Kerbelâ Şehitleri'nin yasını tutmak, abdalların hayatlarının bir parçası olarak benimsedikleri unsurlardandır... Eski metinlerde değişik adlar altında geçen bu dervişlerin Batnî eğilimli başıbozuk dervişler olduğu anlaşılıyor. (Mine Mengi, “Eski Edebiyatımızdaki Bazı İnsan Tipleri”, *Divan Şiiri Yazıları*, Akçağ Yay., 1. bs., Ank., 2000, s. 213-214.) Bu bilgiler Dede'nin abdallar hakkındaki olumsuz düşüncelerini desteklemektedir.

¹²³ 107. Tuy.

Dime sözüñ nesne ta'lîm eyleme¹²⁴

Gelmez abdâl uşagından kişilük
Var-durur zâtında çün bed-kîşlük
Bes gerekmez hîc abdâl oğlına
'İlm öğretmek dahı dervîşlük¹²⁵

Halvetiliğin zındıklık ithamlarıyla en çok muhatap olan kolu Gülşenîlik'tir. Bu dönemde özellikle tarikat lideri İbrahim Gülşenî'nin Osmanlı Devletine karşı bir isyan hazırlığı içinde olduğu da ifade edilmiştir. Bu yüzden dönemin idaresi, Şeyh İbrahim Gülşenî'yi, yüz yaşının üzerinde olmasına rağmen, Mısır'dan İstanbul'a çağırması ve bir süre burada tutarak gerçek niyetini anlamaya çalışmıştır. Şeyh Muhyiddin Karamanî'nin Ebussuûd Efendi tarafından 957/1550 yılında verilen bir fetvayla idam edilmesi de Gülşenîlikle ilgili ithamların ne dereceye vardığını ortaya koymaktadır.¹²⁶

Halifeleri

---

¹²⁴ 108. Tuy.

¹²⁵ 108. Tuy.; Rûşenî'nin abdallara karşı bu tarzda olumsuz yaklaşımı, onun halifesi İbrahim Gülşenî'nin müridlerinden Usûlî'nin aşağıdaki beytinde de hissedilmektedir:

Şevk-i didâruñla ey nûr-ı cemâl-i Mustafâ

Bir semâ; itdüm ki cûşa geldiler abdâllar (*Usûlî Divanı*, Haz. Mustafa İsen, Akçağ Yay., Ank., 1990, s. 130)

¹²⁶ Öngören, *age*, s. 106. Ayrıca ayrıntılı bilgi için bk. Ahmet Yaşar Ocak, *Osmanlı Toplumunda Zındıklar ve Mülhidler (15.-17. Yüzyıllar)*, s. 313-327.

Rûşenî'nin tespit edilebilen halifeleri şunlardır:

İbrahim Gülşenî

Gülşenî'nin asıl adı İbrahim Muhammed b. Hacı İbrahim b. Şeyh Şihâbeddin b. Aydoğmuş'tur.¹²⁷ Memleketi bazı kaynaklarda Diyarbakır, bazılarında ise Azerbaycan'daki Berda'a olarak gösterilmektedir. Ancak babasının "Amidî" nisbesiyle anılması ve türbesinin Diyarbakır'da bulunmasından dolayı Diyarbakırlı olduğu görüşü ağırlık kazanmaktadır.¹²⁸

Şeyhi gibi şiir ve edebiyatla ilgilenen İbrahim Gülşenî'nin kullandığı *Heybetî* mahlası, intisabından sonra bizzat Dede tarafından *Gülşenî* olarak değiştirilmiştir.¹²⁹ Bir kısım kaynaklar Mevlânâ'nın *Divan-ı kebîr*inde bulunan¹³⁰

دیم رخ خوب کلشنی را

ان چشم و چراغ روشنی را¹³¹

şeklindeki beytinin Rûşenî ve Gülşenî'nin gelişini haber verdiğini söylemektedir.¹³²

Dede'nin vefatından sonra yerine geçen Gülşenî, Tebriz'in Şah İsmail tarafından alınmasından sonra buradan ayrılmış, önce Diyarbakır'a sonra da Kansu Gavri'nin de desteğini alarak Mısır'a yerleşmiştir. 940/1534'te burada vefat etmiş ve Kahire'deki türbesine defnedilmiştir.

Rûşenî'nin eserlerinde kendini gösteren derin Mevlânâ tesiri, müridi Gülşenî'de artarak devam etmiş ve Mesneviye nazire olarak kırk bin beyitlik *Ma'nevî*'yi yazmıştır. Türkçe ve Farsça divanları vardır.¹³³

Şâhin Halvetî

Rûşenî'nin Mısır'daki halifelerinden biri de Şahin Halvetî'dir. Sultan Kayıtbay'ın ordusunda askerken, onun musahibi olan Halvetî, daha sonraki dönemlerde sultanın aracılığıyla Tebriz'e giderek Dede'ye intisab etmiştir.

¹²⁷ Öngören, *age*, s. 99.

¹²⁸ Nihat Azamat, "İbrahim Gülşenî", *DİA*, c. XXI, s. 301-304.

¹²⁹ Terbiyet, *age*, s. 458.

¹³⁰ Canım, *age*, 124.

¹³¹ "Gülşenî'nin güzel yanağını gördüm: o parlak gözü ve kandili [gördüm]."

¹³² Uçman, *agm*, 45.

¹³³ Ayrıntılı bilgi için bk. Azamat, *agm*, s. 301-304; Öngören, *age*, s. 99-104.

Şahin Halvetî, sülûkundan sonra hilafet vazifesiyle Mısır'a dönerek tekkesini burada kurmuştur.¹³⁴

Şeyh Demirtaş

Dede'nin yine Mısır'a yerleşerek burada şöhret bulan diğer bir halifesi ise Şeyh Ebu Abdurrahman Muhammed Demirtaş'tır. Daha çok teşkilatçılığıyla tanınan bu zat, boş bir arazi üzerine kurduğu tekkesinin çevresini büyük bir hurmalık haline getirmiştir.¹³⁵

Şeyh Hasan b. Mahmud Bayatî

İsmindeki *Bayatî* ifadesinden Oğuz soyundan geldiği tahmin edilen¹³⁶ Şeyh Hasan b. Mahmud hakkında kaynaklarda yeterli bilgi bulunmamaktadır. Sultan Cem, bu zatla Hicaz'da karşılaşmış ve ondan Osmanlı sülalesinin şeceresini yazmasını istemiştir. Bunun üzerine Şeyh *Oğuz-nâme*'den de yararlanarak *Câm-ı cem-âyin* adlı eserini meydana getirmiştir¹³⁷.

3. Eserleri

3.1. Türkçe Manzum Eserleri

3.1.1. Divan

Nüfuzlu bir şeyh ve kudretli bir sanatkar olan Dede Ömer Rûşenî'nin Divanı'nda 7 kaside (ikisi Farsça), 87 gazel (iki tanesi Farsça); 6 musammat; 1 müstezad (Farsça); 3 kıt'a (biri Farsça); 114 tuyug; 3 mesnevi; 22 matla' (biri Farsça, biri Arapça-Türkçe) ve müfret olmak üzere toplam 243 manzume bulunmaktadır.

---

¹³⁴ Uzun, *age*, s. 36.

¹³⁵ Sâdık Vicdânî; *Tarîkatler ve Silsileleri (Tomâr-ı Turûk-ı ; Aliyye)*, haz. İrfan Gündüz, Enderun Kitabevi, 1995, s. 196; Uzun, *age*, s. 36; Aydemir, *age*, s. 19.

¹³⁶ Hasibe Mazioğlu, "Türk Edebiyatı, Eski", *TA*, c. XXXII, 1983, s. 104.

¹³⁷ Bu olay hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Münevver Okur, *Cem Sultan Hayatı ve Şiir Dünyası*, Kült. Bak. Yay., 1. bs., Ank., 1992, s. 9-10.

Kasidelerden ikisi Hz. Peygamber'in övgüsüne, biri de Halvetiyye tarikatının silsilesine ayrılmıştır. Bunların içerisinde dikkat çeken bir diğer manzume de *Silsile-nâme* gibi Farsça yazılmış olan *kasîde-i subhiyye*'dir.

Rûşenî'nin şiirlerinde dikkati çeken yönlerden biri şairdeki derin Peygamber sevgisidir. Bu sevgi şairin her şiirini adeta bir na't haline getirmiştir. Nitekim yazmış olduğu 87 gazelin sekizinde bu sevgiyi dile getirmiştir.

Rûşenî'nin gezip gördüğü şehirler de şiirlerine yansımıştır. Şairin memleketi olan Aydın, gençliğini geçirdiği Bursa ve hayatını tamamladığı Tebriz bu şehirlerdendir.

Divan'ın dikkat çekici yönlerinden biri, şairin birbiri ardına sıraladığı 45 tuyugla oluşturduğu hilyedir. Bu manzumelerde Rûşenî Hz. Peygamber'in çeşitli özelliklerini belli bir kompozisyon içinde vermektedir.

Rûşenî Divanı üzerine Semra Aydemir yüksek lisans tezi hazırlamıştır.¹³⁸

3.1.2. Mesneviler

3.1.2.1. Çoban-nâme

Metnin baş tarafındaki Farsça dibaceden anlaşıldığına göre Rûşenî Çoban-nâme'yi arkadaşlarının ısrarı üzerine Mevlânâ'nın Mesnevisi'ndeki "*Kıssa-i Çoban bâ Mûsâ*" başlığını taşıyan bölümden tercüme etmiştir.

Şair, "*eserin genel çerçevesini Mevlânâ'nın söz konusu eserinden almış, fakat yaptığı bazı değişikliklerle bu tercüme kokusunun gidermeye çalışmıştır*"¹³⁹. Çeşitli münâcâtlar, temsiller, nasihatler¹⁴⁰ ve bazı çağrışımların tesiriyle oluşturulmuş bölümlerin¹⁴¹ eklenmesiyle zenginleştirilen Çoban-nâme, bu

---

¹³⁸ Aydemir, *age*.

¹³⁹ Ünal, Hidayet; *Rûşenî Ömer Dede'nin Çobân-nâme Mesnevisi (İnceleme-metin)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Ü. SBE, Erz., 2003, 1.

¹⁴⁰ Ünal, *age*, s. 18, 145.

¹⁴¹ Uzun, *age*, s. 46.

yönüyle âdeta Dede tarafından meydana getirilmiş telif-tercüme bir eser hüviyetindedir.¹⁴²

Aruzun *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezniyle yazılan Çoban-nâme'de zaman zaman çeşitli aruz hatalarına rastlanır. Eserin genelinde aruz iyi kullanılmıştır.¹⁴³

Dinî-didaktik bir eser olan Çoban-nâme, herhalde genel okuyucunun seviyesi gözetilerek sade bir dille yazılmıştır. Eserde özellikle bölüm başlarında karşılaştığımız ağdalı üslup klâsik şiir geleneğinin bir tezahürüdür.¹⁴⁴

Toplam 530 beyitten oluşan manzume, otuz altı başlık altında toplanmıştır.¹⁴⁵ Eserin son yazılış tarihi,

Kıssa-i çübân için ey ehl-i dil
Fahr-i cihân fahrini târîh bil

beytindeki *fahr-ı cihân* terkinde gizlidir. Buna göre Çoban-nâme 880/1475-76 yılında yazılmıştır.

Yazıldığı dönemden itibaren sevilerek okunan Çoban-nâme'nin yurt dışında ve yurtiçinde çeşitli nüshaları mevcuttur. Genellikle Dede'nin diğer eserleriyle birlikte külliyyatına dahil edilen bu nüshalardan Divan'ın nüshalarına ayırdığımız bölümde bahsedilecektir.¹⁴⁶

Çoban-nâme'nin tenkitli metni Hidayet Ünal tarafından yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.¹⁴⁷

3.1.2.2. Miskinlik Kitabı (Miskin-nâme)

Aslında telif bir eser olmasına rağmen, içerik bakımından Mesnevi'nin tesiri altında kaldığı anlaşılır.¹⁴⁸ Miskin-nâme, adını miskin biriyle karınca arasında geçen bir hikâyeden almıştır.

Şair eserin başlarında söylediği

¹⁴² Uzun, *age*, s. 46-47.

¹⁴³ Ünal, *age*, s. 22, 145.

¹⁴⁴ Ünal, *age*, s. 52-53.

¹⁴⁵ Ünal, *age*, s. 18.

¹⁴⁶ bk. 1.1. Karşılaştırmada Kullanılan Nüshaların Tavsifleri, s. 151-175

¹⁴⁷ Ünal, *age*

¹⁴⁸ Uzun, *age*, s. 48.

Çü cem' itdüm bu pend-i şeyh şebâbı
Adı konıldı Miskinlik kitâbı ¹⁴⁹

beytiyle eserin adının Miskinlik Kitabı olduğunu söyler.

Kırk bölüm halinde düzenlenen Miskinlik Kitabı, 1181 beyitten oluşmuştur. Tasavvufî bir mesnevî olan eserde Şeyh Şiblî'ye dair çeşitli hikâyeler, tasavvufun ve sûfinin tarifleri ¹⁵⁰ ve büyük mutasavvıfların görüşlerine yer verilmiştir.

Miskin-nâme, aruzun *mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün* kalıbıyla yazılmıştır. Sonundaki

Nebînüñ hicretinden geçmiş ezmân
Sekiz yüz seksen dokuz yıl iy can ¹⁵¹

beytinden Miskin-nâme'nin 889/1484-85 yılında yazıldığı anlaşılmaktadır.

Genellikle Rüşenî Külliyyatı'nın bir parçası olarak değerlendirilen Miskinlik Kitabı'nın çeşitli kütüphanelerde birçok nüshası bulunmaktadır. ¹⁵² Eserin tenkitli metni Mustafa Uzun tarafından hazırlanmıştır. ¹⁵³

3.1.2.3. Ney-nâme

Mesnevi'nin ilk on sekiz beyitinin tercümesi üzerine kurulan Ney-nâme ¹⁵⁴, Mevlânâ'nın övgüsüne dair 89 beyitlik bir medhiye ile başlar. Bu bölüm külliyyatın bazı nüshalarında müstakil bir eser olarak değerlendirilmiş ve şiiirlerin baş tarafına alınmıştır.

Dinle neyden ne hikâyetler kılır
Ayrılıktan ne şikâyetler kılır

beytiyle başlayan Ney-nâme'de neyin kamışlıktan kesilmesi ve ilahi sırları terennüm edişi mecazî ve tasavvufî bir üslupla anlatılır. Bu süreç içerisinde

¹⁴⁹ Uzun, *age*, s. 128.

¹⁵⁰ Uzun, *age*, s. 129-139, 234-236.

¹⁵¹ Uzun, *age*, s. 290.

¹⁵² bk. 1.1. Karşılaştırmada Kullanılan Nüshaların Tavsifleri, s. 151-175

¹⁵³ Uzun, *age*.

¹⁵⁴ Uzun, *age*, s. 50.

Halvetiyye tarikatı, ehl-i tarîk ve tarikatın adab u erkanı üzerinde durulması¹⁵⁵ dikkat çekici bir husustur.

Eserin genelinde *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezni kullanılmıştır. Ancak konunun değişmesine paralel olarak veznin de değiştiği (*mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün*) dikkati çekmektedir.¹⁵⁶

1028 beyitten oluşan eserin birçok nüshası vardır.¹⁵⁷ Tenkitli metni Mustafa Uzun tarafından hazırlanmıştır.¹⁵⁸

3.1.2.4. Kalem-nâme

Kalemin çeşitli sıfatlarıyla ele alınarak konuşturulduğu alegorik bir eserdir. 99 beyitten oluşan bu tasavvufî manzume bazı nüshalarda Divan'a dahil edilmiş, bazılarının Ney-nâme'den sonra verilmiştir.¹⁵⁹

Aruzun *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezni ile yazılmıştır. Hatimesi olmadığı için yarım kalmış izlenimini veren¹⁶⁰ eserin tenkitli metni Semra Aydemir'in çalışmasına alınmıştır.¹⁶¹

3.1.3. Silsile-nâme-i meşâyih

Hiz. Ali'den başlayarak Halvetiyye tarikatının silsilesinin verildiği kaside formundaki bu manzume Farsça'dır.¹⁶² *fe'îlâtün mefâ'ilün fe'ilün* kalıbıyla yazılmıştır. Rûşenî'den sonra yapılan ilavelerle beyit sayısı kırk ikiye çıkan *Silsile-nâme*, Halvetiyye'nin devamının da temenni edildiği bir dua bölümü ile son bulur.

Manzume'nin tenkitli metni çalışmamıza alınmıştır.¹⁶³

3.2. Arapça Mensur Eserleri

¹⁵⁵ Aydemir, *age*, s. 22.

¹⁵⁶ Aydemir, *age*, s. 22.

¹⁵⁷ bk. 1.1. Karşılaştırmada Kullanılan Nüshaların Tavsifleri, s. 151-175

¹⁵⁸ Mustafa Uzun, *Dede Ömer Rûşenî, Ney-nâme (Tenkidli basım)*, İst., 1990.

¹⁵⁹ Aydemir, *age*, s. 22.

¹⁶⁰ Uzun, *Dede Ömer Rûşenî'nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*, s. 51.

¹⁶¹ Aydemir, *age*, s. 99-109.

¹⁶² Halvetiyye'nin silsilesi için ayrıca bk. Mustafa Aşkar, "Bir Türk Tarikatı Olarak Halvetiyye'nin Tarihi Gelişimi ve Halvetiyye Silsilesinin Tahlili", *AÜİFD*, (1999), S. XXXIX, s. 551-563.

¹⁶³ bk.

Rûşenî'nin tasavvufî terbiyeyi öğretmeye yönelik eserleri Arapça ve mensur olarak yazılmıştır.

3.2.1. Hâşiye alâ Envâri't-Tenzil ve Esrâri't-Te'vîl

Kadı Beyzâvî(ö. 685/1286)'nin meşhur eserine yazılan haşiyelerden biridir.¹⁶⁴ Arapça olan eserin, farklı isimlerle kaydedilmiş üç nüshasının varlığı bilinmektedir.¹⁶⁵ Kaynaklarda Rûşenî'ye ait böyle bir eserden bahsedilmemektedir. Ancak Millet Kütüphanesi'ndeki nüshanın baş tarafında bulunan "...Hazret-i Dede 'Ömer Rûşenî efendimizün sûre-i bakara hâşiyesi ve tarîkkat-nâmesi..." şeklindeki ifadedden Dede'nin böyle bir eseri olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Süleymaniye Kütüphanesi Yeni Medrese koleksiyonunda bulunan yazmada da 'li-Rûşenî' ve 'er-Rûşenî' ifadeleri bulunmaktadır.¹⁶⁶

3.2.2. Tarikat-nâme

Arapça, küçük bir risale olan *Tarikat-nâme*'nin baş taraflarında 'mürşid nasıl olmalıdır?' sorusuna cevap arandıktan sonra, müridin bir gün boyunca yapması gerekenler ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Kısaca tarikat âdâbı, mürşid-mürid ilişkileri ve karşılıklı durumları ele alınmıştır.

Eserin bilinen tek nüshası yukarıda zikredilen *Hâşiye* ile birlikte aynı yazmanın içerisinde bulunmaktadır.¹⁶⁷

3.2.3. Risâle fi't-tecvîd ve fi't-tasavvuf

Kaside-i Bürde'nin Arapça şerhi ile Rûşenî'nin

Mest-i râh olan müsterâh olmaz

Müsterâh olan mest-i râh olmaz

¹⁶⁴ Bu esere 255 civarında şerh ve haşiye yazıldığı bilinmektedir. (Yusuf Şevki Yavuz, "Beyzâvî", *DİA*, VI, s. 102.)

¹⁶⁵ Hâşiye alâ Envâri't-Tenzil ve Esrâri't-Te'vîl: Süleymaniye Ktp. Giresun İl Halk Ktp., nu. 3569; Hâşiye ale'l-Kadî Beydavî: Süleymaniye Ktp. Yeni Medrese, nu. 1755/24; Sûre-i Bakara Hâşiyesi: Millet Ktp. Ali Emiri, nu. 4670/1 (Bu nüsha sadece Bakara sûresini ihtiva etmektedir.).

¹⁶⁶ Uzun, *age*, s. 53.

¹⁶⁷ Millet Ktp. Ali Emiri, nu. 4670/2.

matla'lı gazelinin Türkçe şerhinden ibarettir. Rûşenî adına kayıtlı olan bu eser 1473 yılında te'lif edilmiştir.¹⁶⁸

3.3. Rûşenî Adına Kayıtlı Diğer Eserler

3.3.1. Rûşenî'ye Ait Olanlar

3.3.1.1. Âsâr-ı Aşk

Aslında Miskinlik Kitabı ile Rûşenî'nin bazı manzumelerinin bir araya getirilmesinden oluşan bu antoloji, bazı kaynaklarda Dede'nin dinî-tasavvufî bir mesnevisi olarak takdim edilmektedir. Eserin Miskinlik Kitabı'ndan başlıca farkı eser adının zikredildiği beyitlerde, Miskinlik Kitabı yerine Âsâr-ı 'Aşk Kitabı ifadesinin konulmasıdır.

Miskin-nâme gibi *mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün* vezniyle yazılmış olan Âsâr-ı Aşk'ta değiştirilen beyitlerdeki vezin aksamaları da eserin sonradan tertip edildiğini göstermektedir.¹⁶⁹

Âsâr-ı 'Aşk ile birlikte *Manzume-i Rûşenî* adıyla Dede'nin bazı şiirleri de basılmıştır.¹⁷⁰

3.3.1.2. Pend-nâme

Pend-nâme¹⁷¹ müstakil bir eser değildir. Sehî Bey'in de "...ve *mev'iza üslûbunda bir tercî' kasîdesi dahı var anda çok hakâyık u dekâyık ve niçe me'ârif cem' idüb söylemişdür...*"¹⁷² cümleleriyle işaret ettiği bu manzume,

Diñle sözüm saña direm iy 'amû
Kardeşüñ oğlı sözi hakdur hamu

¹⁶⁸ Aydemir, *age*, s. 25; Tunç, *agm*, s. 3; Kaside-i Bürde Dibacesi, İÜ Ktp., Ar. 6393.

¹⁶⁹ Aydemir, *age*, 24; Uzun, *age*, s. 48-49.

¹⁷⁰ Âsâr-ı Aşk, Dersâjadet, Şirket-i Sahâfiyye-i Osmaniye Mat., 1314.; İÜ Ktp., nu. 444

¹⁷¹ Süleymaniye Ktp., Ali Nihat Tarlan, nu. 59/2.

¹⁷² Sehî Bey, *age*, 192.

mısralarıyla başlayan terci-i benddir.¹⁷³

3.3.1.3. Terceme-i Kand-i Nebât

Bu eser¹⁷⁴, aslında Rûşenî Külliyyâtı'nın bir nüshasıdır. Miskinlik Kitabı, Çoban-nâme ve Ney-nâme mesnevilerinin yanında musammat, gazel ve tuyugların da yer aldığı yazma baş tarafından 45 beyit kadar eksiktir.

3.3.1.4. Kitâb-ı Mevlânâ

Çoban-nâme, Kalem-nâme ve Ney-nâme'den parçaların Divan'daki bazı manzumelerle rastgele bir araya getirildiği bu yazma¹⁷⁵ Rûşenî Külliyyâtı'nın dağınık bir nüshasıdır.

3.3.1.6. Kıssa-nâme

Kaynaklarda ve kataloglarda adına rastlanmayan bu eserin varlığını Abdullah Uçman haber vermektedir.¹⁷⁶ Ancak Uçman'ın makalesinde söz konusu eserin konusu, içeriği, bulunduğu yer vs. hakkında herhangi bir kayıt yoktur.

3.3.2. Başka Müelliflere Ait Olanlar

3.3.2.1. Kitâb-ı Dil-güşâ-yı Rûşenî

Fâtih devri şairlerinden Gülşenî-i Saruhânî'ye ait olan bu eser¹⁷⁷, bazı kaynaklarda Dede Ömer Rûşenî ve onun halifesi İbrahim Gülşenî adına

---

¹⁷³ 1. Terc.

¹⁷⁴ Amasya Bâyezid İl Halk Ktp., nu. 1205/2.

¹⁷⁵ Ankara Adnan Ötügen İl Halk Ktp., nu. 3564.

¹⁷⁶ Uçman, agm, s. 45.

¹⁷⁷ Kaplan, Mahmut; *Hayriyye-i Nâbi (İnceleme-metin)*, Atatürk Kült. Dil ve Tar. Yük. Kur. Atatürk Kült. Mer. Yay., Ank., 1995, s. 15.

kaydedilmiştir.¹⁷⁸ *Esrar-nâme, Râz-nâme, Pend-nâme*¹⁷⁹ ve *Heft-bâb*¹⁸⁰ adlarıyla da anılan *Dil-güşâ*'nın çeşitli kütüphanelerde nüshaları bulunmaktadır.¹⁸¹ Eserin Süleymaniye Kütüphanesindeki nüshası¹⁸² üzerine bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır.¹⁸³

3.3.2.2. Âgâz-ı Kitâb-ı Merâtib-i Seb'a

Nefsin yedi mertebesinin aşılmasına bağlı olarak varılacak makamların anlatıldığı mesnevi tarzındaki bu manzume, Dede'nin pirdaşı, Molla Pîrî olarak tanınan Pir Mehmed Erzincânî'ye aittir. Ancak Milli Kütüphane kayıtlarında¹⁸⁴ Rûşenî adına kayıtlıdır.

3.3.2.3. Terceme-i Ferâ'izü's-Secâvendî

Muhammed b. Muhammed es-Secâvendî(ö. 596/1200)'nin *el-Ferâ'izü's-Sirâciyye* adlı eserinden 1115/1703-04 yılının Receb ayında tercüme edilmiştir. Mesnevi nazım şekliyle yazılan eser, yaklaşık 660 beyitten oluşmuştur. Milli Kütüphane kayıtlarında, bir nüshasının baş tarafındaki *Hazâ Kitab-ı Rûşenî (Aydınlık Kitabı)* ifadesinden dolayı Dede Ömer'e atfedilmiştir.¹⁸⁵ Diğer nüshalarında¹⁸⁶ müellif adı Reyyî Halil Konevî olarak verilmiştir.

---

¹⁷⁸ Millet Ktp., Man. 859 ve Süleymaniye Ktp. Esat Ef., nu. 1403 künyelerindeki eserler Rûşenî adına kaydedilmiştir. Bu yanlışlık, Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki nüshanın sonuna Dede Ömer Rûşenî'ye ait iki şiirin eklmesinden kaynaklanmış olmalıdır. (İbrahim Gülşeni için bk. Kaplan, *age*, 15; Aksoy, *agm*, s. 256; Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Ktp., 570).

¹⁷⁹ Kaplan, *age*, s. 15.

¹⁸⁰ Hasan Aksoy, "Gülşenî-i Saruhânî", *DİA*, XIV, s. 256.

¹⁸¹ bk. Kaplan, *age*, s. 15; Aksoy, *agm*, s. 256.

¹⁸² bk. 27. dipnot.

¹⁸³ Nuri Karasakaloğlu, *Dil-güşâ (Giriş-Metin-İndeks)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Ü. SBE, Erz. 1998.

¹⁸⁴ Manisa İl Halk Kütüphanesi, Manisa Akhisar Zeynelzade Kol., nu.1524 / 5

¹⁸⁵ Konya Bölge Yazma Eserler Ktp. Antalya Tekelioğlu İl Halk Ktp., Tekeli 902/3.

¹⁸⁶ Balıkesir Halk Ktp., nu. 539/2; Konya Bölge Yazma Eserler Ktp. Isparta Uluborlu İlçe Halk Ktp., nu. 370 / 9

3.3.2.4. Gülşen-i Tevhid

Rûşenî'ye atfedilen bir diğer eser de Halvetî adlı bir şaire ait olan Gülşen-i Tevhid'dir. Mesnevi tarzındaki manzume, şairin başka şiirlerinin de yer aldığı bir mecmuan baş tarafında bulunmaktadır.¹⁸⁷

3.3.2.5. Tuhfe-i Gevher-nizâm

Nuruosmaniye Kütüphanesi'nde 4929/1 numarayla kayıtlı olan bu eser, Milli Kütüphane mikrofilm arşivine de alınmıştır.¹⁸⁸ Mesnevi nazım şekliyle yazılmış olan eser, yaklaşık 200 beyitten oluşmaktadır. 1155/1742-43 yılında te'lif edilmiştir. Bu durumda müellifi bir başka Rûşenî'dir¹⁸⁹.

3.3.2.6. Gülşenî'nin Şiirleri

İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu¹⁹⁰ 'nda Rûşenî'nin 5000 beyit civarında şiirinin bulunduğu bir nüsha olarak takdim edilen bu yazmada Gülşenî'nin şiirleri yer almaktadır¹⁹¹.

3.3.2.7. Bülbül-nâme

Rûşenî'nin şiirleri ile aynı mecmuada bulunan bu eser¹⁹², Şâhidî'ye aittir. Baştan ve sondan eksiktir.

---

¹⁸⁷ Ankara Milli Kütüphane Yz. B. 553.

¹⁸⁸ A-1343.

¹⁸⁹ bk. 39. dipnot.

¹⁹⁰ *İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu*, c. I, s. 38.

¹⁹¹ Millet Ktp., Carullah Veliyüddin Efendi, nu. 1661.

¹⁹² Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu'nda kayıtlı olan bu eser, Milli Kütüphane'nin online kataloğunda (<http://194.27.216.201/>) 06 Hk. (c) künyesiyle gösterilmiştir.

4. Rûşenî'nin Edebi Kişiliği ve Şiirlerinin Özellikleri

4.1. Rûşenî'nin Şiirinde Dil ve Üslup

XV. yüzyıl sûfî şairlerinden Rûşenî, köklü bir aileden gelmesi hasebiyle, iyi bir eğitim almış olmalıdır. Medrese eğitiminin en azından bir bölümünü Bursa'da (Yeşil Medrese) yapmıştır. Ancak memleketi Tire'de de *ilkin mevlevihane olarak yapıldığı anlaşılan*¹⁹³ bir Yeşil İmaret Medresesi'nin bulunması, şairin burada okumuş olabileceğini düşündürmektedir. Böylece, öğrencilerinin devam ettirdiği halvetiyye şubelerinde de neredeyse tarikatın bir rüknü haline gelen Mevlânâ sevgisi ve tesiri de açıklanabilir.

Külliyatının yurt içi ve dışındaki kütüphanelerde, değişik tarihlerde istinsah edilmiş birçok nüshasının bulunması, şairin eserlerinin yaşadığı dönemden itibaren Tebriz, Berda'a, Mısır ve Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde çok sevilerek okunduğunu göstermektedir. Bu durum söz konusu eserlerde Eski Anadolu Türkçesi'nin yanı sıra Azeri ve Çağatay lehçelerinin (genellikle ekler seviyesinde) de, zaman zaman kendini hissettirdiği karışık bir lisanın ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Aşağıdaki beyitlerden ilk ikisinde akuzatif eki, muhtemelen vezin zoruyla, Azeri lehçesindeki şekliyle kullanılmıştır. Üçüncü beyitteki -(y)an eki ise -dığı ekinin Çağatay Türkçesi'ndeki karşılığıdır:

Kanumı dökdi revân gamzeñ dişin biler henûz
N'idügin bilmen **günâhumnı** 'itâb itmekdedür¹⁹⁴

Râz-ı 'ışkı dilde cân kimi dilerdüm gizleyem
Gözimüñ yaşı kesilsün kişeyledi **sırrumnı**
fâş¹⁹⁵

Sabâ beñzer ki gül-zâr-ı diyâruñdan güzer
kılmış
Ser-â-ser **ugrayan** yerler gülistân u
hadâyıkdur¹⁹⁶

¹⁹³ Bayraktar, *age*, s. 8.

¹⁹⁴ 10. G.

¹⁹⁵ 30. G.

Dede'nin şiiirleri arasında yer alan Çağatayca manzumeyi ¹⁹⁷ bu değerlendirmenin dışında tutmak gerekir. Zira bu şiir tamamen Çağatay lehçesiyle yazılmıştır. O halde söz konusu manzumeyi Türk Edebiyatı'nda XIV. yüzyıldan beri görülmeye başlayan Çağatayca şiirler silsilesinin bir halkası telakki etmek daha doğru olacaktır.¹⁹⁸

Gerek bazı mesnevi ve kasideler, gerekse Divan'ındaki çeşitli manzumelerin Arapça veya Farsça yazılmış olması, şairin bu dilleri iyi derecede bildiğini göstermektedir. Ayrıca yaptığı başarılı âyet ve hadis iktibasları da bu konudaki yeterliliğinin delilidir. Şairin Arapça ve Farsça'ya vukufu, kendisinden sonraki dönemlerin ürünlerinde pek karşılaşılmayan kelimelerin (*âbık, 'avâr, bâsık, buhtû, çemân, demz, emred, engele, hıkd, hizebr, 'ıtf, iksûn, lâgar, mû-tâb, rateb, şupuş, zamân, ziyy*) kullanımını da beraberinde getirmiştir. Dede'nin bu tercihi, mensup olduğu tarikat, kültürel birikimi veya yaşadığı coğrafya ile ilgili olabilir.

Mutasavvıf bir şair olan Rûşenî'nin şiirleri doğal olarak dinî ve tasavvufi konuları ihtiva etmektedir. Halvetiliğın başlıca unsurlarından biri olan ehl-i beyt sevgisinin¹⁹⁹ özellikle mesnevilerinde ele alınıp işlendiği gözden kaçmamaktadır. Bu sevgi daha lirik şiirlerin yer aldığı *Divan*'da da ifadesini bulmuştur:

Hâricîyem sevmesem dâmâdını peygamberüñ
Râfızîyem fark idersem Haydarı Fârûkdan²⁰⁰

Ancak Divan, Hz. Peygamber'in övgüsüne tahsis edilmiş çeşitli formlardaki manzumelerden dolayı bir na'tler mecmuası görünümündedir. Kaside formundaki na'tlerle yetinmeyen şairin ilk gazeli de yine Hz. Peygamber'i övmektedir:

---

¹⁹⁶ 1. K.

¹⁹⁷ 84. G.

¹⁹⁸ Bu tarz şiirlerin Anadolu'da bilinen ilk örneği Şeyyad Hamza'ya aittir. bk. Mecdut Mansuroğlu, "Şeyyad Hamza'nın Doğu Türkçesine Yaklaşan Manzumesi", *TDAY Belleten*, 1956, s. 125-144; (Ayrıca bu şiirlerin diğer örnekleri ve Orta Asya-Anadolu edebî ilişkileri için bk. O. Fikri Sertkaya, "Osmanlı Şâirlerinin Çağatayca Şiirleri", *TDED*, c. XVIII, s. 133-138; a.mlf., "Osmanlı Şâirlerinin Çağatayca Şiirleri II", *TDED*, c. XIX, s. 171-184; a.mlf., "Osmanlı Şâirlerinin Çağatayca Şiirleri III ve Uygur Harfleri ile Yazılmış Bazı Manzum Parçalar I" *TDED*, c. XX, s. 157-184; Kurnaz, *age*, 1999).

¹⁹⁹ Aşkar, *agm*, s. 542

²⁰⁰ 55. G.

Sallî 'alâ nebiyyinâ h·âce-i cümle enbiyâ
Server-i tâc-ı asfiyâ seyyid-i fahr-ı evliyâ
Sûfî-yi suffice-i safâ mûfî-yi kubbe-i vefâ
Sadr-nişîn-i istifâ Tañrı habîbî Mustafâ
Kevkeb-i dürrî-yi hüdâ ahter-i burc-ı ilticâ
Mâh-ı semâ-yı iktidâ mihr-i sipihr-i ihtidâ
Gonce-i şâh-ı irtikâ serv-i seraçe-i bekâ
%ûbî-yi bâg-ı ibtikâ bülbül-i gülşen-i likâ
Kebk-i derî-yi hoş-serâ tûtî-yi heştümîn-serâ
Kumrı-yı mukri-yi denâ bâz-ı sefîd-i kibriyâ
A'lem ü eşref-i verâ âyîne-i Hudâ-nümâ
Kâr-güşâ-yı etkıyâ halk-ı cihâna muktedâ
Oldı o yüzi والضحیٰ nûrile buluben senâ
Olubeni hoş âşinâ Rûşenî çeşm-i rûşenâ

Bununla da yetinmeyen şair, Mısırlı sûfî ve şair Busîrî(ö. 1296 ?)'nin Hz. Peygamber için yazdığı Kaside-i Bürde'yi²⁰¹ nazmen tercüme etmek istemiş ancak bu girişimi yarım kalmıştır²⁰².

Rûşenî mutasavvıf bir şairdir. Dede'nin şiirlerinin hemen hepsi tasavvufî manzumelerdir. Söz konusu manzumelerde ana temayı oluşturan tasavvuf, bir bakıma şairin yazma amacıdır. Bir başka deyişle Rûşenî, şiirlerini tasavvufî düşüncelerini anlatmak için yazar. Şiir, şairin sûfî cephesinin coşkun bir tezahürüdür. Miskinlik Kitabı'ndan alınan aşağıdaki beyitlerde şair, tasavvufun tarifini yapmaktadır:

Tasavvuf terk-i da' vâdur dimişler
Dahı kitmân-ı ma' nâdur dimişler

²⁰¹ Kaside-i mimiyye veya kaside-i bür'e diye de bilinen bu manzume, birçok kez tanzir ve tercüme edilmiştir. (Ayrıntılı bilgi için bk. Turgut Kut, "Kaside-i bür'e", *TDEA*, c. V, s. 213-214; Mahmut Kaya, "Kasidetü'l-bürde", *DİA*, c. XXIV, s. 568-569.)

²⁰² 52. G.

Tasavvuf terk-i kîl ü kâle dirler
Hemân vecd ü semâ' ü hâle dirler

Tasavvuf hıfz-ı evkâta dimişler
Tasavvuf terk-i mâ fâte dimişler

Tasavvuf bâbıdur bezl ü catânuñ
Tasavvuf beytidür mihr ü vefânuñ

Tasavvuf bir hidâyetdür Hüdâdan
Bunı ben söylemedüm bil hevâdan

Tasavvuf terk-i evtândur dimişler
Tasavvuf hecr-i ihvândur dimişler
k
Tasavvuf kalbi Hakka bağlamakdur
Yüregüñ 'ışk odıyla taqlamakdur²⁰³

Rûşenî bir aşk şairidir. Dede'nin sanatkârane bir üslûpla ele aldığı manzumelerinde lirik, coşkulu bir söyleyiş dikkati çeker. Böyle şiirlerinden birinde, şair mübalağalı bir şekilde mütemadiyen ağlayıp inlediğini söylemektedir:

Ol kadar âh eyledüm kim âh elümden âh ider
Nâlemi aña ki nâlem nâleyi nâlân ider²⁰⁴

Tanrıya kavuşma arzusunun ön plâna çıktığı aşağıdaki beyitlerde de şair, yine lirik bir söyleyişle ilahî aşkı terennüm etmektedir:

Yüzüñi görmeyeli haylîdür ne çâre kılam
Meger dutam bu libâs-ı hayâtı pâre kılam

Dutam dutam dehenüm nâle itmeyem ammâ
Yüregüm oynadığına n'idem ne çâre kılam

---

²⁰³ Uzun, *age*, s. 134-135.

²⁰⁴ 24. G.

İdende cilve bu hüsn ü cemâlile iy mâh
Rızâ virürseñ ırahdan turub nezzâre kılam
...
Cefâyı terk ide iy vâÿ eger vefâsı gibi
N'ola işüm nic'idem n'eyleyem ne çâre kılam²⁰⁵

beyitlerinin yazarı olan Rûşenî bu manzumesiyle Türk Edebiyatı'nın ilk manzum tasavvuf tarifini yapmıştır.

Dede Ömer Rûşenî'nin şiirlerinde, gençken Melihî ile birlikte yaşadığı "Lâubalî 'âlemi" nin izleri de görülmektedir. Nitekim aşağıdaki manzumenin ilk dört beytinde bahsedilen tarz hakimdir; sonraki beyitlerde ise şiir farklı bir mecraya sokularak, 'ehl-i hâl' ve 'ehl-i kıl'in mukayesesine girişilmiştir:

Her ne kim almah dilerseñ âlile gel benden al
Aldanuram men saña sen her nice iderseñ âl

İsteseñ koynuma girmek gel soyun koynuma gir
Boynuma salınmag isterseñ koluñ boynuma sal

Leblerüñden sen baña bir bûse itmişdüñ 'atâ
Ger peşîmân olduñise virdüğüñ gel yine al

Bir kez öpdüm men seni gel sen meni yüz biñ
kez öp

Tek varub bizden şikâyet idüb itme kıl ü kâl

Kıl ü kâl ehli ne bilsün ehl-i hâlüñ sözünü
Ehl-i hâlüñ bilmege sûzın gerekdür ehl-i hâl

Oynamaga mutlakâ dime harâm iy ehl-i kıl
Oynamah bil kim 'ibâdetdür helâliyle helâl

---

²⁰⁵ 53. G.

Ehl-i sûret bu sözüñ ma'nâsını fehm idemez
Rûşenî bilür bu sözi bil sen iy sâhib-cemâl²⁰⁶

Sevgilisiyle gülşende hoşça vakit geçirdiğine dair beyitlerde şair, yer yer beşerî aşk çağrışımı yapan ifadeler de kullanmıştır:

Yiyüb içelüm nukl u mey ü ser-hoş olalum
İlla ki eyâ şâh-ı cihân bir sen ü bir men
...
Gel oynayalum sarmaşı dolaşı çemende
Geh salınub iy serv-i revân bir sen ü bir men
...
Gül-geşt iderek avlayalum ördek ü keklik
Göñlekçek olub elde toğan bir sen ü bir men²⁰⁷

Dede'nin devlet büyüklerinden bir beklentisi yoktur. Bu yüzden ne mesnevilerinde, ne de Divanı'nda herhangi bir devlet büyüğünü metheden bir manzumesi bulunmamaktadır.²⁰⁸ Ancak muhtemelen Akkoyunlu beylerinden birine hitaben söylediği bir şiiri, muhatabının kan dökmemesi hususunda bir takım nasihatler ihtiva etmektedir:

Yine kan itmek istersin eyâ şâh-ı cihân itme
Mübârek olmaz öldürmek gulâmın kasd-ı cân
itme
Şehâ pîr olmag isterseñ işit bu bendenüñ
sözin
İdüb pîr olana hürmet dahı katl-i cevân itme
Döşür ussuñ bu çaguñda piçaguñ irene çekme
İñende kane yeltenme delü kanuñda kan itme

---

²⁰⁶ 46. G.

²⁰⁷ 60. G.

²⁰⁸ Şairin, Şehzade Yakub'un Mısır'a sultan olacağını söylediği Türkçe bir beyti ile aynı şehzadenin tahta geçmesi üzerine yazdığı Farsça gazel Klâsik Türk şiirinin medhiye üslubuna uygun olamayacak kadar cılız övgüler içermektedir. Dolayısıyla toplam birkaç beyt tutarındaki bu manzumeler (9. G./6; 68. G.; Ayrıca bk. 1. Hayatı) dikkate alınmamıştır.

İş işleme öz özüñden her işde meşveret hoşdur
Bir ehl-i dânişe danış sahn hûnı revân itme

Olub 'âlemde hançer-keş aduñı koma merdüm-küş
Günâhsüz kimseye öküş çeküb tîg imtihân itme

Dimişler ben de Tañrıyam dimekdür âdem
öldürmek

Pes iy ibn-i fülân katl-i fülân ibn-i fülân
itme

Efendi Rûsenî bendeñ sözi öñdin soña budur
Aduñ çün yahşi çıhdı öñ dönüb soñra yaman
itme²⁰⁹

'Meşveret' Hz. Peygamber'in İslam devleti geleneği içerisinde sık sık başvurduğu bir kavramdır. Yukarıdaki şiirde şairin meşveret önermesi de muhatabının bir sultan olduğunu göstermektedir. Ayrıca altıncı beyitte geçen *ibn-i fülân* ifadesi, şairin yaşadığı dönemdeki sultanların künyelerini hatırlatmaktadır.

Divan'da yer alan terci-i bend ve terki-i bendlerde ise, daha çok tasavvufî görüşler ve bir takım nasihatler dile getirilmiştir. Aynı zamanda sosyal içerikli metinler olan bu musammatların birinde şair,

Biz di sözi söyleyicek ben dime
Siz di sahn yañıluben sen dime
Kendözüne 'âkil ü zîrek diyüb
Özgelere câhil ü güden dime
Özge sözün nahs diyü zemm idüb
Öz sözüni medh idüb ahsen dime
Öz yoluñı yine özüñsün uran
Töhmet idüb özgeye reh-zen dime
Her ne koyarlar öñüne yerme yi
Nân-ı cev v ü gendüm ü erzen dime

---

²⁰⁹ 68. G.

Gördüğüne hoş di **سلام عليك**
Pîr ü cevân emred ü oğlan dime
Hâsılı budur bu sözüñ hâsılı
Dib deñiz ol kimseye sen ben dime

%ınma gözet bahma çerer puşma hîc
Rind-i cihân ol yüri tohunma gic²¹⁰

diyerek, bugün bile geçerliliğini büyük ölçüde sürdüren konuşma ile ilgili bazı görgü kurallarının aslında tasavvufî kaynaktan beslendiğini göstermiştir²¹¹. Şairin misafirperverlik ve cömertlikten bahsettiği manzumenin devamında insanları yermemek gerektiği de vurgulanmaktadır:

Atalaruñ pendin işit iy ahi
Yi vü yidür olma bahîl ol sahî
Tañrı için yi yidür ammâ sahın
Olsun için olmasun aduñ ahî
Böyle yidüm böyle yidürdüm dime
Böyle dimek çohlaruñ oldu fahı
Zâhid iseñ bir yire gir tınma hîç
'Âşıkiseñ göge çıhar âh vahı
Halka dime yahşi yamân kim bilür
Kim olısar cennetî yâ dûzahî
Mü'mine yanmah mı olur olıcah
Kâfir iken Nûşirevân berzahî
Yirme yügürme bu cihân halkını
Sen sen ol Allahı severseñ dahı

%ınma gözet bahma çerer puşma hîc
Rind-i cihân ol yüri tohunma gic²¹²

---

²¹⁰ 1.Terc.

²¹¹ Semra Tunç, "Dede Ömer Rüşenî Divanı'nda Söz ve Konuşma Âdabı ile İlgili Hususlar", *Selçuk Ü. Türkiyat Arş. Ens. Der.*, S. 10, 2001, s. 161-180.

²¹² 1 Mus.

Dede Ömer Rûşenî genç yaşta ayrıldığı memleketine bir daha hiç dönememiştir. Bu yüzden özellikle mahlas beyitlerinde kurduğu ilgilerle memleketini yad eder. Aydın'ın methine tahsis ettiği aşağıdaki manzume de şairin memleket hasretini dile getirdiği şiirlerindendir:

Cihânuñ Aydın ili Rûşenîdür
Anuñ-çün ehl-i diller meskenidür

Güzeller menba'ı iklîm-i hüsnüñ
Sevilmek kânı sevmek ma'denidür

Yazın yohsul u bayuñ geşt-gâhı
Kışın fakr ehlinüñ hoş külhenidür

Cihânuñ cânıdur cânı cihânuñ
Bihişt anuñ sanasın kim tenidür

Sorarsañ tuhresi Mısrûñ şekerdür
Velî Aydın ilinüñ Rûşenîdür²¹³

Dede, Aydın'da başlayıp Tebriz'de sona eren hayatı boyunca Bursa, Gence, Berda'a, Karabağ, Erdebil, Karaağaç gibi yerleri gezmiştir. Divanda bazen bir beyitle geçiştirilen bu yerler için, bazen de bir şiirin tamamı ayrılmıştır. Dede'nin memleketi Aydın, gençlik yıllarını geçirdiği Bursa²¹⁴ ve hayatını noktaladığı Tebriz²¹⁵ bu ikinci gruba girmektedir.

Rûşenî'nin, şiirlerinde halk söyleyişleri, atasözleri ve deyimlere de sıklıkla yer verdiği görülmektedir. Çeşitli deyimlerin kullanıldığı aşağıdaki beyitler bugün bile yaygın olan bir tefe'ül²¹⁶ biçiminden izler taşımaktadır:

Kulağum çıñlar meger kim şâhum añar bendesin
Durmadan **segrir gözüm** beñzer **ohur** efkendesin

²¹³ 21. G.

²¹⁴ 75. G.

²¹⁵ 25. G.

²¹⁶ Eskilerin ihtilac adını verdikleri bu fal çeşidinde "insanın bazı uzuvlarının oynamasından bazı havadis zuhur" edeceği tahmin edilir. (Ertaylan, İ. H.; *Falnâme*, İst. Ü. Yay., İst., 1951, s. 6.)

Yüregüm oynar görüñ bir kimse mi gönderdi yâr
Ohşayub sordurmağa bencileyin şermendesin

Oynaşur gövdem görüñ kim pâdişâhum kulına
Geydürür iksûn-ı şâdî çiharub gam jendesin

.....

Dôst gâlib olısardur tîz günde düşmene
Dün gice gördüm ki öldürdi seg-i derendesin²¹⁷

Şairin, aşağıdaki beyitte *Kurunun yanında yaş da yanar* özdeyişini aynı zamanda bir cinasin (yanınca: yanında/yandığında) malzemesi olacak şekilde kullandığı görülmektedir:

Âteş-i 'ışkile yandı dutuşub göñlüm gözüm
Bu meseldür kim **yanar kuru yanınca dahı yaş**

218

Rûşenî hemen bütün edebî sanatları başarıyla kullanmıştır. Şiirlerinde edebî sanatların doğal duruşu, Dede'nin üslûbuna ayrı bir zarafet katmıştır.²¹⁹ Şairin çeşitli manzumelerinde söz sanatlarının mana sanatlarına göre daha çok tercih edildiği göze çarpmaktadır. Özellikle cinas, Rûşenî'nin şiirinin önemli bir yanını teşkil eder. Cinas sanatının Türk Halk şiirinde de çok sevilerek kullanıldığı bir gerçektir. Yaşadığı dönemde halen etkisini devam ettirmekte olan geleneksel Türk şiiri, Rûşenî'nin manzumelerinde de bu sanatın sıkça kullanılmasına zemin hazırlamış olmalıdır. Bu sanatın, ömrünün büyük bir bölümünü geçirdiği Tebriz, Gence, Karabağ ve Berda'a bölgesindeki Türkmenler arasındaki yaygınlığı²²⁰ da şairin cinası sıklıkla kullanmasının bir sebebi olabilir. Aşağıdaki beyitte *gam yime* (gam ile beslenme / üzülme) ve *Rûşenî-vâr* (Rûşenî gibi / Rûşenî var git, uzaklaş) ifadeleri bu sanatın başarılı örnekleri olarak dikkati çekmektedir:

Her demde **gam yime**den **gam yime Rûşenî-var**

²¹⁷ 58. G.

²¹⁸ 30. G.

²¹⁹ Semra Tunç, "Dede Ömer Rûşenî", s. 6.

²²⁰ M. Fuad Köprülü; *Edebiyat Araştırmaları*, c. II, Ötüken Neşriyat, İst., 1989, s. 206-207.

'İşkuñ yolında çün kim endûh oldı zâduñ²²¹

Dede'nin anlama ayrı bir derinlik katan tekrarlarla ördüğü,

İy begüm beglere sen nite ki beglerbegisün
Bendeñüñ bendesinüñ bendesiyem ben de senüñ²²²

beytinde de Farsça ve Türkçe (*bende-ben de* / *bendesinüñ-ben de senüñ*) kelimeler cinaslı kullanılmıştır.

Erini kelimesinin Arapça *erîni*²²³ çağrışımıyla bir ayete işaret edecek şekilde kullanıldığı aşağıdaki beyit, şairin bir başka başarılı cinas örneğidir:

Er-iseñ ko sözini da'vânuñ
Gösterür Hak **erini** ma'nânuñ²²⁴

Nüfuzlu bir şeyh ve aynı zamanda bir şair olan Dede'nin sanat kaygısının ağır bastığı eserlerinde bile tasavvufî düşüncelerden ve bunları temellendirmekte kullandığı çeşitli dinî unsurlardan müstağni olması düşünülemez. Kaldı ki bu unsurlar tasavvufî ilgisi olmadığı düşünülen²²⁵ şairlerde bile, en azından edebî malzeme olarak, bulunmaktadır.²²⁶ Bunlardan âyet ve hadisler Dede'nin sıkça başvurduğu kaynaklar olarak karşımıza çıkar. Şairin lafzen veya manen ictibas ettiği bu ifadeleri şiirine tam bir uyumla yerleştirebilmesi takdire şayandır. Üç ayrı âyetin yer aldığı

والضُّحَىٰ verdüñe ۞ وَاللَّيْلِ ۞ ohuram sünbülüñe
Rûşenî virdi budur كَلَّ عَدَاةَ وَالْعَشِيِّ²²⁷

şeklindeki beyit, bu duruma güzel bir örnek teşkil etmektedir.

²²¹ 41. G.

²²² 40. G.

²²³ **erîni** (أرني) "Rabbim! **Bana (kendini) göster;** seni göreyim!", Kur'ân-ı Kerîm, El-a;râf 7/143 (bk. Ekler:1).

²²⁴ 3. K.

²²⁵ Haluk İpekten, *Bâki, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*, AtatürkÜ. Fen-Edebiyat Fak. Yay., Erz., 1988, s. 42-43.

²²⁶ Bâkî'nin Eşcâr-ı bâğ hırka-i tecrîde girdiler

Bâd-ı hazân çemede el aldı çenârdan (Sabahattin Küçük, Bâkî Dîvânı, TDK Yay., Ank., 1994, s. 329) beytinde kullanılan *el al-* ifadesi bu duruma güzel bir örnek teşkil etmektedir. Bir tasavvufî terim olarak tarikata girmek, bir şeyhe intisap etmek karşılığında kullanılmıştır.

²²⁷ Ekler, 14

İktibas edilen kelime ve ifadelerin rastgele seçilmediği anlaşılmaktadır. Aşağıdaki beyitte yer alan *ırkı üzül-*, *Ebû Cehl*, *Ebû'l-Kâsım*, *güreş tut-* gibi ifadelerle birlikte kullanılan *ebter* kelimesi, Kevser sûresinin mealini²²⁸ ve indirilme sebebini²²⁹ vermektedir:

Üzülüb `ırkı Ebû Cehl kimi **ebter** olur
Sen Ebû'l-Kâsım ile kim ki dutarsa güreşi²³⁰

Divandaki bu güzel iktibas örnekleri, şairin âlim bir yanının da olduğunu göstermektedir. Rûşenî, bu derin bilgi birikimini yaşamış olduğu coğrafyaların dil özellikleriyle birleştirmiştir. Onun söz sanatlarını kullanmaktaki başarısını buna bağlamak mümkündür. Örneğin,

Zâhidâ **tap** kurı zühdile depele özüñi
`Âşık ol hoş `ışk deryâsına **bat** mânend-i
bat²³¹

beytinde geçen *tap-* ve *bat* kelimeleri ile hem kalp hem de *cinas* sanatı yapılmıştır. Düzenli (muntazam) kalp sanatının başka bir örneğinde de *yem* ve *mey* kelimeleri Farsça tamlama içinde kullanılmıştır:

İdem gark-ı **yem-i mey** Rûşenîyi
Unuda bî-hod olub bâm u şâmı

Şairin manzumelerinde düzensiz (mu'avvec) kalp sanatının örnekleri de mevcuttur. Bunlardan birinde, *rakîb*, *karîb* ve *dûr* kelimeleri ile aynı zamanda tezat oluşturulmuştur:

İy habîbüm revâ mıdur ki **rakîb**
Hazretüñe **karîb** ola men **dûr**²³²

²²⁸ bk. Ekler 10.

²²⁹ “Erkek çocukları yaşamadığı için Peygamberimize müşrikler nesli kesik manasına ‘ebter’ dediler. Sûrede buna cevap verilmiştir.”, Kur’an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli, haz. Ali Özek v. dğr., Ank. , 1993, s. 602.

²³⁰ 76. G.

²³¹ 32. G.

²³² 20. G.

Reddü'l acz ale's-sadr ve akis de şairin ustalıkla kullandığı sanatlardandır. Aşağıdaki beyitlerden ilkinde *Hâr u has* kelimelerinin tekrarıyla *reddü'l acz ale's-sadr*, ikincisinde ise, *cihânuñ cânı* ve *cânı cihânuñ* ifadeleriyle *akis* sanatı yapılmıştır:

Hâr u hasdur dilde dünyâ-yı denînuñ sevgüsü
'Işkuñuñ odına yandur dildeki **hâr u hası**²³³

Cihânuñ cânıdur **cânı cihânuñ**
Bihişt anuñ sanasın kim tenidür

Neredeyse bütün kelimelerin deniz ve denizcilikle ilgili bir *tenasüp* kapsamında ele alındığı

Tenüm keştîsi gark oldı dilüm deryâsı
mevcinden
Gözümüñ nehri coşub taşdı aşdı mâ-
verâsından²³⁴

beytinde, şair, su çağrışımı yapacak şekilde 's' ve 'ş' seslerini de tekrar ederek içeriğe uygun bir aliterasyon meydana getirmiştir. Ayrıca burada geçen *nehr* ve *mâ-verâ* kelimelerinden bir *Maveraünnehr* mazmunu da çıkarmak mümkündür.

Dede Ömer Rûşenî'nin yine lafızla ilgili olan iştikak, telmih gibi edebî sanatları da başarıyla kullandığı gözlerden kaçmamaktadır. Bunların yanında manaya dayalı sanatlardan tezat ve tenasübü kullanmaktaki başarısı, Dede'nin anlamca derin ve sağlam metinler kurmasını sağlamıştır. Şair bu yönüyle daha sonraki dönemlerde şairlerindeki şekil mükemmelliğiyle kendinden söz ettirecek olan Bâkî'nin²³⁵ habercisi gibidir.

Mübalâğa divan şairlerinin severek kullandığı sanatlardandır. Bu sanatın Rûşenî'nin şiirlerinde de, edebî gelenek kapsamında, makul örneklerini görmek mümkündür:

Seyl aparub rakîbî her dem itürmekiçün

²³³ 79

²³⁴ 59

²³⁵ İpekten, *age*, s. 46.

Yârûñ mahallesinden iy gözümüñ yaşı ah²³⁶

Esas itibariyle bir tahkiye biçimi olan şiirde şair meramını ifade edebilmek için çeşitli yollara başvurur. İdrakin mukayeseye dönük algılama tarzına hitap eden teşbih şairlerin sıkça başvurdukları edebî sanatlardandır. Rûşenî benzetme yönü ve benzetme edatının olmadığı

Âhû gözüñ hayâli her lahza hâlî olmaz
Dîdemden ü dilümden idelden ayru otlah²³⁷

gözü ahuya benzeterek belîğ teşbih yapmıştır. Şairin başka mısralarında alında kıvrılmış halde duran kaşlar, dizlerini kırıp hesap yapan hacıpler olarak telakki edilmiş ve kapalı istiare yapılmıştır:

Tahta-i sîmîn-cebînüñde eyâ zerrîn-külâh

Hâcibeynüñ diz çöküb her dem hisâb
itmekdedür²³⁸

Dede'nin gazellerinden üçünde (biri Farsça) matla' mısralarından biri manzumenin sonunda tekrar edilerek redd-i matla' yapılmıştır.²³⁹ Divan şiirinde pek nadir görülen²⁴⁰ bu tarzın Rûşenî tarafından da uygulanması, şairin ustalığını gösteren bir husus olarak kabul edilmelidir.

Rûşenî'nin hurufiliği konusunda kaynaklarda herhangi bir kayıt yoktur. Ancak şiirlerinde harflerin sayı değerlerini ve bazı hurufî rumuzlarını da kullanarak çeşitli oyunlar yaptığı görülmektedir. Divanı ve mesnevilerindeki örnekler, harflerle ilgili bu tasarrufun dinî olmaktan çok edebî endişelerden kaynaklandığını düşündürmektedir. Kalem-nâme'den alınan aşağıdaki beyitlerden

---

²³⁶ 5. G./4.

²³⁷ 5. G./2.

²³⁸ 10. G./ 2.

²³⁹ Tunç, agm, s. 6 ; 4, 43 ve 66. G..

²⁴⁰ Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı, Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yay., 4. bs., Şubat 2001, s. 18; Tunç, agm, s. 6

ilkinde *kalem* kelimesinin hurufi terminolojisindeki karşılığı²⁴¹ olan لم hecesine işaret edilmektedir:

Kaluram yitmiş gidersen yüzümi
Degme fehm itmez menüm bu sözümi²⁴²
Başum ayagum gidende si kalur
İki harfüm gidicek birsi kalur²⁴³

Dede'nin şiirlerinde harflerin kullanımı bu kadarla sınırlı değildir. Hz. Peygamber'i methettiği bir şiirindeki *mim* ve *iki dal* beytin sonundaki *meded* kelimesini vermektedir:

Rûşenî bî-çâre zulmetde kalurdı yâ nebî
Aña **mîm** agzuñla iki **dâl**uñ olmasa meded²⁴⁴

Aynı şiirden alınan bir diğer beyitte şair memduhun gözleri, ağzı ve zülfüne karşılık kullandığı *sâd*, *mîm* ve *dâl* harfleriyle Allah'ın *Samed* ismini zikretmektedir:

Sâd `aynuñ **mîm** agzuñ **dâl** zülfüñ göreli
Yâ nebî gitmez dilümden bir nefes zikr-i
Samed²⁴⁵

Rûşenî Divanı, Klâsik Türk şiirinin yapı taşlarından olan kişilikler bakımından da zengin bir görünüm arz etmektedir. Şair, hemen hepsi dinî karakterli olan manzumelerinde Hz. Peygamber, ehl-i beyt, dört halife ve bazı önemli mutasavvıf kişiliklere yer vermiştir. Dede'nin kendisini Hz. Ömer'le özdeşleştirdiği aşağıdaki beyit, bu durumun dikkat çekici örneklerindendir:

Gelmez `Ömer-i Rûşenî olan yire münkir
Şeytân-ı la'în kaçdugiçün zıll-ı `Ömerden²⁴⁶

²⁴¹ Abdülbâki Gölpınarlı, *Hurûflük Metinleri Kataloğu*, TDK Yay., Ank. 1989, s. 149.

²⁴² Aydemir, *age*, s. 103.

²⁴³ Tunç, *age*, s. 104.

²⁴⁴ 6. G.

²⁴⁵ 6. G.; bk. Dursun Ali Tökel, *Divan Şiirinde Harf Simgeçiliği*, Hece Yay., 1. bs., Mayıs 2003, s. 179.

²⁴⁶ 57. G.

Şair bir başka beytinde şeyhini memnun eden müridin tasavvufta Bayezid Bistami mertebesine ulaşacağını söylemektedir:

İden hoşnûd pîrini gümânsuz Bâyezîd olur
Velî hoşnûd itmeyen yahîn bil kim Yezîd
olur²⁴⁷

Sûfî kimliğine rağmen klâsik edebiyat geleneğinden kopmadığı anlaşılan şairin, kullandığı bir diğer edebî unsur da kendinden önceki dönemlerde ele alınmış aşk hikâyeleri ve bunların kahramanlarıdır. Divandan alınan aşağıdaki beyitlerde *Leylâ ile Mecnûn*, *Hüsrev ü Şirin* ve *Vâmık u 'Azrâ* hikâyelerinin zengin çağrışımlarından istifade edilmiştir:

Belki Mecnûn olmayan bilmez
Hüsni keyfiyyetini Leylânuñ²⁴⁸

İy husrev-i hûbân lebüñi sormışam el-hak
Yüz vechile şîrîn-dürür ol şehd ü şekerden²⁴⁹

Bülbül-i Vâmık gül-i 'Azrâ-'izârından cüdâ
Zâg-ı şeytân bile gülşende gül-i hoş-bû-y-
ile²⁵⁰

Divan'da yer alan

Men ol hoşdur ki olam rind-i 'âmî
Degül nîgû çü zühd-i nîk nâmı
Harâbâtuñ içinde mest ü hayrân
Hırâmân geşt idüb içem müdâmî

---

²⁴⁷ 8. G.

²⁴⁸ 3. G.

²⁴⁹ 57. G.

²⁵⁰ 74. G.

Olam dürdî-keş-i mey-hâne-i 'ışk
Çekem zâhid gözine karşı câmı

'Alâ-ragm-ı 'adû elden ayagı
Komayub nûş idem hoş dost-kâmî

Olam evbâş u 'ayyâş u nazar-bâz
Dutam mey-hâne küncinde makâmı

Pey-â-pey nûş idem hamr-ı helâli
Ziyâret eyleyem Beytü'l-harâmı

İdem gark-ı yem-i mey Rûşenîyi
Unuda bî-hod olub bâm u şâmı²⁵¹

ıınma gözet bahma çerer puşma hîc
Rind-i cihân ol yûri tokunma gic²⁵²

Gâh rindem gâh merd-i sûfîyem
Bî-vefâyam gâhî gâhî mûfîyem
Gâh mânend-i elif hoş togruyam
Gâh kej mej misl-i kâf-ı kûfîyem²⁵³

şeklindeki ifadelerden Rûşenî'nin rind-meşrep²⁵⁴ bir şair olduğu anlaşılmaktadır.
Rûşenî Divanı gerek rakip, gerekse zâhid/sûfî²⁵⁵ tiplerinin gelenekteki bütün

²⁵¹ 85. G.

²⁵² 1. Terc.

²⁵³ 50. Tuy.

²⁵⁴ “Sözlüklerde dinsiz, başıboş vurdumduymaz, sarhoş gibi olumsuz anlamları da sıralanan rind, eski şiirimizde dünya işine ve varlığına önem vermeyen, ahiret çıkarı gözetmeyen, aşk ve zevk yoluna yürümeği yeğ tutan, gösterişsiz, tasasız gönül eridir. Rind başkalarına karşı hoşgörülüdür, sevecendir, alçakgönüllüdür. Yaşamında hırsın, açgözlülüğün yeri yoktur, azla yetinir. Bilgiye önem veren, insanı bir anlam varlığı sayan kişiliğiyle rind arif insan tipinin örneğidir.” (Ayrıntılı bilgi için bk. Mengi, agm, s. 215.)

²⁵⁵ “Rindlik ve ariflik vasıflarını taşıyan ‘aşık’ tipini kendine maleden şair, sevgili yolunda kendine engel teşkil edenleri ‘rakib’, yahut daha geniş bir çerçevede ‘agyar’... zahirde dindar geçinip kendisini her fırsatta tenkid eden, ardı arkası gelmez vaaz ve nasihatlarla bunaltan, halkı aleyhine kışkırtarak rahatını kaçıran, ancak fırsatını bulunca kendi de nefisine uymayı ihmal etmeyen sözde dindarları da daha çok ‘zâhid’ ve ‘sûfî’ adı altında hedef alır... Aslında ‘rakib’ ve ‘zâhid’ tipleri meşrep itibariyle birbirlerine taban tabana zıt tipler oldukları halde her ikisi de aynı derecede aşığın düşmanıdırlar. Rakib aşığın adeta can damarı olan sevgiliye ulaşmasını engellediği, hatta ona ortak çıktığı halde zâhid, aşığa sevimli gelen, zararsız ve emin olunacak bir tiptir.” (Ayrıntılı

ayrıntılarını verecek kadar zengin örneklerle doludur. Bir divan şairi olması hasebiyle, rind-zâhid çatışmasının rindlik cephesinde yer alan²⁵⁶ Rûşenî, şiirlerinde, zâhid ve onun bir alt başlığı sayılabilecek sûfî tiplerini belli bir tasnife tabi tutarak vermektedir.

Kişi 'âbid gerek 'âbid gerekmez
Velî zâhid gerek zâhid gerekmez²⁵⁷

beytinden, Dede'nin zâhid tipindeki insanların hepsini aynı kefeye koymadığını çıkarmak mümkündür. Zâhidle sûfîyi ayırdığı bir başka beytinde, sûfî tipini de tasnif ederek vermektedir:

Düzme koşma zâhid-i hod-râ vü hod-ârâ kimi
Sûfî-yi peşmîne sanma sûfî-yi Allahîyem²⁵⁸

Ancak divanın genelinde zâhid ve rakip tiplerinin şiddetli tenkitlere muhatap oldukları görülmektedir. Aşk deryası-ördek (kaz) ilişkisiyle Dede'yi tasavvufî şiir geleneğine²⁵⁹ de bağlayan aşağıdaki beyitte zâhid kuru zühdle uğraşan biri olarak tarif edilmektedir:

Zâhidâ tap kurı zühdile depele özüni
'Âşık ol hoş 'ışk deryâsına bat mânend-i
bat²⁶⁰

Bir başka beyitte zâhid mahbubun güzel sesini inkar eden kör ve sağır biri olarak takdim edilmektedir:

Mahbûb-ı hoş-âvâze ki zâhid ider inkâr

---

bilgi için bk. Ahmet Atilla Şentürk, *Sûfi yahut Zâhid Hakkında*, Enderun Kitabevi, 1. bs., İst., 1996, s. 1-2.)

²⁵⁶ “Divan şairi rindden rindlikten yanadır. Kendini rind sayar. Her fırsatta zahidin karşısına dikilir; onu کنار, yerin dibine batırır.”, (Mengi, agm, s. 216.)

²⁵⁷ 20. Mat.

²⁵⁸ 50. G.

²⁵⁹ Orhan Kemal Tavukçu, “Yunus Şiirlerini Ayırt Etmeye Yönelik Bazı Tespitler”, *Journal of Turkish Studies / Türklük Bilgisi Araştırmaları*, (2004), 28/II (IV), s. 74-78; a. mlf., “Aziz Mahmud Hüdâyî'nin Edebî Kişiliği”, *Üsküdar Sempozyumu*, c. I, 23-25 Mayıs 2003, İst., 2004, s. 279.

²⁶⁰ 32. G.

Görmek mi işitmek mi gelür kûrile kerden²⁶¹

Bazen neredeyse bir gazelin tamamının bu tenkitlere ayrıldığı görülmektedir:

Duysaduñ Tebrîzde bâd-ı `abîr-âmîzi sen
Nûş idüb surh-âb elden koridüñ perhîzi sen

Kâse-i Tebrîze surh-âb-ı revân tök sâkîyâ
Tâ bilesün n'idügin surh-âbile Tebrîzi sen

Bize mey-hâne bucağı saña uçmak zâhidâ
Biz sarâyın ihtiyâr eylemişüz dehlîzi sen

Göz yaşıdur yârüñ işiginde tuhfe zâhidâ
Kurı el açmah sanursun anda dest-âvîzi sen

Sen ayıh uyahsın iy zâhid harâb u mest biz
Görmedük ma'zûr tut ol şûh-ı şûr-engîzi sen

Zâhidâ yâ sen öleydüñ görmeyeydük biz seni
Yâ olayduñ kûr hergiz görmeyeydüñ bizi sen²⁶²

Dede'nin zâhîde karşı takındığı bu olumsuz tavidan rakip de payını almıştır. Edebî geleneğe uygun olarak köpek, karga, eşek gibi vasıflarla anılan rakip, divanda renkli ve orijinal benzetmelerle ele alınır. Şair, rakibin devamlı sevgilinin yanında olmasından şikayetçidir. Zaten sevgiliye musallat oluşu da bu yüzdendir:

İy habîbüm revâ mıdur ki rakîb
Hazretüñe karîb ola men dûr²⁶³

`Avn itdüñ rakîb-i zâlime sen
Anuñ içün saña musallatdur²⁶⁴

---

²⁶¹ 57. G.

²⁶² 61. G.

²⁶³ 20. G.

²⁶⁴ 16. G.

Dede, sevgilinin *itinden artuh* ifadesiyle medheder gibi görünerek hicvettiği rakibin bilgisizliğine de işaret eder. Şaire göre rakip *zirek* sıfatını haketmemektedir :

Men rakîbe çün itüñden kem dimen artuh direm
Pes baña ugraduğınca nişe söyler ol sakat²⁶⁵
İy habîbüm çün rakîbüñ bendeñi bilmez senüñ
Pes neden adını zîrek kodılar ol güdenüñ²⁶⁶

Rûşenî'nin eserlerinde bir diğer dikkat çekici husus da Dede'nin mahlasını kullanma tarzıdır. Şairin mahlasını memleketi Aydın'a nispetle aldığı bilinmektedir²⁶⁷. Bu durum şaire, tahallüs ederken memleketine de göndermeler yapma imkânını vermiştir.

Tecnis sanatını hemen bütün eserlerinde severek kullanan şair, mahlasını da bu çerçevede değerlendirmiştir. Aşağıdaki beyitlerde Rûşenî kelimesi *aydınlık*, *ışık* anlamlarını da karşılayacak şekilde kullanılmıştır:

Münkire tınma Rûşenî k'olmaz
Rûşenîden nasîbi a'mânuñ²⁶⁸

Kim men' idiser Rûşenîyi yârüñ evinden
Her eve girer **Rûşenî** için yasağ olmaz²⁶⁹

Sen sen ol göñlüñ evine Rûşenî mihri sal
Rûşenîsüz hâneyi almaz kimesne bilmiş ol²⁷⁰

Rûşenînüñ göñlinüñ gögi tapardı **Rûşenî**
Ol güneş bir kerre gösterse ruh-ı
rahşendesin²⁷¹

---

²⁶⁵ 32. G

²⁶⁶ 39. G.

²⁶⁷ bk. 1. Hayatı, 3. dipnot

²⁶⁸ 3. K.

²⁶⁹ 27. G.

²⁷⁰ 45. G.

²⁷¹ 58. G.

Aydınlık-karanlık zıtlığının vurgulandığı aşağıdaki tuyugda olduğu gibi, şairin mahlasını bir tezat ilgisi içerisinde kullandığı da görülmektedir. Burada *tîregî* ile Rûşenî'nin memleketine de işaret edilmektedir:

Çün ki bende kalmadı mâ' vü menî
Bir görürem döstü vü düşmeni
Rûşenîye iy gözümüñ **Rûşenî**
Oldı yeksân **tîregî** vü **rûşenî**²⁷²

Divan şiirinde özellikle gazellerde sık sık kullanılan ikilemeler²⁷³, Dede'nin üslûbunun da önemli ahenk unsurlarındandır. Mahlasın tekrarlandığı aşağıdaki tuyuglarda, şairin çağdaşı Mu' îni ile XIV. yüzyıl hurûfî şairlerinden Nesîmî'nin etkisi kuvvetli bir şekilde hissedilir²⁷⁴:

Rûşenîyem Rûşenîyem Rûşenî
Bende yohdur zerrece mâ' vü menî
Olmışam dervîş bilüb anı kim
Her ki ol dervîşdür oldur ganî²⁷⁵

Men senüñle olduğum-çün iy Ganî
Rûşenîyem Rûşenîyem Rûşenî
İstegüm bu bes menüm senden müdâm
Dâyimü'l-evkât idesin rûşenî²⁷⁶

²⁷² 71. Tuy.

²⁷³ İsmail Ünver, "İkilemelerle Yazılmış Dört Gazel", *Türk Dili*, S. 483 (Haziran 1988), s. 291-297.

²⁷⁴ btidâlar ibtidâdır ibtidâ

İbtidâdan hâsıl oldı intihâ (Ayan, *age*, s. 57) beyti, Nesimi'nin Dede üzerindeki etkisini göstermek bakımından önemlidir. (Nesîmî Divanı'ndaki tekrarlar hakkında bk. Muhsin Macit, "Nesimi'nin Şiirinde Âhengi Sağlayan Unsurlardan Tekrarlar Üstüne Bir Deneme", *Yönelişler* S. 48 (Temmuz 1990), s. 26-36; a.mlf., *Divân Şiirinde Âhenk Unsurları*, Akçağ Yay., 1. bs., Ank., 1996, s. 42-44.)

Ancak, Mevlânâ'nın Mesnevî-i Muradiyyesi'ni 1436'da tercüme eden Mu'nî, şairin bu üslûp özelliğinde daha etkin bir rol oynamıştır. Nitekim onun

Mevlevîyem mevlevîyem mevlevî

Mevlevî olmayan olur levlevî (Kemal Yavuz, *age*, s. X; a. mlf. "Mesnevî-i Muradiyye'deki Fonetik Husûsiyetler", *Atatürk Ü. FEF Arş. Der.* (1986), S. 15/2, s. 191) şeklindeki beyti bu görüşü ispatlar niteliktedir.

²⁷⁵ 68. Tuy.

²⁷⁶ 99. Tuy.

Dede'nin bazı manzumelerinde mahlasını redif olarak kullandığı da görülmektedir. Bu şiirlerden birinde şair, *kibr ü kinden* ve *riyâdan* kurtularak teskin olduğunu söylemektedir:

Olalı bî-kibr ü bî-kîn **Rûşenî**

Gitdi 'ucbı tapdı teskîn **Rûşenî**

Bî-riyâ bî-süm'a oldu oluben

Müflis ü dervîş ü miskîn **Rûşenî**²⁷⁷

Bu söyleyiş tarzı, bazen gazel gibi daha hacimli manzumelere de hakim olmaktadır:

Yüzüñdür rûşenâsı **Rûşenîñüñ**

Sözüñdür âşinâsı **Rûşenîñüñ**

Gözine kuhl-ı مَا زَاغَ الْبَصْرُ dur

İşigüñ hâk-i pâsı **Rûşenîñüñ**

Mahalleñ itinüñ izi tozıdur

Gözinüñ tûtiyâsı **Rûşenîñüñ**

Cemâlüñ şem'ile rûşen olubdur

Yine çeşm-i serâsı **Rûşenîñüñ**

Gözüñ tökdi gözi kanın ki vardur

Gözüñle mâ-cerâsı **Rûşenîñüñ**

Olur gözgüsinüñ jeng oldugınca

Ruhun şavkı cilâsı **Rûşenîñüñ**

Yüzüñ nûrıyla zülfüñ zulmetidür

Sabâhile mesâsı **Rûşenîñüñ**²⁷⁸

---

²⁷⁷ 72. Tuy.

²⁷⁸ 44. G.

4.1.1. Etkilendiği ve Etkilediği Şairler

Klâsik Türk Edebiyatı'nın her şeyden önce bir gelenek edebiyatı olduğu bilinmektedir. Divan şairi selefleriyle aynı malzemeyi ve kalıpları kullanarak onlardan daha güzel bir eser meydana getirmek zorundadır. Bu bakımdan Klâsik Türk Edebiyatı, zaman içerisinde, büyük ölçüde nazireler üzerinden yürüyen bir usta-çırak ilişkisinin kurulduğu bir şiir okulu kimliğine bürünmüştür. Geleneğe bağlı bir şair olarak dikkatleri çeken Rûşenî de şüphesiz bazıirlerin etkisinde kalmış ve bazılarını etkilemiştir.

4.1.1.1. Etkilendiği Şairler

Rûşenî'yi etkileyen şairlerin başında Mevlânâ gelmektedir. Sûfî gelenekte, yaşadığı dönemden günümüze kadar hemen her şaire az çok tesiri olan Mevlânâ, Dede'nin eserlerinde de ağırlığını hissettirir. Rûşenî'nin dört mesnevisinden üçü (Çoban-nâme, Miskinlik Kitabı, Ney-nâme) ilhamını doğrudan Mevlânâ'nın eserlerinden alır.²⁷⁹ Ayrıca şairin, Mevlânâ'ya olan hayranlığını çeşitli şiirlerle dile getirmesi, külliyyatın bazı nüshalarının *Kitâb-ı Mevlânâ* adıyla anılmasına sebep olmuştur²⁸⁰. Dede'nin halifelerinden İbrahim Gülşenî'nin 26.000 beyitlik Mesnevî'yi 40.000 beyit tutarındaki Ma'nevî ile tanzir etmesi, Halvetiyye'nin Rûşenî'ye şubesinde ve onun kollarında Mevlânâ'nın nasıl bir nüfuzu olduğunu göstermektedir. Mevlânâ tesiri, şairin kullandığı kelimelerde de hissedilir. Rûşenî şiirlerinde sık sık mevlevîlikte neredeyse terim²⁸¹ haline gelmiş kelimeleri kullanır. *Hâmûş* kelimesi bunlardan biridir. Mevlânâ'nın

²⁷⁹ Uzun, *age*, s. 48; Ahmet Sevgi, "Edebiyatımızda Mevlânâ ve Mesnevî Tesiri", *Konya'dan Dünya'ya Mevlânâ ve Mevlevîlik*, Karatay Belediyesi Yay., Eylül 2002, s. 271.

²⁸⁰ bk. 3. Eserleri

²⁸¹ Bu terimlerden bazıları için bk. Mustafa Çıpan, "Mevlevîlik Terimleri", *Konya'dan Dünya'ya Mevlânâ ve Mevlevîlik*, Karatay Belediyesi Yay., Eylül 2002, s. 165-178; H. Hüseyin Top, *Mevlevî Usûl ve Âdâbı*, Ötüken Neşriyat, İst., 2001, s. 40-199.

بحر وشيدم كفت خموشت خواخ
خاموش شدم كفت خروشت خواهم
برجوشيدم كفت كه ساكن باش
ساكن كشتم كفت بجوش خواهم²⁸²

dörtlüğünün tercümesi olan aşağıdaki manzumede Rûşenî, metni çevirirken kelime kadrosunu da muhafaza etmeye çalışmıştır:

Söylesem dir baña dil-ber ol hamûş
Ger olam hâmûş dir hoş söyle cûş
Bir 'aceb sırdur yine dir söyleme
Cûşa gelsem söylesem itsem hurûş²⁸³

Mevlevîliğin başlıca sembollerinden *neyin* etrafında oluşturulan şu beyitlerde de *nâyî*, *nâle eyle-*, *dâğ it-*, *üfür-* gibi kelimelere benzer bir endişeyle yer verildiği gözden kaçmamaktadır:

Men nice nâle eylemeyem ki itdi ney kimi
Nâyî-i 'ışk gövdemi başdan ayaga dâğ²⁸⁴
Ney kimi işüm nâledür andan berü kim 'ışk
Nâyî kimi agzın koyub agzumda üfürdi²⁸⁵

Türk Tasavvuf Edebiyatında Mevlânâ'dan sonra, en az onun kadar etkisi olan bir başka şair de Yûnus Emre'dir. Yûnus'un Yesevî'den alarak Eski Anadolu Türkçesi'yle yeniden şiirleştirdiği düşünceler, edebiyatımızda sadece lafzî ilhamlar olarak kalmamış, neredeyse bir darb-ı mesel mesabesine gelerek yüzyıllar boyunca nesilden nesile aktarılmıştır.

Nitekim Yesevî'nin,

²⁸² Asaf Hâlet Çelebi, *Mevlânâ'nın Rubâileri*, HeceYay., 1. bs., (Ank.), 2002, s. 52.

²⁸³ 86 Tuy.

²⁸⁴ 35. G.

²⁸⁵ 81. G.

Gâfillerge dünyâ kerek âkillerge ukbâ kerek
Vâizlerge minber kerek menge sen ok
kereksen²⁸⁶

beytini, Yûnus daha şiirsel bir ifadeyle

Sûfilere sohbet gerek
Ahîlere âhret gerek
Mecnûnlara Leylâ gerek
Bana seni gerek seni²⁸⁷

şeklinde söylemiştir. Rûşenî ise aynı düşünceyi,

Sevdi halkuñ kimi dünyâyı kimisi `ukbâyı
Sevmedüm men anları kat'â seni sevdüm fakat²⁸⁸

mısralarıyla dile getirmiştir.²⁸⁹ Dede'nin Hz. Peygamber'in çeşitli vasıflarını
övdüğü bir manzumesinden alınan

Her kim bize gösterür cefâyı
Biz gösterelüm aña vefâyı
Bizi dögenüñ elin öpelüm
Bize sögene kılub senâyı²⁹⁰

mısralarında da Yûnus'un

Dervîş gönülsüz gerekdür sögene dilsüz
gerekdür
Dögene elsüz gerekdür halka barâber
gerekmez²⁹¹

²⁸⁶ Hoca Ahmed Yesevî, *Divan-ı Hikmet*, haz. Hayati Bice, Türkiye Diyanet Vak. Yay., 1. bs., Ank., 1993, s. 53

²⁸⁷ Mustafa Tatçı, *Yunus Emre Külliyyâtı II. (Yunus Emre Divânı Tenkitli Metin)*, MEB Yay., İst., 2005, s. 368.

²⁸⁸ 32. G.

²⁸⁹ Aziz Mahmud Hüdayî(ö. 1628)'nin de bu silsileye katılabilecek şiirleri bulunmaktadır. (bk. Tavukçu, agm, s. 280)

²⁹⁰ 5. Terc.

²⁹¹ Tatçı, *age*, s. 115.

beytinin izlerini görmek mümkündür.

Tasavvufî Türk Edebiyatının lirik şairi Nesîmî, Rûşenî'nin şiirleri üzerinde etkisi olan bir diğer kişiliktir. Şiirlerindeki samimi hava ve coşkulu söyleyişten dolayı Klâsik Türk Edebiyatında uzun yıllar yankı bulan Nesîmî, ehl-i beytle ilgili manzumeleri ve trajik ölümü dolayısıyla Alevî-Bektaşî kültürünün de önemli bir unsuru haline gelmiştir. Ancak, Rûşenî'nin mesnevilerinde daha çok hurufilik sembolleriyile etkisini hissettirir. Şairin Dede tarafından tanzir edilen beş manzumesinin matla' beyitleri şöyledir:

Nesîmî: Ey nesîm-i subh-dem gel hazret-i cânâne es
Bu fakîr ahvâlini var yâre söyle bir nefes²⁹²

Rûşenî: Yine iy bâd-ı nesîm-i 'anber-âsâ hûb es
Reh-neverd ol bunca günlük yolları bir demde
kes²⁹³

Nesîmî: Nâgehân gönlüme düşdi sûriş-i gavgâ-yı ışk
Âkılı divâne kıldı âkıbet sevdâ-yı ışk²⁹⁴

Rûşenî: Başuma müşgîn saçuñdan düşeli sevdâ-yı 'ışk
Gitmedi sevdâlu başumdan menüm gavgâ-yı 'ışk
²⁹⁵

Nesîmî: Yüzün bedri cihânun dânesidür
Yer ü gök ayla gün pervânesidür²⁹⁶

²⁹² Hüseyin Ayan, *age*, s. 196; Aynı manzumeyi Şeyhî (ö. 1431 ?) (Mustafa İsen-Cemal Kurnaz, *Şeyhî Divanı*, Akçağ Yay., Ank., 1990, s. 30), Necatî Bey (ö. 17 Mart 1509) (Ali Nihat Tarlan, *Necatî Beg Divanı*, MEB Yay., 1. bs., İst. 1997, s. 295), Halîlî (Tavukçu, *age*, s. XXII) ve Sezâyî-i Gülşenî (ö. 1737) (Şahver Çelikoğlu, *Sezâyî-i Gülşenî, Dîvan*, Yazı Yay., İst., 1985, s. 105.) de tanzir etmiştir:

²⁹³ 2. K.

²⁹⁴ Ayan, *age*, s. 206; Aynı manzume Hayretî tarafından da tanzir edilmiştir:

İklümü mest itdi ey sâkî benüm sahbâ-yı ;ışk
Cânuma cân katdı zevk-ı râh-ı rûh-efzâ-yı ;ışk

(Mehmed Çavuşoğlu-M. Ali Tanyeri; Hayretî, *Dîvan*, İst. Ü. Edeb. Fak. Yay., İst., 1981, s. 244.)

²⁹⁵ 37. G.

²⁹⁶ Ayan, *age*, s. 169: Bu şiiri Cemâlî (1164/1750) de bir murabba ile tanzir etmiştir:

Sakınmaz cân atılır nâr-ı ;aşka
Göñül şemî-i ruhuñ pervânesidür
Sadâsızca yakar cânı o hırka

- Rûşenî: Göñül şem'-i ruhuñ pervânesidür
Düşüb ol şem'e bir gün yanasıdur²⁹⁷
- Nesîmî: Kibledür yüzün nigârâ kaşlaruñ mihrâblar
Sûretün mushaf velî müşkin hatun i'râblâr²⁹⁸
- Rûşenî: Ruhlaruñdan gün kimi berk urduğınca tâblar
Düşer andan rişte-i zülfüñe pîç ü tâblâr²⁹⁹
- Nesîmî: Gel ey dilber ki kan oldu gönül aşkın
belâsından
Kerem kıl vasl ile kurtar beni hicrin
cefâsından³⁰⁰
- Rûşenî: Gözümüñ yaşı artubdur gözüñle mâ-cerâsından
Töker her demde andandur yaşın ag u
karasından³⁰¹

Kadı Burhaneddin (ö. 1398) ile birlikte XIV. yüzyılın önde gelen tuyug şairleri arasında zikredilen Nesîmî'nin yaklaşık 360 tuyugu vardır.³⁰² Genellikle cinassız ve mısralarının hepsi kafiyeli olan bu manzumelerde Nesîmî, bazen bütün mısraları rediflerle sonlandırmıştır.³⁰³ Şairin Hz. Peygamber'i methettiği aşağıdaki manzumesinde de böyle bir tarz hâkimdir:

Haşr ü neşrin âfitâbıdır yüzün

Göñül şem'-i ruhuñ pervânesidür (Nihal Nomer Karaman, *Cemâlî Dîvânı*, Kitabevi, İst., Temmuz 2002, s. 115.)

²⁹⁷ 17. G.

²⁹⁸ Hüseyin Ayan, *age*, s. 130; Bu manzumeye İbn-i Kemal (ö. 16 Nisan 1534) de bir nazire yazmıştır:

İçeli sen gayr-ıla cânâ şarâb-ı nâblar

Yaş yirine akıdur bu gözlerüm hûn-âblâr (İbn-i Kemâl, *Dîvân, Tenkidli Metin*, haz. Mustafa Demirel, İst., 1996, s. 48.)

²⁹⁹ 14. G.

³⁰⁰ Hüseyin Ayan, *age*, s. 276

³⁰¹ 59. G.

³⁰² Nesîmî'nin tuyugları için bk. Ayan, *age*, s. 385-437; Köksal, M. Fatih; Seyyid Nesîmî'nin Bilinmeyen Tuyuğları", *Journal of Turkish Studies – Türklük Bilgisi Araştırmaları (Âgâh Sırrı Levend Hatıra Sayısı I)*, (2000), Harvard University, S. 24, s. 187-208.

³⁰³ İpekten, *age*, s. 81-82;

Sâ'atın yevmü'l-hisâbıdır yüzüñ
Cennetin şem' u şarâbıdur yüzüñ
Ravzanuñ hüsnu'l-me'âbıdur yüzüñ³⁰⁴

Nesîmî Divânı'nda, kullanılan rediflerle (*sözün, yüzün, sözlerin, gözlerin, kaşların, kirpiğin, ruhların, benlerin, gabgabın, kâmetin, pâyinin, lebin, dişlerin, boyuna, kaşına, başına, âline, zülfüne, beline*) Hz. Peygamber'in çeşitli vasıflarının övüldüğü 44 tuyug vardır. Bunların 34 tanesi birbirini takip etmektedir. Bu kompozisyonla Nesîmî, tuyuglardan meydana gelen bir metin oluşturmak istemiş olmalıdır.

Rûşenî Divanı'nda bir hilye tertibi içerisinde verilen, yaklaşık elli tuyugun da aynı dikkatle ele alınması gerekmektedir. Zira, söz konusu tuyugların her biri Hz. Peygamber (S.A.V.)'in bir uzvunun (baştan ayağa doğru) övgüsüne ayrılmıştır. Dede'nin bu tasarrufunda Nesîmî'nin tesiri bariz olarak hissedilmektedir. Ancak manzumelerin içerikleri ve dizilişleri itibariyle Rûşenî'nin Türk Edebiyatı'nda başkaca örneği bulunmayan bu tarzda daha başarılı olduğunu söylemek yanlış olmaz.³⁰⁵ Nesîmî'nin yukarıda bahsedilen eserlerinden etkilenerek geliştirdiği bu tuyuglar manzumesine istinaden Rûşenî'yi Türk Edebiyatı'nda hilye yazar şairlerin başında saymak yanlış olmayacaktır.³⁰⁶

XV. yüzyılın önde gelen şahsiyetlerinden olan Ahmet Paşa, Divan şiirinin gelişmesinde bir aşama kabul edilmiştir. Yaşadığı dönemden Tanzimat'a kadar hemen bütün kaynaklar, yetenekli ve güçlü bir şair olan Paşa'dan övgüyle söz etmişlerdir.³⁰⁷ Ahmet Paşa çeşitli manzumeleriyle hem çağdaşlarına hem de daha sonraki şairlere tesir etmiştir.

Latifi tezkiresinde anlatıldığına göre bir gün bir şiir toplantısında Paşa'nın

Ger elüm kessen kalır dâmân-ı lutfunda elim

³⁰⁴ Ayan, *age*, s. 407.

³⁰⁵ Emine Yeniterzi, *Divan Şiirinde Na't*, Türkiye Diyanet Vak. Yay, Ank., 1993, s. 30.; Tunç, *agm*, s. 4; Bu tarzın bilinen ilk örnekleri *Nesîmî Divanı*'nda dağınık halde bulunmaktadır. (bk. Hüseyin Ayan, *Nesîmî Divanı*, Akçağ Yay., Ank., 1990, s. 406-430)

³⁰⁶ "Hz. Peygamber'in bütün dış ve iç vasıflarını yazı ile anlatan bir çeşit fiziki ve ruhi portre" olarak tanımlanan hilyeler şemailin bir bölümü telakki edilmiştir. (Veli Aras, "Hilye ve Hilyeler", *TDED*, c. IV, 1981, s. 235-238.) Ancak konunun ayrıntılarına girildiğinde şemail kitaplarında, Resûlullah'ın vücut yapısıyla ilgili özelliklerinin anlatıldığı 'Halku Resûlillah' adlı ilk bölüme hilye dendiği (Mustafa Uzun, "Hilye", *DİA*, c. XVIII, 1998, s. 44-47.) anlaşılmaktadır. Bu bilgiler ışığında Rûşenî'nin bahsedilen manzumelerinin Hakanî Mehmed Bey(ö. 1606)'den yaklaşık 100 yıl önce yazılmış bir hilye örneği olarak değerlendirilmesi akla yatkın görünmektedir.

³⁰⁷ Karabey, *age*, s. 11.

Lutfunu kessen kalır destimde lutfun dâmeni³⁰⁸

beyti ile dönemin bir başka büyük şairi Necatî (ö. 27 Mart 1509)'nin

Şöyle muhkem tutayın bir dahi dil-dâr etegin
Yâ elüm kat' ideler yâ keseler yâr etegin³⁰⁹

mısraları mukayese edilmiş, hazırda bulunanlardan bir kısmı Ahmet Paşa'nın diğer bir kısmı da Necatî'nin daha üstün olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu esnada şiir meclisine gelen Necatî

Necâtînün dirisinden ölüsi Ahmedün yegdür
Ki İsi göklere agsa yine dem urur Ahmedden

beytini okuyarak tartışmayı noktalamıştır³¹⁰. Ahmet Paşa'nın ve Necatî'nin yukarıdaki beyitlerine Rûşenî de kayıtsız kalmamıştır. Dede'nin bu meyanda söylediği

Hizmetüñ eylemede yok keselüm
Dâmenüñ korsam elümden kes elüm
Reh-i 'ıškuñda senüñ ölmeyenüñ
Tig-i hicrânile başın keselüm³¹¹

manzumesi söz konusu beyitlerin tuyug formunda ifade edilmiş şeklidir.

Dede Ömer Rûşenî, dinî hareketler bakımından çalkantılı bir coğrafyada sünnî akideyi tesis etmeye çalışan³¹² bir şeyh olmasına rağmen edebî hayattan kopmamış, dönemin moda edebiyat cereyanlarına kayıtsız kalmamıştır. İlk kez, muhtemelen, Ahmet Paşa tarafından kaleme alınan ve etkisi bugün bile devam

³⁰⁸ Ali Nihat Tarlan, *Ahmet Paşa Divanı*, Akçağ Yay., Ank. 1992, s. 286.

³⁰⁹ Tarlan, *Necati Beg Divanı*, s. 394.

³¹⁰ Canım, *age*, s. 520-521.

³¹¹ 114. Tuy.; Sezâyi-i Gülşenî'nin kaleme aldığı

Cümleden kat;-ı ta;alluk idegör ey tâlib
Dâmen-i pîre yapış gayrıdan ammâ ki kes el

Kılmış iken dilini nûr-ı muhabbet tenvîr

Zulmet-i gayr ile dil hânesine verme kesel (Çelikoğlu, *age*, s. 131.)

mısralarında Ahmed Paşa ve Necatî'den ziyade Dede'nin etkisi hissedilmektedir.

³¹² M. Fuad Köprülü; *age*, s. 41.

eden gönül şiirleri arasında şairin de bir muhammesinin bulunması bunun bir ifadesidir.³¹³

Ahmet Paşa'nın ünü, henüz kendisi hayattayken Anadolu sınırlarını aşmıştır. Alî Şîr Nevâyi'nin Horasan şairlerini övdüğü bir mecliste Paşa'nın

Çîn-i zülfün müşke benzettüm hatâsın bilmedüm
Key perîşân söyledüm bu yüz karasın bilmedüm

beytinin okunması üzerine Mollâ Câmî'nin kalkıp sema'a başlaması³¹⁴ şairin şöhretinin vardığı noktayı göstermek bakımından önemlidir. Dede Ömer Rûşenî'nin baş halifesi İbrahim Gülşenî ile yakınlığı bilinen Kansu Gavrî(ö. 1516)'nin³¹⁵ muhtemelen Rûşenî üzerinden tanzir ettiği bir şiiri, Ahmet Paşa'nın etkilerinin Mısır'a da ulaştığını göstermektedir:

Ahmet Paşa: Berg-i semenin lâle gibi hûb olacaktır
Meh-tâb yüzün gün bibi mahbûb olacaktır³¹⁶

Rûşenî: Bu körpe ulalduhça 'aceb hûb olacahdur
Günden güne iñen sevgülü mahbûb olacahdur³¹⁷

Kansu Gavrî: Bu şîve vü nâz-ıla gelen hûb olacahdur
Maksûd-ı cihân cânlara matlûb olacahdur³¹⁸

³¹³ Musammatlar, 6. Muh.; İlk kez muhtemelen Ahmet Paşa (ö. 1496) tarafından "Vay gönül vay bu gönül vay gönül ey vay gönül" mütekerrir mısraıyla söylenen gönül murabbaı (Ahmet Atillâ Şentürk-Ahmet Kartal; *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergâh Yay., 1. bs., Ekim 2004, s. 195.), yazıldığı dönemden itibaren, bazen muhammes tarzında, defalarca tanzir edilmiştir. XV. yüzyıl divan şairlerinden Melîhî (Eğridirli Hacı Kemal, *Câmî ; ü'n-nezâ'ir*, Bayezit Ktp. 5782, 214^b), Halîfî (ö. 1475-76) (Tavukçu, *age*, s. 41-42.) ve dönemin padişahı Avnî (ö. 1481) mahlaslı Fatih Sultan Mehmet (M. Nur Doğan; *Fatih Divanı ve Şerhi*, Eminönü Belediyesi Yay., [İst.], Mayıs 2004, s. 158.) bu nazire silsilesine katılan şairlerden bazılarıdır. Nazirelerin sonuncusu Esrar Dede tarafından yazılmıştır (bk. Osman Horata; *Esrar Dede, Hayatı-Eserleri, Şiir Dünyası ve Divanı*, Kültür Bak. Yay., Ank., 1998, s. 251-252). Esrar Dede'nin muhammes tarzındaki şiiri farklı vezin ve redifle yazılmış olmasına rağmen, aynı sesi (*Ey vay dilim vay dilim*) muhafaza etmektedir. Günümüz şairlerinden Yavuz Bülent Bâkiler de Fatih'in mütekerrir mısraını (*Gönül ey vay gönül vay gönül ey vay gönül*) kitabındaki bir bölüme başlık olarak seçmiştir (Yavuz Bülent Bâkiler, *Harman*, Türk Edebiyatı Vak. Yay., 2. bs., [İst.], Ağustos 2002, s. 91); Dede'nin bu muhammesi için ayrıca bk. Mustafa Erdoğan, *Türk Edebiyatında Muhammes*, Kültür Bak. Yay., 1. bs., Ank., 2002, s. 230-233.

³¹⁴ Nihad Sâmi Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, I, MEGSB Yay., İst., 1987, s. 465.

³¹⁵ Azamat, agm, s. 302; Ocak, *age*, s. 314.

³¹⁶ Tarlan, *Ahmet Paşa Divanı*, s. 139.

³¹⁷ 9. G.

³¹⁸ Orhan Yavuz, *Kansu Gavri'nin Türkçe Divanı*, Selçuk Ü. Türkiyat Araş. Ens. Yay., Konya 2002, s. 119; Bu manzumenin Mısır'da tanzir edilmesinde Rûşenî'nin şüphesiz önemli bir rolü

Bu beyitlerden de anlaşılacağı gibi, Dede, Ahmet Paşa'nın etkilerinin geniş kitlelere ulaşmasında bir nevi köprü vazifesi görmüştür. Rûşenî'nin kuvvetli dinî kişiliği bu durumun başlıca amilleri arasında zikredilebilir. Daha çok dinî-tasavvufî yönleriyle ön plâna çıkan Yusuf-ı Sîneçâk(ö. 1546)³¹⁹ ve Sezâyî-i Gülşenî (ö. 1737)'nin de halkalarını oluşturduğu aşağıdaki nazire zinciri, bu sonuca varılmasını kolaylaştırmaktadır:

Ahmet Paşa: Gam degil bî-hâl olursa hüsnün evrâkında hat
Resmdir âriflere nâme yazarlar bî-nukat³²⁰

Rûşenî: Kâtib-i kudret yazanda safha-i haddüñde hatt
Şekl-i cîm itmiş külâleñ beñlerüñ itmiş
nukât³²¹

Sezâyî-i Gülşenî: Kaşına mâh-ı nevi teşbîh eden etdi sakat
Bir kuru eğriliği kaşına benzer fakat³²²

Yûsuf-ı Sîneçâk: Ruhların hırzında zâhir olalı sî vü dü hat
Âdeme ta'lîm olan esmâ bilindi bî-nukat³²³

Rûşenî'nin bazı şiirlerinde Ahmet Paşa'nın izlerinin daha belirgin olduğu görülür. Böyle manzumelerden birinde Paşa'ya ait bir mısraın tazmin edilmesi Dede'nin şuurlu bir Ahmet Paşa takipçisi olduğu izlenimini uyandırmaktadır:

---

olmuştur. Kansu Gavri'nin yanında Halâsî (Yavuz, age, s. 121), Amrî (Amrî, Dîvan, haz. Mehmed Çavuşoğlu, Edeb. Fak. Yay., İst. 1979, s. 65), Nazîm (Yılmaz Öztuna, Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi, II, Kültür Bak. Yay., 1. b., Ank., 1990, s. 563), İsmail Safâ (Öztuna, age, s. 577), Ahmed Râsim (Öztuna, age, s. 573) gibi şairlerin de bu şiirin tesirinde kaleme aldıkları manzumeleri bulunmaktadır.

³¹⁹ Sîneçâk'ın Mevlevîlik'ten önce Gülşenî tarikatine intisap etmiş olması (İhsan Işık, *Türkiye Yazarlar Ans.*, 1. b., Ank., 2001, s. 994-995), bu nazire zincirindeki yerinin tespiti bakımından önemlidir.

³²⁰ Tarlan, age, s. 183.

³²¹ 32. G.

³²² Çelikoğlu, age, s. 112.

³²³ Agâh Sırrı Levend, *Ümmet Çağı Türk Edebiyatı*, Diyanet İşl. Baş. Yay., Ank., 1962, s. VIII.

Ahmet Paşa: Gül istedim diken oldu yerim ne çâre
kılam

Meger libâs-ı hayâtımı pâre pâre kılam³²⁴

Rûşenî: Yüzüni görmeyeli haylîdür ne çâre kılam

Meger dutam bu libâs-ı hayâtı pâre kılam³²⁵

Gazel vadisinde üstad sayılan Necâtî'nin de yaşadığı dönemden itibaren
derin tesirler bıraktığı anlaşılmaktadır. Şairin

Çıkalı göklere âhum şereri döne döne

Yandı kandîl-i sipihrün cigeri döne döne

matla'ıyla başlayan meşhur gazeli başta Bâkî olmak üzere Hızrî, Kebîri,
Muhîbbî, Zârî, Ferîdî, ve Nazmî gibi birçok şair tarafından tanzir
edilmiştir.³²⁶ Rûşenî'nin ilahî ve tevşih tarzında defalarca bestelenen

Çün togub tutdı cihân yüzini hüsnüñ güneşi

Kim ola sevmeye bu vechile sen mâh-veşi³²⁷

matla'lı meşhur na'tının³²⁸ Necatî Bey'in

Deli olma görücek nâz ile bir mâh-veşi

Saçı zincirine ey dil dolaşı gör dolaşı³²⁹

matla'lı gazeline nazire olması da şairin bu geniş etki alanını göstermektedir.³³⁰

İyi derecede Arapça ve Farsça bildiğini, yazdığı eserlerden anladığımız
Rûşenî'nin Mevlânâ ve Busirî'den yaptığı tercümeleler, bu dillerin edebiyatlarına

---

³²⁴ Tarlan, *age*, s. 200.

³²⁵ 53. G.

³²⁶ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. Horata, *agm*, s. 44-66; Bu şiire Kansu Gavri de bir nazire yazmıştır. (bk. Orhan Yavuz, *age*, s. 98)

³²⁷ 76. G.

³²⁸ Yeniterzi, *age*, s. 30.

³²⁹ Pervâne b. Abdullah, *Mecmu; tû'n-nezâ'ir*, Topkapı Sarayı Ktp. Bağdat 406, 599^b; Tarlan, *Necati Beg Divanı*, s. 514.

³³⁰ Bu şiir ayrıca Kadîrî, Zâtî, Hâfız, Şem'î Dede, Revânî (iki manzumeyle), Nihâlî gibi şairler tarafından da tanzir edilmiştir. (bk. Pervâne b. Abdullah, *age*, 599^b-600^a.)

da yabancı olmadığını göstermektedir. Dönemin meşhur şairlerinden Molla Câmî'ye ait meşhur

حسن خویش از روی خوبان اشکارا کرده ای
پس بچشم عاشقان انرا تماشا کرده ای³³¹

beytinin Türkçe söylenişi olan

Hüsnüñüñ 'aksın ruh-ı dil-berde peydâ eyledüñ
Çeşm-i 'âşıkdan o mir'âtı temâşâ eyledüñ³³²

mısraları da bu durumun dikkate değer bir örneğidir.

4.1.1.2. Etkilediği Şairler

Kurucusu olduğu Rûşenîyye kolu ile halvetiyye tarikatının Anadolu, Mısır ve Balkanlar'a yayılmasına önemli katkılar yapan Dede Ömer Rûşenî'nin edebî şöhreti de büyük ölçüde aynı yolla yayılmıştır. Şairin manzumelerini tanzir edenlerin birçoğunun Gülşenî, Uşşakî ve bazen de Mevlevî dergâhlarına mensup oluşları bu düşünceyi destekleyen başlıca hususlardandır. Dede'nin her biri aynı zamanda tasavvufî bir duruşu da ihtiva eden şairlerinin halefleri arasında nesiller boyunca tanzir edilmesi, tasavvufî geleneği sürdürme gayretinin bir tezahürü olmalıdır.

Rûşenî'nin etkisinin en çok hissedildiği şair halifesi İbrahim Gülşenî'dir³³³. Gülşenî'nin talebelerinde ve onların kurduğu çeşitli halvetiyye şubelerinde de izlerini görebileceğimiz bu tesir öyle kuvvetlidir ki, Gülşenî, şairlerinin hemen hemen hepsinde tahallüs ederken şeyhi Rûşenî'nin de adını zikreder³³⁴. Bunların

³³¹ *Dîvân-ı Câmî*, nşr. A'lâhân-i Efsahzâd, I, Tahran, 1378/1999, s. 766; Asaf Hâlet Çelebi, *Molla Câmî*, Hece Yay., 1. bs., Aralık 2002, s. 53; Muhsin Macit; "Molla Câmî'nin Osmanlı Edebiyatına Tesiri I", *Erdem*, VII, (Ocak 1991), S. 20, s. 523

³³² 43. G; Aynı beyti, II. Bayezid devri şairlerinden Şeyh Bayezid, Erzurumlu İbrahim Hakkı (Erzurumlu İbrahim Hakkı, *Divan*, haz. Numan Külekçi-Turgut Karabey, Atatürk Ü. Yay., Erz., Ağustos 1997, s. 330, 332; Mustafa İsen-Muhsin Macit, *Türk Edebiyatında Tevhidler*, Türkiye Diyanet Vak. Yay., Ank., 1992, s.XIII.) ve Yenişehirli Avnî (İsen-Macit, *age*, s. XIII.) de tercüme etmiştir. (bk. Macit, agm, s. 523-524.)

³³³ Tunç, agm, s. 7.

³³⁴ Tunç, agm, s. 7.

çoğunda *Rûşenî* ve *Gülşenî* isimlerinin, aralarındaki mürşid-mürid ilgisi vurgulanacak şekilde, bir sebep-sonuç bağlantısıyla verildiği dikkati çekmektedir.

Dede'ye olan sevgisinin en üst perdeden ifade edildiği bir şiirinde Gülşenî, rediflerin tamamını mürşidinin ismiyle oluşturur³³⁵:

Olalı mübtelâsı Rûşenînüñ

Başumdadur belası Rûşenînüñ

Çeküb 'ışkı belâsın sabr iderüm

Vefâdur çün cefâsı Rûşenînüñ

Devâ istemez derdüme andan

Çü derdimiş devâsı Rûşenînüñ

Hatâ vü nâ-revâ fi'line dimek

Çü yohdur nâ-revâsı Rûşenînüñ

...

Cihânda Gülşenî nisbet belâdan

Kim olur mübtelâsı Rûşenînüñ³³⁶

Gülşenî'nin bir başka şiirinden alınan

Gel bâga girüb seyr idelüm bir sen ü bir ben

Gül kimi ele câm alalum bir sen ü bir ben

beytinde Dede'nin

Gel gel ki gülistâne hemân bir sen ü bir men

Seyr idelüm iy serv-i revân bir sen ü bir

men³³⁷

mısralarının etkisi açıkça görülmektedir.³³⁸

³³⁵ Rûşenî'nin şiirlerinde de görülen bu tarzın örnekleri Gülşeniyye tarikatı mensubu *Safveti, Sezâyî* ve *La ;lî* gibi başka şairler tarafından da verilmiştir (bk. Mustafa Kara, "Gülşeniye ve Güldeste", *Dergâh*, c. X, S. 110, s. 10-11).

³³⁶ *Dîvân-ı Gülşenî*, Süleymaniye Ktp. Carullah Efendi, 1661, 126^b-127^a

³³⁷ 60. G.

³³⁸ Tunç, agm, s. 7.

XVI. yüzyılın önde gelen şairleri arasında sayılan Hayretî(ö. 1535) de – muhtemelen- mensup olduğu tarikat marifetiyle Rûşenî'nin tesirinde kalanlardandır. Kardeşi Yûsuf-ı Sîneçâk gibi önce Gülşenî tarikatine intisap eden şair, sonra büyük bir ihtimalle Bektaşiliğe geçmiştir.³³⁹ Dede'nin üç şiirine yazdığı nazireler gülşeniyye tarikatine bağlandığı dönemlerin hatırası olmalıdır:

Rûşenî: Eyâ sultânı kevneynüñ sözüñ cümle dekâyıkdur
Letâ'ifdür garâyıbdür 'acâyıbdür hakâyıkdur³⁴⁰

Hayretî Benüm her dâg-ı sînem kim kızıl kana
boyanıkdur
Belâ dâğıyla zeyn olmuş birer rengîn
şakâyıkdur³⁴¹

Rûşenî: Cân u dil meftûn iderler fennile ol göz ü kaş
Gör ne fettânluhlar eylerler çatub bir yire
baş³⁴²

Hayretî: Geldi irdi çün yine kara haber gibi tırâş
Ey dirîgâ atdı okın yasdı yayın göz ü kaş³⁴³

Hayretî: Başdan gel ey kalender kîl ü kâli kıl tırâş
Yoksa kılca ne bıyık virür zarar saña ne
kaş³⁴⁴

Rûşenî: Kulagum çıñlar meger kim şâhum añar bendesin
Durmadan segrir gözüm beñzer ohur
efkendesin³⁴⁵

Hayretî: Ol güzeller pâdişâhı redd idüp ben bendesin

³³⁹ M. Çavuşoğlu-M. Ali Tanyeri, *Hayretî, Dîvan*, İst. Ü. Edeb. Fak. Yay., İst., 1981, s. XIV.

³⁴⁰ I. K.; Sezayî-i Gülşenî'nin Muhabbet odına ol kim yanıkdur
Gice tâ subh olunca uyanıkdır

matla'lı manzumesinde de bu şiirin etkisini görmek mümkündür (Çelikoğlu, *age*, s. 60).

³⁴¹ Çavuşoğlu-Tanyeri, *age*, s. 196.

³⁴² 30. G.

³⁴³ Çavuşoğlu-Tanyeri, *age*, s. 231.

³⁴⁴ Çavuşoğlu-Tanyeri, *age*, s. 228.

³⁴⁵ 58. G.

Sâye gibi yirlere çaldı yine efgendesin³⁴⁶

Hayatının son yıllarında gülşenî şeyhi Uryanî Mehmed Dede'ye bağlanan Yahyâ Bey(ö. 1582) de bu gülşenî geleneği aracılığıyla Rûşenî'nin şiirlerini tanımış olmalıdır. Uryanî Dede'ye intisabından sonra şiirlerine tasavvufî düşüncelerin hakim olduğu bilinen³⁴⁷ Yahyâ Bey, Rûşenî'nin

Varlığından 'âşıkun bir dîde-i giryânı var
Âteş-i 'ışkile bişmiş bir dil-i biryânı var³⁴⁸

beyitiyle başlayan manzumesini

'Âlemün yokdur safâsı derd-i bî-dermânı var
Bu metâ'-ı vuslata aldanmañuz hicrânı var³⁴⁹

matla'lı şiiriyle tanzir etmiştir. Câmî, Nazmî, Revânî Çelebi, Ziyâyî, Ârifî ve Nûrî'ye ait olan aşağıdaki beyitler bu şiire yazılan nazirelerin Yahyâ Bey'in manzumesiyle sınırlı kalmadığını göstermektedir.

Câmî³⁵⁰: Her kimün bu gülsitânda bir gül-i handânı var
Her seher şeb-nem gibi çeşm-i sirişk-efşânı
var³⁵¹

Nazmî: Kangı Âşık kim anun gül yüzlü bir cânânı var
Bülbül-i şûrîde-veş her dem hezâr efgânı
var³⁵²

Revânî Çelebi³⁵³: Nev-bahâr-ı hüsnünün cânâ 'aceb seyrânı var

³⁴⁶ Çavuşoğlu-Tanyeri, *age*, s. 349

³⁴⁷ "Yahya Bey", *TDEA*, VIII, Ekim 1998, s. 542-544.

³⁴⁸ 22. G.

³⁴⁹ Pervâne b. Abdullah, *age*, 138^a; Yahyâ Bey, *Dîvan*, haz. Mehmed Çavuşoğlu, İst. Ü. Edeb. Fak. Yay., İst. 1977, s. 317.

³⁵⁰ Latîfî Tezkiresi'nin bazı nüshalarında Kastamonulu şairler arasında zikredilen Câmî-i Rûmî, Acem diyarının büyüklerinden birçoğunu ziyaret ettikten sonra Mollâ Câmî'nin hizmetine girmiş ve ondan el almıştır. Kaynaklarda münzevi bir hayatı tercih ederek dünya nimetlerinden el çektiği ve mescitlerde yatıp kalktığı anlatılmaktadır (bk. Canım, *age*, s. 29, 208-209; Kurnaz, *age*, s. 6).

³⁵¹ Pervâne b. Abdullah, *age*, 138^a.

³⁵² Pervâne b. Abdullah, *age*, 138^a.

Her tarafda tâze açılmış gül-i handânı var³⁵⁴

Ziyâyî: Kaşlarınla nâme-i hüsnün 'aceb ünvanı var
Saltanat menşûrudur tugrâ-yı âlî-şânı var³⁵⁵

'Ârifî: 'Âşıkun dîdârsız sanma ki tende cânı var
Bülbülün gülzârsız her dem hezâr efgânı var³⁵⁶

Nûrî: Mülk-i 'aşk içre kiminbir kûşe-i dîvânı var
Hüsrev-i taht-ı sa'âdetdür bülend eyvânı
var³⁵⁷

XVI. yüzyılda yalnız Âzerî Edebiyatı'nın değil, bütün Türk Edebiyatı'nın en tanınmış birkaç şairinden biri sayılan Fuzûlî'nin³⁵⁸ şiirlerinde de Rûşenî'den birtakım izler bulmak mümkündür. Fuzûlî'nin

Seyyid-i Ebtahî vü ümmî vü Mekkî vü zekî
Hâşimî vü Medenî vü Kureşî vü Arabî³⁵⁹

beyti özellikle kullanılan kelimeler ve bunların dizilişleri itibariyle Dede'nin

Türk ü Kürd ü 'Acem ü Hindi bilür bunı ki sen
Hâşimîsün 'Arabîsün Medenîsün Kureşî³⁶⁰

mısralarını hatırlatmaktadır. Benzer bir yaklaşım Rûşenî ile XVI. yüzyılın bir diğer büyük şairi Bâkî'nin şu beyitleri için de geçerlidir:

Rûşenî: Eşk-i çeşmüm bî-kerân deryâ dilüm mellâhdur

³⁵³ XV. yüzyılın sonu ile XVI. yüzyıl başlarında yaşamış olan Revanî(ö. 1524) Edirnelidir. İçkiye düşkünlüğüyle bilinen şair, daha çok *İşret-nâme* adlı eseriyle tanınmıştır. Kaynaklarda tarikati hakkında tatminkar bilgiye rastlanmayan Revânî'nin mevlevî olduğu tahmin edilmektedir (Rıdvan Canım, *Türk Edebiyatı'nda Sâkinâmeler ve İşretnâme*, Akçağ Yay., 1. bs., Ank., 1998, s. 95-113)

³⁵⁴ Pervâne b. Abdullah, *age*, 138^b.

³⁵⁵ Pervâne b. Abdullah, *age*, 138^b.

³⁵⁶ Pervâne b. Abdullah, *age*, 138^b.

³⁵⁷ Pervâne b. Abdullah, *age*, 138^b.

³⁵⁸ Hâluk İpekten, *Fuzûlî, Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*, Atatürk Ü. FEF Yay., Erz., 1988, s. 25.

³⁵⁹ Kenan Akyüz v. dğr.; *Fuzûlî Divanı*, Akçağ Yay., Ank., 1990, s. 267.

³⁶⁰ 76. G.

Bâdbân âhum tenümdür keştî-yi deryâ-yı 'ışk³⁶¹

Bâkî: Mahabbet bahridür âhum yilinden mevc urur
yaşum

Melâmet fülkidür ser aña lengerdür iki
kaşum³⁶²

Aşağıdaki beyitlerde ise daha çok içerik itibariyle bir benzerliğin var olduğu görülmektedir:

Rûşenî: Az di sözüñi öz di çoh söyleme sözüm tut
Çoh söylese sözi dil zahmet virür dimâga³⁶³

Fuzûlî: Ger çok istersen Fuzulî izzetin az et sözü
Kim çok olmaktan kılıptır çok azîzi har söz³⁶⁴

Rûşenî'nin daha çok sosyal içerikli konulara ayırdığı terci-i bend ve terhib-i bend tarzındaki eserlerinin de dikkate değer bir etki alanı meydana getirdiği görülmektedir. Dede'nin bu manzumelerinin, meşhur Terhib-i bendinin izlerini Ziya Paşa'ya kadar takip edebildiğimiz Bağdatlı Rûhî(ö. 1605-1606)'yi de etkilediği anlaşılmaktadır.³⁶⁵ Rûşenî'nin üçüncü terci-i bendinden alınan

Biz mest ü harâb u mey-perestüz
Mahmûr-ı sabûhî-yi elestüz³⁶⁶

şeklindeki bendiye mısralarının Rûhî'de hemen aynı kelimelerden oluşan bir ifadeyle

Biz mest-i mey-i meygede-i 'âlem-i cânuz
Ser-halka-i cem'iyet-i peymâne-keşânuz

³⁶¹ 37. G.

³⁶² Sabahattin Küçük, *Bâkî Divânı*, TDK Yay., 1. bs., Ank., 1994, s. 299

³⁶³ 72. G.

³⁶⁴ Kenan Akyüz v. dğr., *age*, s. 188.

³⁶⁵ Rûşenî'nin bu manzumelerinin tesirleri ses ve kelime kadrosu itibariyle Rûhî'ye; muhteva olarak da Ziya Paşa'ya kadar devam etmiştir. (bk. Ziya Paşa, *Terci-i Bend, Terhib-i Bend*, haz. Hüseyin Yorulmaz, Çıdam Yay., İst. 1992, s. 83-130)

³⁶⁶ 3. Terc.

Mâ rind-i sabûhî-zede-i bezm-i elestem
Pîş ez heme dürd-keş û pîş ez heme mestem³⁶⁷

mısralarına dönüştüğü görülmektedir. Terkib-i bendin içeriği, Dede'nin tesirlerinin sadece bendiyelerle sınırlı kalmadığını göstermektedir.

Dede'nin şiirlerinin akislerini bulduğumuz bir başka alan da musiki mecmualarıdır. Bu türden mecmualar ve cönkler tarandığında, Âşık Yûnus, Eşrefoğlu Rûmî, ve Seyyid Seyfullah Nizamoğlu'nun yanında Rûşenî'nin manzumelerinin ilk sıralarda yer aldığı dikkati çekmektedir³⁶⁸. Mutasavvıf bir şair olan Rûşenî, şiirlerinden en azından bir kısmını bestelenmek üzere yazmış olmalıdır. Mevlânâ'ya olan hayranlığı ona bu hususta bir altyapı da sağlamış olabilir. Necatî Bey'in bir şiirine nazire olduğu bilinen³⁶⁹

Çün togub tutdı cihân yüzini hüsnüñ güneşi
Kim ola sevmeye bu vechile sen mâh-veşi

matla'lı na'tinin, mevlevî olduğunu bildiğimiz Dede Efendi³⁷⁰ tarafından farklı makamlarla defalarca bestelenmesi³⁷¹ de şairin Mevlânâ'ya olan bu yakınlığından kaynaklanmış olmalıdır. Rûşenî'nin bu şiirini Na'î³⁷² mahlaslı Mehmed Üsküdârî'nin tahmis ettiği bilinmektedir³⁷³.

Rûşenî Külliyyatı'nın farklı lehçelerin izlerinin görüldüğü nüshalarının Türk Dünyasının çeşitli bölgelerinde ve Türkiye'deki birçok kütüphanede bulunması, şairin şöhretinin yayıldığı alan hakkında bazı ipuçları vermektedir. Özellikle halifesi İbrahim Gülşenî ile onun talebeleri sayesinde Mısır ve Balkanların da Dede'nin nüfuzuna açık bir hale geldiği anlaşılmaktadır. Buraya kadar şiirlerinden

³⁶⁷ Coşkun Ak, *Bağdatlı Rûhî Dîvânı, I, Karşılaştırmalı Metin*, Uludağ Ü. Yay., Bursa, 2001, s. 187-195.

³⁶⁸ Yeniterzi, *age*, 72.

³⁶⁹ bk. 329. dipnot

³⁷⁰ Ayrıntılı bilgi için bk. Öztuna, *age*, c. I, s. 394-400.

³⁷¹ Rûşenî'nin Çün togub tutdı cihân yüzini hüsnüñ güneşi

Kim ola sevmeye bu vechile sen mâh-veşi (76. G.)

matla'lı na'ti Dede Efendi (ö. 1712) tarafından ilâhî ve tevşih şekillerinde *râst*, *bayâtî*, *evc*, *hisâr*, *Hüseyinî*, *mâhûr*, *sabâ*, *segâh* ve *uşşâk* makamlarında bestelenmiştir (bk. Yeniterzi, *age*, 74).

³⁷² Âlim şairlerden olan Na'î Mehmet Efendi Konyalı'dır. Selanik hâkimi iken burada 1674 yılında vefat etmiştir (bk. Mehmet Mermi Haskan, *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*, c. III, Üsküdar Belediyesi Yay., [İst.], Temmuz 2001, s. 1152). Şairin Gafûrî Mahmud Efendi'nin ölümüne söylediği "Açunuz Mahmud Efendi rûhuna el fâtiha" (Haskan, *age*, c. I, s. 98.) mısraı şiirinin güzel bir örneğidir.

³⁷³ Yeniterzi, *age*, s. 30.

örnekler verilerek Dede ile ilgileri ortaya koyulan şairler, Rûşenî'nin yaşadığı dönemden itibaren hemen her yüzyılda okuyucusu ve takipçisi olduğunun da göstergesidir. Son zamanlarda çeşitli basın yayın organlarında çıkan bazı makalelerde ve yayımlanan popüler kitaplarda³⁷⁴ bu tesirin halen devam ettiği görülmektedir. Dede'nin

Her kesî bir kimseyi idindi âlemde kesî
Kimsenem sensün menüm iy kimsesüzler
kimsesi³⁷⁵

beytinin biraz daha incelmış bir şekli olduğu anlaşılan

Kimsesiz hiç kimse yok her kimsenin var
kimsesi
Kimsesiz kaldım yetiş ey kimsesizler kimsesi

mısralarının çeşitli vesilelerle dillendirilmesi³⁷⁶ de bu düşünceyi destekleyen hususlardandır.

---

³⁷⁴ Mustafa Özdamar, *Pîrân*, Kırkkandil Yay., İst., Haziran 2005, s. 207-210; Mehmet Demirci, *Gönül Dünyâmızı Aydınlatanlar*, Mavi Yay., 1. bs., İst., Şubat 2005, s. 55-58..

³⁷⁵ 79. G.

³⁷⁶ Ahmet Turan Alkan, "Bir Bayramın 'Olmazsa Olmaz'ları", *Aksiyon*, S. 468, (24.11.2003) (<http://aksiyon.com.tr/detay.php?id=3213>) ; Şakir Süter, "Güya En Büyük Bayram", *Akşam*, 29.10.2004 (<http://www.aksam.com.tr/arsiv/aksam/2004/10/29/yazarlar/yazarlar16.html>)

4.2. Rûşenî'nin Şiirinin Başlıca Özellikleri

1. Rûşenî'yi etkileyen şairlerin başında Mevlânâ gelmektedir. Sûfî gelenekte, yaşadığı dönemden günümüze kadar hemen her şaire az çok tesiri olan Mevlânâ, Dede'nin eserlerinde de ağırlığını hissettirir. Rûşenî'nin mesnevilerinden üçü doğrudan Mesnevî'den veya onun ilhamından ortaya çıkmıştır. Bunların yanında, daha küçük manzumelerde hatta kelime seçiminde Mevlânâ'nın izlerini görmek mümkündür.
2. Tasavvufî gelenekten beslenen Dede'nin şiirlerinde, Yûnus Emre ve Nesîmî'nin yanında çağdaşlarından Molla Câmî, Ahmet Paşa ve Necatî'nin de belirgin izlerini bulmak mümkündür.
3. Hz. Peygamber'e olan samimî muhabbetini her fırsatta ve her şekilde dile getiren Rûşenî, bu meyanda Kaside-i Bürde'yi tercüme etmek istemiş fakat bu girişimi yarım kalmıştır.
4. Şairin yaklaşık elli tuyugu bir hilye çerçevesinde bir araya getirerek oluşturduğu kompozisyon bu alanda Türk Edebiyatı'nın ilklerindedir.
5. Halvetiliğin de umdelerinden olan ehl-i beyt sevgisi, Rûşenî'nin şiirinde dikkati çeken bir başka husustur. Şair çeşitli eserlerindeki bazı bölümleri ehl-i beyte, özellikle de Hz. Ali'ye tahsis etmiştir.
6. Rûşenî mutasavvıf bir şairdir. Şiirlerini tasavvufî düşüncelerini anlatmak için yazar. Şiir, şairin sûfî cephesinin coşkun bir tezahürüdür.
7. Rûşenî bir aşk şairidir. Dede'nin sanatkârane bir üslûpla ele aldığı manzumelerinde lirik, coşkulu bir söyleyiş dikkati çeker. Genellikle ilahî aşkın konu edildiği eserlerinde şairin, gençken Melîhî ile birlikte yaşadığı "*Lâubalî âlemi*" nin izleri de görülmektedir.
8. Dede'nin devlet büyüklerinden bir beklentisi yoktur. Bu yüzden külliyyatında herhangi bir devlet büyüğünü metheden bir manzumesi bulunmamaktadır.
9. Memleketine duyduğu hasret Dede'nin sıklıkla değindiği konulardandır. Özellikle mahlas beyitlerinde kurduğu bağlantılarla Aydın'a göndermeler yapan şair, bazen bir gazelin tamamını bu

konuya ayırır. Ayrıca şairin gençlik yıllarını geçirdiği Bursa ve hayatını noktaladığı Tebriz'i ele alan şiirleri de bulunmaktadır.

10. Dede'nin, mahlasını kullanma tarzı, sanatının bir diğer dikkat çekici tarafını oluşturmaktadır. Rûşenî kelimesinin kavram alanını iyi değerlendiren şairin, bu kelimeyi tezat, tecnis ve tekrar sanatlarının malzemesi olacak şekilde kullandığı görülmektedir.
11. Rûşenî'nin Klâsik Türk Edebiyatı'nın gelişmesi ve yayılması bakımından önemi büyüktür. Dede'nin ve öğrencisi Gülşenî'nin tasavvufî nüfuzu sayesinde kendi eserlerinin yanında Anadolu'da ortaya konulmuş bazı şiirlerin de Mısır ve Balkanlara kadar bir yayıldıkları görülmektedir. Bu bakımdan Rûşenî Anadolu, Azerbaycan, Mısır ve Balkanların da içinde bulunduğu geniş bir coğrafyayı bağlayan bir kültür köprüsü konumundadır.
12. Kaynaklar Dede'nin tesirlerinin edebî alanda sınırlı kalmadığını bazı eserlerinin özellikle Mevlevî bestekârlar tarafından defalarca bestelendiğini göstermektedir.
13. Son dönemlerde yayımlanan bazı popüler kitaplar, şiir kitapları ve gazete makalelerinden hareketle Dede'nin tesirlerinin bugün bile devam ettiğini söylemek mümkündür.

RÛŞENÎ DÎVÂNÎ'NİN TENKİTLİ METNİ

1. Metin Tespitiyle İlgili Hususlar

Bünyesinden birçok kolun çıktığı bir tarikat şubesinin kurucusu olan Dede Ömer Rûşenî, bu vasfıyla az sayıda mutasavvıfa nasip olacak bir şöhretin sahibi olmuştur. Dede, şeyhi Seyyid Yahyâ Şîrvânî'nin sağlığında bugün, Azerbaycan, Nahcivan ve İran topraklarında kalan çeşitli merkezlerde sürdürdüğü faaliyetlerini, muhtemelen Tebriz'de kurumsallaştırarak Halvetiye'nin Rûşenîye şubesini tesis etmiştir. Dede'nin ölümünü müteakip halifesi İbrahim Gülşenî üzerinden devam eden silsilenin, Rûşenîliği daha geniş coğrafyalara taşıdığı bilinmektedir. Şiir, tasavvuf geleneğinde mesajın muhataba en kolay iletildiği bir araç olarak benimsenmiştir. Bu durum Dede'nin tasavvufî düşüncelerini dercettiği eserlerinin, kurulan yeni şubelerle beraber yayılmasını gündeme getirmiştir. Rûşenî'nin Divanı, mesnevileri ve tasavvufî öğretisine dair bazı Arapça eserlerinin bu tarzda yayılmasının başlıca iki sonucu olduğu anlaşılmaktadır. Bunlardan biri, söz konusu metinlerin bir ders kitabı serisi gibi algılanarak *fihi mâ fihi* fehvasınca külliyatlar halinde tertiplenmesidir. Varılacak ikinci sonuç ise Rûşenîlik ve ondan doğan Gülşenîliğin yayıldığı çeşitli bölgelerde istinsah edilen külliyat nüshalarının bir takım mahallî özellikleri de içermesiyle ortaya çıkan imla çeşitliliğidir.

Nüsha tavsifleri bahsindeki dökümden de anlaşılacağı gibi, söz konusu eserlerin, çoğu Türkiye'de olmak üzere, dünyanın çeşitli kütüphanelerinde bulunan nüshaları, külliyatlar halinde tertip edilmiştir. Külliyatların, genellikle, *Çoban-nâme*, *Miskinlik Kitabı (Miskin-nâme)*, *Ney-nâme*, *Kalem-nâme*, *Silsile-nâme* ve *Divan*'ı içerecek şekilde ve bu sırayla tertip edildiği görülmektedir. Neredeyse bir şiir mecmuası kimliğine bürünen bazı nüshalarda ise müstensihinin önemli gördüğü başka tasavvufî metinlerin yer aldığı dikkati çekmektedir.

Rûşenî külliyatının yaygınlığı bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Bunlardan ilki yukarıda bahsedilen imlâ çeşitliliğidir. İstinsah edildiği bölgelerin mahalli dil ve üslup özelliklerini içeren nüshalar Dede'nin bu hususlardaki tercihlerini büyük ölçüde perdelemektedir. Külliyat nüshalarının düzeninde zaman zaman karşılaşılan karmaşa, Divan'ı oluşturan metinlerde de görülmektedir. Bu durum herhangi bir tasnife tabi tutulmadan oluşturulan Divan

metninin Klâsik Türk Edebiyatı'nın öngördüğü mürettep divan tertibine göre yeniden düzenlenmesini gerekli kılmıştır³⁷⁷. Farklı sayıda manzumenin, genellikle keyfi bir sıralamayla verildiği nüshaların karşılaştırılmasıyla oluşturulan tenkidli metinde doğal olarak birtakım takdim-tehirler yapma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Söz konusu düzeltmelerin dipnot alanlarına sığamayacak derecede çok ve karışık olmasından doğan sıkıntılar, çalışmanın sonuna "divandaki metinlerin nüshalara göre dağılımını gösterir" bir tablonun eklenmesiyle giderilmeye çalışılmıştır.

1.1. Karşılaştırmada Kullanılan Nüshaların Tavsifleri

1.1.1. M : Millet Ktp., Ali Emiri, Manzum, nu. 184

158 yk. 22.6 x 12.8-16.4 x 9.8 cm. Etrafı meşin, ıstampa yaldızlı, krem rengi kumaşla kaplanmış, miklepli cildi vardır.

Aharlı kağıda, nesih yazıyla, 15 satır halinde yazılmıştır. İlk varak tezhiplidir. 1^b ve 2^a yaldız, diğer varaklar surh cedvellidir. Başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Takip kaydı vardır. Derkenara farklı bir hatla kırmızı mürekkeple manzumelerin vezinleri ve bazı kısa açıklamalar yazılmıştır. Müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir.

Son varakta "Ken'an Beg tarafından teberru' idilmiştir." ibaresi kayıtlıdır.

Baş: İlâhî men kimem ki¶idem münâcât
%apuña eyleyem yâ `arz-ı hâcât

Son: Çok emek zahmet çeküb gördüm elem
Şimdi uş temmet diyüb çaldum kalem

Yazmada sırasıyla Miskin-nâme (vr. 1^b-42^a), Çoban-nâme (vr. 42^a-61^b), Der Kasemiyyât u Münâcât (vr. 61^b-64^a),

---

³⁷⁷ Rüşenî Divanı'nın yeniden tertip edilmesinde Agâh Sırrı Levend'in sıralaması esas alınmıştır (bk. Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, I, TTK Yay., 4. bs., Ank., 1998, s. 101).

Der Medh-i Mesnevi-i Ma'nevi-i Mevleviyyet (vr. 64^a-67^a), Ney-nâme (vr. 67^a-102^a), Der Beyân-ı Sıfat-ı Kalem (vr. 102^b-105^b) ve Divan (vr. 105^b-158^a) bulunmaktadır.

1.1.2. N : Nuruosmaniye Ktp., nu. 3851

157 yk. 19.3 x 11-12.5 x 6.5 cm. Yeşil kumaşla kaplanmış, miklepli cildi vardır.

Abâdî kâğıda, ince ta'lik yazıyla, 15 satır halinde yazılmıştır. Baş tarafta Sultan III. Osman'ın tuğralı vakıf mührü ve Haremeyn Evkaf Müfettişi İbrahim Efendi'nin mührü vardır. İlk varak tezhiplidir. Bütün varaklar yaldız cedvellidir. Başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir.

Yazmanın sonuna Hâletî'ye ait bir nazm ve biri Farsça olmak üzere iki müfred eklenmiştir.

Baş: İlâhî men kimem ki¶idem münâcât
%apuña eyleyem yâ 'arz-ı hâcât

Son: ای روشنی درویش شو اشکسته و دلریش شو
در فکر کار خویش شو بر خیز وقت صبحدم

Yazma Miskin-nâme (vr. 1^b-41^a), Silsile-nâme (vr. 41^b-42^b), Çoban-nâme (vr. 43^a-62^b), Der Kasemiyyât u Münâcât (vr. 62^b-68^a), Ney-nâme (vr. 68^b-103^{b^a}), Der Beyân-ı Sıfat-ı Kalem (vr. 103^b-107^a) ve Divan (vr. 107^b-156^b)'dan oluşmuştur.

1.1.3. S1 : Süleymaniye Ktp., Şazeli Tekkesi, nu. 50

129 yk. 23 x 15 cm. Ebru kaplanmış mukavva cilt.

Abâdî kâğıda ta'lik yazıyla, 21 satır halinde yazılmıştır. Nüshanın başında ve sonunda III. Mustafa'nın kızı Hadice Sultan'ın mührü bulunmaktadır. Özellikle cilt yerlerindeki güve yenikleri yüzünden tamir görmüştür. Cedvel yoktur. Başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Takip kaydı vardır. 1020/1611 muharreminin ilk günlerinde Derviş Mahmud-ı Ser-tirâş tarafından istinsah edilmiştir.

Baş: İlâhî men kimem kiƣidem münâcât
%apuña eyleyem yâ 'arz-ı hâcât

Son: Çok emek zahmet çeküb gördüm elem
Şimdi uş temmet diyüb çaldum kalem

Bu nüshada Ferišteoğlu'nun Âhîret-nâmesi (vr. 1^b-20^b), Miskin-nâme (vr. 21^b-48^a), Silsile-nâme (vr. 48^a-49^a), Çoban-nâme (vr. 49^a-63^b), Ney-nâme (vr. 63^b-93^b), Der Beyân-ı Sıfat-ı Kalem (vr. 93^b-96^a) ve Divan (vr. 96^a-129^a) bulunmaktadır.

1.1.4. A : Arkeoloji Müzesi Ktp., nu. 1152

161 yk. 19 x 12-13.5 x 7.2 cm. Meşin sırtlı, mukavva üzerine ebru kaplanmış cilt. Aharlı, filigranlı, ince Avrupa kâğıdına, ta'lik yazıyla, 15 satır halinde yazılmıştır. Tezhip yoktur. Kırmızı cedvellidir. Başlıklar da kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Takip kaydı vardır. Nüshanın sonuna Nesîmî'nin bir şiiri eklenmiş (vr. 161^a-161^b).

Baş: İlâhî men kimem kiƣidem münâcât
%apuña eyleyem yâ 'arz-ı hâcât

Son: در ذات پاك منزل راه و روش يكي

اندر صفات تفرقة اعتبار چيست

Külliyyatın bu nüshasında Miskin-nâme (vr. 1^b-51^a), Ney-nâme (vr. 51^b-65^b), Medh-i Mesnevi (vr. 65^b-68^b), Sıfat-ı Kalem (vr. 68^b-77^a), Terci'iyât vr. (77^a-85^b), Çoban-nâme (vr. 85^b-104^a), Etvâr-ı Seb'a fi Medhi'n-Nebî (vr. 104^a-111^a), Silsile-nâme (vr. 111^a-112^a), Divan (vr. 112^a-144^a) ve Mevlânâ Pîrî-i Erzincânî'nin Kitâb-ı Merâtib-i Seb'a (vr. 144^b-161^a) adlı eseri bulunmaktadır.

1.1.5. B : Bayezid Devlet Ktp., nu. 3354

127 yk. 20.7 x 14.2-13.5 x 7.2 cm. Kahverengi, meşin, şemseli cilt.

Griye yakın esmerce kâğıda, bozuk bir ta'lik hatla, 18 satır halinde yazılmıştır. Tezhip ve cedvel yoktur. Başlıklar da kırmızı mürekkeple kaydedilmiştir. Takip kaydı vardır. Nüshanın ilk yedi sayfasına Türkçe ve Farsça beyitler ile bazı hadis-i şerifler yazılmıştır. Ayrıca ilk sayfada Gülşen-hâne-i Eğrikapu kaydı bulunmaktadır. Sayfa kenarlarına Şeyh Sinan'ın ve Rûşenî'nin bazı manzumeleri ilave edilmiştir. Ayrıca metnin çeşitli yerleri değiştirilerek buralara *sahh* kaydı düşülmüştür. Bu durum nüshanın başka bir nüsha ile karşılaştırılarak düzeltildiğini göstermektedir.

Baş: بسم الله الرحمن الرحيم

جل و عز يرا خداير حمد نا محدود ثناى نا معدود

Son: Tañrıyı bilen egerçi ehldür

Tanıdum dimek velîkin cehldür
Tañrıyı tanı velî bildüm dime
Nite kim fâş itme sırrı sehldür

Külliyatın bu nüshasında Çoban-nâme (vr. 4^b-20^b),
Miskin-nâme (vr. 20^b-52^a), Silsile-nâme (vr. 52^a-53^b),
Ney-nâme (vr. 53^b-82^a), Kalem-nâme (vr. 82^a-86^a),
Mesnevi ve Mevlana'nın mehdi (vr. 86^a-88^b), Divan (vr.
88^b-120^b) bulunmaktadır.

1.1.6. S2 : Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nu. 2641

136 yk. 20 x 13 cm. Kahverengi meşinden miklepli cilt.

Kalınca aharlanmış kâğıda ta'lik yazıyla, 15 satır halinde yazılmıştır. Nüshanın başında Esad Efendi'nin vakıf mührü bulunmaktadır. Cedvel yoktur. Başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Takip kaydı vardır. Sayfa kenarlarına farklı bir hatla bazı manzumeler ve çeşitli açıklamalar kaydedilmiş, nüshanın sonuna da Gülşenî'nin Mesnevisi'nden 120 beyti ilave edilmiştir. Rûşenî Külliyyâtı'nın sonundaki kayıtlardan metnin *Mustafa bin Mustafa* adlı biri tarafından 1022 (?) / 1613-14 yılında istinsah edildiği anlaşılmaktadır. Yazmadaki ikinci istinsah kaydı (vr. 131^a) ise muhtemelen sayfaları kaybolmuş başka bir esere aittir.

Baş: Ki cânum tîg-ı hilmüñ eyledi çâk
Türâbum âb-ı 'ilmüñ eyledi pâk

Son: İzidür iy cân mübârek pâyuñuñ
Her gubârı tâc-ı târek pâyuñuñ
%opragıdur çeşme çeşmek pâyuñuñ
Tozı virür göze görmek pâyuñuñ

Külliyat'ın bu nüshasında, Misikin-nâme(vr. 1^a-18^b), Çoban-nâme (vr. 18^b-37^a), Ney-nâme (vr. 37^a-64^a) ve Kalem-nâme (vr. 64^a-69^b)'nin ardından Mesnevi medhiyesi, bir münâcât ve Gülşeni'nin 13 gazelini de ihtiva eden Divan (vr. 69^b-130^b) gelmektedir.

1.1.7. S3 : Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nu. 3748

144 yk. 18.5 x 10-13.4 x 5.5 cm. Sırtı meşin, üstü siyah bez kaplı cilt.

Sarıya yakın kâğıt üzerine ince ta'lik yazıyla, 15 satır halinde yazılmıştır. 1b-2a sayfaları tezhipli ve altın yaldız cedvellidir. Diğer sayfalara kırmızı cedvel çekilmiştir. Başlık yerleri muhtemelen sonradan doldurulmak üzere boş bırakılmıştır (Silsile-nâme'nin başlığı farklı bir hatla sayfanın üst tarafına yazılmış.). Takip kaydı vardır. Metindeki eksik ve yanlış bölümler sayfa kenarlarındaki kayıtlarla düzeltilmiştir. Müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir.

Baş: İlâhî men kimem kişîdem münâcât
%apuña eyleyem yâ 'arz-ı hâcât

Son: Bulduguñ çekme kenâre yüri var
Gayr-ı Hakdan it kenâre yüri var
Yaramaz işlerüñi terk eyleyüb
Cehd idüb hoş yâre yare yüri var

Miskin-nâme (vr. 1^b-41^a), Silsile-nâme (vr. 41^b-42^b), Çoban-nâme (vr. 42^b-67^b), Ney-nâme (vr. 67^b-101^a), Kalem-nâme (vr. 101^a-104^b) ve Divan (vr. 104^b-144^a)'dan oluşmaktadır.

1.1.8. T : Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Revan, nu. 768

145 yk. 18 x 10-14 x 7.3 cm. Meşin cilt.

Ta'lik yazıyla, 15 satır halinde yazılmıştır. Baş tarafında Sultan I. Mahmud'un tuğra şeklindeki mührü ve kitaplığın damgası basılıdır. Surh cedvellidir. Başlıklar da kırmızı yazılmıştır. Takip kaydı vardır. Sayfa kenarlarında nadiren düzeltmeler yapılmıştır. Nüshanın sonuna birkaç beyt kaydedilmiştir. 1022/1613-14 Ramazanı'nda istinsah edilmiştir. Müstensihi belli değildir.

Baş: İlâhî men kimem kiḳidem münâcât
%apuña eyleyem yâ 'arz-ı hâcât

Son: ای روشنی درویش شو اشکسته و دلریش شو
در فکر کار خویش شو بر خیز وقت صبحدم

Miskin-nâme, Çoban-nâme, Ney-nâme, Silsile-nâme ve Divan'dan oluşmaktadır.

1.2. Rûşenî Külliyyatının Diğer Nüshaları

1.2.1. Türkiye'deki Çeşitli Kütüphanelerde Bulunan Nüshalar

1. Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin, *nu.* 94
2. Amasya Bayezid İl Halk Ktp., *nu.* 1205
3. Bayezid Devlet Ktp., *nu.* 4904 (Seçme)
4. Bayezid Devlet Ktp., *nu.* 1819/29 (Manzumeler)
5. Bursa İl Halk Ktp., Eski Eserler, *nu.* 2189
6. Bursa İl Halk Ktp., Eski Eserler, Ulu Cami, *nu.* 2144/2
7. Bursa İl Halk Ktp., Eski Eserler, *nu.* 671
8. Çorum Hasan Paşa İl Halk Ktp., *nu.* 4764 (Divan)
9. Çorum Hasan Paşa İl Halk Ktp., *nu.* 2133 (Divan)
10. Diyarbakır İl Halk Ktp., 1569/5 *nu.* (Divan)
11. DTCF Ktp., A. 289
12. DTCF Ktp., M. Ozak, *nu.* 1215
13. Hakkı Tarık Us, *nu.* 25 (Gazellerinden seçmeler)

14. Hüseyin Kaya Nüshası
15. İstanbul Ü. Ktp., T. 624
16. İstanbul Ü. Ktp., T. 795
17. İstanbul Ü. Ktp., T. 1915
18. İstanbul Ü. Ktp., T. 9385 (Çoban-nâme)
19. İstanbul Ü. Ktp., T. 797
20. İzzet Koyunoğlu Müzesi Ktp., *nu.* 13196
21. İzzet Koyunoğlu Müzesi Ktp., *nu.* 13769-13770
22. Kütahya Vahit Paşa İl Halk Ktp., *nu.* 1182 (Divan)
23. Mevlana Müzesi Ktp., Abdülbaki Gölpınarlı, *nu.* 127
24. Mevlana Müzesi Ktp., *nu.* 1653
25. Mevlana Müzesi Ktp., *nu.* 2178
26. Mevlana Müzesi Ktp., *nu.* 2446
27. Millet Ktp., Ali Emiri, Manzum, *nu.* 182
28. Millet Ktp., Ali Emiri, Manzum, *nu.* 183
29. Millet Ktp., Ali Emiri, Manzum, *nu.* 185
30. Millet Ktp., Ali Emiri, Manzum, *nu.* 186
31. Milli Ktp., F. B., *nu.* 229
32. Milli Ktp., Yazmalar, *nu.* 3838
33. Milli Ktp., Yazmalar, A. 6903/1-2
34. Milli Ktp., Yazmalar, A. 2431
35. Milli Ktp., Yazmalar, A. 841
36. Milli Ktp., Yazmalar, A. 3100/3 (Çoban-nâme)
37. Milli Ktp., Yazmalar, A. 3828
38. Milli Ktp., Yazmalar, *nu.* 5432
39. Milli Ktp., Yazmalar, *nu.* 2203/1
40. Milli Ktp., Ankara Adnan Ötüken İl Halk Ktp., *nu.* 3564
41. Milli Ktp., Ankara Adnan Ötüken İl Halk Ktp., *nu.* 3002
42. Rifat Kütük Nüshası
43. Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, *nu.* 3617
44. Süleymaniye Ktp., Lala İsmail, *nu.* 211
45. Süleymaniye Ktp., Düğümlü Baba, *nu.* 419 (Kalem-nâme yok)
46. Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, *nu.* 3785

47. Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, *nu.* 3431/2 (Çoban-nâme'nin bir bölümü)
48. Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, *nu.* 136
49. Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, *nu.* 1178
50. Süleymaniye Ktp., Düğümlü Baba, *nu.* 419
51. Süleymaniye Ktp., Lala İsmail, *nu.* 614/2
52. Süleymaniye Ktp., Uşşaki Tekkesi, *nu.* 62/2
53. Süleymaniye Ktp., Carullah Veliyüddin Efendi, *nu.* 1661 (Eksik-karışık)
54. Süleymaniye Ktp., Serez, *nu.* 3995/2 (Çoban-nâme)
55. Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Hazine, *nu.* 928
56. TDK Ktp., Yz. A. 234
57. Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Ktp., *nu.* 85
58. Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Ktp., *nu.* 687
59. Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Ktp., *nu.* 761
60. Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Ktp., *nu.* 1067/1 (Çoban-nâme)

1.2.2. Yurt Dışındaki Çeşitli Kütüphanelerde Bulunan Nüshalar

1. Azerbaycan Elyazmaları Enstitüsü, b-778
2. Azerbaycan Elyazmaları Enstitüsü, b-3972
3. Marburg Devlet Ktp. (Staatsbibliothek), Ms. Or. Ct. 2270
4. Vatikan Apostol Ktp., Vat-Turco, 244
5. San Petersburg Şark İlimleri Enstitüsü, V-1206
6. İsveç Upsala Ü. Ktp., İ-502

1.3. Karşılaştırmada Kullanılan Nüshaların Değerlendirilmesi

Yukarıdaki dökümden de anlaşılacağı gibi, Rûşenî Külliyyatı'nın yurt içi ve yurt dışında toplam 74 nüshası tespit edilmiştir. Bunlardan yurt içinde bulunanların hemen hepsi gözden geçirilmiş, ulaşamadığımız yurtdışındakilerden de Azade Ertuğrul Musabeyli'nin yaptığı çalışma³⁷⁸ sayesinde büyük ölçüde istifade edilmiştir.

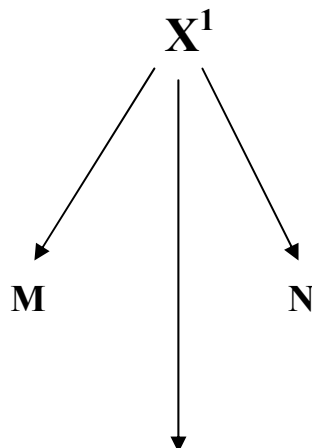
³⁷⁸ Musabeyli, Azade Ertuğrul; *Dede Ömer Rûşenî'nin Eserleri (İlmî Tenkîdî Metni)*, (2 cilt), Redaktör: Cihangir Kahraman Vahidoğlu.

Divan'ın tenkidli metni hazırlanırken, Rûşenî Külliyyatı'nın bu 74 nüshasından sekiz tanesi kullanılmıştır. Bu nüshaların seçiminde en çok manzumeyi ihtiva etme, eskilik, düzen, Dede'nin eser verdiği coğrafyanın dil ve imla özelliklerini içermeye gibi bazı esaslar dikkate alınmıştır.

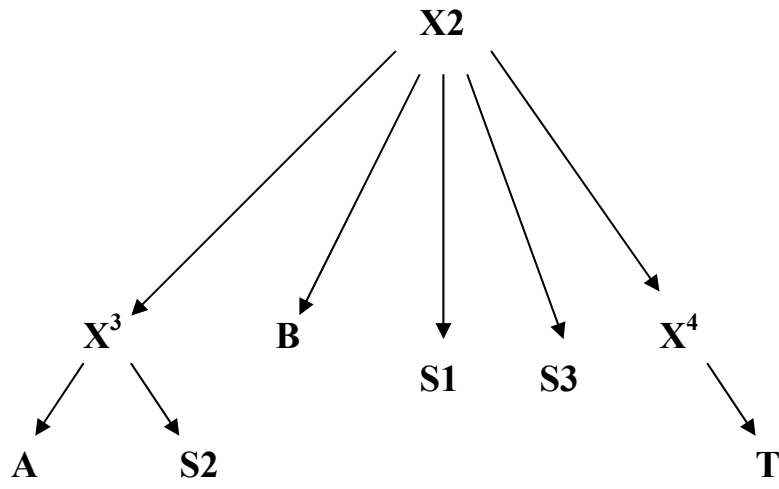
Ayrıca söz konusu nüshalar hakkında şunlar söylenebilir:

1. M ve N, içerdikleri manzume sayısı, düzen ve imlâ hususiyetleri itibariyle en dikkate değer nüshalardır.
2. B, S1, S3 (X^3 ve X^4) nüshaları bu ikisinin kardeşi olduğunu düşündüğümüz bugün elde olmayan bir başka nüshadan (X^2) istinsah edilmiş olmalıdır.
3. Birçok ortak yönü olan A ve S2 nüshalarının X^3 'ten, T nüshasının da X^4 'ten alınmış olmaları muhtemeldir.

1.4. Nüshaların Soyağacı

1.5. Metin Tespitiyle İlgili Hususlar

- Dede Ömer Rûşenî Divanı'nın tenkidli metni oluşturulurken yukarıda dökümü yapılan nüshaların tamamına yakını gözden geçirilmiş ve bunlardan sekiz tanesi değerlendirilmiştir.
- Metni kurarken Rûşenî'nin üslûbuna en yakın metne ulaşılmaya gayret edilmiştir. Bunun için Dede'nin yetiştığı ve ömrünü tamamladığı bölgelerin dil ve imla hususiyetleri, vezin, mana ve üslup gibi unsurlardan yararlanılmıştır.
- Karşılaştırılan sekiz nüshanın hiçbiri esas ittihaz edilmemiş, ancak en çok metni en doğru imlayla vermeleri itibariyle büyük ölçüde *M* ve *N* nüshalarından faydalanılmıştır.
- Azade Ertuğrul Musabeyli'nin, ulaşamadığımız bazı nüshaların kullanıldığı *Dede Ömer Rûşenî'nin Eserleri* adlı tenkidli çalışması, dokuzuncu nüshaymış gibi, değerlendirilmiş ve nüsha farklarında “*Musabeyli*” ifadesiyle gösterilmiştir.
- Manzumelerin yazmadaki yerini ifade etmek üzere, oluşturulan metnin sol tarafına, nüshaları simgeleyen harflerle birlikte varak numaraları verilmiştir. Ayrıca her yeni manzumeye geçildiğinde dipnot alanında koyu harflerle, o manzumenin bütün nüshalarda bulunduğu varaklar tespit edilmiştir.
- Metni kurarken, manzumelerin hepsi numaralandırılmış ve manzumenin tamamını ilgilendiren dipnotlar bu numaralara göre verilmiştir. Manzume başlıkları ise * işaretiyle temsil edilmektedir.
- Beyitlerden oluşan nazım şekilleriyle ilgili dipnotlarda “a” ve “b” harfleriyle beytin birinci ve ikinci mısra kastedilmiştir. Beytin tamamını ilgilendiren farklar söz konusu olduğunda “a” ve “b” harfleri bir arada verilmiştir. (Örneğin 5^{ab} Beşinci beytin tamamını ilgilendiren bir fark için verilmiştir.)
- Bentlerden oluşan nazım şekillerinde ise manzumenin tek veya çok bentli oluşuna göre farklı yollar benimsenmiştir. Tuyug gibi tek bentli nazım şekillerinde mısralar yine harflerle (a, b, c, d) sembolize edilmiştir. Buna göre “a” harfi tuyugun ilk mısraını, “d” son mısraını temsil etmektedir.

- Müstezad nazım şekli de tuyug gibi değerlendirilmiştir. Bu durumda iki uzun mısra “a” ve “b”, iki kısa mısra da “c” ve “d” harfleriyle temsil edilmektedir.
- Terci-i bend, Terki-i bend, muhammes gibi çok bentli nazım şekillerinde ise bentlerin her birine Romen rakamıyla numaralar verilmiş, bunların yanındaki Arap rakamlarıyla da mısralar kastedilmiştir. Örneğin II³ ikinci bendin üçüncü mısraını ifade etmektedir. Musammatlardaki IV¹⁻¹⁶ ise 16 mısralık bir bendin tamamını ilgilendirecektir.
- Farklar verilirken her zaman büyükten küçüğe doğru bir sıra takip edilmiştir. Buna göre önce beyit veya mısra düzeyinde takdim-tehirlere, değişiklikler, eksiklik veya fazlalıklar sonra da bunların kelime grubu ya da kelime düzeyinde olanları verilmiştir.
- Beyit veya mısraların tamamını ilgilendiren dipnotlarda beyti/mısrayı simgeleyen harfler yazıldıktan sonra doğrudan diğer nüshalardaki farklı versiyonu verilmiştir. Kelime veya kelime grubunda ise önce oluşturulan metindeki şekli, sonra diğer nüshalardaki karşılığı verilmiştir.
- Metinde ve dipnotlarda kullanılan işaretlerden bazıları şunlardır:
[ ] Metinde olmadığı halde, tarafımızdan ilave edilen ifadeler bu işaret içine alınmıştır.

(?) Doğruluğundan şüphe edilen ifadelerin yanına bu işaret konmuştur.

≈ Nüshalarda farklı numaralarla kaydedilen mısra ve beyitler için bu işaret kullanılmıştır. Örneğin $3^{ab} \approx 5^{ab}$ B. formülü “ 3^{ab} beyti B nüshasında 5^{ab} olarak kaydedilmiş” anlamına gelmektedir.

↔ Bu işaretle metinler arasında yapılan takdim-tehirlere ima edilmektedir. Örneğin $12^{ab} \leftrightarrow 13^{ab}$ A, S2. formülü 12^{ab} beytinin A ve S2 nüshalarında 13^{ab} ile yer değiştirdiğini göstermektedir.

- Yazma nüshalarda bulunmayan manzume, beyit, mısra veya kelimeleri göstermek için kullanılmıştır.

; Noktalı virgül aynı mısradaki bulunan farklı ifadelerin diğer nüshalardaki şekilleri gösterilirken kullanılmıştır. Örneğin ^{5b} **nâzük**: **nâz u S1; hoş-hat A; nâzı S3, T.** formülü beşinci beytin ikinci mısrasında yer alan *nâzük* kelimesinin S1'de *nâz u*, A'da *hoş-hat*, S3 ve T'de ise *nâzı* şeklinde yer aldığını göstermektedir.

/ Kesme işareti ise aynı mısradaki bir farkı bitirip diğerine geçmek için kullanılmıştır. Örneğin ^{5ab} - **S1, A, S2. / ≈ 6^{ab} B; ≈ 4^{ab} S3, T.** formülü 5ab beytinin S1, A ve S2'de olmadığını ayrıca aynı beytin B'de 6^{ab}, S3 ve T'de ise 4^{ab} olarak kaydedildiğini ifade eder.

- Yazmalarda okunamayan ifadeler olduğu gibi kopyalanıp (resmi alınıp) dipnota atılmıştır.
- Metinde geçen âyet, hadis ve vecizelerin tam metinleri çalışmanın sonuna konan ekler bölümünde verilmiştir. Böylece söz konusu ibareler ikinci kez kullanıldıklarında bu bölüme gönderme yapılmıştır.

2. Divân'ın Tenkitli Metni

2.1. Kasîdeler

-1-

Kasîde fî medhi'n-nebî sallalâhu 'aleyhi ve sellem*

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

A 113^a 1 Eyâ sultânı kevneynüñ sözüñ cümle
dekâyıkdur

Letâ'ifdür garâyıbdür 'acâyıbdür hakâyıkdur

M 106^a, B 91^a Fesâhatde belâgatde me'ârifde merâtibde
Nebîlerden seni kimdür dimez a'lâ vü fâyıkdur

kim
Senüñ bir vechile zât-ı şerîfüñ zâhir oldı

Hudâ dimekden özgesi ne dinse saña lâyıkdur

T 105^b Cihânda la'l ü yâkûtuñ adı gerçi ki sâmitdür
Senüñ la'lüñ suhen-gûdur dilüñ yâkût-ı
nâtıkdur

S1 96^b
5 Boyuñ serv-i hırâmândur semen-sâ kâkülüñ
sünbül
Hatuñ mânend-i reyhândur ruhuñ misl-
i şakâyıkdur

tâbân
Zamîrüñ mihr-i rahşândur cebînüñdür meh-i

sâdıkdur
Külâleñdür şeb-i yeldâ yañağuş subh-ı

'ışkuñ
Eyâ ma'şûk-ı Rahmânî ki farz-ı 'ayn imiş

Saña 'âşık olan kimse hemân Allaha 'âşıkdur

İnüb gökden yire 'Îsî n'ola olursa şâkirdüñ

1: M 105^b; N 107^b; S1 96^a; A 113^a; B 90^b; S2 70^a; S3 105^b; T 105^a.

* Kasıde-i hazret-i Rüşenü fû medhi'n-nebü ;aleyhi's-selâm N; İbtidâ-i Kasâ'id S1; Ve lehû fi medhi'n-nebü A; Fû medh-i sultân-ı enbiyâ sallallâahu te;âlâ ;aleyhi ve sellem B; Kasıde S2; - S3, T.

^{1a} dekâyıkdur: hakâyıkdur S3.

^{2a} belâgatde me;ârifde: melâhatde belâgatde A, S2.

^{3b} dimekden: dinmekden B.

^{4b} la;lüñ: la;l-i S2.

^{5b} misl-i: müşk-i A, S2.

Lebüñ ihyâ-yı mevtâda iñen üstâd-ı hâzıkdur

s3 106^a Senüñ şîrîn tutaguña rateb dinse `aceb midür

Bu nahlistân-ı `âlemde ki boyuñ nahl-i bâsıkdur

10 Hakuñ ism-i şerîfinden güzîn ismüñ ki müştakdur

Mübârek aduñ Allahuñ latîf adına lâhıkdur

s2 70^b Egerçi da'vetüñ kamu nebîlerden eyâ dâ'î Olupdur sûretâ soñra velî ma'nîde sâbıkdur

Beyân itse me'ânîyi bedî'-i mantıkuñ n'ola Kelâm-ı hikmet-âmîzüñ mesâbîh ü meşârikdur

Sabâ beñzer ki gül-zâr-ı diyâruñdan güzer kılmış

Ser-â-ser ugrayan yerler gülistân u hadâyıkdur

n 108^a Ebû Bekr u `Ömer `Osmân `Alî kim çâr-yâruñdur

Seni her kim sever cândan bularuñla muvâfıkdur

15 `Aceb mi medh-i hulkuñdan olursa Rûşenî `âciz

Çü mâdih hulk-ı nîgüñü eyâ memdûh Hâlıkdur

Ne devletlü sa'âdetlü ne `izzetlüdür ol kimse Senüñle rûz-ı mahşerde musâhibdür mu'ânikdur

^{8ab} - S1

^{9a} tutaguña: tudaguña S3, T; dudaguña N, S1, A, B, S2.

^{9b} ki boyuñ: boyuñ bir B.

^{10a} güzün: senüñ S2.

^{11a} kamu: hamu A, S3, T.

^{11b} Olupdur: Gelüpdür S3, T.

^{12a} me;ânıyı bedü;-i: me;ânı-i bedü;-i M; me;ânı bedü;-i N; me;ânı-i bedü;-i S1, B; me;ânını bedü;-i S2; me;ânı vü bedü;-i T.

^{12ab} ↔ 13^{ab} A, S2.

^{13ab} ↔ 12^{ab} A, S2.

^{13a} Sabâ yili ki gül-zârı diyârunıgdan A; Sabâ yili ki gül-zâr diyâruñdan S2.

^{13b} ugrayan yerler: görüben dirler A. / u: - M.

^{14a} kim: hem S2.

^{15a} hulkuñdan: hulkdan B.

^{15ab} ≈ 17^{ab} A.

^{16ab} ≈ 19^{ab} S2.

M 106^b Şefî'i her güneh-kâruñ çü ey şâh-ı kerem
sensin

Gelüpdür Rûşenî dahı kapuña `abd-i âbıkdur

Senüñ bir `âşıkuñdur ol dil ü cândan
eyâ server

Gözi yaşı yüzi rengi anuñ `ışkına danıkdur

-2-

Der medh-i Resûl `aleyhi's-selâm*

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Yine iy bâd-ı nesîm-i `anber-âsâ hûb es
Reh-neverd ol bunca günlük yolları bir demde
kes

A 116a Tîz-rev bir turfe peyk-i çâbük ü çâlâksın
Olabilmez saña hem-reh ne cemâze ne feres
Var resûluñ türbesine ayagına sür yüzüñ
Bî-edeb deprenme âheste kımılda itme ses

Okı Hassân kimi bu medhi revân idüb senâ
Dürlü miskînlükler it hizmet idüb misl-
i Enes

S3 106^b

5 İy nefîsü'n-nefs ü nîgû hulk u rahmânî
nefes
Ve'y mu'în-i her kes ü her kalmışa feryâd-
res

Kışt-zâr-ı mu'cizâtuñdan senüñ bir hüşedür

^{17a} çü ey şâh-ı: eyâ şâh-ı S3, T; çü ey kân-ı S2.

^{18a} ü: - S1. / eyâ: ile S2.

^{18b} danıkdur: tanıkdur M.

2: M 106^b; N 108^a; S1 96^b; A 115^b; B 91^b; S2 79^b; S3 106^a; T 106^a.

* Ve lehû fû medh-i resûl `aleyhi's-selâm N; Ve lehû der medh-i
sultân-ı enbiyâ sallallahu `aleyhi ve sellem B; Ve lehû S2; -
S1, S3, T.

^{1b} Reh-neverd: Reh-never S2.

^{2a} peyk-i: peyk ü S1, peyki A, S2; çâbük ü: çâbük S1, çâbüki A

^{2b} Vey mu;mun-i bu-kesü her kalmışa feryâd-res (5b) A; İy mu;mun-i
her kesü her kalmışa feryâd-res S2.

^{3b} deprenme: depretme M, S3, tepretme A; kımılda: kalemde M

^{4a} Okı; Oku S1; Ohı S3, T. / Öassân kimi: Öassân bigi A, B; cân
bigi S2. / medhi: bu medh A, S2.

^{4b} hizmet: hidmet S3, S2, B. / misl-i: hem-çün B.

^{5ab} - A, S2.

^{5a} ü nügû hulk u: nügû hulk M, N, S1, nügû hulk u B

^{5b} ≈ 2^b S2. / mu;mun-i: mu;mun S3; her kes ü: her kesü M, N, S1,
B.

Gendüm-i Ādem Halîlullah iñen bî-hadd ades

s1 97^a

چون خدا را بی جهت دیدی بچشم سربس
پس چنان کز پیش می بینی همی بینی ز پس

Kâni' olub didi Mûsî-i nebî تبت اليك
Sen didüñ yâ Rabb زِدْنِي dimeyüb yâ Rabb bes

N 108^b

Pâsbânı 'âlî kasruñuñ ki Mîkâ'îl-dürür
Bâr-gâhuñda senüñ Nâmûs-ı ekberdür 'ases

10 Nite kim nûrın güneşden iktibâs ider kamer
Nûrı her peygamberüñ nûruñdan olur muktebes

Yarlıganmak iltimâs itdigümüz 'ayb itme kim
Yâ nebîyallah şefâ'atdür tapuñdan mültemes

M 107^a

Hîç âzürde itmedi nâzûk tenüñ keyk u şupuş
Konmadı iy cân latîf endâmuña hergiz meges

H・âce-i her-kâfile-sâlâr-ı râh-ı dînsin
Kalmışuz ser-geşte vü güm-râh
depretdür ceres

Mâdihüñdür Rûşenî her demde medh ider seni
Gerçi medhüñ idebilmez Hakdan özge hîç kes

^{6a} hüşedür: hoşdur S3.

^{6b} bu hadd jades: bu-hadd jad sen M; bu-çun jades B.

^{7ab} "Mâdem ki Allah'ı başındaki gözünle her tarafta gördün; o halde önce gördüğün gibi sonra da görürsün."

^{7b} همی بینی: همی بینی S3, T; همین S1.

^{8a}: ثُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ "Sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim."

Kur'ân-ı Kerûm, El-a;râf 7/143

(Ekler:1).

^{8b} قُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا " 'Rabbim, benim ilmimi artır' de.", Kur'ân-ı Kerûm, Tâ hâ, 20/114 (Ekler:2). / dimeyüb: dimedüñ M, S2, B.

^{9a} kasruñuñ: kasrıñuñ B. / Mûkâ'ul-dürür: Mûkâ'uldür M.

^{10a} ider: eyler M, N.

^{10b} nûruñdan olur: mihrüñden olur M, N, S1; nûruñdan oldu S2; mihrüñden oldu B.

^{12a} tenüñ: tenüñi B.

^{13a} sâlâr-ı: sâlâra N. / dunsün: dunsün yire M.

^{13b} depretdür: depret bir S3, T.

^{14a} medh: - S2. / ider seni: Rûşenü T.

^{14b} Gerçi: Ger S2.

Der terk-i da'vâ *

fe'îlâtün mefâ'ilün fe'ilün

1 Er-iseñ ko sözini da'vânuñ
Gösterür Hak **erini** ma'nânuñ

Men filânam dimekile olmaz
Kimdedür gör rızâsı Mevlânuñ

Zamm olub feth-i rûha kesr ile
Leşkerin nefs-i kibr-i Kisrânuñ

B 93^a Terki terk it külâh-ı fakre işit
Sözini kıssasını 'Îsânuñ

S3 107^a

5 Dest ü pâsı şekline lâyıkıdur
Kefşi Hızruñ 'asâsı Mûsânuñ

Münkiri öldürür sözüm kim olur
Rîk-i Âdem katîli ef'ânuñ

Münkire tınma Rûşenî k'olmaz
Rûşenîden nasîbi a'mânuñ

Dadmadı münkir olmayub n'itsün
Adın işitdi menn ü selvânuñ

N 109^a Telh u şîrîn midür neden bilsün
Yimeyen yemişini tûbânuñ

S2 100^b

10 Belki Mecnûn olmayan bilmez
Hüsni keyfiyyetini Leylânuñ

Seg-i kûyınıñ ayagı tozıyam
Seyyid-i Hâşimî-i Yahyânuñ

M 107^b, S1 97^b Bizi ol başladı kulavuz olub

3: M 107^a; N 108^b; S1 97^a; B 92^b; S2 100^a; S3 106^b; T 106^b; - A.

* Ve lehû S2; Der sıfat-ı terk-i da'vâ ki sıfat-ı kümmelün_est B;

- S1, S3; Diger (?) T.

^{1b} **eruni** (أرني) "Rabbim! **Bana (kendini) göster;** seni göreyim!",
Kur'ân-ı Kerûm, El-a;râf 7/143 (bk. Ekler:1).

^{2b} Mevlânuñ: Mevlevnüñ B.

^{3a} olub: idüb S3, T.

^{3b} nefs-i kibr-i: nefs-gur-i M.

^{4a} Terki: Terk-i S2. / külâh-ı: kelâm-ı S2.

^{5b} Kefşi: Kebşi S1.

^{7a} tanma: danma M, N.

^{9a} şurûn midür: şurûn nedür S1.

^{11a} tozıyam: tozıyam S2.

%ogru yolına Hak te'alânuñ

Hak Te'alâdan aña bahşış idi
Ziyyi zühdüñ kabâsı takvânuñ

%apusı merca'ıydı sâdâtuñ
Kapusı mecma'ı mevâlînuñ

T 107^a

15 Her kişi görür idi âsârın
Çehresinde 'ayân tecellânuñ

Gasl ider idi gönline nâ-gâh
Gelse idi hayâli 'ukbânuñ

Âbdest alur idi geçse idi
Hâtırından hadîsi dünyânuñ

Eyle bulmuş idi fenâyı ki hiç
Eseri kalmamışdı innânuñ

Ya'nî iskât idüb izâfâtı
Adın aparmazidi ûlânuñ

---

^{12a} başla- fiilinin farklı kullanımı.

^{13a} bahşış: bahşuş M.

^{13b} Ziyyi: Zeyni S3, T.

^{14b} mecmaı: mecma; M; mecmaıdur S2. / mevâlînuñ: mevlânuñ S2.

^{15b} Çehresinde: Çehresinden M, N, S1, B, S3, T.

^{16ab} ↔ 17^{ab} S2.

^{16a} ider idi: iderdi S1, S2.

^{16b} Gelse idi: Gelseydi S2.

^{17ab} ↔ 16^{ab} S2.

^{17a} alur idi geçse idi: alurdı geçseydi S2.

^{17b} hadısi: hadıs M.

^{18ab} ≈ 14^{ab} S2.

^{18a} bulmuş idi: bulmuşdı M, N, S1, S2.

^{18b} innânuñ: dünyânuñ S2.

^{19ab} ≈ 15^{ab} S2.

Vâkı' a*

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

1 Yine bir turfe düşe oldı gözüm dün gice düş
Gerçi olmaz orada dî vü perîr imşeb ü düş

S2 67^b Bir 'aceb sâkî-i zerrîn-kemer ü sîmîn-sak
Hoş sebâkile benümle oturub düş-be-düş

N 109^b, B 92^a La'l-i yâkûtı-dürür kût-ı dil [ü] kût-ı
revân

Hatt-ı yâkût-ı revân-bahşı-durur bâde-fürûş

Sî vü dü dürrî-i rahşende sühâsında nihân
Halka-i gûşınadur mihrile meh halka be-gûş

5 Kaşıdur pâdişeh-i hüsn ü cemâle hâcib
Zülf-i hindûsı hevâ-dâr-ı sipâh u çâvûş

S1 98^a Çeşm-i pür-hışmı dil-âzâr dür-i gamzesi niş
Sözidür âb-ı hayât u deheni çeşme-i nûş

M 108^a Cüst ü çâlâk u gule-dâr u miyân-beste zarîf⁴⁶¹
Hûb u ra'nâ vü tarab-nâk ü ter ü terlük-pûş

Sundı bir kâse-i pür bâde-i hoş-h.ârı didi
Nûş idüb Rûşenî hoş eyle hum-ı mey kimi cûş

Bu harâbât-ı mugânda oluben mest-i müdâm

4: M 107^b; N 109^a; S1 97^b; A 128^a; B 91^b; S2 67^a; S3 107^b; T 107^a.

* - S1; Ve lehû A, B.

^{1b} imşeb ü: imşeb M, S3: S2.

^{2b} sebâkile: siyâkile A, B.

^{3a} yâkûtı-dürür: yâkût-durur A.

^{3b} yâkût-ı revân-bahşu-: yâkût-ı revân-bahş- A; revânı yâkût-
bahşu- B.

^{5a} pâdişeh-i: pâdişehi A. / ü:- S1. / cemâle: cemâl A, S2.

^{5b} hevâ-dâr-ı sipâh u: hevâ-dâr-ı sipâhu M, N, A; hevâ-dâr u
sipâhu vü S1; hevâ-dâr u sipâh u B; hevâ-dâr-ı sipâh-ı S2, T.

^{6a} dil-âzârdur: dil-âzâr-durur N, S1, B, T.

^{6b} u: - S2. / deheni: dehen A.

^{7a} çâlâk u: çâlâk M, S2

^{7b} tarab-nâk ü: tarab-nâk ü S2.

^{8a} bâde-i: bâde N. / hoş-h.ârı: hoş-h.âr A.

^{8b} Nûş idüb: Nûş eyle idüb S1. / hum-ı: hum-ı S2. / kimi: gibi
S1; bigi A, B, S2.

^{9a} Bu: Bir S2. / mest-i müdâm: mest ü harâb T.

Bâde-i şevki içüb itme gerek cûş u hurûş

T 107^b 10 Mutrib-i 'ışk kimi eyle ser-âgâz-ı sürûd
Çaluben kef kefe didir tene ten olma hamûş

Nazaruñdan oluben deng ü delü sevdâyî
Nefesüñden olalar mest ü harâb u medhûş

Nâlişüñden düşüben nâle vü feryâda tuyûr
Sûzişüñden düşeler sûz u iñildüye vuhûş

Derdile na're-i yâ Hûñ işiden bî-hod olub
Hû diyü esriyüben ola be-gâyet bî-hûş

İne gökden yire hayrân oluben sohbetüñe
Sözlerüñ diñlemege zevk u safâ-y-ile sürûş

A 128^b 15 Bir nefesde ire maksûdına saña irişen
Cezbe-i Hak irişüb olmayuben bî-hûde gûş

S3 108^a Hüsn-i nakkâşı temâşâ ideler her şey'de
Pâk olub gözgüleri gidübeni nakş-ı nukûş

-5-

Vâkı'a *

mef'ûlü mefâ'ilün fa'ûlün

1 Bir sâkî-i sîm-sâk u 'ayyâş
Zerrîn-küleñ ü cemîl ü cemmâş

Müşkîn saçın müşk-pâş u gül-pûş
La'lîn lebi lü'lü-pûş u dür-pâş

^{9b} şevki: şevk A. / cûş u: hoş A.

^{10a} kimi eyle: kimi S1; bigi eyle A, B. / ser-âgâz-ı sürûd: ser-âgâz
u sürûr M, S3; ser-âgâz u sürûd N, B, T.

^{12ab} - S2.

^{12a} düşüben: düşeyin M.

^{12b} vuhûş: vuhûş M; vuhûş A, B.

^{13b} diyü: diyüb M, N, S1.

^{14a} sohbetüñe: sohbetile A.

^{15a} irişen: iren S2; yetişen A.

^{15b} olmayuben: olmayan A.

^{16a} şey'de: şeyden M, N, S1, S2, A, B.

^{16b} nakş-ı: nakş u N, B.

5: M 108^a; N 110^a; S1 98^b; A 127^a; B 92^a; S2 89^a; S3 108^a; T 107^b.

* Vâkı'a-i Duger S1; - N, S3; Ve lehû A, B, S2; (silik) T.

^{1a} sâkî-i: sâkî M, N, A, S2. / sım-sâk u: sım-sâk S1, S2, B; sım-
sâkî A.

^{2b} La'lîn lebi: La'li leb A; La'l-i lebi S2; La'lîn gibi S3. / u:
- M, A.

A 127^b Hoş-h·ân u latîfe-gûy u gannâc
Bessâm u latîf u şûh u beşşâş

B 92^b Her kim yüzini göre dir ahsent
Diyüb zihî hüsn ü hulk u sâbâş

M 108^b 5 Geh 'işveleriyle kahuben göz
Geh şîveleriyle oynadub kaş
Hüsn ehli ne deñlü var cihânda
Kimi kul aña kimi karavaş

Almış ele bir sebû şarâbı
Erkânile öpkünüb urub baş

T 108^a Didi bu sebûyı yek deme çek
İbrîkine zühdüñ uruben taş

Yoldan kodı ancayı bu ibrîk
Çalub taşa eyle hurd u heşhâş

10 Hoş özüñi mey-fürûşa tapşur
Olub işiginde hûb ferrâş

Hüsn-i edebile hidmet eyle
Didürme sahin özüñe kulmaş

%ut sözini her ne kim buyursa
Bir kimseye sırrın itmeyüb fâş

Tâ Rûşenî mest olub olasın

^{3a} Hoş-h·ân u: Hoş-h·ân S2. / latıfe-gûy u: latıfe-gûy S1.

^{3b} şûh: hûb S2.

^{4b} ü hulk u: hulk S2, M, B; ü hulk A.

^{5a} işveleriyle kahuben: işveleriyle kakuben M, N, A, S1, S2;
işveler ile kakuben B.

^{5b} şuveleriyle: şuveler ile B. / kaş: baş S2.

^{6a} ehli: ehl A.

^{7b} öpkünüb urub: yükünüb urub M, N; ögünüb urub S1, S3, T;
öykünüb urub B.

^{8a} sebûyı: sebûmı S2. / yek deme: yek dü N.

^{8b} İbrükine: İbrükine N. / uruben: urub S2. / taş: taş A.

^{9a} Bundan ibriki sen A. / kodı ancayı: seni çıkarur S2; kodı
içeni M.

^{10a} mey-fürûşa: mey-ferşe S3.

^{11a} hidmet: hizmet M, N, S1.

^{11b} sahin: sakın M, N, S1, A, S2, B. / kalmâş: kallâş S2.

^{13a} Rûşenü: Rûşenü-veş A.

Dürdî-keş ü mey-perest ü kallâş

s3 108^b Kûyında nigârun idesin geşt
Mânend-i harîf ü rind ü evbâş

n 110^b, s2 89^b **15** Her gördigüñ ile cân u dilden
Sarmaş u dolaş u dutuş oynaş

Hoş vechile göresin bilesin
Her nakşı niçün düzetdi nakkâş

Hem tanıyasın kim imiş iy yâr
Îrte gice saña yâr u yoldaş

---

^{13b} Dürdü-keş: Dürd-keş T.

^{14b} Mânend-i: Pâ-bend-i S1; Mânendi A. / haruf ü: haruf S2, M. /
rind ü: rind A.

^{15b} dolaş u dutuş: dolaş u tutuş S1; dolaş tutuş A; tolaş u tutuş
S2, B.

^{16b} nakşı: nakşı A. / niçün: niçe S2. / düzetdi: dutdı S1.

^{17b} saña yâr u: bile yârile A.

*قصیده صبحیه

müstem' ilün müstem' ilün müstem' ilün müstem' ilün

- ۱ ای عاشق صادق بیا بر خیز وقت صبحدم
وی طالب لایق بیا بر خیز وقت صبحدم
- M 109^a کر عاشقی بیدار شو در جست و جوی یار شو
رو طالب دیدار شو بر خیز وقت صبحدم
- یابی مراد ای بیخبر از دولت صبح و سحر
انداز غفلت را ز سر بر خیز وقت صبحدم
- از جام عشقتش نوش کن ذاکر شو و خاموش کن
شبهها مخسب و جوش کن بر خیز وقت صبحدم
- ۵ بگذشت عمر از سی و چل تو لاشه غفلت چو کل
کر عاشقی از جان و دل بر خیز وقت صبحدم
- بکزر زکبر و ما و من از مال و از فرزندی و زن
سر در پی غفلت مزن بر خیز وقت صبحدم
- صبح است دلها را صفا صبح است علت را دوا
صبح است عاشق را لقا بر خیز وقت صبحدم
- T 144^a تا چند در خوابی تو چین خواهی بخفتن در زمین
یک کس نکوید خیر و شین بر خیز وقت صبحدم
- ای آنکه دل پزمرده عمری بغفلت برده
زان پیشتر که مرده بر خیز وقت صبحدم
- ۱۰ بیدار باش و زنده شو وز کردها شرمنده شو
خود را ببویان زنده شو بر خیز وقت صبحدم
- B 91^a تا چند این خواب و دغل استاده بر سر این اجل
وقتست اگر آری عمل بر خیز وقت صبحدم

6: M 108^b; N 155^b; B 90^b (derkenar) ; T 143^b; - S1, A, S2, S3.

* B. - T; قصیده صبحدم; N; قصیده صبحیه حضرت دده روشنی قدس سره

1^b T. راغب: لایق.

3^{ab} ↔ 4^{ab} T.

3^b T. در کزر: راز سر / B. برداز / T. آنرا: انداز

4^{ab} ↔ 3^{ab} T.

4^b M. خوش کن: جوش کن

5^{ab} - B.

6^a T. فرزند: فرزند و

7^a M. صبحست و علت را: صبح است دلها را / M, N. صبحست و دلها را: صبح است دلها را

7^b M. صبح است و: صبح است

8^{ab} - B.

تا کی تو خسی جای کرم بر روی بالینهای نرم
از حق نداری ذره شرم بر خیز وقت صبحدم

شبخیز را ای بوالوفا حورست و عین و هم لقا
بیدار شو بهر خدا بر خیز وقت صبحدم

با تو چه گفت ای بیخبر هر صبحدم مرغ سحر
یعنی ز غفلت در گذر بر خیز وقت صبحدم

N 156^a ۱۵ دلرا ز غم آزاد کن با یاد رحمان شاد کن
از مردن آخر یاد کن بر خیز وقت صبحدم

بر چشم عاشق خوابکی شبها نیاید اندکی
کمتر نه از مرگی بر خیز وقت صبحدم

M 109^b یابی ز طاعت سروری حوران جنت بربری
غفلت برد تخت الثری بر خیز وقت صبحدم

داری اکر تو عقل و هوش در خواب غفلت نیش و نوش
هر چند ناید بر تو خوش بر خیز وقت صبحدم

انها که بود اندر جهان در جست و جوی این و آن
کشند جدا از خانمان بر خیز وقت صبحدم

۲۰ رفتند خراب و بی نوا دست تهی سوی خدا
ماند این همه باغ و سرا بر خیز وقت صبحدم

خواهی تو مردن بیکمان از تن سپردن مرغ جان
مال تو گیرند وارثان بر خیز وقت صبحدم

خویشان همه کریان شوند یکهفته بریان شوند
وز بعد از آن خندان شوند بر خیز وقت صبحدم

T 144^b واز تو بماند خانه آید یکی بیکانه
رفتی تو در ویرانه بر خیز وقت صبحدم

13ab – B.

13a N حورست : حورست و

16ab – B. “

17ab – B.

18ab – B.

19ab – B.

20ab – B.

20b Bu misrain vezni bozuk. / M. باغ : باغ و

22ab – B.

22b N. از بعدزان : وز بعدزان

23a M. و : واز

منکر نکیر آید ترا پرسند سوالی از خدا
کردی تو انجا مبتلا بر خیز وقت صبحدم

مال و عیال و خانمان سودی ندارد ای جوان
تو تنگ درمائی بجان بر خیز وقت صبحدم

۲۵

ما و ترا بودند پدر رفتند ایشان پیشتر⁵²³
تو نیز در پی زود تر بر خیز وقت صبحدم

کس جاودانی نیست کو مفلستر از تو کیست کو
بهتر ز طاعت چیست کو بر خیز وقت صبحدم

B 91^b هست این جهان یک ساعتی او هم ز بهر طاعتی
بیداری کن تو عادتی بر خیز وقت صبحدم

چون کار و بار این جهان سودی ندارد ای جوان
دامن فشان بگذر ازان بر خیز وقت صبحدم

N 156^b انکس بود عاقل کسی نزد جهان پیشش خسی
آرد بحق طاعت بسی بر خیز وقت صبحدم

۳۰

M 110^a ای روشنی درویش شو اشکسته و دلریش شو
در فکر کار خویش شو بر خیز وقت صبحدم

23b N. آفتی; M. آفتی: رفتی

25a B. منال: عیال

26ab – B.

27ab – B.

30ab – B.

31a B. اشکسته: اشکسته و

* در بیان سلسله نامۀ مشایخ اهل طریقت

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

۱) ابتدا میکنم بنام خدا
کوست معبود و خالق یکتا

B 52^b

صمد و لم یلد و لم یولد
حی و قیوم و بی زبان کویا

وحده لا اله الا هو
حق والله ناظر و بینا

S1 48^b

واحد و لم یکن له کفو
احد و بی شریک و بی همتا

۵ وتر و قهار و واهب و وهاب
فرد و فتاح و والی و مولا

بعد حمد و ثنای بیحد و عد
بشنو از روشنی بی من و ما

A 111^b

خوب مطبوع و دلکش و مرغوب
سلسله نامۀ میکند انشا

اولش خوش بخوان اینست آن
حسن مطلع که گفته شد زیبا

هر نفس میرسد ز فیض خدا
بعلی از رسول هر دو سرا

7: M 110^a; N 41^b; S1 48^a; A 111^a; B 52^a; S2 118^a; S3 41^a; - T.

در بیان سلسله نامۀ مشایخ S1; رحمم الله سلسله مشایخ N; در بیان سلسله نامۀ مشایخ اهل طریقت رحم الله *
سلسله نامۀ مشایخ رحمت B; سلسله نامۀ A; بیان سلسله مشایخ کوید در S3; خلوتیان قدس الله اسرارهم
S2. الله علیهم اجمعین

^{1b} خلق و: خالق و B, S2, S3.

^{2a} صمد: صمد و S2.

^{3ab} ↔ ^{4ab} B, A.

^{3a} واحد و: وحده S1.

^{3b} ↔ ^{4b} S1. / والله و: والله و B, S2.

^{4b} احد: احد و A.

^{5a} قهار: قهار و A.

^{5b} والی: والی و S1.

^{7a} دلکش: دلکش و / S2. خوب و: خوب و S3.

^{8a} خوب: خوش S2.

^{9a} رفیض: رفیض M, S1.

۱۰ از علی ولی بشیخ شیوخ
حسن بصری قدوة القدما

وز حسن باوحد کرمانی
از اوحد با حبیب بدلا

از حسن بر وحید عصر حبیب
اعجمی بر کزیده بدلا

وز حبیب عرب ولی عجمی
بر داود طایی دانا

M 110^b, N 42^a

بر معروف کرخی از داود
معدن شوق و ذوق و بحر صفا

۱۵ بازاز کرخی تقی به سری
سقطی مقتدای اهل تقا

S2 118^b

از سری بر جنید بغدادی
جند حق را هموست راه نما
از جنید نقل کرد بر ممشاد
مرد عقبی و سرور علما
بر شیخ محمد از ممشاد
هادی پیشوای اهل هدا

S3 43^a

از محمد که بود دینوری
بر محمد که بود دیکرش جا

۲۰ از محمد بوحوالدین قاضی

10^b M. قدوة القدما : قدوة القدما

11^{ab} – M, N, A, B, S2, S3, T.

12^a S1, A, B, S2. از : وز

12^b A, B, S2. عجمی : اعجمی

14^b A. ذوق : ذوق و

15^{ab} چون ز کرخی شد سر سقطی

S1. مقتدا کشت همه با هل تقا

15^b A. سقطی : سقطی

16^a A. از سریر : از سری بر

16^b A, B, S2. که اوست : هموست

17^{ab} بر ممشاد شیخ دینوری

A, S2. از جنید معلم علما

17^a S1. پر : بر / N. – نقل

18^{ab} پس ز ممشاد شیخ دینوری

S1. بر شیخ محمد اهل هدا

18^a N. برد : بر

18^b M. هادی ; A, S2; هادی و : هادی

19^{ab} از محمد محمد بکسری

S1. هم رسیده بمنزل لا لا

20^{ab} – S1.

20^a A. بمحوالدین ; M, B, S3; بوحدیدین : بوحوالدین

B 53^a

عمر بکر بوده اش ماوآ
یعنی قاضی عمر که وحبالدین
کرده بود او بنزد او ماوآ
وز عمر بر ابو نجیب که بود
سرور والی عاشق شیدا

باز بر قطب دین ابهری از
بو نجیب آنکه بود کان سخا

A 112^a

نیز از ابهری برکن الدین
که محمد نجاشی است سزا

S1 49^a

۲۵ از نجاشی بر جمال الدین
پیشوای مربی الفقرا

از جمال الدین بشهاب الدین
نام مشهور سهروردش جا

از شهاب نقل کرد با سید
آن جمال الدین نام او پیدا

نیز از سید جمال الدین
بر ابراهیم زاهد زهدا

M 111^a, N 42^b

بر اخی محمد از زاه
قالع شرک و کفر و کبر و ریا

20b A. عمری : عمر

21ab - A, B, S2.

22a S1 رسید : که بود / M. ور S1, A, B, S2; از : وز

22b سرور هر ولی A, سهر وردی ولی و عاشق شیدا S1, شد ولی عاشق حبیب خدا : سرور والی عاشق شیدا

S3. سهر وردی عاشق شیدا S2, سرور ولی و عاشق شیدا B, عشق خدا

23ab از ابو نجیب نقل کرده بر قطب

S1. قطب الدین ابهری فضلا

23a A, S2. قطب الدین : قطب دین / S2. از : بر

23b A, S2. که : آنکه / N. بر نجیب : بو نجیب

24a S1 چون زابهر رسید برکن الدین : نیز از ابهری برکن الدین

24b M, N, S1, A, S3. سرا : سزا

25b S3. پیشوای و A, S2; از شهاب S1; کرد ارشاد : پیشوای

26ab - A, S2.

26a S1. وز : از

26b S3. سر S1; سهره M; شهر : سهر

27ab - A, S2.

27a N. بر رسید : با سید / S1. نقل کرده : نقل کرد

28b A. زاهدی : زاهد

29a S1. از ابراهیم بر اخی محمد : بر اخی محمد از زاهد

۳۰ از محمد بمهدی عالم
عمر خلوتی خوب لقا

از عمر بر اخی مرم که شد است
قطب اقطاب و رهبر نقبا

وز مرم بر حاجی عزالدین
مفخر خلق و سرور فضلا

باز از عزالدین بصدرالدین
شیخ اوتاد و مرشد نجبا

نیز از صدرالدین بسید ما
یحیی هاشمی آل عبا

۳۵ باز از هاشمی بخاک همه
عمر روشنی بی من و ما

باز از روشنی غوث همه
شیخ ابراهیم اصفیاء صفا

باز از کلشنی شیخ ابراهیم
شیخ احمد امیر هر دو سرا

باز از احمد بن ابراهیم
بر علی صفوتی نور خدا

کرد رحلت بسال پنج و هزار
شیخ علی صفوتی بجدب و صفا

۴۰ جا نشینش بفیض فضل خدا

30a S2. بمهدی : بمهدی

30b S2. عمری خلوتی : عمر خلوتی

31a A. شده : شد

31b S1. اقطاب : اقطاب و رهبر / A, S2.

32a A; بر حاجی عزالدین مرم ; S1 از اخی بر حاجی عزالدین : وز مرم بر حاجی عزالدین

32b M, N, S1. خلق : خلق و

33a S1. شدز : باز از

33b A. مرشدی : مرشد / S1. اوتاد : اوتاد و

36ab - A.

36b S1. صفی اصفیا : اصفیاء صفا

37ab بعد از ان کلشنی که شد از جان

A. این معنی زفضل حق ما را

37b S2. هر دوسرا / S2. میر : شیخ

38ab - A, S2.

39ab - N, S1, A, B, S2.

40ab - N, S1, A, S2.

شیخ حسن شد بحسن خلق و وفا

یا الهی بر هیرانت نجش
جمله عاصیان مجرم را

بهر ایشان دعای او اینست
روح الله روحهم ابدًا

---

^{40a} B. با نشین : جا نشین

^{40b} B. به حسن و : بحسن

^{41ab} – N.

^{41b} S1, A. جرم این روشنی مجرم را

^{42ab} – N.

^{42a} B. ما : او

2.2. Gazeller

Fî harfi'l-elif

-1-

müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün

1 Sallî 'alâ nebiyyinâ h.âce-i cümle enbiyâ
Server-i tâc-ı asfiyâ seyyid-i fahr-ı
evliyâ

A 112^b Sûfî-i suffe-i safâ mûfî-i kubbe-i vefâ
Sadr-nişîn-i istifâ Tañrı habîbî Mustafâ

Kevkeb-i dürrî-i hüdâ ahter-i burc-ı ilticâ
Mâh-ı semâ-yı iktidâ mihr-i sipihr-i ihtidâ

N 121^a, B 102^a

5 Kebk-i derî-i hoş-serâ tûtî-i heştümîn-serâ
Kumrı-yı mukri-i denâ bâz-ı sefîd-i kibriyâ

A'lem ü eşref-i verâ âyîne-i Hudâ-nümâ
Kâr-güşâ-yı etkiyâ halk-ı cihâna muktedâ

S1 105^b, S3 118^a Oldı o yüzi وَالضُّحَى nûrile buluben senâ
M 122^a Olubeni hoş âşinâ Rûşenî çeşm-i rûşenâ

-2-

1: M 121^b; N 120^b; S1 105^a; A 112^a; B 101^b; S2 69^b; S3 117^b; - T.

^{1b} evliyâ: enbiyâ A.

^{2b} Sadr-nişun-i: Sidre-nişun-i A, S2. / istifâ: asfiyâ A, S1, S2.

^{3b} Mâh-ı: Mâ-ı A.

^{4a} bekâ: likâ S3.

^{4b} Tûbu-i: Tûtü-i A, S2, B, S2. / ibtikâ: irtikâ A; ittikâ S2;

: B.

^{5a} hoş-serâ. hoş sezâ A.

^{5b} danâ: Hudâ S3.

^{6a} ü: - N.

^{6b} Kâr-güşâ-yı: Kâr-güşâ A. / halk-ı: halkı Musabeyli.

^{7a} وَالضُّحَى "Kuşluk vaktine and olsun.", Kur'ân-ı Kerım, Duhâ, 93/1
()Ekler: 3).

^{7b} çeşm-i: - M. / rûşenâ: âşinâ A.

2: M 122^a; N 121^a; S1 105^b; B 102^a; S2 99^a; S3 118^a; - A, T.

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

s2 99^a 1 Bu belâ-yı cihân-ı hoş bâlâ
Fitne-i pest iken eyledi bâlâ

İtdi gunc u delâlı goncesinüñ
Bülbüli lâl ü lâleyi lâlä

Zülfi lâ dir çün isterem vaslın
Nice dir ol siyâh-rû lâ lâ

Dürc-i yâkûtı kût-ı cân la'li
Müdreç içinde lü'lü-i lâlä

5 Cây idüb itdi Rûşenî rûşen
Cûy-ı çeşmünde bu sehî bâlâ

Fî harfi'l-bâ'*

-3-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 قد بدا نور من انوار الاله في العرب
لاح في لوح ضميرى منه شوق والطرب

Gerçi Âdem öñ gelüpdür Mustafâ soñra velî
آن في صهباء معنا ليس هذا في العنب

Hak peyamber olduğına şâhid oldılar hamu
كوسفند و اشتر و سنك و درخت ظبى و ضبع

^{1a} Bir: Bu S1, B, S2, S3.

^{1b} eyledi: eyleyen B, S2.

^{3b} dir: dıv Musabeyli

^{4b} Müdreç: Münderic M, S3.

* Fı medhi'n-nebı ;aleyhi's-selâm A; Ve lehû eyzan fı harfi'l-bâ'
B; - M, S2, S3.

3: M 122^a; N 121^a; S1 105^b; A 112^b; B 102^b; S2 69^b; S3 118^a; - T.

^{1b} لوح : N ثوح

^{2b} "Mânâ şarabında (kırmızı renginde) bitkin düştü, bu, üzümde yoktur."

^{3a} olduğına: olduğuna S1. / hamu: kamu M, N, S1, B, Musabeyli.

^{3b} ضبع) : طوبى : ظبى / اشتر / اشتر B. / درخت و : درخت (.)
bütün nüshalarda "ظب".)

با مرید خود چه خوش گفتست آن پیر این سخن
با خدا دیوانه باش و با محمد با ادب

5 İsm-i Mahmûdın Muhammed koydı Hak 'azz ismine
Hem didi künyet Ebû'l-Kâsım aña Ahmed lakab

N 121^b Rûy-ı mûyın görelî ol lutf-ı Hakkuñ Rûşenî
Sûre-i **nûr** u **duhân**dur zikr ü fikri rûz u
şeb

Bizden anuñ âline ashâbına çok çok selâm
Kim selâmile du'â **منا اليهم قد وجب**

Fi harfi't-tâ*

-4-

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

۱ عشق کیفیت بلا کیف است
رندان او بهر زبان خیف است

عشق در لا مکان نکجند لیک
روح مهمان نواز را ضیف
است

عشق در قلب جان کهی
رمح است
گاه بر کردن خرد
سیف است

عقل
پایز و دشمن بهمن
عشق نوروز و دوست را صیف است

^{4a} A. ان : این / S3. گفت خوش است : خوش گفتست

^{5b} didi: aña B. / aña: didi B.

^{6a} Rûy-ı: Rûy u N, S1. / lutf-ı: nûr-ı S1.

^{6b} u: - B.

^{7a} ashâbına çok çok: evlâdına çok S1.

^{7b} "Bizden onlara muhakkak gerekti." / selâmile:
selâmullah A.

* Fi harfi't-tâ: fi't-tâ S3; - S2.

4: M 122^b; N 120^b; S1 105^b; B 102^b; S2 99^b; S3 118^b; - A, T.

^{2b} B. صیف : ضیف

^{4a} S2. پالز : پایز

^{4b} S1. عشق کیفیت بلا کیف است / - S2, Musabeyli.

Fî harfi'l-hâ*

-5-

*mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün
müstef'ilün fa'ûlün müstef'ilün fa'ûlün*

- 1** İki gözüm kapuñda çün oldı iki ırmah
İy verd-i bâg-ı huldum ko ahsun itme ırmah
- Âhû gözüñ hayâli her lahza hâlî olmaz
Dîdemden ü dilümden idelden ayru otlah
- Gördügi tâ nebâtuñ âb-ı revânı var hoş
Göñlüm gözüm hayâlüñ kışlah idindi yaylah
- Seyl aparub rakîbî her dem itürmekiçün
Yârüñ mahallesinden iy gözümüñ yaşı ah
- B 109^b 5** Her subh-dem çemende billâh hoş degül mi
Sen serv-kâmetile âl alışub salınmah
- Budur du'â-yı 'âşık her demde her nefesde
Yâ Rab müyesser eyle yârile hem-dem olmah
- N 122^a** Şem'-i ruhuñ görelden bî-çâre Rûşenînüñ
Pervâne kimi işi yanmah-durur yahılmah

* - B, S3, S2.

5: M 122^b; N 121^b; S1 106^a; B 109^a; S2 98^b; S3 118^b; - A, T.

^{1a} çün oldı: oldı çün S1. / ırmah: ırmak B, S2.

^{1b} ahsun: aksun M, N, S1, B, S2.

^{2a} bir: her S3.

^{2b} ayru: ayruk S2. / otlah: otlak B, S2.

^{3a} Gördügi: Gördi ki N, S1, B; Gördü ki S2. / revânı var: revân ez S2.

^{3b} kışlah: kışlak B, S2. / yaylah: yaylak B, S2.

^{4b} mahallesinden: mahallesinde M, N, S2, Musabeyli. / iy gözümüñ: gözümüñ M, N, S1. / ah: ak B, S2.

^{5a} billah: billahı N, B.

^{5b} salınmah: salınmak B, S2.

^{6b} yârile: dil-berle S2. / olmah: olmak B, S2.

^{7b} kimi: bigi B, S2. / yanmah-durur: yanmak-durur M, B, S2. / yahılmah: yakılmak B, S2; yakılmah M.

Fî harfi'd-dâl

-6-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 İy risâlet bûstânında hırâmân serv-kad
V'iy nübüvvet ravzasında yâsemen-bû lâle-had
S3 119^a, M 123^a
Adı Ahmed bî-'adeddür yâ nebiyallah velî
Sen bir Ahmedsin ki senden görünür nûr-ı Ehad
Sâd 'aynuñ mîm agzuñ dâl zülfüñ göreli
Yâ nebî gitmez dilümden bir nefes zikr-i
Samed
Enbiyânuñ her birinüñ var nihâyet 'ilmine
Hak saña virdügi 'ilm ü hikmete yoh hadd ü
'add
B 103^a 5 Cism-i bî-cân kimidür cânâ cihân sensüz
hamu
Cânlaruñ sen cânısın cânâ saña cândur cesed
Konmadı âyîne-i bî-rengüñe gerd ü gubâr
Sîne-i bî-kîñüñe gelmeyüben hıkd ü hased
Rûşenî bî-çâre zulmetde kalurdı yâ nebî
Aña mîm agzuñla iki dâluñ olmasa meded

Fî harfi'r-râ

-7-

müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fâ'ilün

تا که کنم روز و شب درد و غم و زار زار
عمر درین صرف شد کشت مرا این شعار
عمر جوانی که بود رفت بسودای دوست
قوت هستی برفت کشت کنون کار زار
آتش عجزم کنون شعله زد زین درون

6: M 122^b; N 122^a; S1 106^a; A 126^a; B 102^b; S2 87^a; S3 118^b; - T.

^{4ab} 6^{ab} ≈ 7^{ab} A, S2.

^{4b} yoh: yok M, A, B, S2.

^{5a} kimidür: bigidür A, B, S2. / hamu: kamu M, N, S1, A, S2.

^{6a} rengüñe: jengüñe A.

7: M 123^a; N 122^a; S1 106^a; A 126^b; B 103^a; S3 119^a; T 111^a; - S2.

^{1a} روز و روزو S1, B. / درد و غم و: در غم او A. / زار و زار: زار زار S1.

از تف هجران او تن شده جز کل شرار

در طلبش روز و شب خسته ترم هر زمان

نیست مرا طاقتی کشت تنم چون غبار

S1 106^b

۵ مایه سرمایه ها رفت بتاراج عشق

درد و غمش دایما کشت مرا یادگار

N 122^b

دمبدم او زخم را از ره پنهان زند

چون زدرون میرود زخم نکشت آشکار

ذوق ستمهای دوست راست نیاید بشرح

هر که چشید او ازین کشت چوما بیقرار

درد و غمش شد مقیم در دل ویرانه ام

سید نقد حبش شد همه پیشش نثار

S3 119^b, M 123^b

روشنی در خدمت سید سادات شد

صدق و صفا و وفا کشت بوی چار یار

-8-

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1 İden hoşnûd pîrini gümânsuz Bâyezîd olur
Velî hoşnûd itmeyen yahin bil kim yezîd
olur

Sahın kadh itmegil pîrûñ elüñden gelse medh
eyle
Ki pîrin her ki kadh eyler mürîd iken merîd
olur

Şarâb-ı vahdeti nûş it sürâhî gulgulin gûş it

^{3b} A. چون : جز

^{4a} Musabeyli. در :

^{5b} S1, B, S3, T. درد : دردو

^{6a} S1. پنهان شرح زند : پنهان زند

^{6b} N. از زخم : زخم

^{7a} S1. - بشرح :

^{8a} M, S1, B, S3, T, Musabeyli. درد : دردو

^{8b} Musabeyli. هم : همه / M, T, Musabeyli. نقش : نقد / A. سیدو : سید

^{9ab} - A.

^{9a} S3, T. مدحت : خدمت

⁸: M 123^b; N 122^b; S1 106^b; A 123^b; B 104^b; S2 76^b; S3 119^b; T 111^a.

^{1b} yakun: yahun S3, T. / bil kim: bilgil S1, B.

^{2a} Sahın: Sakın M, N, S1, A, B, S2, Musabeyli. / pürüñ: pürün{

A.

^{2b} eyler: ider A.

Ki içen humm-ı vahdetden demî **هَلْ مِنْ مَزِيدٍ** olur

Cenâbet çirkile gezme inâbet su-y-ile gusl it
Yuyub pâk itmeyen özin temîz iken pelîd
olur⁶⁶⁰

T 111^b

5 Dimegil şeyhüñe niçün niçün kim şeyhine
niçün
Diyen oñmayuben hergiz karîb iken ba'îd
olur

S2 77^a, A 127^a Şakî olmah gerekmezse sözini pîrûñ
işitgil

Dutan sözünü pîrinüñ şakî olmaz sa'îd olur

Düşüb hoş Rûşenî kimi idenüñ pîrine hizmet
Şebi Kadr ü Berât olub günü nev-rûz u 'ıyd
olur

-9-

mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fa'ûlün

1 Bu körpe ulalduhça 'aceb hûb olacahdur
Günden güne iñen sevgülü mahbûb olacahdur

S2 76^b Bu zülf ü ruh u hâl ü göz ü kaş ki bunuñ
var

Her birisi ser-i fitne vü âşûb olacahdur

N 123^a Yüzine nazardan irişen gerd ü gubârı
Pâk itmekiçün sünbülü cârûb olıcahdur

^{3b} **يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلْ امْتَلَأْتَ وَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ** "O gün cehenneme: "Doldun mu?"
deriz. O da "Daha var mı?" der", Kur'ân-ı Kerîm, Kâf, 50/30
()Ekler: 5).

^{4b} iken: olmaz A, S2.

^{5a} niçün kim: ki niçün B, S2.

^{5b} olur: - S1.

^{6a} olmah: olmak M, N, S1, A, B, S2. / pürüñ işitgil: pürüñüñ hoş
tut A, B; pürüñüñ hoş dut S2.

^{6b} Dutan: Tutan M, N, A, B, S2. / olmaz: iken A. / olur: - S1.

^{7a} Sevüb: Düşüb S3, T. / kimi: bigi A, B, S2. / hizmet: hizmet M;
hürmet A, S2.

^{7b} Şebi: Şeb S2. / u: - N, S1, T.

9: M 123^b; N 122^b; S1 106^b; B 104^a; S2 76^a; S3 119^b; T 111^b; - A.

^{1a} ulalduhça: ulalduhça M, N, S1, B, S2; oldukça Musabeyli. /
olacahdur: olacahdur M, N, S1, B, S2.

^{2a} göz: hatt S3, T.

^{2b} ser-i: bir S2; fitne-i âşûb: fitne vü âşûb S3, T. / olacahdur:
olacahdur M, N, S1, B, S2.

^{3a} gerd: gejd M.

^{3b} sünbülü: sünbül S2. / olacahdur: olacahdur M, N, S1, B, S2.

Hindû saçını ragbet idüb oynadum öpdüm
Didi bu oyun Rûmda mergûb olacahdur

5 Bu nahl-i nihâlinde olan ratb-i ratebden
Ehl-i nazaruñ cümlesi mertûb olıcahdur

S3 120^a, M 124^a Belgülisi ma'sûmlaruñ pâk ü 'azîzi
Mısrûñ şehi şeh-zâde-i Ya'kûb olacahdur

B 104^b Bu hüsn ü cemâliyle ki budur bu cihânda
'İşkında bunuñ niceler Eyyûb olacahdur

'Uşşâk-ı cihân cezbe-i zülf-i siyehinden
Dîvâne vü şûrîde vü meczûb olacahdur

Mihir-i ruhına Rûşenîyi sanma ki yalnız
Her zerre aña mihrile mensûb olacahdur

-10-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Gözleruñ beytü'l-haremde ihtisâb itmekdedür
Lebleruñ âbı dehânuñ pür-şarâb itmekdedür

S2 88^a, T 112^a Tahta-i sîmîn-cebînüñde eyâ zerrîn-külâh
Hâcibeynüñ diz çöküb her dem hisâb itmekdedür

Bir gice mihmân ola diyü hayâl-i hâlünü
Dil tenûr-ı sînede bagrum kebâb itmekdedür

Cân kuşın zülfüñ 'ikâbı aluben çengâline
Nâle-i feryâdın işitmez 'ikâb itmekdedür

^{4ab} - S1.

^{4b} oyun B: iñen. / olacahdur: olacaktur M, N, S1, B, S2.

^{6a} pâk ü: pâk S1, B, S2; pâki S3, T.

^{6b} olacahdur: olacaktur M, N, S1, B, S2.

^{7a} cemâliyle: kemâliyle T. / ki: - S2.

^{7b} olacahdur: olacaktur M, N, S1, B, S2.

^{8b} Dıvâne: Dâne S1. / şûrîde vü: şûrîde M, S3; şûrîde-i T. /
olacahdur: olacaktur M, N, S1, B, S2.

^{9a} ki: - B, S2. / yalnız: yalnuş B, S2.

^{9b} olacahdur: olacaktur M, N, S1, B, S2.

10: M 124^a; N 123^a; A 125^a; B 106^a; S2 87^b; S3 120^a; T 111^b; - S1.

^{1a} haremde: harâmda A, T, Musabeyli.

^{1b} âbı: âb-ı A.

^{3ab} orijinal

5 Kanımı dökdi revân gamzeñ dişin biler henûz
N'idügin bilmen günâhumnı `itâb itmekdedür

Vah ne çâbü-k-destdür hoş çarh urur bâd-ı
nesîm

Mûyuñı mû-tâb kimi pîc ü tâb itmekdedür

Rûşenî vechüñ senüñ her bâbile hoş şerh
ider

Cem' idüb mecmu'a-i hüsnüñ kitâb itmekdedür

-11-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 İy habîbüm her ne kim itseñ muhibbe hûbdur
Her ne kim mahbûb iderse hûbdur mahbûbdur

Kadd-i tûbâ-sâyeñi serve nice nisbet idem
Serv bir bâd-ı hevâ-y-ile salınur çûbdur

M 124^b, S3 120^b Cezbe-i kullâb-ı zülfüñ çün ki çekdi
kalbümi

Eylese küstâhluk ma'zûr tut meczûbdur

Ol nazardan kim irişür hüsnüñe gerd ü gubâr
Pâk itmege anı zülfüñ `aceb cârûbdur

5 Çeşm-i hûn-h.âruñdan iy fettân cihânda dem-
be-dem

Şûriş ü cûş u hurûş u fitne vü âşûbdur

Eşk-i sîmîn tökdügi zer üzre budur
çeşmümüñ

^{4b} Nâle vü: Nâle-i S3, T. / feryâdın: feryâd A. / ;ikâb: çün
;ikâb A. / orijinal

^{5a} dökdi: tökdi M, N, S3, T, Musabeyli. / biler: bilür M.

^{6a} destdür: destedür A; restedür S2. / urur: urub A, B.

^{6b} kimi: gibi M; bigi A, B, S2. / mû-tâb: mûyâb S2.

^{7a} bâbile: vechile M, Musabeyli / hoş şerh ider: şerh eyleyüb A,
B, S2.

11: M 124^a; N 123^b; S1 107^a; A 131^a; B 103^b; S2 72^a; S3 120^a; T 112^a.

^{1a} kim: ki A.

^{3a} çün ki: eyle S2.

^{3b} ma; zûr: mu; azzar S1; ma; zûr B.

^{4a} Ol: O M. / gerd ü: gerd A, T.

^{5ab} ↔ 6^{ab} S2.

^{5b} Şûriş ü: Şûriş A.

^{6ab} ↔ 5^{ab} S2.

'Işk bâzârında san dükkân açar zer-kûbdur

Rûşenî tañ mı tapuña nisbet itse kendüzin
İy güneş hurşîde zerre nişe kim mensûbdur

-12-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Sen şehe her kim ki cândan bendedür âzâddur
Men saña kulam ezelden gönlüm aña şâddur

Kitfine almış kemân u 'ıtfına salmış kemend
Çeşm-i tîr-endâz-ı hûn-rîzüñ 'aceb
sayyâddur

Fitnede şâkird idinmişdür cihân fettânların
Çeşm-i fettânuñ ki fenn-i fitnede üstâddur

Türk-i h・âb-âlûd-ı mestüñ cengiçün hûn-
h・âredür
Gamze-i hançer-keşüñ merdüm-küş-i cellâddur

5 Sen eyâ serv-i çemân itdükçe gül-geşt-i
çemen
Dir gören bu serv-i nâzük nahl-i hoş nev-
şâddur

Sünbül-i müşgînüñüñ sarmaşduğı bu kaddüñe
Sünbülüñ san sarmaşukdur kâmetüñ şimşâddur

N 124^a Subh-ı rûyuñ şâm-ı müyuñ virdine her subh u
şâm
Rûşenînüñ vird ü girdi nâle vü feryâddur

^{6a} Tökdüğü: dökdüğün A; dökdüğü S2, B; tökdi key S3. / üzere: üstine M; üste N.

^{6b} açar: açub S1, A, S2, S3, T.

^{7b} nişe: nite A, B, S2.

12: M 124^b; N 123^b; S1 107^a; A 120^b; B 105^a; S2 84^a; S3 120^b; T 112^b.

^{1b} Men: Ben A, B, S2. / şâddur: durur S1.

^{2b} u: - M.

^{2b} tîr-endâz: hûn-endâz T.

^{4a} h・âb-âlûde: h・âb-âlûd-ı B, S2, S3. / hûn-h・âredür: hûn-h・ârdur A, B, S2, T,.

^{4b} merdüm-küş-i: merdüm-küş-i A.

^{5a} çemân: çemen çemân M; çemen S2. / çemen: - M.

^{5b} nâzük: nâz u S1; hoş-hat A; nâzı S3, T. / nahl-i hoş: haylice S1, B, S3, T; hüsnille A; kadilde S2. / nev-şâddur: mümtâz dur S2.

^{6a} müşgînüñüñ: S2. / kaddüñe N: kaddiñe

^{7a} yâdına: virdine S1, T.

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Men seni sevdüğüm iy lutf-ı ilâhum duyılır
Kullugum men dimedin illere şâhum duyılır
- M 125^a, S3 121^a** Başumuñ tâcı efendim kim idügi bilinür
Devletümüñ güneşi puşt u penâhum duyılır
- Sırrumı fâş ideni gizlerüm ammâ n'ideyim
Sezilür yüregüm oynadığı âhum duyılır
- Hâtem-i la'lüñile agzuma mühr urmaz iseñ
Yandugum mihr-i ruhuñ mihriyle mâhum duyılır
- S1 107^b 5** Müşg ü 'anber kimidür sevgü nihân olmamada
Âh eger sevgü günâh ola günâhum duyılır
- Yanuben külli kül olduğumu duyurmaz idüm
%utub âfâkı hamu dûd-ı siyâhum duyılır
- A 126^a, T 113^a** Rûşenî sînesinüñ nârını pinhân idemez
Nişe kim tâbişi iy nûr-ı ilâhum duyılır

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

-
- ^{7b} vird ü: virdi A; vird-i S2. / girdi: zikri B. / nâle vü: nâle-i S2.
- 13: M 124^b; N 124^a; S1 107^a; A 125^b; B 105^b; S2 87^b; S3 120^b; T 112^b.**
- ^{1a} Men: Ben A, B. / seni: - S2. / lutf-ı: nûr -ı S1. / duyılır: tuyılır A, B, S2.
- ^{1b} Kullugum: Kulluguñ S2. / men: ben A, S1, B; - S2. / duyılır: tuyılır A, B, S2.
- ^{2a} tâcı: tâc A. / kim idügi: kimdügi A.
- ^{2b} güneşi: güneş A. / duyılır: tuyılır A, B, S2.
- ^{3a} n'ideyim: n'ideyin B, T.
- ^{3b} oynadığı: oynadug A. / duyılır: tuyılır A, B, S2; - N.
- ^{4ab} - S2.
- ^{4a} Hâtem-i: Hâtemi A. / agzuma: agzıma N.
- ^{4b} duyılır: tuyılır A, B, S2.
- ^{5a} Müşg ü: Müşg A. / kimidür: bigidür A, B, S2. / olmamada: olmakda S1.
- ^{5b} ola: ise B. / günâh: **گناه** A. / duyılır: tuyılır A, B, S2.
- ^{6a} duyurmaz: tuyurmaz B, S2; duyuram M.
- ^{6b} hamu: kamu M, N, S1, A, B, S2. / duyılır: tuyılır A, B, S2.
- ^{7a} nârını: bârını A.
- ^{7b} duyılır: tuyılır A, B, S2.
- 14: M 125^a; N 124^a; S1 107^b; A 119^b; B 105^a; S2 83^a; S3 121^a; T 113^a.**

- 1 Ruhlaruñdan gün kimi berk urdugınca tâblar
Düşer andan rişte-i zülfüñe pîç ü tâblâr
- 'İşkuñuñ cânâ kaçan sevdâsı başumdan gider
Kalbümi çekmekdedür zülfüñdeki kullâblar
- Beñlerüñle kaşlaruñ görüb didüm iy sâde-rû
Yazmadın hatt hoş konulmuş nokta vü
i'râblar
- A 120^a Gözlerüñ diller asarlar düzüb oh
kirpiklerüñ
Düzedürler nite kim çengâl asar kassâblar
- 5 Şâh-ı rez kaddüñle rengîn leblerüñ gördüm
didüm
Ne 'aceb şâh-ı 'inebde bitdügin 'unnâblar
- N 124^b Hokka-i yâkûtuñ içinde görünür gözüme
Gül kimi güldükçe dürlü dürlü dürr-i nâblar
- S2 83^b Rûşenîyi gark idüb deryâyâ iltür 'âkıbet
Gözlerinden kan kimi coşub ahan seyl-âblar

-15-

mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün

- 1 Her demde adı sevdüğüñüñ yâd gerekdür
Yâriile biliş özge ilen yâd gerekdür
- Kaygulu gerekmez dögülen 'ışk yolında
Dögüldüğine 'âşık olan şâd gerekdür

^{1a} Ruhlaruñdan: Ruhuñdan N. / kimi: gibi M, S2, Musabeyli; bigi A, B.

^{2a} cânâ kaçan sevdâsı: sivâsı cânâ kaçan S1.

^{2b} Kalbümi: Çün anı A.

^{3b} Yazmadın: Ezmedin Musabeyli. / konulmuş: komışlar B.

^{4a} oh: ok M, N, Musabeyli; ol A, S2.

^{4b} çengâl asar: çengâl[l]ere A; çengâller B; çengâ ider S2.

^{5a} gördüm: görüb B.

^{5b} bitdügin: bitdügi N, B.

^{6a} gözüme: gözime M; gözler N.

^{6b} kimi: gibi M, S2, Musabeyli; bigi A, B. / dürr-i: - S2.

^{7a} Rûşenîyi: Rûşenî M. / gark idüb: gark-ı A, S2; deryâyâ iltür;

deryâ-yı altun S1; deryâ idiserdür; *ربا بالانور* S2.

^{7b} kimi: bigi A, B, S2. / ahan: akan M, N, S1, A, B, S2, Musabeyli.

15: M 125^b; N 124^b; A 118^b; B 104^b; S2 82^a; S3 121^b; T 113^a; - S1.

^{1a} adı: adın A.

^{1b} Yâriile: Yâdile S3, T. / özge ilen: özge-y-ilen B, S2; özüñ ile A; özge iken M.

Bir sencileyin husrev-i şîrîn-dehen için
Biñ bencileyin sûhte Ferhâd gerekdür

Mahbûb olan bî-meze vü telh gerekmez
Özinde anuñ sözi kimi dâd gerekdür

5 'Işkuñ evidür göñlüm anı cevriyle yıhma
Ol mihr ü vefâ-y-ile hoş-âbâd gerekdür

T 113^b Ol yâr dimiş kûyum iti Rûşenî için
Bî-çâreye bir buncılayın ad gerekdür

-16-

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1 Bu ne zîbâ had ü bu ne hatdur
Bu melek-veş ne turfe muhbatdur

Ohudum yüzi mushafın gördüm
Hûn-ı 'uşşâkile münakkatdur

'Avn itdüñ rakîb-i zâlime sen
Anuñ için saña musallatdur

Hoş mahall idi 'ışka gurfe-i dil
Âh kim tapmaña münahhatdur

5 Mûy olmuş belî miyâne velî
Çün ki خیر الامور اوسط dur

N 125^a Hecrüñile 'utârid âhir ölür
Hele vakti iñen muhabbatdur

Varasın meşhedine kim melege
Şehri anuñ mezâr u mehbitdur

^{3a} Bir: Bes A, S2. / şurûn-dehen: hûbân-dehen S2.

^{3b} Biñ: Bir A, B, S2. / sûhte: sûhte-i Musabeyli.

^{4b} kimi: bigi A, B, S2; gibi Musabeyli.

^{5a} anı: evi A, S2. / yıhma: yıkma M, N, A, B, S2, Musabeyli.

^{6a} yâr dimiş: yârimiş M.

16: M 125^b; N 124^b; S1 107^b; B 106^a; S3 121^b; T 113^b; - A, S2.

^{2a} Ohudum: Okudum M, N, S1, B, Musabeyli.

^{4ab} - T.

^{5a} Mûy: ûy S1.

^{5b} خیر الامور اوسط "İşlerin hayırlısı ortada (olan)dır." (Ekler: 6)

^{7b} Şehri: Şehr M.

mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ûlün

- 1 Göñül şem'-i ruhuñ pervânesidür
Düşüb ol şem'e bir gün yanasıdur
- s1 108^a Men andan berlü şâd oldum ki göñlüm
Senüñ 'ıškuñ gamınuñ hânesidür
- Senüñ 'ıškuñ-durur bir genc-i mahfî
Menüm sînem anuñ vîrânesidür
- Ezelden nûş iden 'ıškuñ meyinden
Henüz ol cur'anuñ mestânesidür
- 5 Bu besdür Rûşenî-y-çün kim diyeler
Bu ol gül yüzlinüñ dîvânesidür

mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ûlün

- 1 Hatuñ reyhân-ı bustân-ı cinândur
Kadüñ gül-deste-i gül-zâr-ı cândur
- Ruhuñ mihri hevâ-dârıdur iy cân
Anuñ-çün subh-dem âteş-feşândur
- Miyânuñla kemer-vâr olmagiçün
Dil ü cândan ser ü zer der-miyândur
- Dehânı sırrına olmadı mahrem
Hired gerçi harîf-i nükte-dândur
- 5 Egerçi gamzesidür âfet-i nîş
Lebi şekker-feşân u nûş-ı cândur
- Ne gam öldürse gamzeñ Rûşenîyi
Yine dir görmege la'lüñ zamândur

17: M 126^a; N 125^a; S1 107^b; S3 122^a; T 113^b; - A, B, S2.

^{3b} Menüm: Benüm M, N, S1, Musabeyli.

^{4b} mestânesidür: mestâne N.

^{5ab} 19: 8ab ile benzeşiyor.

18: M 126^a; N 125^a; S1 108^a; S3 122^a; T 114^a; - A, B, S2.

^{5a} nûş: cân T.

19: M 126^a; N 125^b; S1 108^a; A 124^b; B 103^b; S2 74^a; S3 122^a; T 114^a.

mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ülün

1 Kılıcuñ boynumuñ pîrâyesidür
Elüñdeḡölmek dil ü cân vâyesidür

İñilde `ışk bâzârında iy dil
Ki nâliš `âşıkuñ ser-mâyesidür

M 126^b, S3 122^b Beñüñ âhû gözüñden türemiş müşg
Hatuñ sünbül saçuñuñ sâyesidür

Arıt iy dil göñül evini cândan
Çü dilber girüben arayasıdur
5 Ne var iderse hışmı çeşm-i mestüñ
Lebüñden sormışam ohşayasıdur

Habeş-zâde-dürür hâl-i siyâhuñ
Anuñ hindû külâleñ dâyesidür

Benüm adum sanum bilmezdi kimse
Cihâna `ıškuñ adum yayasıdur

A 125^a, T 114^b O besdür Rûşenî içün diyeler
Bu ol gün yüzlinüñ hem-sâyesidür

-20-

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1 Mâh mihr-i ruhuñdan umar nûr
Mihrüñi mühr ider cebînine hûr

Hûb-rûlar su-y-ile yur yüzini
Su yüzini senüñ yüzüñile yur

1^b dil: cân A.

2^{ab} ≈ 7^{ab} A, S2.

3^{ab} - A, S2.

4^{ab} - S1, A, B, S2. / ≈ 6^{ab} S3, T.

4^b Çü: Ki N.

3^b Lebüñden sormışam ohşayasıdur S1.

5^{ab} - S1, A, S2. / ≈ 6^{ab} B; ≈ 4^{ab} S3, T.

5^a hışmı: - M.

6^{ab} ≈ 4^{ab} S1, A, S2, B; ≈ 5^{ab} S3, T.

6^a -dürür: -dür ol A, S2.

7^{ab} ≈ 2^{ab} A, B, S2.

8^{ab} 17: 5^{ab} ile benzeşiyor.

8^a O: Bu A, B, S2. / Rûşenü içün: Rûşenü-y-çün kim S1, S3, T;
Rûşenü-çün kim B.

8^b Bu: Kim M, N, B, S2, Musabeyli. / gün: gül M, S2, Musabeyli.

20: **M 126^b; N 125^b; S1 108^a; A 121^a; B 105^a; S2 84^b; S3 122^b; T 114^b.**

s1 108^b, B 105^b Mûsî-veş idinür tecellî için
Her münâcât ehli kûyuñı %ûr

İy habîbüm revâ mîdur ki rakîb
Hazretüñe karîb ola men dûr

5 Agzuña öykündügi için gonca
Gül sabâya didi kulagını bur

Cânımı tîr-i gamzeñe siper it
Dilberâ kaşuñuñ kemânını kur

N 126^a 'Aks-i zülf ü ruhuñ-durur şeb ü rûz
Rûşenîñüñ gözine zulmet ü nûr

-21-

mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ûlün

1 Cihânuñ Aydın ili rûşenidür
Anuñ-çün ehl-i diller meskenidür

Güzeller menba'ı iklîm-i hüsnüñ
Sevilmek kânı sevmek ma'denidür

s2 71^b Yazın yohsul u bayuñ geşt-gâhı
Kışın fakr ehlinüñ hoş külhenidür

Cihânuñ cânıdur cânı cihânuñ
Bihişt anuñ sanasın kim tenidür

5 Sorarsañ tuhresi Mısrûñ şekerdür
Velî Aydın ilinüñ Rûşenîdür

-22-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

^{3a} idinür: ider nûr A. / tecellü için: tecellü-y-içün A.
^{3b} ehli: ehl A.

^{5a} öykündügi için: öykündügi-y-çün A, B; yükündügi-çün S2.

^{5b} kulagını: kulagın T.

^{7a} ;Aks-i: ;Aks ü S2.

21: M 127^a; N 126^a; S1 108^b; A 130^b; B 103^a; S2 71^a; S3 123^a; T 114^b.

^{1a} rûşenidür: gülşenidür A.

^{2a} menba'ı: menba; T.

^{3a} u: - A. / bâyuñ: bâyun{g A.

^{4a} cânı: cân A.

^{5a} Sorarsañ: سوررسك T.

22: M 127^a; N 126^a; S1 108^b; A 129^a; B 103^b; S2 75^b; S3 123^a; T 115^a.

1 Varlığından 'âşıkun bir dîde-i giryânı var
Âteş-i 'ışkile bişmiş bir dil-i biryânı var

Bir elif kâmetlü bir ebrûsı nûna vir gönül
Anı sev ya'nî ki anuñ ân içinde ânı var

B 104^a, S2 76^a Gelmesem dir gelmedüñ gelsem döger söger
sürer

Bendenüñ bir turfe 'âdetlü 'aceb sultânı
var

Âdemî-zâdam niçün gayretlenüb âh itmeyem
Her melek-sûretlünüñ yanında bir şeytânı
var

5 Derd-mendâne ciger-sûz âh-ı berk-âmîzile
Nâle-i âteş-fürûzı sûznâk efgânı var

Serv didüm kaddine bir gamz idüb dir gamzesi
Kankı servüñ nâz u gunc u gonce-i handânı
var

Varlığı vardur dimekden tîrelenmez Rûşenî
Varlığı yohdur velî bir 'ışk-ı bî-pâyânı
var

-23-

mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün

1 'İşkuñ ne 'aceb hâleti var gör neler eyler
Bî-nâm u nişân olanı hoş nâm-ver eyler

M 127^b, S3 123^b Her dem ki eser bâd-ı sabâ yüregüm oynar

^{1a} Varlığından S2: Varlığında / giryânı: biryân A; giryân S2.

^{1b} biryânı: biryân A.

^{2ab} ≈ 5^{ab} A, S2.

^{2b} ki anuñ ân içinde: dil ü cândan kim anuñ S2.

^{3a} Gelmesem dir gelmedüñ: Gelmedüñ dir gelmesem A, B, S2.

^{3b} sultânı: sultân A. / var: - N.

^{4a} Âdemî-zâdam: Âdem-zâdam A. / niçün: nice S2.

^{4b} şeytânı: şeytan A. / var: - N.

^{5b} âteş-fürûzı: âteş-fürûz u B. / sûznâk: sûzû nâk S1. / efgânı:
efgan A. / var: - M, N.

^{6b} Kankı: Kankı M, S1, S3, T, Musabeyli; Hankı A. / nâz u: nâz
S3, T. / gunc u: gonce A. / handanı: handân A, S2.

^{7b} yohdur: yokdur M, N, S1, A. / bî-pâyânı: bî-pâyâ S1; bî-pâyân
A, S2.

23: M 127^a; N 126^b; S1 109^a; A 131^a; B 104^a; S2 76^a; S3 123^a; T 115^a.

/ ↔ 38 S1.

^{1a} hâleti: hâlet A.

Cânâne gelür diyü meger kim haber eyler
Yüz aklığını iki cihânda tapasıdur
Çeşm-i siyehüñ her kime kim bir nazar eyler

Dîdemde hayâlüñ sanasın hâlüñüñ iy dost
Hindû-beçedür havza düşüb gavtalar eyler

5 Geh Rûşenîyi zerrece ayırmaz özinden
Geh rûşenî-i mihr kimi der-be-der eyler

-24-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Âh kim âhum odı her dem dilüm biryân ider
Eşk-i hûnînüm dem-â-dem gözlerüm giryân ider

Ol kadar âh eyledüm kim âh elümden âh ider
Nâlemi aña ki nâlem nâleyi nâlân ider

La'l-i lü'lü-pûş u dür-pâşuñ hayâli
Çeşmümüñ Çeşmesin pür-la'l ü yâkût u dür ü mercân
ider

s1 109^a 'İşk meydânında oldur ser-firâz u tâc-dâr
Kim başın meydânda tob idüb kolın çevgân
ider

B 106^a 5 Rûz-ı rûyuñ Rûşenîye virür ârâm u karâr
Şâm-ı müyuñ bî-karâr u deng ü ser-gerdân
ider

^{2b} Cânân geliyor: Dil-ber geledür A; Dil-ber geledür B, S2; Cânâne gelür S3. / diyü: di A.

^{3a} aklığını A, B, S2: ağılığını

^{3b} Çeşm-i siyehüñ her kime kim: Çeşm-i siyehüñ her kime ki A; Her kime ki çeşm-i siyehüñ S2.

^{4a} hayâlüñ sanasın hâlüñüñ: hayâl eyleyicek hâlüñ A.

^{4b} havza: havza A. / eyler: - S1, T.

^{5a} zerrece: zerrece B.

^{5b} kimi: bigi A, B, S2.

24: M 127^b; N 126^b; S1 108^b; A 125^b; B 105^b; S2 87^b; S3 123^b; T 115^b.

^{1a} dilüm: - T.

^{2a} kim B: ki

^{2b} nâleyi: M.

^{3a} lü'lü-pûş: lü'lü-pûşdur A. / u: - A, S2. / dür-pâşuñ: başuñ A; dür-pâşı S2. / hayâli: hayâl A, S2.

^{3b} dür ü: dür T. / ider: - S1, B.

^{4b} ider: - S1, A, S2, B.

^{5b} ider: - S1.

Fî harfi'z-zâ'*

-25-

mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ûlün

۱ چه خوش خلقتد شیخ و شاب تبریز
چه نیکو مشربند ارباب تبریز

اگر پرسی زانساب مداین
به مینو میرسد انساب تبریز

N 127^a

ببین حضرت یعقوب سلطان
محمد صحبتند اصحاب تبریز

بیابوشش همی آرد شهانرا
ز هرجا جذبۀ قلاب تبریز

M 128^a, S3 124^a

۵ بعدل و لطف و انعام عمیمش
مدام است و مدام اسباب تبریز

پیاپی آب رحمت بخشش شد
که در باغ ارم هر باب تبریز

بهشت آباد و دارالسلطنت شد
مفاض فیض حق القاب تبریز

A 123^b

برای کشت با خوبان مهر و
عجب روشنترست مهتاب تبریز

S2 99^b

چه غم داریم از جمع اعادی
بما یارند چون احباب تبریز

* Ve lehû fu harfi'z-zâ' B; - S1, S2, S3. Ve lehû eyzan S2: Ve lehû, N, B, S1, S3: -

25: M 127^b; N 126^b; S1 109^a; A 123^a; B 106^b; S2 99^a; S3 123^b; T 115^b.

^{2a} S2. زانسان: زانساب.

^{2b} B, S2. به میمونی رسد: به مینو میرسد.

^{3a} A. حضرتی: حضرت.

^{4b} A. جذبۀ: جذبۀ.

^{5a} S2. برعدل و: بعدل و.

^{6a} S1, B, S2. بخشش: بخشش.

^{7b} S2. انعام: القاب.

^{9a} A. جمعی: جمع / S1. داریم: داریم.

T 116^a

منم آن روشنیِ روشنی بخش
که شست از تن تبم سرخاب تبریز

S2. روشن بخش : روشنی بخش^{10a}

Hece: 5+5= 10

- 1 Mest-i râh olan müsterâh olmaz
Müsterâh olan mest-i râh olmaz
- B 107^a İy dil âh it âh murg-ı `ışka çün
Hây u hû kimi hoş cenâh olmaz
- S1 109^b %utma boş sâkî duhter-i tâki
`Işkile `akd it bî-nikâh olmaz
- Aç gözüñ sûfî iç mey-i sâfî
Zühdi koy dime mey mübâh olmaz
- 5 Sâde-rûlardan yumma göz zâhid
Revnakı `ıřkuñ bî-milâh olmaz
- Subh-dem sâkî tur sabûhı sun
Râhatı rûhuñ gayr-ı râh olmaz
- N 127^b Rûşenî irdi anda kim anda
Şâmı görünmez hem sabâh olmaz

mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fa'ûlün

- 1 `Iřkuñ sözini söylemege her dudag olmaz
Nükte sözini diñlemege her kulag olmaz
- İdindi gam-ı `ışk vatan göñlüm evini
Şâdam aña kim degme dil aña durag olmaz
- `Âşık olub ol sag u selâmet hamu demde

26: M 128^a; N 127^a; S1 109^a; A 114^a; B 106^b; S2 77^b; S3 124^a; T 116^a.

^{1a} Mest-i râh: Mest-i râh T. / müsterâh: mest-i râh S2.

^{2a} ;ışka çün: ;ışk için A, B; ;ışkiçün S2; ;ışka için T.

^{2b} Hây u hûy kimi hoş: Hây u hûsuz çün A; Hâyile hûsuz hoş B, S2.

^{3a} duhter: duhteri S2.

^{3b} olmaz: - N.

^{4b} koy: ko A, B.

^{5ab} ↔ ^{7ab} A.

^{5b} olmaz: - N.

^{6a} tur: dur A, S2, S3, T.

^{6b} Râhatı rûhuñ: Râhat-ı rûh A; Râhat-ı rûhı S2.

^{7a} kim: ki S2.

^{7b} hem: ve A.

27: M 128^b; N 127^b; S1 109^b; A 116^b; B 107^a; S2 80^a; S3 124^b; T 116^a.

^{1a} dudag: tutag M; dutag A; tudag S2.

^{1b} diñlemege: bilmege S1.

^{2b} durag: turag B, S2.

Bî-'ışk olan haste olur hîç sag olmaz

Dervîş olagör olmaya tâ dünya saña dâm
Dervîş olan kişiye dünya duzag olmaz

5 Gözüñi kızardub gögerüb düşme harâma
Nefsine uyanuñ karadur yüzi ag olmaz

s2 80^b, T 116^b Agzuñı gül-âbile yuyub eyle du'âyı
Gül mezbelede bitse anı yıylamag olmaz

Kim men' idiser Rûşenîyi yârüñ evinden
Her eve girer Rûşenî için yasag olmaz

-28-

mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ûlün

1 Yüzüñ gün mi kamer mi bilmek olmaz
Sözüñ dür mi güher mi bilmek olmaz

Ne hûrî-zâdesin sen iy perî-rû
Melek mi yâ beşer mi bilmek olmaz

Leb-i la'lüñdeki âb-ı hayâtı
Nemek mi yâ şeker mi bilmek olmaz

Rakîbüñ iy habîbüm işigüñde
Gezende seg mi har mı bilmek olmaz

5 Tenûr-ı sînesinde Rûşenîñüñ
Yanan dil mi ciger mi bilmek olmaz

---

^{3a} hamu: kamu M, N, S1, A, S2, Musabeyli.

^{3b} olmaz: - B.

^{4b} olan kişiye: olana A. / dünya: dâm anuñ-çün A; dünyâ B.

^{6b} yıylamag: ايلمغ A, S2.

^{7a} evinden: lebinden S2.

28: M 128^b; N 127^b; S1 109^b; A 114^a; B 106^b; S2 77^b; S3 124^b; T 116^b.

^{1b} güher: gevher S2.

^{2ab} ↔ 3^{ab} A, B, S2.

^{2a} perü-rû: perü-hû A; perü-zâd S2.

^{2b} Melek mi yâ: Melek misin S2.

^{3ab} ↔ 2^{ab} A, B, S2.

^{5a} Tenûr-ı: Tenûrı S2.

^{5b} Yanan: Yatan S2.

mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fa'ûlün

- 1** Bir derde sataşdum ki devâ yâduma gelmez
Bir rence ulaşdum ki şifâ yâduma gelmez
M 129^a, S1 110^a,
S3 125^a, A 119^a Bir vechileyem cevr ü cefâ vü gama hem-dem
Şâdî vü ferah mihr ü vefâ yâduma gelmez
- Yüz dürlü suhan düzedürem dimege derdüm
N'idem ki sataşanda saña yâduma gelmez
- B 107^b** Agyârile yâri göricek hayretüm artar
Düşnâm u hicâ medh ü senâ yâduma gelmez
- 5** Men ol püserüñ 'işvesine güveneyim kim
'İşkında anuñ ata aña yâduma gelmez
- medhûş Görseñ meni sen ser-hoş u âşüfte vü
Sen sorma sahn tanma baña yâduma gelmez
- Men Rûşenîyem gerçi baña tîregî-i hecr
Öyle eser itdi ki safâ yâduma gelmez

29: M 128^b; N 128^a; S1 109^b; A 118^b; B 107^a; S3 124^b; T 116^b; - S2.

^{2a} hem-dem: mu;tâd B.

^{2b} gelmez: - N.

^{3b} ki: - N. / saña: aña B.

^{5a} Men: Ben A, B. / güveneyim: göneneyim S1, A, B, S3, T.

^{6ab} - A.

^{6a} meni: beni B. / u: - M.

^{6b} sahn: sakın M, N, S1, B. / tanma: danma M, S1; dime B.

^{7ab} - A.

^{7a} Men: Ben B. / baña: - S1. / turegı-i: turegı S3.

Fî harfi'ş-şin*

-30-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1** Cân u dil meftûn iderler fennile ol göz ü
kaş
Gör ne fettânlular eylerler çatub bir yire
baş
Râz-ı 'ışkı dilde cân kimi dilerdüm
gizleyem
Gözümüñ yaşı kesilsin kişeyledi sırrumı
fâş
Beñzedem mi serve anuñ kâmet-i dil-cûsını
Servdür bir huşk u bî-endâm çûb-ı bî-tirâş
Bir gülile atdum ol şâh-ı gül ü gül-çehreyi
Didi kim gördüğü var ma'şûka 'âşık ata taş
5 La'l-i gevher-pâş u lü'lü-pûşıdur cevher-
fürûş
Sünbül-i gül-pûşıdur nâfe-güşâ vü müşg-pâş
B 108^a İy dil ol çâh-ı zenehdândan dilerseñ çıkmagı
Hoş resendür rişte-i zülfi aña sarmaş dolaş
N 128^b Âteş-i 'ışkile yandı dutuşub göñlüm gözüm
Bu meseldür kim yanar kuru yanınca dahı yaş

* - S1, B, S3, T.

30: M 129^a; N 128^a; S1 110^a; A 127^a; B 107^b; S3 124^b; T 117^a; - S2.

^{1a} fennile: fitneden A.

^{1b} fettânlular: fettânluklar M, N, S1, A, B. / eylerler: eyler
M. / çatub: أجتوب M. / baş: kaş S1.

^{2a} dilde cân: cân dilde N. / kimi: bigi A, B.

^{2b} sırrumı: sırrumı M, B, A.

^{3a} dil-cûsını: dil-cûyını S1, A, B.

^{3b} huşk u bî-endâm: huşk-endâm T. / çûb-ı: çûb u A. / bî-tirâş
S1: nâ-tirâş.

^{4a} atdum: أتدم S1; şâh-ı: şâh u S1. / gül ü: gül A.

^{4b} ata: atdı M, Musabeyli.

^{5ab} - S1.

^{5a} La;l-i: La;li Musabeyli. / gevher-pâş u: gevher-pâş A. / lü'lü-
pûşıdur: lü'lü-pûşıdur A. / cevher-fürûş: şeker-fürûş A.

^{5b} nâfe-güşâ vü: nâfe-güşâ-yı B, S3, T; nâfe-güşâ-yı vü A.

^{6b} sarmaş: sarmaş u S3, T.

^{7ab} ↔ 8^{ab} A.

^{7a} dutuşub: tutuşub N, Musabeyli; tutuşub S1, A, B.

M 129^b Rûşenînüñ iy gözinüñ nûrı göñli aydını
Aydın ilinden ırak hem gözi yaşdur bagrı
baş

-31-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Ol göz ü ol kaş peyveste çatub bir yire baş
Düzedürler fitneler hey bu ne gözdür bu ne
kaş

A 131^b Mihr yüz mihriyle öpüb işigüñ yüzün sürer
Mâh-ı nev ebrûña tañ mı yükünüb indürse baş

Gözlerüñ cân u göñül mi kodılar aparmaduh
Türkmânlardur 'aceb mi itseler tâlân tirâş

Cân ilin gâret idende zülfüñe dolaşuben
Bile gelmiş göñlümi görüb anuñlañisteş
araş

T 117^b 5 Her nice kim râz-ı 'ışkı dilde cândan
gizlerem

Yüregüm oynaması âhum ider sırrumnu fâş

Sînemi sengile dögmekden gamuñda küftedür
Bagruma bassam n'ola iy seng-dil cevruñle
taş

Rûşenî-i sûhte-dil bu zulmet-i hicrânda
Huşk-leb olub yürür âhar gözinden kanlu yaş

---

^{7b} kuru yanınca: kuru yanında M, N, A, B, Musabeyli; kuru yanında
S1.

^{8ab} ↔ ^{7ab} A.

^{8a} iy: - Musabeyli.

^{8b} ırak: ırak S3, T; baş: taş N.

31: M 129^b; N 128^b; A 131^a; B 107^b; S2 72^b; S3 125^b; T 117^a; - S1.

^{1a} Ol gözile kaşları çatılı bir yire baş A.

^{1b} Düzedürler fitneler: Gören eydür fitneden A.

^{2a} öpüb: öpüben S2. / işigüñ: işigüñe Musabeyli. / yüz: yüzün
Musabeyli.

^{2b} yükünüb: öykünüb B, S2.

^{3a} Gözlerüñ: Gözler A. / aparmaduh: ayırmaduk S2; aparmaduk M, N,
A, B.

^{3b} Türkmânlardur: Tükmânlardur S2.

^{4a} zülfüñe M: zülfüle. / dolaşuben B: tolaşuben

^{4b} vezin bozuk

^{5a} kim: ki M, Musabeyli.

^{5b} sırrumnu: sırrumu M, B.

^{6a} gamuñdan: gamuñda S3, T. / küftedür: köftedür B, S2, S3, T.

^{6b} bassam: bassañ A, S2.

^{7a} sûhte-dil: haste-dil B, S2. / bu: çün S3, T.

Fî harfu't-tâ*

-32-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Kâtib-i kudret yazanda safha-i haddüñde
hatt
Şekl-i cîm itmiş külâleñ beñlerüñ itmiş
nukât

Mushafında hüsnüñüñ surhiyle hattât-ı ezel
Agzuñı gûyâ nişân-ı vakf itmiş bî-galat
Var miyânuñda senüñ bir söz miyâne söylenür
Didi peygamber ki olmaz **خير إلا فالوسط**

Men rakîbe çün itüñden kem dimen artuh
direm

N 129^a

5 Zâhidâ tap kurı zühdile depele özüñi
'Âşık ol hoş 'ışk deryâsına bat mânend-i bat

Sevdi halkuñ kimi dünyâyı kimisi 'ukbâyı
Sevmedüm men anları kat'â seni sevdüm fakat

M 130^a, A 126^b Seyl-i eşki öyle gark eyledi kim senden
ırak

Rüşenîñüñ gözlerinden düşdi Ceyhûnile Şatt

^{7b}yürür: yatur B. / ahâr: akar M, N, B, S2. / kanlu: dürlü A, B, S2.

* Ve lehû eyzan fû harfu't-tâ' B; - S2, S3.

32: M 129^b; N 128^b; S1 110^a; A 126^a; B 108^a; S2 74^b; S3 125^b; T 117^b.

^{1a} haddüñde: haddüñ{gde A; **كرد** S2.

^{1b} itmiş: idüb N, S2.

^{2b} itmiş: itmiş anda T.

^{3a} Var miyânuñda: Var mı yanuñda A.

^{3b} **خير إلا فالوسط** "Muhakkak hayır ortadadır." (Ekler: 7) / peygamber: peygâamber B.

^{4ab} - A.

^{4a} Men: Ben B. / artuh: artuk M, N, S1, B Musabeyli. / direm: dirin B.

^{5a} Zâhidâ: Zâhidü.

^{6b} men: ben B, S2.

^{7a} Seyl-i: Seyli A. / eşki: eşk B, S2. / ırak: ırığı M; beni S2; ırak N, S3, T. / öyle: çeşmile B, S2. / kim: - B, S2.

^{7b} düşdi: akdı S2 .

Fî harfu'l-gayn*

-33-

mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün

1 İy uyuriken göñli uyah gözleri مَا زَاغَ
Bülbül gül-i rûyuñ tanıyan tanımayan zâg

Bir lahza gözün Hakdan ırılmasa 'aceb mi
Çün çekdi yedullah gözüñe sürme-i مَا زَاغَ

ورقاي انا افصح و ببغاي بلاغت
عنقاي انا املح و موسيچه ابلاغ

T 118^a Meyl eylemeyüb bahmaduñ andan yaña hergiz
Sîm ü zer idüb özini 'arz eyledi her tâg

5 Cândan seni her kim ki sever iki cihânda
Her dilde anuñ sevgüsü vardur yüzidür ag

Her kim saña ümmet olub işitmeye sözüñ
Başına anuñ bî-'aded elbette gerek tag

s2 79^b İy Rûşenî-i tîre-dilüñ göñli çerâgı
Hoş rûşen idüb dest-i rızâ ile koyub yag

-34-

müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fâ'ilün

1 İy yüzi gül boyı serv bûyı semen kûyı bâg

* Ve lehû eyzan fû harfu'l-gayn B; Harfu'l-gayn S3; - S2.

33: M 130^a; N 129^a; S1 110^b; A 115^b; B 108^a; S2 79^a; S3 126^a; T 117^b.

^{1a} مَا زَاغَ الْبَصْرُ وَمَا طَعَى "(Muhammed'in) göz(ü) kaymadı ve sınırı aşmadı.", Kur'ân-ı Kerûm, Necm, 53/17 (Ekler: 8). / uyah: uyak M, N, A, B, S2, Musabeyli.

^{1b} gül-i: gül ü S2.

^{2a} gözüñ: güzel N.

^{2b} مَا زَاغَ (bk. Ekler: 8).

^{3ab} "Ene Efsah'ın (Ben en fasihim) Varkası ve belâgatın papağanı. Ankâ-yı ene emlah (ben en güzelim) ve mûsîçe-i iblâg"

^{4a} bahmaduñ: bakmaduñ M, N, S1, A, B, S2, Musabeyli.

^{6a} kim: Kim ki S1. / ümmet: ümmet S1.

^{6b} tag: dag M, N, S1, B, S2, T, Musabeyli.

^{7a} tîre-dilüñ: Tîrelinüñ S2. / çerâgı: çerâgın S2, S3.

^{7b} rızâ ile: rızâ-y-ile N, S1, B, S2. / koyan: koyub S1, A, B, S2, S3, T.

34: M 130^a; N 129^a; S1 110^b; B 108^b; S3 126^a; T 118^a; - A, S2.

^{1a} bûyı: rûyı B. / bûyı: bûy Musabeyli.

Şehr-i Medîne senüñ geştüñiçün bâg u râg

Hüdhüd-i ilhâm-ı Hayy tûtî-i mir'ât-ı vahy
Kumrı-yı mukrî-i Hak bülbül-i bâg-ı belâg

Sürme-i مازاغ ile sürmeleyüb Hak gözün
Uyuriken gözlerün göñlüñi itmiş uyag

N 129^b İrişemez Tañrıya güm-reh ü ser-geştefolub
Her ki yoluñda senüñ başını itmez ayag

5 Dînüñe her kim girer dîv zafer bulımaz
Gülşenüñi Hak senüñ eyledi çün bî-kelâg

M 130^b Her ki fûrûg-ı ruhuñ nûr-ı cebînüñ görür
Mihr ü mehinden tapar çarh-ı berînüñ ferâg

Rûşenîyi Rûşenî tapsa tapuñdan ne tañ
Mihrüñ eli yahdı çün göñli evinde çerâg

-35-

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1 Bir râz var zebânda ki hem-dem degül dudag
Var bir hayâl başda ki mahrem degül dimâg

Elden ayagı komadugı lâlenüñ müdâm
Andan-durur ki aña durur tâg üsti bâg

T 118^b Kanlım kim olduğın bilebilmezdüm isteyüb
Sordum nigâra la'l-i lebinden gelür sorâg

Beñzüm sararduben cigerüm eyledi kebûd
Bir kare gözlü kırmızı dudaklu yüzi ag

^{1b} râg: ag M.

^{3a} مازاغ (bk. Ekler: 8).

^{3b} gözlerün: gözgülerün S1; göñlüñi T. / göñlüñi: gözlerün T.

^{4ab} - S1.

^{4b} yoluñda senüñ: yoluña senün M; senün yoluña S3, T. / itmez: itmezse B.

^{5a} kim: ki M, Musabeyli.

^{5b} Çak: çün T. / çün: Çak T.

^{7a} Rûşenüyi Rûşenü tapsa: Rûşenüye rûşenü gelse B.

^{7b} Mihrüñ: Mihr S1. / yahdı: yakdı M, N, B, Musabeyli.

35: M 130^b; N 129^b; S1 110^b; A 122^a; B 108^b; S2 85^b; S3 126^b; T 118^a.

^{1a} dudag: tutag M; dutag A.

^{2a} komadugı: koymadugı S2.

^{2b} Andan-durur: Andandur M. / ki: - N.

^{3a} bilebilmezdüm: bula bilmezdüm A.

^{3b} nigâra: nigâr N, A, S2. / la'l-i: la'li A. / sorag: sarag A.

^{4b} dudaklu: tutaklu M, Musabeyli; dudaglu A, S3, T.

5 İşüm teferrüc ü ferah ü `ıyşdur tarab
Yârũñ mahallesi olalı baña bâg u râg

s1 111^a Men nice nâle eylemeyem kiŋitdi ney kimi
Nâyî-i `ışk gövde mi başdan ayaga dâg

Çeşm-i çerâg-ı Rûşenîyi rûşen eyleyen
Öz yağıdur gerekmez aña hiç özge yağ

-36-

müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilün

1 `Âřıkuñuñ tut sözine hoş kulag
Depredüben `ışk sözine dudag

`Işk yahîn idicidür Tañrıya
`Akl Hudâdan idicidür ırag

N 130^a, B 109^a `Işk nedür tûtî-i şîrîn-zebân
`Akl nedür telh-suhen bed-kelâg

`Âkil-i bî-`ışk kimi `akl uyur
`Âşık-ı dîvâne kimi `ışk uyag

M 131^a 5 `Aklı gider vâlih ü hayrân olub
`Işk kimüñ ki başına kor ayag

s2 86^b Halka didüm `ışkile irüñ Haka
ليس عنالمخير الا البلاغ

`Aklum alub kodı adum Rûşenî

5a teferrüc ü: teferrüc A.

6a Men: Ben N, A, B, Musabeyli / eylemeyem: itmeyeyin A, B;
eylemeyeyüm S2. / ney: key M. / kimi: gibi A; bigi B.

7a Rûşenpyi: Rûşenpı M.

36: M 130^b; N 129^b; S1 111^a; A 123^a; B 108^b; S2 86^a; S3 126^b; T
118^b.

1b dudag: tutag M, musabeyli; dutag A; tudag S2.

2a yahun: yakun M, N, S1, B, S2, Musabeyli.

3ab - S1.

3b bed: bir A.

4a ;Âkil-i: Gâfil-i A, S2, Musabeyli. / kimi: bigi B, S2; gibi A.

4b kimi: bigi B, S2; gibi A.

5a ;Aklı: ;Akl A, S3. / ü: - M.

5b ki: kim S1, A, B, S2.

6a didüm: dirüm M, A, S2. / irüñ: yerüñ A.

6b "Haberciye ancak tebliğ (etme) vardır." (Ekler: 11)

Fî harfi'l-kâf

-37-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1** Başuma müşgîn saçuñdan düşeli sevdâ-yı 'ışk
Gitmedi sevdâlu başumdan menüm gavgâ-yı 'ışk
- T 119^a** Eşk-i çeşmüm bî-kerân deryâ dilüm mellâhdur
Bâdbân âhum tenümdür keştî-i deryâ-yı 'ışk
- 'ışk İy göñül ışkı kadem basdı yihılmış hâneñe
Hayr-makdem di ki hoş ferhunde-peydür pây-ı
- S2 73^b** Görünür her 'âşıkâ her kadd ü haddi hûb u
hoş Cilve-i hüsn ü cemâl ü kâmet-i bâlâ-yı 'ışk
- 5** İtmedi hergiz zemîn ü âsmânda yir velî
Kûh-ı Kâf-ı dilde itdi âşiyân 'ankâ-yı 'ışk
- 'ışk Her yüzi gül saçı sünbülден görünür gözüme
Rûy u mûy u hulk u hûy u sûret-i zîbâ-yı
- 'ışk Rûşenînüñ boynına geçürdi kaçmış kul gibi
%avk-ı âhı kaçmasun diyu tutub mevlâ-yı
- 'ışk

^{7a} kodı: kodum M.

37: M 131^a; N 130^a; S1 111^a; A 131^b; B 109^a; S2 73^a; S3 127^a; T 118^b.

^{1b} menüm: benüm A, B, Musabeyli.

^{2a} bû-kerân deryâ: bû-kerândur yâ A.

^{2b} keştü-i: keştü S2.

^{3a} ;ışkı: çün kim S1, A, B, S2, S3, T.

^{3b} Hayr-makdem: Hayre mukadder A; Hayre makdem S2. / ;ışk: - A, N.

^{4a} kadd ü haddi: hadd ü kaddün A, B, S2.

^{4b} cemâl ü: cemâl A; cemâli S2.

^{5b} itdi: - S2. / ;ankâ-yı: gavgâ-yı S2.

^{6a} sünbülден: sünbül S2. / görünür gözüme: gözüme görünür B, S2.

^{6b} rûy u: rûy M. / hûy u: hûy M, S2, Musabeyli.

^{7a} geçürdi: bağladı S1, B. / kimi: gibi M, A, Musabeyli; bigi B.

^{7b} âhı: âhen A, S2. / Âh ile ilgili orijinal bir yaklaşım.

Fî harfü'l-kâf

-38-

*mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün
müstef'ilün fa'ûlün müstef'ilün fa'ûlün*

- 1** Kaddüñe nice beñzer serv-i sehîsi bâğuñ
Bir meyvesüz agaçdur servisi bâg u râğuñ
- N 130^b** Sâyeñ ne yire salsañ biter nihâl-i 'izzet
İy serv-i sâye-perver başuma bas ayaguñ
- S2 81^a** Sanmañ ki 'âşık için ma'şûk özi göyünmez
Pervâne yandugı-y-çün içi yanar çerâğuñ
- M 131^b, S1 111^b** Rahm umuben gözünnden sordum şifâ lebüñden
Biler dişini gamzeñ kanum içer dudaguñ
- 5** Kûyuñda iy habîbüm sıgmaz rakîb-i bed-gû
Gülşendür anda olmaz yiri kelâg u zâğuñ
- Bendeñde koyma şâhâ dâg-ı firâkı niçün
Başdan ayaga yandum kalmadı cây-ı dâğuñ
- Zülfüñ karañusunda ser-geşte güm-reh iken
Gösterdi Rûşeniye aydınlığı yañağuñ

-39-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

38: M 131^a; N 130^a; S1 111^a; A 117^a; B 110^a; S2 80^b; S3 127^a; T 119^a.

^{1a} sehpsi: sehı S3.

^{2a} biter: S2

^{2b} sâye-perver: sâye-per B.

^{3a} özi: dili A, S2.

^{4b} Biler dişini: Bilür dişini M, A; Bilür rûşeni S2; Bilür düşini S1. / kanum: ka S1. / dudaguñ: tutaguñ M, Musabeyli; dutaguñ A; tudaguñ S2.

^{5b} u: - S2.

^{6a} koyma: koma A, B, S2. / şâhâ: şâhum N. / firâkı: firâk A, B, S2. / niçün: كچون A.

^{6b} câyı: cây-ı M, S1, A, T; yiri B, S2.

^{7a} karañusunda: قراکندیم A; karañısında S2. / güm-reh iken: güm-rehi gör A, S2.

^{7b} yañağuñ: çerâğuñ A.

39: M 131^b; N 130^b; S1 111^b; A 132^b; B 109^b; S2 73^a; S3 127^b; T 119^b.

1 Berg-i gülden ger ola nâzûk senüñ pîrâhenüñ
Öylesin terlükde cânâ olur âzürde tenüñ

Yahamı çâk eyleyüb dîvâne olasım gelür
Yüzün ayaguña sürdigin görelden dâmenüñ

it

Hoş yapış cânile iy miskîn gönül miskînlük

Çün nigâruñ zülf-i miskîni olubdur meskenüñ

Bendeñüñ şâhâ dilinde her nefesde sözi bu
Dôstuñ olsun hemîşe şâd u gam-gîn düşmenüñ

5 Hoş çekilmiş iki meddür iki saduñ üstine
Kaşlaruñla gözlerüñ hüsnüñ kitâbında senüñ

İy habîbüm çün rakîbüñ bendeñi bilmez senüñ
Pes neden adını zîrek kodılar ol güdenüñ

B 110^a

Yârile rûşen zamîrüñ yârsüz çün tîredür
Olmasun iy Rûşenî tîre zamîr-i rûşenüñ

-40-

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

1 Men dahı bir kuluñam iy şeh-i ferhunde
senüñ

Varayın her ne işüñ varise her kande senüñ

Durmuşam beste-miyân kavşurub el kulluhda
Her ne hükmüñ varise söyle şehâ bende senüñ

1^a pîrâhenüñ: pîrehenüñ A.

1^b Öylesin: Eyleseñ A, S2. / olur: kişolur S1, T.

2^a Yahamı: Yakamı M, N, S1, A, B, S2, Musabeyli. / eyleyüb:
eyleyüb eyledi S1.

3^a miskînlük it: it meskenet S1.

3^b miskîni: müşğuni A, S2, T.

5^a meddür: مدر S2.

5^b gözlerüñ: kirpigüñ N.

6^b neden: niçün S3, T.

40: M 131^b; N 131^a; S1 111^b; A 132^b; B 110^b; S2 88^b; S3 127^b; T 119^b.

1^a Men: Ben A, B, S2.

1^b Varayın: Varayım A. / her: di A, B, S2. / kande: hande A.

2^{ab} ↔ 3^{ab} A, B, S2.

2^a Durmuşam: Turmuşam B; Durmuşuz S2. / el: ol S3. / kulluhda:
kullukda M, N, S1, B, S2, Musabeyli; kullugiçün A. / Bel, bel
bağla-

M 132^a İy begüm beglere sen nite ki
beglerbegisin

Bendeñüñ bendesinüñ bendesiyem ben de senüñ

Girye-i telhile hûn-âb-feşân çeşm menüm
Leb-i la'l-i şekerînile şeker-hande senüñ

5 Kangı bâguñ yimişi böyle ter ü tâze biter
Meyve-i bâg-ı cemâlüñ kimi tervende senüñ

Bu nice `izz ü şeref devlet olur ki ¶oldı
bugün

Şevket-i `ışk menüm `izzet-i pâyende senüñ

S1 112^a, A 133^a Rûşenînüñ kala mı göñli gözi zulmetde
Variken gün kimi böyle ruh-ı tâbende senüñ

-41-

*mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün
müstef'ilün fa'ûlün müstef'ilün fa'ûlün*

1 Her demde cân bağışlar iy cân-fezây yâduñ
Yâduñ-durur hayâtı her bilişüñ ü yâduñ

A 117^b Aduñı isterem kim her dem diyem işidem
Bes eydeyim dilümüñ dâgına dâyim aduñ

B 111^a Gerçi senüñ menüm yoh birlük olan arada
Göñlüm senüñ olubdur cânise al murâduñ

^{3ab} ↔ ^{2^{ab}} A, B, S2.

^{3a} ki: kim S2.

^{3b} bendesinüñ bendesiyem: bendesiyem ben de senün S1.

^{4a} hun-âb-feşân: *خوبانگن* S2. / menem: benem A, B, S2.

^{4b} la;l-i: la;li A. / şekerünile: şekerile S3; sükkerin ile.

^{5b} kimi: bigi A, B; gibi S2. / tervende: turfanda S2.

^{6a} şeref: şeref ü A, S2.

^{6b} menüm: benüm A, S2.

^{7a} kala mı: olmaz A; ola mı S2. / göñli gözi: gözi bugün S2.

^{6b} kimi: bigi A, B, S2; gibi S1. / tâbende: bende M.

41: M 132^a; N 131^a; S1 112^a; A 117^a; B 110^b; S2 88^b; S3 127^a; T 120^a.

^{1b} bilişüñ: bilişile A. / ü: - S1.

^{2a} kim: - S1.

^{2b} dâgına dâyim aduñ: dâgını zevk-i dâduñ A, S2.

^{3a} menüm: benüm A, S2. / yoh: M, N, S1, B, S2, Musabeyli.

Zâtuñda acıluh yoh iy başdan ayaga nûş
Bir tatlusın ki dâduñ dadını virdi dâduñ

5 Tâ `âşık ölmeyince idüb perestiş-i `ışk
Ma`şûka irmek olmaz böyle¶olsun i'tikâduñ

Her demde gam yimekten gam yime Rûşenî var
'İşkuñ yolında çün kim endûh oldu zâduñ

-42-

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

1 %al'atüñ tâli'ini sa'd kılur sünbülenüñ
Sünbülüñ oda yahar hırmenini sünbülenüñ

s2 72^a Nergisinden hazer it sunma elüñ goncesine
İy dil ol serv-i gül-endâm u semen-sâ
külenüñ

m 132^b Bülbülüñ gulgulına gül kimi hoş gûş
urub

Diñle mey nûş idüben kulkulını bülbülenüñ

Gâh aglamaludur hâline geh gülmelüdür
Ehl-i `ışk itdügi feryâd u figâna gülenüñ

5 %aşradan zâhid-i hod-bîn ne bilür
lezzetini

^{3b} Göñlüm: Göñül M. / olubdur: evüñdür A.

^{4a} acıluh: acıluh M, N, S1, A, B, S2, Musabeyli. / yoh: yok M, N, S1, B, S2, Musabeyli / iy başdan ayaga: başdan ayaga iy A, B, S2/ M, S1. /nûş: hoş N.

^{4b} dadını: adını S1. /dâduñ: aduñ S2.

^{5a} perestiş-i: perestişi S2.

^{5b} irmek: yitmek B, S2. / böyle¶olsun: böyleyse S2.

^{6a} yimekten: yimekdür S2.

^{6b} oldu zâduñ: oldu dâduñ M; olupdur âduñ S2 .

42: M 132^a; N 131^b; S1 112^a; A 130^b; B 109^b; S2 71^b; S3 128^a; T 120^a.

^{1b} yahar: yakar M, N, S1, B, S2, Musabeyli.

^{2ab} ≈ 6^{ab} A, B, S2.

^{2b} u: - A, S2. / semen-sâ: semen-sâ S1.

^{3ab} ↔ 4^{ab} S3, T.

^{3a} gül: gül-i hoş-bû A. / kimi: bigi B; - A.

^{3b} idüben: idüb S2. / kulkulını: gulgulını B.

^{4ab} ↔ 3^{ab} S3, T.

^{4a} geh: gâh S1, A, S3, T.

^{4b} figâna: figân M.

'Işk mey-hânesi içinde olan gulgulenüñ

'Âşık oldur ki sadâsı ola gûşında anuñ

'Işk-bâzınuñ ayagında olan zengulenüñ

Rûşenî karşısına sineñe sürer yüzini

Âh elinden şu yahandagı olan engelenüñ

-43-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Hüsnüñüñ 'aksin ruh-ı dil-berde peydâ eyledüñ
Çeşm-i 'âşıkdan o mir'âtı temâşâ eyledüñ

cur'asın Bir avuc hâke bırahduñ câm-ı 'ıškuñ

'Âkil ü dâñaları mecnûn u şeydâ eyledüñ

nişân Âb u gilden gösterüb envâr-ı hüsnüñden

Anuñile dîde-i 'aklı mücellâ eyledüñ

Gerçi ma'şûksın velî 'âşık libâsın urınub
Cilve-i hüsnüñ girü kendüñ temâşâ eyledüñ

s1 112^b,
s2 100^a 5

Rûy-ı zîbâ üzre zülfüñden selâsil bağlayub
Göñlümi ser-beste-i zencîr-i sevdâ eyledüñ

Bâr-ı 'ıškuñ kim tahammül eylemez 'arz u semâ
Nâ-tüvân göñlüm 'acebdür aña me'vâ eyledüñ

n 132^a Rûşenî bendeñ niçün yanduhça rûşen olmasun

^{5a} Taşradan: Daşradan S2.

^{6a} oldur: odur M. / gûşında: kûsında M.

^{6b} ;Işk bâzınuñ: ;Işk şeh-bâzı B; ;Işk-bâz erün{g A; ;Işk-bâz erüñ S2.

^{7a} karşısına sineñe: karşı senüñ sineñe A, B, S2.

^{7b} şu yahandagı olan: şevkunuñ dahı senün A; diyübeni şunedeki S2.

43: M 132^b; N 131^b; S1 112^a; B 110^b; S2 99^b; S3 128^b; T 120^b; - A.

^{2a} bırahduñ: bırakduñ M, N, S1, B, S2.

^{2b} ;Âkil ü: ;Âkil S2. / mecnûn u: mecnûn N.

^{3a} gilden: gilde B, S2. / gösterüb: gösredüb B.

^{4a} Gerçi ma;şûksun velü: Gerçi ma;şûkasun velü M; Gerçi ki ma;şûksun B. / urınub: örtünüb B, S2, T.

^{5a} üzre: üstine M; üste N, Musabeyli.

^{5b} sevdâ: sivâ S1.

^{7a} yanduhça: bakdukca M, B, S2; yandukça N, S1, S2.

Hüsnüñüñ 'aksin ruh-ı dil-berde peydâ eyledüñ

-44-

mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ülün

- 1 Yüzüñdür rûşenâsı Rûşenînüñ
Sözüñdür âşinâsı Rûşenînüñ
- M 133^a Gözine kuhl-ı مَا زَاغَ الْبَصْرُ dur
İşigüñ hâk-i pâsı Rûşenînüñ
- Mahalleñ itinüñ izi tozıdur
Gözünñ tûtiyâsı Rûşenînüñ
- S2 75^b Cemâlün şem'ile rûşen olubdur
Yine çeşm-i serâsı Rûşenînüñ
- 5 Gözüñ tökdi gözi kanın ki vardur
Gözünle mâ-cerâsı Rûşenînüñ
- Olur gözgüsinüñ jeng oldugınca
Ruhun şavkı cilâsı Rûşenînüñ
- Yüzün nûrıyla zülfün zulmetidür
Sabâhile mesâsı Rûşenînüñ

-45-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Hakka minnet bulmuşuz biz Tañrıya varmaga yol
Sen gerek münkir özüñ öldür gerek rîşüñi
yol
- %aş atub başuñ dutarsın öldürürsin özüñi
Ni'meti Hakkuñ saña kıt geldügi-y-çün bize
bol

44: M 132^b; N 132^a; S1 112^b; A 124^a; B 110^a; S2 75^a; S3 128^b; T 120^b.

^{2a} مَا زَاغَ (bk. Ekler: 8).

^{4a} şem'ile: şem'ine T.

^{4b} serâsı: senâsı B; hevâsı S2.

^{5ab} - A, S2. / ≈ 7^{ab} B.

^{5b} Gözüñle mâ-cerâsı: Gözüñile cerâsı M.

45: M 133^a; N 132^a; S1 112^b; B 111^b; S3 129^a; T 121^a; - A, S2.

^{1b} Sen gerek: Gerek sen M.

^{2a} dutarsun: tutarsun M, N, S1, B, Musabeyli.

^{2b} Ni'meti: Ni'met-i B. / bize: biz S1.

nedür Hîç bilmezsin ki fevk u taht u pîş u pes
Ol kişisin sen eyâ münkir ki dirsın saga sol
Agzı egri eñsesinden bellüdür hâcet degül
Münkiri gösterüben halka diyesin budur ol
5 Gölgede bitmiş yemiş kimi füsürde kalma
gel Ma'rifet hûrşîdine vir özüñi çig kalma ol
n 132^b Ümmet oldur kim anı gördükce hoş hurrem olub
Boynına Tañrı habîbi bî-tekellüf sala kol
Sen sen ol göñlüñ evine Rûşenî mihrini sal
Rûşenîsüz hâneyi almaz kimesne bilmiş ol

-46-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Her ne kim almah dilerseñ âlile gel benden
al Aldanuram men saña sen her nice iderseñ âl
M 133^b, S1 113^a,
A 122a İsteseñ koynuma girmek gel soyun koynuma
gir gir Boynuma salınmag isterseñ koluñ boynuma
sal sal
Leblerüñden sen baña bir bûse itmişdüñ 'atâ
Ger peşîmân olduñise virdüğüñ gel yine al
Bir kez öpdüm men seni gel sen meni yüz biñ
kezöp

^{3a} taht u: taht M, Musabeyli.

^{5a} yemiş: - M. / kimi: bigi B; gibi S3. / kalma gel: kalmagıl S1.

^{5b} vir: var S1; tapşur B. / özüñi: özüñ B.

^{6b} Tañrı: تکر S1.

46: M 133^a; N 132^b; S1 112^b; A 121^b; B 111^a; S2 85^a; S3 129^a; T 121^a.

^{1a} almah: almak M, N, S1, A, B, S2, Musabeyli. / gel: sen A, B, S2; - S1.

^{1b} men: ben A, B, S2. / sen her nice: sen nice kim A; sen nicesi B, S2; her sen nice T.

^{2a} gel: hoş A. / koynuma gir: gir koynuma A; koynuma S1.

^{2b} salınmag: salınmak A, B.

^{3b} peşumân olduñise: peşumânluk olursa A, S2. / virdüğüñ gel yine: virdüğüñ yine A; virdüğüñe girü S1.

^{4a} Bir kez öpdüm men seni: Men seni bir kere öpdüm S1. / gel sen meni: sen gel beni A.

Tek varub bizden şikâyet idüb itme kîl ü kâl

5 Kîl ü kâl ehli ne bilsün ehl-i hâlûñ sözini
Ehl-i hâlûñ bilmege sûzın gerekdür ehl-i hâl

B 111^b Oynamaga mutlakâ dime harâm iy ehl-i kîl
Oynamah bil kim 'ibâdetdür helâliyle helâl

Ehl-i sûret bu sözüñ ma'nâsını fehm
idemez
Rûşenî bilür bu sözi bil sen iy sâhib-
cemâl

-47-

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

1 Mihr-i tâbende yüzüñ mihrine tâ bende
degül

Mâh-veş mihrüñile rûşen ü tâbende degül

Nice nisbet ideyin serve senüñ kâmetüñi
Kâmetüñ kimi senüñ serv hoş-âyende degül

Diridüm piste dehânuña senüñ piste velî
Şehd-âmîz ü mey-âlûd u şeker-hande degül

İy perî-rû ne beşersin 'acabâ sencileyin
Uçmaguñ hûrîsi ferruh-ruh-ı ferhunde degül

N 133^a 5 Felegüñ mihri mehâ mihr-i ruhuñ kimi senüñ
Rûşenî-bahş-ı dirahşende vü rahşende degül

^{6ab} - S2.

^{6b} Oynamah: Oynamak M, N, S1, A, B, Musabeyli. / helâliyle helâl: hâlile iy ehl-i hâl B.

^{7ab} - A.

^{7a} ma;ñâsını: ma;ñâsın S2.

^{7b} bil sen: sen bil S2. / sâhib-cemâl: sâhib-kemâl B.

47: M 133^b; N 132^b; S1 113^a; A 129^b; B 111^a; S2 74^b; S3 129^b; T 121^b.

^{1a} Mihr-i tâbende: Mihr tâbından S2. / mihrine tâ bende: mihri tâbında A.

^{1b} Mâh-veş: Mihr-veş B, S2. / rûşen ü: rûşen T.

^{2a} ideyin: ideyim M, N, S1, A, Musabeyli.

^{2b} kimi: gibi M; bigi A, B, S2.

^{4b} ferruh-ruh-ı: ferruh-ruh u B.

^{4a} Felegüñ: Kaddüñüñ S2. / mihri: mihr A, S2. / kimi: bigi A, B, S2.

^{5b} Rûşenü-bahş u: Rûşenü-bahş-ı S1, S2, S3, T.

Beñlerüñ kimi kaçan cem' olısar her ki
senüñ

`Anber iñende saçuñ kimi perâkende degül

s2 75^a %apamaz Rüşeniyi her ki senüñ mihrüñile
Âsmânı dilinüñ rüşen ü tâbende degül

-48-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Çün cebînüñle ruhuñdur `ıyd u nevrûzum
menüm

Nice buhtû tapmasun bu baht-ı fîrûzum
menüm

Kâkül-i gül-pûş u `anber-pâş u nâfe-
bâruñuñ

Bûyıdur her demde tapuña kulavuzum menüm

Sensin iy serv-i sehî-sâye semen-sâ sünbülüm
Gül-ruhum bülbül-zebânüm gülşen-efrûzum menüm

Yandurub sînem tenûrın bagrumı biryân
kılur

Âh-ı dûd-engîz u âteş-bâr u dil-sûzum
menüm

5 `Işk her dem çâk idüb ider kabâ pîrâhenüm
Gerçi `akluñ derzsidür pîrehen-dûzum
menüm

Olmazam yâd itmeden men bir nefes hâlî
seni

^{6a} kimi: bigi A, B, S2.

^{6b} ;Anber iñende: ;Anber-âgende A. / kimi: bigi A, B, S2.

^{7b} dilinüñ S2: devletüñ. / rüşen ü: rüşen A.

48: M 134^a; N 133^a; S1 113^a; A 125^a; B 112^b; S2 88^a; S3 129^b; T 121^b.

^{1a} ;ıyd u: ;ıyd-ı N, S1, S2, T. / menüm: benüm M, N, A, B, S2.

^{1b} buhtu: baht u N; bahtı S1, S3, T; devlet B; bahtum S2. /
menüm: benüm M, N, A, B, S2, Musabeyli.

^{2a} gül-pûş u: gül-pûş S2; gül-bû vü T. / nâfe-bâruñuñ: nâfe-bâr-ı
gül M; nâfe yâruñuñ S2.

^{2b} menüm: benüm M, N, A, B, S2, Musabeyli.

^{3b} Gül-ruhum: Gül-ruh u S2. / gülşen-efrûzum: gülşeni efrûzum A.
/ menüm: benüm M, N, A, B, S2, Musabeyli.

^{4a} kılur: kıl N.

^{4b} dûd-enguz u: dûd-engur ü M; dûd-enguz S1, A, S3, T. / âteş-bâr
u: âteş-bâr M, N, A, S3, T, Musabeyli. / menüm: benüm M, N, A,
B, S2, Musabeyli.

^{5a} çâk: hâk S1. / ider: eyler B.

^{5b} ;akluñ: ;aklum S2. / menüm: - N; benüm M, A, B, S2, Musabeyli.

^{6a} itmeden: itmedin A, S2. / men: ben A, B, S2.

Ger tozub toprak olub gitse göge tözüm menüm

s1 113^b Rûşenîyem meskenüm geh zulmet ü geh nûrdur
'Aks-i mûy u rûyuñ olalı şeb ü rûzum menüm

-49-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Gitdi benden tâ kim ol serv-i hırâmânüm
menüm

Aglamakdan doymadı bu çeşm-i giryânüm menüm

Bagladum tâ göñlümi şol misk ü 'anber
zülfine

Dâhi mecmû' olmadı hâl-i perîşânüm menüm

Gözlerün kassâb olub ister ki döke kanımı
Eyleme küfre mübeddel dîn ü îmânüm menüm

n 133^b Rûşenî buldı cemâlüñ vahdetinden sad niyâz
Lutf u ihsân eylegil tâ çıkmaya cânüm
menüm

-50-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Sen eger bahrinde fakrûñ mâriseñ men
mâhîyem

Necmi iseñ sen sipihr-i vahdetüñ men
mâhıyam

^{6b} Ger: Gerd A, S2. / tozup: ölüb B; olub A, S2. / toprak: perrân S3, T. / göge: külüm M. / tözüm: tozum S2. / menüm: - N, B; benüm M, A, S2, Musabeyli.

^{7b} u: - A, S2, T.

49: M 134^a; N 133^a; S1 113^b; S3 130^a; T 122^a; - A, B, S2.

^{1a} kim M, N: ki / menüm: benüm M, N, S1, S2, Musabeyli.

^{2a} misk ü: misk M, N, Musabeyli; müşğ ü S3, T. / zülfine: zülfüñe S1, S3, T.

^{2b} menüm: benüm M, N, S1, S2, Musabeyli.

^{3a} Gözlerüñ: Göz gerek S3.

^{3b} menüm: benüm M, N, S1, S2, Musabeyli.

^{4b} eylegil tâ çıkmaya: tâ çıkmaya eylegil S1. / menüm: benüm M, N, S1, S2, Musabeyli.

50: M 134^a; N 133^b; S1 113^b; A 128^b; B 112^b; S2 86^b; S3 130^a; T 122^a.

^{1a} men: ben M, A, B, S2, Musabeyli.

^{1b} sipihr-i: sipihri S2; sipihrüñ S3. / men: ben M, A, B, S2, Musabeyli.

kimi Düzme koşma zâhid-i hod-râ vü hod-ârâ
Sûfî-i peşmîne sanma sûfî-i Allahîyem

M 134^b, B 113^a Tâcıyam disem n'ola her şeyh-i şûhuñ çün ki
men

Seyyid-i sâdât Seyyid Yahyâ hâk-i râhıyam

A 129^a, S2 87^a Bîşe-i 'irfânda men bir bebr-i zırgâm-
efkenem

Sanma sen kim mekr u hîle deştinüñ
rûbâhıyam

5- %âlibâ irşâdumı sanma 'ale'l-'amyâ menüm
'Ârifem dânende em mürşidlerüñ âgâhıyam

fürüş Men ne hod-bînem ne hod gendüm-nümâ vü cev-
kâhıyam Kehrübâ-yı 'ışk-ı hırmes-sûzuñ ammâ

gel Sen mürîdümsin menüm rûz-ı ezelden gitme

Men senüñ kimi neçenüñ pîr-i devlet-
h'âhıyam

Mustafânuñ ümmetiyem çâr-yâruñ döstü
Bende-i Hakkam tarîkat 'âleminüñ şâhıyam

Rûşenîyem rûşenî-bahş-ı her ehl-i zulmetem
Âsmân-ı da'vetüñ ya'nî ki mihr ü mâhıyam

-51-

---

^{2ab} ≈ ^{3ab} A, S2.

^{2a} hod-ârâ: hod-râ S2. / kimi: bigi A, B, S2.

^{3ab} ≈ ^{4ab} A, S2.

^{3a} şeyh-i: şeyh ü S2. / men: ben B.

^{3b} Seyyid-i: Seyyidi S2.

^{4a} men: ben A, B, S2. / zırgâm: dırgâm A; fergân S2.

^{4b} sen kim: kim sen A, T; kim men S2; kim S3. / mekr: kibr N.

^{5a} menüm: benüm A, B, S2.

^{5b} dânende em: dânende em hem N.

^{6ab} ≈ ^{2ab} A, S2.

^{6a} Men: Men B.

^{6b} kâhıyam: kânıyam S2.

^{7ab} ↔ ^{8ab} A, S2.

^{7a} menüm: benüm N, A, B, Musabeyli. / rûz-ı: rûzı S2.

^{7b} Men: Ben A, B, S2. / kimi: bigi B, S2. / pür-i: pür ü A.

^{8ab} ↔ ^{7ab} A, S2.

^{8a} Ümmetiyem: ümmeti vü S2.

^{9a} rûşenü: rûşenâ-yı A, S2. / her: - A, B, S1, S2, T.

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1 Her şâh-ı kadr bendesidür şâhumuñ menüm
Her mâh-rûy nökeridür mâhumuñ menüm

B 112^b, S3 130^b Sen sanma seni ancak anuñ bendesi hemân
Yüz biñ hezâr bendesi var şâhumuñ menüm

N 134^a Gök gülşeninde yir güline zîb ü fer viren
Her bir sitâre bir gülidür âhumun menüm

Dil-ber eñegi çâhına zülfin resen idüb
Dir 'anberîn gerek reseni çâhumuñ menüm
S1 114^a, S2 101^a

5 'Işk oldu baña mansıb u zühd oldu zâhîde
A'lâ degül mi mertebesi câhumuñ menüm

Yârüñ hayâlin eylemişem hem-dem özüme
Dilden gider mi sevgüsü hem-râhumuñ

[menüm]

İşkeste Rûşeniyi haber virseler gerek
Kullukçı kulın isteseler şâhumuñ menüm
M 135^a

-52-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Añduguñdan mı-durur koñşularuñı dem-be-dem
K'akıdursın gözlerüñden dem-be-dem yaşıle
dem

Berk mı barkıdı yâ hod döst kûyından yine

51: M 134^b; N 133^b; S1 113^b; B 112^a; S2 100^b; S3 130^a; T 122^b; - A.

^{1a} menüm: benüm M, B, S2, Musabeyli.

^{1b} menüm: benüm S1, Musabeyli.

^{2a} seni: meni N.

^{2b} menüm: benüm M, B, S2, Musabeyli; - S1, T.

^{3a} gülşeninde: gülşenine B. / yir: bir N, S1. / ü: - S1.

^{3b} menüm: benüm M, B, S2, Musabeyli.

^{4a} Dil-ber: Dil-berâ Musabeyli. / eñegi: اكا هي N; اكا كه B; اكا كه S2;
كاكى Musabeyli.

^{4b} menüm: benüm M, B, S2, Musabeyli.

^{5b} menüm: benüm M, B, S2, Musabeyli.

^{6a} hem-dem: hem-reh B, S2. / özüme: özime M, N.

^{6b} menüm: benüm M, N, S1, B, S2, Musabeyli; - S3, T.

52: M 135^a; N 134^a; A 114^b; B 111^b; S2 78^a; - S1, S3, T.

^{1a} koñşularuñı: koñşularuñı A.

^{1b} dem-be-dem: durmadan A.

^{2a} yine: nem M.

Yâ diyâr-ı yârdan bâd-ı nesîm urdı mı dem

Aglama disem nedendür gözlerüñ yaşın döker
Hasreti artar kem olmaz göñlüñe ayıl disem

'İşk-ı 'âşık gizlenür mi olıcak gammâz-ı
'İşk
Tende za'f u cânda âh u dilde âteş gözde nem

5 Olmasa nâr-ı hevâ dökmezdüñ âb-ı çeşmüñi
Hâk-i kûy-ı yârda olmazidüñ bî-h·âb hem

Sıhhat-i 'ışka nice inkâr idersin variken
İki şâhid 'âdil ol kim hastaluktur dem' ü
dem

s2 78^p Kâtib-i 'ışkuñ yazarsa zerd-i ruhda hatt-i
surh
Çeşm idüb hûnîn devât u kirpigi zerrîn
kalem

A 115^a, B 112^a İy melâmet idici 'ışkında ma'şûkuñ meni
'Âşika insâfuñ olsa itmezidüñ levm ü lem

Dilberüñ gice hayâli geldi apardı yuhum
Giderüb şâdilugı sevgü getürür derd elem

-53-

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

^{2b} Yâ diyâr-ı: Yâd-ı yârdan M; Yâ diyârı S2, Musabeyli.

^{3a} yaşın: yaşlar A.

^{4a} gizlenür mi: *گیزلنوری* A.

^{5a} dökmezdüñ: tükmezdi M, N, Musabeyli; dökmezdi S2.

^{5b} olmazidüñ: olmaz idüñ B.

^{6a} Sıhhat-i: Sıhhati A.

^{6b} şâhid ;âdil: ;âdil şâhid A, B.

^{7a} zerd-i ruhda: zer varakda B.

^{7b} kirpigi: kirpügi A.

^{8a} meni: beni A, B.

^{8b} levm ü lem: levm-i lem A.

^{9a} apardı: apar M.

^{9b} şâdilugı: şâzıluğ M. / getürür derd: getürür derd ü N; getürdi derd ü B; getür derd ü S2.

53: M 135^a; N 134^b; S1 114^a; A 119^a; B 112^a; S2 82^b; S3 130^b; T 122^b.

- 1 Yüzüñi görmeyeli haylîdür ne çâre kılâm
Meger dutam bu libâs-ı hayâtı pâre kılâm
- Dutam dutam dehenüm nâle itmeyem ammâ
Yüregüm oynadugına n'idem ne çâre kılâm
- İdende cilve bu hüsn ü cemâlile iy mâh
Rızâ virürseñ ırakdan turub nezzâre kılâm
- A 119^b Müneccim itse havâle sitâreye vasluñ
Tökem gözüm yaşın âfâkı pür-sitâre kılâm
- M 135^b 5 Çü bârgâhuña yek-bâr bulmadum bârî
Bu ârzûyı 'aceb mi ola dû pâre kılâm
- Cefâyı terk ide iy vây eger vefâsı gibi
N'ola işüm nic'idem n'eyleyem ne çâre kılâm

-54-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Zülfüñ için nâfe-i Çîn dimişem
Çeşm-i âhûña Mogol-çîn dimişem
- S3 131^a Kadd-i ra'nâña leb-i şîrînüñe
Şâh-ı rez engûr-ı şîrîn dimişem
- Alnuña ruhsâruña dendânuña
Müşterî vü mâh u pervîn dimişem
- 'Ârız-ı zîbâña gül-gûn haddüñe
Yâsemîn ü verd ü nesrîn dimişem

^{1a} görmeyeli: görmeye S2.

^{1b} dutam: tutam M, N, S2, Musabeyli; dönem B. / libâs-ı: libâsı S1, S2. / pâre: pâre pâre N, S1.

^{2a} Dutam dutam: Tutam tutam B, S2; Tutam dutam A; Dutam tutam T. / itmeyem: eylemeyem S2.

^{2b} Yüregüm: S1; A. / oynadugına: uyduğuna B. / ne çâre: çâre ne S3.

^{3a} ü: - T.

^{3b} ırakdan: ırakdan M, N, S1, B. / turub: durub M; turam A. / kılâm: - S3.

^{4b} Tökem: A. / âfâkı: âfâtı Musabeyli.

^{5a} Gözüm açub görmedüm çü yâri S2.

^{6a} iy vây: n'idem A. / kimi: bigi B; gibi A, S3, T.

54: M 135^b; N 134^b; S1 114^a; A 119^a; B 112^a; S2 82^b; S3 130^b; T 123^a.

^{1b} âhûña: âhû-yı S2.

^{2a} ra;nâña: ra;nâ vü B.

^{3b} mâh u: mâh A.

^{4a} zübâña: zübâ vü B.

5 La'l-i lü'lû-pûşuñuñ vafında men
Âb-dâr u nagz u rengîn dimişem

Rûşeniyem âfitâb-ı rûyuñı
Âsmân şemsinden aydın dimişem

-55-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Her ki görür Hâlıkı her lahzada mahlûkdan
'Işkı hergiz ayru görmez 'âşık u ma'sûkdan

'Işk yolında gerekdür 'âşık olan kişiye
Bir 'asâ-yı âhenîn ü bir demür çârûkdan

İy begüm ben de senüñ bir boynı baglu
bendeñem
Dutaram her ne buyursañ çıhmazam
buyrukdan

s1 114^p Hâricîyem sevmesem dâmâdını peygamberüñ
Râfızîyem fark idersem Haydarı Fârûkdan

5 Sûk-ı 'ışka girmişem geşt iderem hoş
zevkile
Çıhmazam kimse söziyle ben dahı ol sûkdan

^{4b} Yâsemün ü verd ü: Yâsemün ü verd-i N, S1, S3; Yâsemin verdile
A; Yâsemün verd ü B.

^{5a} La;l-i: La;l ü S2. / men: ben B.

^{5b} Âbdâr u: Âbdâr A. / nagz u: nagz Musabeyli

^{6b} Şemsinden: şemsinde S1; şemsden A.

55: M 135^b; N 135^a; S1 114^a; A 115^a; B 114^a; S2 78^b; S3 131^a; T 123^a.

^{1a} Hâlıkı: Hâlık A.

^{1b} u: - S2.

^{2b} demür: temür B.

^{3ab} ↔ 4^{ab} A, B, S2.

^{3a} İy begüm: A begüm B. / boynı B. / bendeñem: kuluñam B.

^{3b} Dutaram: Tutaram M, A, B, S2, Musabeyli. / çıhmazam: çıkmazam
M, N, A, B, Musabeyli.

^{4ab} ↔ 3^{ab} A, B, S2.

^{5a} Sûk-ı: Şevk-ı M. / zevkile: şevkile A, B, S2.

^{5b} Çıhmazam: Çıkmazam M, A, B, S2, Musabeyli. / kimse: - S2. /

ben dahı: S2.

M 136^a Nefsdür bir hokka-bâz anuñ beden sandûkıdur
Gösterür bâzîçeler her demde ol sandûkıdan

Bulımazsın zulmetinden Rûşenî nefsuñ halâs
Her nefesde âhuñı aşurmasañ 'ayyûkıdan

-56-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Hâşâlıllah kim yuyam men el mey ü
mahbûbdan

Yâ ma'âzallah ki yumam dîde rûy-ı hûbdan

S3 131^b Zâhide gösterme pinhân it kabaguñ sâkıyâ
Kâşif-i esrârı gizle merdüm-i mahcûbdan

A 120^b Baş çatub kaşuñ gözüñle kaynadurlar
fitneyi

Hâlî olmazlar 'acebdür fitne vü âşûbdan

Bitmesün serv-i sehî didüm görüb kaddin
revân

Ne biter bir meyve virmez huşk u hod-rû
çûbdan

S2 84^a 5 İy tabîbüm derd-mendem derdime sen kıl devâ
Kem degüldür derdüm artuhdur menüm
Eyyûbdan

İtme red çün kim meni 'aybumla itmişsin
kabûl

Şer'ile zîrâ dönülmez kâle-i ma'yûbdan

N 135^b İtürürdi zulmet-i zülfüñde râhın Rûşenî

^{6b} demde: lahza A, S2. / Çok güzel bir beyit.

^{7a} Bulımazsın: Bulamazsın S2.

56: M 136^a; N 135^a; S1 114^b; A 120^a; B 114^b; S2 83^b; S3 131^a; T 123^b.

^{1a} kim: ki S1, S2, S3, T. / el men: el ben B, S2; men el S1, S3, T. / mey ü: mey A.

^{3a} kaşuñ gözüñle B: kaşuñla gözüñ. / fitneyi N: fitneler

^{3b} Hâlî: Ôâlî T.

^{4a} Bitmesün: Bitme S2.

^{4b} u: - A, S2.

^{5b} artuhdur menüm: artukdur benüm M, N, A, B, S2, Musabeyli.

^{6a} meni: beni S1, A, B, S2.

^{6b} dönülmez: tutulmaz N, S2; dolmaz S1. / kâle-i ma'yûbdan: kâle ma'jûbdan S2.

^{7a} İtürürdi: Yitürürdi S1.

Çıkmasa hürşîd-i rûyuñ 'akreb-i mablûbdan

-57-

mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün

- 1** Zülfüñ kohusin her kim alur bâd-ı seherden
Çekse elini tañ ola mı sünbül-i terden
- Yüzüñ güneşin alnuñ ayın göreli 'aynum
Şems ü kamerin gök yüzünüñ saldı nazardan
- Mahbûb-ı hoş-âvâze ki zâhid ider inkâr
Görmek mi işitmek mi gelür kûrile kerden
- B 113^b** İy husrev-i hûbân lebüñi sormışam el-hak
Yüz vechile şîrîn-dürür ol şehd ü şekerden
- M 136^b 5** 'Âşık olagör tâ ki gide kalmaya korhu
Kurtulmag olur 'ışk olıcag havf u hatardan
- Server gözeden yüzini her ayaga sürsün
Dil-ber dileyen geçme gerek cânile serden
- Gelmez 'Ömer-i Rûşenî olan yire münkir
Şeytân-ı la'în kaçdugiçün zıll-ı 'Ömerden

-58-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1** Kulagum çıñlar meger kim şâhum añar bendesin
Durmadan segrir gözüm beñzer ohur
efkendesin

Yüregüm oynar görüñ bir kimse mi gönderdi yâr

^{7b} ;akreb-i: ;akrebi A.

57: M 136^a; N 135^b; S1 114^b; A 124^b; B 113^a; S2 71^a; S3 131^b; T 123^b.

^{1a} her: ol A.

^{4a} lebüñi: lebüñe A, B, S2, T.

^{5a} ;Âşık: ;Işk M. / ki gide: gide vü B. / korhu: korku M, B, S2, Musabeyli; korhuñ A.

^{5b} Kurtulmag: Kurtulmak S1, B, S2. / olıcag: olıcak A, B, S2, Musabeyli.

^{6a} Server gözeden: Dil-ber dileyen A.

^{6b} Dil-ber dileyen: Server gözeden A. / geçme: geçse A, B, S2.

^{7a} ;Ömer-i: ;Ömeri A, S2.

58: M 136^b; N 135^b; S1 115^a; A 130^a; B 113^b; S2 75^a; S3 132^a; T 124^a.

^{1b} Durmadan: Durmadın M, S1, A, S2; Turmadın N, B. / ohur: okur M, N, S2; k'ohur A.

Ohşayub sordurmağa bencileyin şermendesin

Oynaşur gövdem görüñ kim pâdişâhum kulına
Geydürür iksûn-ı şâdî çıharub gam jendesin

'Âşıka ma'şûk yir gösterse yanında anuñ
Aglariken gökden aşursa 'aceb mi handesin

5 Dôst gâlib olısardur tîz günde düşmene
Dün gice gördüm ki öldürdi seg-i
derendesin

N 136^a, B 114^a Tañrınıñ bir sevgülü bir hoş kulu medh
eylemiş

Şâ'irüñ pâkîze-gûsın beglerüñ bahşendesin

Rûşenînüñ göñlinüñ gögi tapardı rûşeni
Ol güneş bir kerre gösterse ruh-ı rahşendesin

-59-

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1 Gözümüñ yaşı artubdur gözüñle mâ-
cerâsından
Töker her demde andandur yaşın ag u
karasından

A 118^a Tenüm keştîsi gark oldı dilüm deryâsı
mevcinden

Gözümüñ nehri coşub taşdı aşdı mâ-
verâsından

^{2b} bencileyin: buncılayın A. / şermendesin: efkendesin S1.

^{3a} gevdem: gördüm M.

^{3b} Geydürür: Geydürüb S1, S3, T. / iksûn: كوت S2; اكنونى T. / şâdî:
şâdî vü S1. / çıharub: çıkarub M, N, A, B, S2, Musabeyli;
çıharur S1, S3, T.

^{4a} ^{ma} şûk: ma;şûk A.

^{5a} Dôst: دوست S2. / düşmene: düşmene A.

^{5b} seg-i: segi A.

^{7a} Rûşenînüñ: رؤشونو A.

59: M 136^b; N 136^a; S1 115^a; A 117^b; B 114^a; S2 81^b; S3 132^a; T 124^a.

^{1a} Gözümüñ: Gözimüñ N, S1, B, T.

^{1b} Tôker: Döker B, S2.

^{2b} Çalınuben çıkamadum ol ikinüñ arasından S2; - A. / Gözümüñ:
Gözimüñ M, N, S1, T. / taşdı: daşdı M, N, Musabeyli.

Dile âhû gözün şîrâne nâ-geh bir kıya-
bahmış
Yaralanmış kiyik kimi yatabilmez
yarasından

M 137^a Gel iy şâh-ı gül ü gül-çehre ohı ün çeküben
hoş
Senün ohuduguñ yegdür baña bülbül
serâsından

5 Gözün sayyâd-vâr iy cân eline oh u yay
aldı
Cerân komadı ürkütdi beyâbânda çerâsından
Yüri var 'âşık ol cânâ sevüben bir dil-
ârâyı
Fakîhün kurtulur 'âşık olan çün ü
çirâsından
İderken murg-ı cân pervâz işitdüm Rüşenî
dirdi
Saçuñuñ torına düşdi çıhabilmez arasından

-60-

mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün

1 Gel gel ki gülistâne hemân bir sen ü bir
men

^{3a} Kaşuñ yayıyla kirpügün okı zahmın yiyelden cân B; Kaşuñ yasıyla kirpügün okı zahmın yiyelden cân B. / bahmış: bakmış M, N, A, Musabeyli.

^{3b} kiyik: revân M, N, S1, S2, S3, T, Musabeyli. / kimi: bigi A, B, S2.

^{4a} Gel: Gele M, N, Musabeyli. / şâh-ı gül ü gül-çehre: şâh-ı gül-çehre M, N, Musabeyli; şâh-ı gül ü çehre S1; şâh-ı gül gül-çehre A; hoş-büy gül çehre B, S2. / ohı: okı M, N, A, Musabeyli; okıgıl B, S2. / çeküben hoş: çeküben hoş hoş M, N, S1, Musabeyli; çeküb hoş hoş A, B; çeküb hoş S2.

^{4b} ohuduguñ: okuduguñ M, N, A, B, S2. / yegdür: hoşdur A, S2. / serâsından: sarâyından B.

^{5a} sayyâd-vâr: sayyâd-veş B. / oh: ok M, N, A, B, S2, Musabeyli. / yay: ya B. / aldı: almış M, N, B, Musabeyli.

^{5b} Cerân: Kiyik S1, A, B, S2, S3, T, Musabeyli. / çerâsından: cezâsından S2.

^{6a} cânâ: iy cân S2. / sevüben: seviben N; tapup sev B.

^{6b} ü: - T.

^{7a} İderken murg-ı cânı Rüşenü pervâz fârig-i bâl A, S2.

^{7a} Saçuñuñ: Saçuñ B. / torına: tözine A; tuzına turagına B; S2. / çıhabilmez: çıkabilmez M, N, S1, A, B, S2, Musabeyli.

60: M 137^a; N 136^a; S1 115^a; A 130^a; B 113^a; S2 70^b; S3 132^b; T 124^b.

^{1a} gülistâna: gülistânda A, Musabeyli. / men: ben N, A, B, S2.

men Seyr idelüm iy serv-i revân bir sen ü bir

men Bülbul ünine gûşe-i gülşende tutub gûş
Diñleyelüm iy gonce-dehân bir sen ü bir

olalum Yiyüb içelüm nukl u mey ü ser-hoş

İlla ki eyâ şâh-ı cihân bir sen ü bir men

bendem Men saña diyem pâdişehüm sen baña

men Hoş söyleşelüm dürlü zebân bir sen ü bir

N 136^b 5 Gel oynayalum sarmaşı dolaşı çemende
men Geh salınub iy serv-i revân bir sen ü bir

s1 115^b, s2 71^a Gül-geşt iderek avlayalum ördek ü keklik
men Göñlekçek olub elde togan bir sen ü bir

men Men Rûşenîyem `ışkile sen hüsnile rûşen
`Ayš eylesevüz n'ola hemân bir sen ü bir

---

^{1b} men: ben N, A, B, S2.

^{2ab} ↔ ^{3ab} S1, A, B, S2, S3, T. / men: ben N, A, B, S2.

^{2b} dehân: dehen M, B; dehânım N.

^{3ab} ↔ ^{2ab} S1, A, B, S2, S3, T.

^{3a} ^{mey} ü: mey S1, A, B.

^{3b} cân-1: şâh-1 S1, B, S3, T. / bir sen ü bir: yek tûyü yek S3,
T. / men: ben N, A, B, S2.

^{4ab} ↔ ^{5ab} S1.

^{4a} Men: Ben M, N, A, B, Musabeyli. / diyem: diyüb A.

^{4b} men: ben N, B, S2; - A.

^{5ab} ↔ ^{4ab} S1.

^{5a} Gel: Geh A, B, S2.

^{5b} revân: çemen A; çemân B. / bir sen ü bir: tû yek S3; yek tû vü
yek T. / men: ben N, A, B, S2.

^{6a} ü: - S1, S2.

^{6b} olub: alub B. / togan: togasın S1; dogan A, S2. / bir sen ü
bir: bir sen ü S2. / men: ben N, A, B; - S2.

^{7ab} - S1.

^{7a} Men: Ben A, B, Musabeyli.

^{7b} eylesevüz: eyleyevüz S3, T.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1** Duysaduñ Tebrîzde bâd-ı 'abîr-âmîzi sen
Nûş idüb surh-âb elden koridüñ perhîzi sen
- Kâse-i Tebrîze surh-âb-ı revân tøk sâkiyâ
Tâ bilesin n'idügin surh-âbile Tebrîzi sen
- M 137^b** Bize mey-hâne bucağı saña uçmak zâhidâ
Biz sarâyın ihtiyâr eylemişüz dehlîzi sen
- Göz yaşıdur yârüñ işiginde tuhfe zâhidâ
Kuru el açmah sanursın anda dest-âvîzi sen
- B 115^a 5** Sen ayıh uyahsın iy zâhid harâb u mest biz
Görmedük ma'zûr tut ol şûh-ı şûr-engîzi
sen
- Zâhidâ yâ sen öleydüñ görmeyeydük biz seni
Yâ olayduñ kûr hergiz görmeyeydüñ bizi sen
- Yâr izinden Rûşenî çihma azıtma izüñi
Yâr izinden gerçi çihmaz izleseñ her izi
sen

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

61: M 137^a; N 136^b; S1 115^b; A 128^b; B 114^b; S3 132^b; T 124^b; - S2.

^{1a} Duysaduñ: Tuysaduñ B. / Tebrûzde: Tebrûze S3. / bâd-ı jâbur-âmuzi: sây-ı jâtr-âmuzi A.

^{1b} surh-âb: surh-âbı S1, S3, T.

^{2a} Tebrûze: Tebrûzde A.

^{3a} uçmak: mescid S1, S3, T.

^{3b} sarâyın: sarây B.

^{4a} yârüñ işiginde tuhfe: işinde tuhfe yârüñ A.

^{4b} açmah: açmak M, N, S1, A, B. / sen: - N.

^{5a} ayıh uyahsın: ayıksın M; ayık uyaksın N, S1, A, B, Musabeyli. / harâb u: harâb S1, A, S3, T.

^{5b} ma;zûr tut: ma;zûrsun S1, A, B, S3, T.

^{6b} Yâ: - B. / görmeyeydüñ: görmeyeydi S3.

^{7a} çihma: çıkma M, N, B, Musabeyli; çıkub A.

^{7b} çihmaz: çıkmaz M, N, B, A, Musabeyli.

62: M 137^b; N 136^b; S1 115^b; A 120^b; B 114^b; S2 84^a; S3 133^a; T 125^a.

- 1 Çün zülf-i şeb-misâlûñ olubdur nikâb-ı hüsn
Zülfüñ götür ki zâhir ola âfitâb-ı hüsn
- A 121^a, S2 84^b** Cîm-i cemâl-i zülfüñile nûn kaşuñı
Yazub yüzüñde kodı adın Hak kitâb-ı hüsn
- Ruhsâruñ üzre katre-i şeb-nem nedür didüm
Gül kimi güldi nâzile didi gül-âb-ı hüsn
- N 137^a** Biz bende-i kemîneye kılsañ nazar n'ola
Şâhâ olur egerçi ki 'âlî-cenâb-ı hüsn
- 5** Rûşen görüñdi Rûşenî gözine bu cihân
Göñli göginde seyr ideli âfitâb-ı hüsn

-63-

mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ûlün

- 1** Dirîg itme nazar nezzârelerden
Çevirme yüzüñi bî-çârelerden
- Gözüm yılduz sayar gice taña dek
Sühâñ içindeki istârelerden
- Niceler öldiler 'ışkuñ gamından
Haber-dâr olmaduñ gam-h.ârelerden
- M 138^a** Kara saçuñ tağılmış ag yüz üzre
Ne kılam bilmezem ol karelerden
- 5** Yüregüm yarelendi ohlaruñdan
'Acebdür ölmesem ol yarelerden
- S1 116^a, A 124^b** Mahalleñ itin işitdüm yavuzdur
Geçebilmen dahı ol arelerden

^{2b} Yazub: Yâ Rab S2. / adın: اظن A. / ðak: - B, S2.

^{3a} Ruhsâruñ: Rûhsâruñ S1. / üzre: üstine N; üsne Musabeyli.

^{3b} kimi: gibi S1; bigi A, B, S2.

^{4a} Biz: Bu A, S2. / bende-i: bende S2.

^{5b} Göñli: Göñül B, S2.

63: M 137^b; N 137^a; S1 115^b; A 124^a; B 113^b; S2 71^b; S3 133^a; T 125^a.

^{2a} yılduz: yılduz S1, A, B, S2, S3, T. / sayar: sanur S2.

^{2b} Sühâñ: Sühâ A; Sehâng S2; Şehâ T.

^{4a} ag: ak N. / üzre: üste M, N; üsne Musabeyli.

^{5a} ohlaruñdan: oklaruñdan M, N, S1, Musabeyli.

^{6b} Geçebilmen: Geçebilmem B.

Gözinden encüm-efşânlug olupdur
Nasîb-i Rûşenî meh-pârelerden

-64-

mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün

1 'Işkuñda yahayın bu vücûdum küle dönsün
Şol deñlü figân eyleyeyin bülbüle dönsün

S3 133^b, T 125^b Şol gonce kimi çâk ideyin bagrumı her dem
%optoluca kan eyleyeyin gulgule dönsün

Çeşmümden iki çeşme revân eyleyeyin hoş
Gark ideyin 'âlemleri aksun sile dönsün

Şol deñlü figân eyleyeyin şevkine anuñ
Şems ü kamer ile meh-i tâbân bile dönsün

N 137^b 5 İy Rûşenî ismüñe muvâfık 'amel eyle
Sahın seni aldamasun a'dâ gele dönsün

-65-

*mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün
müstef'ilün fa'ûlün müstef'ilün fa'ûlün*

^{7a} efşânlug: efşânluk S1, A, B.

^{7b} Nasub-i: Nasubı A.

64: M 138^a; N 137^a; S1 116^a; S3 133^a; T 125^a; - A, B, S2.

^{1a} yahayın: yakayın M, N, S1, Musabeyli.

^{1b} eyleyeyin: eyleyesin S1. / bülbüle: bülbül M.

^{2a} Şol: Ol Musabeyli. / ideyin: ideyim S1. / her: bir S1, S3, T.

^{3a} Çeşmümden M: Çeşmümde

^{3b} ideyin ;âlemleri: eyleyeyin şevkine anuñ S1; eyleyeyin ;âlemi
S3, T. / aksun sile dönsün: - S1.

^{4a} eyleyeyin: eyleyesin S1.

^{5b} Sahın: Sakın M.

65: M 138^a; N 137^b; - S1, A, B, S2, S3, T.

1 İy seyfid-i dü 'âlem vey 'ârif-i Hudâ-bîn
Sensin iki cihânda peygamber-i hoş-âyîn

İy lutf-ı Hakka mazhar dâyim küşâde-rûsın
Görmedi kimsene hîc ebrûnda senüñ çîn

Mahbûb-ı enbiyâsın matlûb-ı evliyâsın
Maksûd-ı asfiyâsın ser-defter-i mesâkîn

Tâ gâre varub 'agyâr tapuñı tapmasun-çün
Gerdi torı örümcek yapdı yuva gügercîn

5 Bağlanduğı bilüñe sengüñ hemîşe budur
Hâtemde la'l-i hoşdur yâ hâtemü'n-nebiyyin

M 138^b Reng-i ruhuñdan aldı bustânda renk lâle
Alnuñ derinden oldu gülşende verd-i nesrîn

Gevherlerüñden oldu ahlak sadefde lü'lü'
La'l-i lebüñden oldu yâkût surh rengîn

Mûsâyâ dindi **فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ** yir yüzinde
Dindi saña semâda 'arş üstine ko na'lîn

Arz u semâ kokuñla doldı senüñ temâmet
Anuñ-çün oldu şimdi Rûşenî medhi müşgîn

-66-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 İy fedâ cânlar senüñ her demde kal ü kîlüñe
Ohuduhça hem kelâmullah hoş tertîlüñe

Saña eşyâyı kemâ-hî gösterüb bildürdi Hak
Kimse bilmez bildüğüñ kurbân olayın bilüñe

Nîl kaşuñ def'-i zahm-ı çeşm için çekdi

Hudâ¹²⁸³

^{4b} torı: kurı Musabeyli.

^{6a} Reng-i: Rengi M, Musabeyli.

^{8a} **فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ** إِنَّكَ بِالْوَادِي الْمُقَدَّسِ طَوًى "Muhakkak ki ben, evet ben senin Rabbim! **Hemen pabuçlarını çıkar!** Çünkü sen kutsal vâdi Tuvâ'dasın!", Kur'ân-ı Kerım, Tâ hâ, 20/12 (Ekler: 9).

^{9a} kokuñla: kokuñla M, Musabeyli.

66: M 138^b; N 137^b; S1 116^a; A 114^b; B 102^a; S2 78^a; S3 133^b; T 125^b.

^{1b} Ohuduhça: Okudukça M, N, S1, A, B, S2, Musabeyli. / kelâmullahı: kelâmullah A, S1, S2, S3, T.

^{2a} gösterüb: görsedüb S2.

^{3a} çekdi: çekd A.

Âferîn olsun senüñ şol hûb u zîbâ nîlüñe

N 138^a Terkdür haşmet şerefdür vasla şevket bahyedür
Riştödür 'izzet sa'âdet tügmedür iklîlüñe

5 Her ne kim olur cihânda nîk u bed Hakdan
bilüb

Bağladuñ dişüñ uşadan taşı öpüb bilüñe

Ehl-i kâlüñ ârzûsı var senüñ tefsîrüñe
Ehl-i hâlüñ iştiyâki nite kim te'vîlüñe

Rûşenî ohur derûndan her nefes bu mısra'ı
İy fedâ cânlar senüñ her demde kâl ü kîlüñe

-67-

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1 'Işk ayagın ki basdı benüm başum üstine
Sen san ki 'ömr-i tâze kodı yaşum üstine

Ol gül-'izâr başuma bir yumrug urdı hoş
Bir deste gül kodı sanasın başum üstine

M 139^a, S3 134^a,

T 126^a

İy ber-güzîdesi hamunuñ kan olur sahin
Pâyunu koyma dîde-i hûn-pâşum üstine

Mühr itmişem cebînüme mihrini bir mehüñ
Bilür kim olduğında nigîn kaşum üstine

s1 116^b 5 'Işkında gam yimek baña yitmez midi
söger

Gûyâ ki sögme duzdur eker aşum üstine

^{3b} şol: ol A, B, S2. / hûb u: hûb A. / nüñe: bilüñe A.

^{4b} tügmedür: düğmedür M, N, B.

^{5a} u: - M.

^{5b} bilüñe: başuña S2.

^{7a} ohur: okur M, N, S1, A, Musabeyli. / derûndan: derdinden A, S2.

67: M 138^b; N 138^a; S1 116^a; A 123^b; B 116^a; S2 86^b; S3 133^b; T 125^b.

^{1a} başum: kaşum B.

^{1b} yaşum: başum N, A, B, S2, S3, T.

^{2a} başuma: başıma N. / yumrug: yumruk A, S2.

^{3ab} - A, S2. / ↔ ^{5ab} B.

^{3a} hamunuñ: kamunuñ M, N, S1, B. / sahin: sakın M, N, B.

^{3b} koyma: koma S1, B, S3, T.

^{4ab} - A, S2. / ≈ ^{6ab} B.

^{3ab} ↔ ^{5ab} B.

^{5a} baña: man{ga A. / söger: şeker A.

dükenüb Ol deñlü yaş döküldi gözünden ki
Hûn-ı siyâh tökilür uş yaşum üstine
Rûz-ı ezelde 'ıškuñı oynaş dutmışam
Oynaş dahı dutmazam oynaşum üstine
Her kulluğı ki Rûşeniye şeh diye revân
Dir varayın kuluñ kimi hoş başum üstine

-68-

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1 Yine kan itmek istersin eyâ şâh-ı cihân
itme Mübârek olmaz öldürmek gulâmın kasd-ı cân
itme
N 138^b Şehâ pîr olmag isterseñ işit bu bendenüñ
sözin İdüb pîr olana hürmet dahı katl-i cevân
itme

Döşür ussuñ bu çağıñda piçaguñ irene çekme
İñende kane yeltenme delü kanuñda kan itme

---

^{5b} sögmedür tuz: sögme duzdur S1, A; sögme tuzdur B, S2.

^{6ab} - A, S2, S3. T.

^{6a} döküldi: töküldi N, Musabeyli.

^{6b} tökilür uş: dökilür oldı B.

^{7ab} ≈ 4^{ab} B.

^{7a} dutmışam: tutmışam M, N, B, S2, Musabeyli.

^{7b} dahı dutmazam: dutmazam dahı A; tutmazam dahı B, S2. / oynaşum: oynaş M, S2.

^{8a} diye: dir A, S2.

^{8b} varayın: varayım A, S2. / kuluñ: kulum A, B, S2. / kimi: bigi A, B, S2. / uş: hoş S1, A, B, S2, S3, T.

68: M 139^a; N 138^a; S1 116^b; A 132^a; B 115^a; S2 72^b; S3 134^a; T 126^a.

^{1a} istersin: isterseñ A, B, S2.

^{1b} itme: - S1.

^{2a} isterseñ: ister B. / işit: - S1. / sözin: pendin S1, B, S2, S3, T; sırrın A.

^{2b} pur: şeyh S1, A, B, S2, S3, T. / itme: - N, S1.

^{3a} bıçaguñ: bu çağıñ S2. / irene: izine N, S1, B, S2, S3; yetene A.

^{3b} yeltenme: bulaşub A; bulaşma S2. / delü kanuñda: delü kanlulukda B; delü kanuña S2.

hoşdur İş işleme öz özüñden her işde meşveret
Bir ehl-i dânişe danış sahn hûnı revân
itme

5 Olub 'âlemde hançer-keş aduñı koma merdüm-
küş
Günâhsüz kimseye öküş çeküb tîg imtihân
itme

Dimişler ben de Tañrıyam dimekdür âdem
öldürmek
Pes iy ibn-i fülân katl-i fülân ibn-i fülân
itme

s2 73^a Efendi Rûşenî bendeñ sözi öñdin soña budur
Aduñ çün yahşi çıhdı öñ dönüb soñra yaman
itme

-69-

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

1 Âvâzesinden 'ışkuñuñ düşdi cihâna gulgule
Dîvâne kılduñ sen meni boynuma takduñ
silisile

Geh gül-sitânda açılam geh yile varam
saçılam
Geh baş virüb geh biçilem efgân olam geh
bülbüle

'Azmüm saña kıldum kavî yoldan ayırmaz her
gavî

^{4a} İş: işi A. / öz: - S1.

^{4b} sahn: sakın M, S1, A, B, S2. / hûnı: h・ânı N; hûn A, S2. /
itme: - T.

^{5a} aduñı koma: aduñı itme A, S2; koma aduñı S1, S3, T.

^{5b} Günehsüz: Günâhsüz M, Musabeyli.

^{6b} ibn-i fülân itme: bin fülân itme N.

^{7b} çıhdı: çıkdı M, N, S1, A, B, S2, Musabeyli. / dönüb: N.

69: M 139^b; N 138^b; S1 117^b; S3 135^b; T 127^b; - A, B, S2.

^{1b} meni: beni M, N. / takduñ: kılduñ N.

^{2a} gülsitânda: gülsitândan M. / açılam: M. / saçılam: saçuñam
M.

^{2b} olam geh: olam M.

meş'ale Çün kim cemâlüñ pertevi cânumda yahdı

Gerdân olam gerdûnile seyl-âb olam Ceyhûnile
Seyr idem ay u günile geh fevk-i burc-ı
sünbüle

5 Çün çekdüñ ilet sen beni iy cân u dilden
Rûşenî
Men n'eylerem cân u teni ayruh ne hâcet
meşgale

-70-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Göñlümüñ dolaşduğı bu zülf-i müşg-âsâyüña
Sözi var tapşurmag ister la'l-i cân-efzâyüña

S3 134^b, T 126^b Râ kaşuñla râyuñ oldur la'lüñ içe kanımı
İy şeker-güftâr sordum la'lüñ uymuş râyuña

N 139^a Oh direm oh atduğunuça sînemi idüb nişân
İy kemân-keş men senüñ kurbân olayın
yayüña

Gördüğüñ cândan seversin eyleyüb hâ âh vây
İy dil-i pür-derd besdür doydug âh u
vâyüña

5 Katıdur taşdan sözüñ iy müdde'î söz
söyleme
Şîşedür göñlüm sahin uşatma batar pâyüña
Yüzime bahmadı küyuñ iti yalvardum
didüm

^{3b} kim: ki S3. / yahdı: yakdı M, N, S1, Musabeyli.

^{5a} dilden: - S1.

^{5b} ayruh: ayruk M, N, Musabeyli.

70: M 139^b; N 138^b; S1 116^b; A 118^a; B 115^b; S2 81^b; S3 134^a; T 126^a.

^{1a} dolaşduğı: tolaşduğı A, B, S2. / müşg-âsâyüña: misk-âsâyüña M.

^{2ab} ↔ 3^{ab} B, S2.

^{3ab} ↔ 4^{ab} B, S2.

^{3a} direm oh: direm ok M, N, S1, Musabeyli. / sünemi: senemi S3.

^{3b} men: ben A, B, S2. / olayın: olayım A.

^{4a} hâ âh vây: âh vâhı tâ N; hâ âh u vây S1; hâ âh u vâh B; tâ âh vây S2; hâ âh vâh A, T.

^{4b} dil-i: dili A. / doydug âh u: doydug âh M; A; toydug âh u B; tapdug âh S2.

^{5a} taşdan: daşdan S2.

^{5b} sahin: sakın M, N, S1, A, B, S2.

Vireyin her ne dilerseñ cân u dilden
câyuña

Sâye kimi Rûşenî mihrüñden ayrılmaz senüñ
Çün ezelden mihri vardur mihr-i cân-
ârâyuña

-71-

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1 Bülbul hikâyetin kerem it zâga söyleme
Zâg u zagan didüklerini bâga söyleme

M 140^a, A 118^b %ûtî kelâmını dimegil kara kargaya
Bâz-ı sefîd sırrını çaylâga söyleme

B 116^a Bîmâr olan bilür yine bîmâr hâlini
Mecrûh hastenüñ haberin saga söyleme

Çün her ne söyleseñ yine söyler saña revân
Bes yürü var dahı duruben taga söyleme

5 Bir 'uzv sırrını dime bir 'uzva sen sen ol
Başuñ sahin başuñ sözün ayaga söyleme

Mühr ur dehânuña sırruñı sen sen ol dime
Bes her ne var dehende di tutaga söyleme

---

^{6ab} - A, S2.

^{6a} bahmadı: bakmadı M, N, S1, B.

^{6b} Vireyin: Vireyim M, N, Musabeyli. / câyuña: cânuña T:

^{7a} kimi: bigi A, B, S2. / ayrılmaz: ayrılmış A.

^{7b} mihri: ;aşk A; mihr S2. / vardur: var S1, S3, T. / cân: cihân
S1, S3, T. / ârâyuña: efzâyuña A, S2.

71: M 139^b; N 139^a; S1 117^a; A 118^a; B 115^b; S2 82^a; S3 134^b; T 126^b.

^{1a} kerem: ger N.

^{1b} u: - S2.

^{2a} kargaya: karkaya A.

^{2b} Bâz-ı: Bâzı S2.

^{3b} Mecrûh: Mecrûh u B.

^{4a} revân saña: saña revân S1, B, S3, T; hemân revân A, S2.

^{4b} duruben: sırruñı A; turuben S2.

^{5b} Pes her ne var dehende tutaga söyleme (^{6b}) S1. / sahin: sakın
M, N, B, Musabeyli; sözün A; gider S2. / başuñ sözün: sakın sözi
S2; sakın sen A.

^{6a} - S1. / sırruñı sen sen ol dime: dime sırruñı sen sen ol A,
S3, T.

^{6b} ≈ ^{5b} S1. / var dehende: vardur dehenüñde S2. / tutaga N, B:
dudaga / söyleme: - S2.

Âdemdeki kulaga di iy Rûşenî sözüñ
Sahın varub eşekdeki kulaga söyleme

---

^{7a} Âdemdeki: Âdemdağı A.

^{7b} Sahın: Sakın M, N, S1, A, B, S2, Musabeyli. / eşekdeki: eşekte B.

*mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün
müstef'ilün fa'ûlün müstef'ilün fa'ûlün*

- 1 Hem-dem degüldür iy dil dime sözüñ dudaga
Diseñ sözüñi söyler her bulduğı kulaga

N 139^b, S3 135^a Az di sözüñi öz di çoh söyleme sözüm tut
Çoh söylese sözi dil zahmet virür dimâga

A 116^b Anuñ kulagı vardur âheste söyle sözüñ
Söyleme bahmayınca sözüñi sol u saga

Söz söyleseñ kişiy e añladuğınca söyle
Ulu kişi kelâmın söylemegil uşaga

- 5 Göñli gözi uyumış kişiy e söyleme söz
Söyle sözüñi var bir göñli gözi uyaga

Söyleme iy habîbüm sözüñ rakîbe zinhâr
Kim gördi söyledügin bülbül sözün kelâga

Pervâne Rûşenî-vâr âşüfte-hâl ü lertzân
Hâlin dimege vardı yandı düşüb çerâga

*mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün
müstef'ilün fa'ûlün müstef'ilün fa'ûlün*

- 1 Göñlüm gögerdi düşdi bir alnı yüzi aga
Bir gözleri karaya bir kırmızı tutaga

72: M 140^a; N 139^a; S1 117^a; A 116^a; B 115^a; S2 80^a; S3 134^b; T 127^a.

^{1a} Degüldür: degül S2. / dudaga: tudaga M, S2; dutaga A; tutaga Musabeyli.

^{1b} her bulduğı: bulduğı her T.

^{2a} öz: az B. / çoh: çok M, N, S1, B, S2, Musabeyli.

^{2b} Çoh: Çok M, N, S1, B, S2; Çün A. / söylese: söyleseñ B, S2; söylesen{g A. / sözi: revân A, S2, B. / dimâga: dudaga A, B; tudaga S2.

^{3a} Anuñ: A; Yirüñ B. / vardur: M.

^{3b} bahmayınca: bakmayınca M, N, S1, B, S2, Musabeyli. / sol u saga: sola saga S2.

^{4a} Söz: Sen A. / söylesen: söylesen{g A.

^{4b} Ulu: Ulu M, S2.

^{5ab} - A.

^{6b} sözün: sözi M, N, S1, S2, T, Musabeyli.

^{7a} hâl ü lertzân: oluben zâr A.

73: M 140^b; N 139^b; S1 117^a; A 116^b; B 115^b; S2 80^b; S3 135^a; T 127^a.

^{1a} düşdi: döndi S1. / alnı yüzi: yüz alnı A.

^{1b} tutaga: dudaga N, S1, A, B; tudaga S2; tugaga S3.

%atludur acısı yoh sözi kimi özinüñ
Matbû' bir güzeldür hoş başdan ayaga

A 117^a Ol kıyma gözlü âhû bî-hûş ider bahanı
Bahsa kıya kıya hoş şîrâne sol u saga

Zülfin benefşe gördi boynı egildi kaldı
Lâle delürdi düşdi yüzün göreli bâğa

5 'Âlemde dahı nesne hergiz dilenmez idüm
Bu hey'etile bir kez gelse bizüm otağa

s1 117^b Yüzün göreli gelmez hergiz gözime uyhu
Bildirdür meger kim feyz-i Hudâ uyaga

Nûr-ı ruhıdur anuñ çün Rûşenî çerâğı
Bes yohdur ihtiyâcı anuñ dahı çerâğa

-74-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Geçdi 'ömri ehl-i derdüñ âh u hây u hû-y-
ile

Olmadı 'âlemde hem-dem bir büt-i meh-rû-y-ile

s3 135^b Kande kim bir nâ-kes ü bî-derd ü bed-hû
varise

^{2a} yoh: yok M, N, S1, A, B, S2, Musabeyli. / sözi: söz M. / kimi: bigi A, B, S2.

^{2b} Matbû;: Matbû; vü A.

^{3a} bahanı: bakanı M, N, S1, A, B, S2, Musabeyli.

^{3b} Bahsa: Baksa M, N, S1, A, B, S2, Musabeyli.

^{4ab} ≈ 5^{ab} B, S2.

^{4a} gördi: görüb A, B. / boynı: bili A, S2; boynını B. / egildi: egdi B.

^{4b} göreli: N. / bâğa: daga A; taga B, S2.

^{5ab} ≈ 6^{ab} B, S2.

^{5a} dilenmez idüm: dilemez idüm B; S2.

^{5b} bir kez gelse: gelse bir kez B.

^{6ab} ≈ 4^{ab} B, S2.

^{6a} uyhu: uyku A.

^{7a} çerâğı: ziyâsı A.

^{7b} yohdur: yokdur M, N, S1, A, B, Musabeyli. / dahi: gayrı dahi B.

74: M 140^b; N 140^a; S1 117^b; A 121^a; B 116^a; S2 85^a; S3 135^a; T 127^b.

^{1a} âh u: âh A. / hây u: vâh u B; hây S2; vâh T.

^{2a} nâ-kes ü bu-derd ü: nâ-kes ü bu-derd S1; nâ-kes bu-derd A.

- 'İşret ü zevk u safâda dil-ber-i nîgû-y-ile
- A 121^b** Şâd u hurrem sohbet eyler câhil ü nâdân olan
- 'Ârif ü dâna olan hep gussa vü kaygu-y-ile
- B 116^b** Bûlbül-i Vâmık gül-i 'Azrâ-'izârından cüdâ Zâg-ı şeytân bile gülşende gül-i hoş-bû-y-ile
- 5** Kerkes-i bed-lehce ider 'ıyş u 'işretler müdâm
- %ûtî öter kavlı-i hûb-elhân şîrîn-gû-y-ile
- Şîr-i ner hicrân beyâbânında ser-gerdân gezer
- Vasl sahrâsında seg seyrânda hoş âhû-y-ile
- M 141^a** Rûşenî zulmet içinde kaldı İskender gibi İrmedi âb-ı hayât-ı Hızra cüst ü cû-y-ile

-75-

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1** Her yire Bursadan irer behre
Güveneyin bunuñ kimi şehre

^{2b} zevk u: zevk S3. / dil-ber-i S2: dil-beri. / nîgû-y-ile: hûb-rû-y-ile A.

^{3a} câhil ü: câhil ü A.

^{3b} ;Ârif ü: ;Ârif A. / dâna: S1.

^{4a} gül-i: gül ü S3, T. / gül-i ;Azrâ-'izârından: gül-'izârından i;'izârından S1.

^{5a} Kerkes-i: Kerkesi A. / ;ıyş u: ;ıyş A.

^{5b} Tûtı öter: Tûtı و ت A; Tûtı-i ter B. / hûb-elhân: hûb-elhân u B.

^{6a} hicrân beyâbânında: hicrânile i-ser ü A.

^{7a} gibi: bigi B.

^{7b} Hızra: Hızra B, Musabeyli.

75: M 141^a; N 140^a; S1 117^b; A 121^b; B 116^b; S2 101^a; S3 135^b; T 127^b ; Bu manzumenin 1. ve 3. beytleri küçük farklılıklarla Necatî Bey'in şiirleri arasına katılmıştır:

Her yire Bursadan irer behre
Göneneyin bunuñ kimi şehre

Kendi firdevs bāgına beñzer

Cûy cennet içindeki nehre (krş. Ali Nihat Tarlan, Necati Beg Divanı, MEB Yay., 1. b., İst. 1997, 138.)

^{1b} Güveneyin: Göneneyin S1, A, B, S2. / bunuñ: anuñ S1, S3, T. / gibi: bigi A, B, S2; kimi S3, T, Musabeyli.

T 128^a Gün kimi âdemîsi rûşen-dil
Dil-rübâsı kamu kamer-çehre

Kendü firdevs bâgına beñzer
Cûy-ı bâğı iremdeki nehre

S3 136^a Âb-ı hayvâna beñzededen suyını
Çeşme-i Hızırî beñzedür zehre

S1 118^a 5 Zühre hoş-h·ânlarınınuñ âvâzın
İşidüb gökde çâk idüb zehre

Rûşenînuñ du'âsı bu her dem
Virdügince Hudâ şeref dehre

N 140^b Yâ Latîf eyle lutfuñı izhâr
Bursayı mazhar eyleme kahra

-76-

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

1 Çün togub tutdı cihân yüzini hüsnüñ güneşi
Kim ola sevmeye bu vechile sen mâh-veşi

Türk ü Kürd ü 'Acem ü Hindi bilür bunu ki
sen

Hâşimîsin 'Arabîsin Medenîsin Kureşî

Sen emîre kul olan her ne kadar müdbirise
Bende-i mukbil olur misl-i Bilâl-i Habeşî

Dîg-i hikmetde bişürdi çün senüñ sevgüñi
Hak

^{2a} kimi: bigi A, B, S2; gibi S1,

^{3a}: Kendü: Kendi S3, T.

^{3b} Cûy-ı bâğı: Cûy bây A.

^{4a} beñzededen: beñzedi A. / suyını: suyu A; yüzini S2.

^{4b} beñzedür: beñzedi A.

^{5a} hoş-h·ânlarınınuñ: hoş-hûblarınunñ A.

^{5b} Virdügince şeref Hudâ dehre (6^b) A. / ider: ide S2.

^{6ab} ↔ 7^{ab} B, S2.

^{6a} ≈ 7^a A. / bu her dem: her demde A.

^{6b} - A. (≈ 5^b A.)

^{7ab} ↔ 6^{ab} B, S2.

^{7a} izhâr: her dem T.

76: M 141^a; N 140^b; S1 118^a; B 117^b; S2 77^a; S3 136^a; T 128^a; - A.

^{1a} cihân: güneş S2.

^{2a} Hindi: Hind B; Hindü S2. / bilür bunu: bilürler bu S2.

^{4a} sevgüñi: sevgili M, S1.

Cebre'îl olsa nola matbahuñuñ hîme-keşi

5 Yirdeki da'veti fevt ola gidem diyü göge
Bağladuñ bilüñe iy nûr bilâ-sâye taşı

perî Sensin ol puşt u penâh-ı melek ü ins ü

Enbiyânuñ güzeli sevgülüsü hûb u hoşı

M 141^b Üzülüb 'ırkı Ebû Cehl kimi **ebter** olur¹⁴¹⁸¹⁴¹⁹
Sen Ebû'l-Kâsım ile kim ki dutarsa güreşi¹⁴²⁰

Lâle beñzer ki gül-i rûyuña indürmedi baş
Mug-ı hindû kimi yandı kararub içi taşı

T 128^b Kesilüb başın ayahda göriser her ki senüñ
Yüzün izüñe sürüb koymaz ayaguña başı

10 Barmaguñdan ahıdub âb-ı revân-bahşı revân
Nice yüz biñ kişiden def' idisersin 'ataşı

وَالضُّحَىٰ verdüñe وَاللَّيْلِ ohuram sünbülüne
كل عِدَاةِ وَالْعَشِيِّ Rûşenî virdi budur

-77-

^{4b} Cebre'ul: Cibrâ'ul S2.

^{5ab} - S2.

^{6a} ol: iy S2. / penâh-ı: penâhı S2. / melek ü: melek S2.

^{7ab} ≈ 10^{ab} B; ≈ 9^{ab} S2.

^{7a} **ebter** (ابتر) "Asıl **sonu kesik** olan, şüphesiz sana hınç besleyendir.", Kur'ân-ı Kerım, Kevser 108/3 (Ekler: 10).

Üzülüb: Kesilüb B, S2. / kimi: bigi B, S2.

^{7b} kim ki: her ki S1, B, S3, T. / dutarsa: tutarsa M, N, B; tutıser S2.

^{8a} ki gül-i rûyuña: gül yüzüne S2.

^{8b} kimi: bigi B, S2. / kararub: kızarub B, S2, T.

^{9a} başın ayahda: başın ayakda M, B; başı ayakda S2.

^{9b} Yüzün izüñe: Yüzün iziñe N; Yüzüñ izine S2.

^{10a} ahıdub: akıdub M, N, S1, B, S2. / revân-bahşı: revân-bahş-ı S2, Musabeyli.

^{10b} idisersin: idüben bes B; idüben sen S2.

^{11ab} ↔ 77:9^{ab} B.

^{11a} وَالضُّحَىٰ (bk. Ekler: 3). / وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ "(Karanlığı ile etrafı) bürüyüp örttüğü zaman **geceye**, açılıp ağardığı vakit gündüze, erkeği ve dişiyi yaratana yemin ederim ki işleriniz başka başkadır" , Kur'ân-ı Kerım, Duhâ, 92/1, 2, 3, 4 (Ekler: 13)/ verdüñe M: vurdüñe. /ohuram: okuram N, Musabeyli.

^{11b} virdi: vürdi S3. / وَلَا تَطْرُدُ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْعُدَاةِ وَالْعَشِيِّ "Rablerinin rızasını isteyerek sabah akşam O'na yalvaranları kovma!.. " Kur'ân-ı Kerım, Enjâm, 6/52 (Ekler: 14).

77: M 141^b; N 140^b; S1 118^a; B 117^b; S2 78^b; S3 136^b; T 128^b; - A.

- 1 Diridüm gül yüzüne olsa gülün gözi kaşı
Yâ benefşe kohulu hattı kad-i serv-veşi
- N 141^a Rûyı Rûmî külesi Deylemî özi Medenî
'Arabî sözi gözi Hâşimî kaşı Kureşî
- Hâşa li'llah ki diyem ben de senün gül
yüzüne
Di nice beñzedeyin pâdişehi hâr-keşi
- S2 79^a Ne 'aceb kâfir-i bed-gevher ü sengîn-dil
imiş
Gelmeyüb rahmı senün gevherüne atdı taşı
- 5 Pâk ü sâf olub en evsâf-ı beşerden arınub
Nûş iden la'l-i lebünden mey-i bî-gill u
gışı
- S1 118^b Rahm kıl sâ'il-i miskînüne kapuñda müdâm
Huşk-leb teşne-ciger olub ahar gözi yaşı
- B 118^a Kadün üstinde gören haddüni eydür ki görñ
Salınur serv başı üstine alub güneşi
- Bu saçuñ hâlüne yüz sürdügi miskînlük ile
Hacerü'l-esved ider tavf Bilâl-i Habeşî
- Rüşenî zülf ü ruhuñ yâdına tañ mı ohusa
M 142^a Sûre-i **Nûr** u **Duhân** **كل عِدَاةِ وَالْعَشِيِّ**

1^a Diridüm gül: Gül diridüm S2. / gözi: göz M; gözü vü S1; göz ü
B, S2, S3, T.
1^b kad-i: kadî S2.
2^a Rûyı: Rûy S2.
3^{ab} ↔ 4^{ab} S2.
3^a li'llah: Allah Musabeyli.
3^b beñzedeyin: beñzedeyim B. / hâr-keşi: hâr u hası S2.
4^{ab} ↔ 3^{ab} S2.
4^a bed-gevher ü: bed-gevher S1, S2, S3, T.
5^b mey-i bu-gill: mey-i gill M.
6^b Huşk-leb: Haste-leb S2. / ahar: akar M, N, S1, S2, Musabeyli;
- B.
7^a ki: kû S2. / görñ: gören S3.
7^b Salınur: Salınub T. / üstine: üstinde N.
8^a sürdügi: sürdi M. / miskînlük ile: miskinlik idüb S2.
9^{ab} ↔ 76:11^{ab} B.
9^a ohusa: okusa M, N, S1, B, S2.
9^b **كل عِدَاةِ وَالْعَشِيِّ** (bk. Ekler: 14).
78: M 142^a; N 141^a; S1 118^b; A 129^a; B 117^a; S2 74^a; S3 136^b; T 128^b.

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1** İy hamu hüsn ü melâhat ilinüñ pâdişehi
Cümle hüsn ehli sañadur dil ü cânile rehî
- A 129^b, T 129^a** Ruhüñ iklîm-i cemâlüñ şeh-i ferhundesidür
Hâcibüñ hâcibidür hâl ü hatuñdur sipehi
- Resen-i zülfüñi dil tıflı salıncah düzedüb
Salınur bâg-ı cemâlüñde eyâ serv-i sehî
- Âteş-i 'ışkuñile şem' döküb hünîn eşk
Geydi zer-beft koyub başına zerrîn külehi
- 5** Gökde dönerler ayahları yire irmeyüben
Yüzüñe alnuña teşbîh ideli mihr ü mehi
- S3 137^a** Ayaguñ topragıdur tâc-ı sa'âdet başuma
Gözüme kuhl-ı cevâhirdür anuñ hâk-i rehi
- N 141^b** Rûşenî kimi tapubdur dil-i bî-tîre vü sâf
Zerrece olduğı-çün yüzüñe şemsüñ şebehi

-79-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1** Her kesî bir kimseyi idindi âlemde kesî
Kimsenem sensin menüm iy kimsesüzler
kimsesi
- Sen yetiş men bî-kese iy yetişen her bî-
kese
Ol zamân kim gözedem sağ u sol u pîş u
pesi

^{1a} hamu: kamu M, N, S1, A, B, S2, Musabeyli.

^{1b} ehli: ili S2. / rehü: هى M.

^{2a} iklüm-i: iklümü S2.

^{2b} Hâcibüñ: Hâcibün{g A. / sipehi: sehü S2.

^{3a} Resen-i: Reseni S2. / salıncah: salıncak M, N, S1, A, B, S2, Musabeyli.

^{4b} Geydi M: Gitdi

^{5a} ayahları: ayakları M, B, Musabeyli.

^{7a} kimi: bigi A, B, S2.

^{7b} Zerrece olduğı-çün: Zerrece olduğı-y-çün B. / şebehi: kameri T.

79: M 142^a; N 141^b; S1 118^b; A 126^b; B 117^a; S2 75^b; S3 137^a; T 129^a.

^{1a} Her kesü: Her kişi B. / idindi âlemde: âlemde idindi B.

^{1b} menüm: benüm M, N, A, S2, Musabeyli.

^{2a} men: ben A, S2. / yetişen: irişen B, S2.

^{2b} sol u: sol M; solı B, S2. / puş ü: puş S3.

Her kimüñ kim istegi sen olasın iy bî-
nazîr

Her neye olsa olur ol kimsenüñ desti resî

İstegüm çün senden oldur dâyimâ ola menüm

Kim habîbüñ yüzi gözüme rakîbüñ eñsesi

A 127^a 5 Gönderüb yâ Rabb kurtar fazluñuñ sîmurgını
Bâz-ı rûhı aldı çengâline nefsuñ kerkesi

Hâr u hasdur dilde dünyâ-yı denînüñ sevgüsü

'Işkuñuñ odına yandur dildeki hâr u hası

M 142^b, T 129^b Rûşenînüñ hazretüñe tuhfesi yohluk-durur
Yoh-durur yohlukdan özge hîc dahı nesnesi

-80-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Göreli ol meh-cebînüñ gün yüzünüñ tâbını
Zülfinüñ bildüm nedendür bunca pîc ü
tâbını

Hâl ü ebrûsın gören dir âferîn ol kâtibe
Yazmadın hattın komış öñ nokta vü i'râbını

Yârüñ agzı yarıdur mâ'u'l-'ineb men
içmişem

Nukldur hoş mey içende sormışam 'unnâbını

Kuvvet-i kût-ı dili soranda la'linden anuñ

^{3a} neye: neye kim S3, T.

^{3b} neye: neye kim S3, T. / desti: dest M, N, A, S2, S3, T;
Musabeyli.

^{4a} İstegüm çün: İstedüğüm A, B, S2. / menüm: benüm A, B.

^{4b} gözime: gözüme B; yüzüme S2.

^{5b} kerkesi: كرسى S3, T.

^{6b} odına: odıyla A, B, S2.

^{7a} yohluk-durur: yokluk-durur M, S1, A, B, S2, Musabeyli; yohluk-
durur N.

^{7b} Yoh-durur: Yok-durur M, N, S1, S2, Musabeyli. / yohlukdan:
yoklukdan M, S1, S2, Musabeyli; yohlukdan N, A. / dahı: dahı bir
S2.

80: M 142^b; N 141^b; S1 119^a; A 119^b; B 118^b; S2 83^a; S3 137^a; T 129^b.

^{1a} gün: gül A, B, S2.

^{1b} bunca: munca B, S2. / pîc ü: pîç A.

^{2a} ü: - S2.

^{2b} ol: öñ S1, B, S3, T.

^{3a} men: ben A, S2.

^{4a} kût-ı: kûtı A.

Kodı yâkût-ı revân-bahş üzre dürr-i tâbını

- 5** 'Işkı gördüm 'ışka tapdum andan özge görmedüm
Ohudum 'ışkuñ kitâbınuñ cemî'-i bâbını
N 142^a, S3 137^b
Sünbül-i gül-pûşına varduğı budur dil
diler
Nergisinden ugrın öpe gonce-i sîr-âbını
Rûşenîyi tîrelendürdi idüb a'dâ gulüb
Yâ Rab anuñ sen irişdür lutf idüb ahbâbını

-81-

mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fa'ûlün

- 1** Göz gördi göñül sevdi şu bir 'işveli kürdi
Göñlüm bilür anı ki gözüm anda ne gördi
Ney kimi işüm nâledür andan berü kim 'ışk
Nâyî kimi agzın koyub agzumda üfürdi
Ne gördi ne işitdi 'aceb münkir-i hod-bîn
Yanguya ürer kûy köpegi tek hele ürđi
Sevdâ-yı ser-i zülfüne irem diyü miskîn
Kalmadı mecâli dilüñ anca ki yügürdi
5 Yarı nemek ü yarı şeker bitdi hemân-dem
Ol gonce-dehen guncile her kande tükürdi
M 143^a, B 117^a, Cânânı gelür diyü turub şâd u tarab-
nâk

^{4b} Koydı: Kodı S1, A, S3, T. / yâkût: yakub S3. / üzre: üstine M, N; üsne Musabeyli. / tâbını: nâbını S1, S2, S3, Musabeyli.

^{5b} Ohudum: Okudum M, N, S1, A, S2, T. / kitâbınuñ: كتابك S3.

^{6a} gül-pûşına: gül-bûşına A, B. / varduğı: واردكى S3, T.

^{6b} ugrın: agzın A; أغرن B.

^{7a} tîrelendürdi idüb: tîre kılur idicek A.

^{7b} irişdür: yetişdür A, S2.

81: M 142^b; N 142^a; S1 119^a; A 132^a; B 116^b; S2 73^b; S3 137^b; T 129^b.

^{1a} işveli: işve-gû S2.

^{1b} anı: anda S3, T.

^{2a} kimi: bigi A, B, S2. / berü: beri S2.

^{2b} kimi: bigi A, B, S2; kim S3. / agzumda: agzumdan A; agzuma B, S2. / üfürdi: okurđı A, T.

^{3a} Ne gördi ne işitdi: Ne işitdi ne gördi ki S1, A, S2, S3, T; Ne işitdi vü ne gördi ki B. / münkir-i: zâhid-i S1, A, B, S2, T.

^{3b} Yanguya: Yankuya A; Yankuya B. / kûy köpegi tek: kûr köpek B; kûr köpek tek A, S2.

^{4a} irem: irdüm B, S2.

^{4b} dilüñ: yilüb A; yelüñ B.

^{6a} Cânânı: Cânâne B, S2. / turub: tutub A; durub S2.

T 130^a Göñlüm evini cânile hoş sildi süpürdi

'Afv oldı suçu Rûşenî-i 'ışk-perestüñ
Yüzini meger kûyuñ iti izine sürdi

-82-

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1 Egerçi lâle-veş bagrum gam-ı hecrüñle dâg
oldı
Ümîd-i vasl ki ammâ baña dâg üsti bâg oldı
Benefşe hattunuñ bûyından olub bûstân
göñlüm
Sehî servüñ kıyâmından revânum bâg u râg
oldı

B 119^a Haber bilmege vasluñdan düşüb sahrâsına
hecrüñ
Haberci âh-ı dil-sûzum gözüm yaşı ulag
oldı

Niçe¶olur bilmezem hâlüm ki terk-i 'ışk-ı bî-
rahma
Cefâ vü cevr yâr olub gam u gussa otag
oldı

N 142^b 5 Sataşub münkiri urdum didi suçum nedür
didüm
İşitmedüñ meger anı it öldürmek yasag oldı

s1 119^b, s3 138^a %aparsa Rûşenî tañ mı zamîr-i rûşeni çün
kim

^{6b} sildi: silay (سلاى) M..

^{7b} kûyuñ: kûying S2.

82: M 143^a; N 142^a; S1 119^a; A 122^b; B 118^b; S2 85^b; S3 137^b; T 130^a.

^{1a} hecrüñle: ;ıškuñla S1.

^{1b} Ümîd-i vasl ki: Ümîd vasluña B; Ümîdi vasluña S2; Ümîd-i vasluña Musabeyli. / dâg: tag M, S1, Musabeyli.

^{2a} oldı: olub S1, A, B, S2, S3, T. / göñlüm: göñül M.

^{2b} servüñ: serv-i S2. / kıyâmından: kıyâmında M. / bâg u: bâg A, S2. / oldı: - M, N, S1, S3.

^{3b} oldı: - M, N, S1.

^{4ab} ↔ 5^{ab} A, B, S2.

^{4a} Nice¶olur: Nice¶ola A.

^{4b} oldı: - T.

^{5ab} ↔ 4^{ab} A, B, S2.

^{5b} oldı: - N, T.

^{6a} tañ mı: tañg mı A. / zamîr-i: zamîri A.

Aña nûr-ı ruhuñ gündür güneş hem şeb-çerâğ
oldı

-83-

mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ûlün

1 %arîk-i 'ıška her kim kor ayagı
Elinden lâle-veş koymaz ayagı

Egerçi hûbdur her demde sohbet
Velî nâzûkdür iñen lâle-çagı

Ne âhûdur gözün kim idinübdür
Gül ü sünbül arasında yatağı

Dilüm zülfüñde itürmişdüm ammâ
Dudaguñdan gelür her dem soragı

5 Ger ölmüş ola dirilür hemân-dem
Bu çaguñda kime çekseñ bıçagı

M 143^b, T 130^b Boyuña serv diridüm servüñ olsa
Semen-sâ sünbüli gülden yañağı

Zamîr-i Rûşenî rûşen olupdur
Olaldan şem'-i rûyuñ şeb-çerâğı

-84-

mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ûlün

1 Lebün devrinde her kim nûş ider mey
%apar âb-ı hayâta Hızr-veş pey

^{6b} nûr-ı: nûrile S1. / güneş: güneşi M.

83: M 143^a; N 142^b; S1 119^b; A 122^b; B 118^b; S2 86^a; S3 138^a; T 130^a.

^{1a} Tarık-i: Tarıki S2.

^{3b} yatağı: otagı A, S2.

^{4b} Dudaguñdan: Tutaguñda M; Dudaguñda S1; Tudaguñdan A, S2. / her dem: sordum S1, A, B, S2, S3, T.

^{5b} kime: ki A; eger S2. / çekseñ: çekseñ sen A.

^{6b} sünbül ü: sünbüli S1, S3, T.

84: M 143^b; N 142^b; S1 119^b; A 117^b; B 118^a; S2 81^a; S3 138^a; T 130^b.

^{1b} hayâta: hayâtı S2.

Evüñ iy dil düzet hoş taşra çık gör
Gelüpdür türk-i 'ışk ister konulgay

Görüb nâ-gâh sevdüm bir tatarnı
Ne olgay bilürem ammâ ne bolgay

Perî bî-hod bolur aduñ işitgec
%apuñı hûrî görgec tapu kılgay

N 143^a 5 Sanasın jâlelerdür berg-i gülde
Gül-i ruhsâruñuñ üstindeki hoy

Çü kâzî mest olanda hadd uramaz
Sen elden koma ayah iç pey-â-pey

S3 138^b Dogub göñli göginde Rûşenîñüñ
Yüzüñ mihri komadı zerrece fey

-85-

mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ülün

1 Men ol hoşdur ki olam rind-i 'âmî
Degül nîgû çü zühd-i nîk nâmı

Harâbâtuñ içinde mest ü hayrân
Hırâmân geşt idüb içem müdâmî

Olam dürdî-keş-i mey-hâne-i 'ışk
Çekem zâhid gözine karşı câmı

S1 120^a 'Alâ-rağm-ı 'adû elden ayagı
Komayub nûş idem hoş dost-kâmî

M 144^a, T 131^a

^{2a} düzet: düzüb M. / taşra: daşra A, S2. / çık gör: gir çık M, A, B, S2, S3, T, Musabeyli; çık gir S1.

^{3a} tatarnı: ترنة S2.

^{3b} ammâ: ammâ ki B.

^{4b} hûrî: hûr A; hûr S2.

^{5b} Gül-i: Güli A. / hoy: hoy S2.

^{6b} elden: elüñden A; aldan B. / ayah: ayag M, N, B, Musabeyli; ayak S1; câmı A.

^{7a} Dogub: Togub M, N, S2, Musabeyli. / göñli: - S1.

^{7b} Yüzüñ: Yüzüñi N. / zerrece: zerrece B.

85: M 143^b; N 143^a; S1 119^b; A 120^a; B 118^a; S2 83^b; S3 138^b; T 130^b.

^{1a} Men: Ben A, B. / kim: ki B, S2, S3, T. / rind-i: rind ü B.

^{1b} zühd-i: zühd ü A; zühdüñ B.

^{2b} idüb içem: idüb içüb A, B; idüben içüb S2.

^{3a} dürdü-keş-i: dürd-keş-i M, S1, S3, Musabeyli; dürd-i keşi S2; dürd-i keş-i T.

^{4a} rağm-ı: rağmı Musabeyli. / elden: aldan B.

^{4b} dost-kâmpu: dest-kâmpu A, T.

5 Olam evbâş u `ayyâş u nazar-bâz
Dutam mey-hâne küncinde makâmı

Pey-â-pey nûş idem hamr-ı helâli
Ziyâret eyleyem Beytü'l-harâmı

İdem gark-ı yem-i mey Rûşenîyi
Unuda bî-hod olub bâm u şâmı

-86-

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1 Egerçi bâg-ı cihânda öküş biter kayısı
Doyınca yimek olurdı ger olmasa kayısı

Baňa ne alma vü amrûd u kayısı kaysı
Saňa üzüm kayısı vü baňa özüm kayısı

Şol iki la'l-i lebüñ iy nihâl-i şeft-âlû
Soranda tatlu gelür her ne deñlüse kayısı

N 143^b Görende bebrini `ıškuñ seg ü peleng-i hevâ
Kaçar hizebr-i heves kimi hırs u âz ayısı

5 Atası şems ü kamerdür anası ol güneşüñ
'Amûsı Rûşenî ol baht-ı bahtlu dayısı

^{5a} evbâş u ;ayyâş u: evbâş ;ayyâş S1, S3, T.

^{5b} Dutam: Tutam N, B, S2.

^{6a} idem: idüb A, B, S2.

86: M 144^a; N 143^a; S1 120^a; B 119^a; S3 138^b; T 131^a; - A, S2.

^{1a} biter: olur B.

^{1a} Doyınca: Toyınca B. / olurdı ger *اولوردر* S1.

^{2b} üzüm: özüm. / özüm: avazum M.

^{3b} deñlüse: gelse B.

^{4b} hizebr-i: *هيز* N; *هيز* T. / kimi: bigi B.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1   قد بدت يا ايها العشاق في قلب الهوا
                         ما تجيء عندها نحو الشرر نار الضنى

                         نَقْتَبِسُ مِنْ نُورِكُمْ كَالْبَدْرِ مِنْ شَمْسِ الضْحَى
                         حبه في القلب الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى

Mâhumuñ mihri göñülde gayre medhal koymadı
كيف لا انطق به في جبتي ليس سوى

Lâm elif lâ şekline âyine düzdüm 'âlemi
سادتى انى وجدت فقره اغنى الغنى

- 5   Hazretüñi nice ögebile miskîn Rüşenî
                         اقرء القرآن فا فهم معنى الله اشترى

87: M 144^a; N 143^b; - S1, A, B, S2, S3, T.

^{1ab} "Ey âşıklar, muhakkak, hastalık ateşinin kıvılcıkları (tarafına) gelmesi, aşkın kalbinde görüldü. Kuşluk vakti güneşinden dolunay gibi nûrunuzdan iktibas edelim."

^{2a} "يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ" Münafık erkeklerle münafık kadınların, müminlere: Bizi bekleyin, nurunuzdan bir parça ışık alalım, diyeceği günde...", Kur'ân-ı Kerûm, Hadûd, 57/13 (Ekler 15).

^{2b} الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى "Rahmân, Arş'a istivâ etmiştir.", Kur'ân-ı Kerûm, Tâ hâ, 20/5 (Ekler 16).

^{3b} "Allah'tan başka bir şey olmayan cübbemin içinde O'nunla (Allah'la nasıl konuşmam!"

^{5b} إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةُ

"Allah müminlerden, mallarını ve canlarını, kendilerine (verilecek) cennet karşılığında **satın almıştır...**" Kur'ân-ı Kerûm, Tevbe, 9/111 (Ekler: 18). Ayrıca mısraın tamamı "Kur'ân'ı oku ve Allah'a 'iştirâ'nın anlamını kavra." anlamına gelmektedir.

2.3. Musammatlar

-1-

Tercî'-i bend

müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilün

- I** Diñle sözüm saña direm iy `amû
Kardeşüñ oğlu sözi hakdur hamu
Bed dime bed bahma yaradılmışa
Her neye kılsañ nazarı kıl nigû
s1 99^a Nesne dime kimseye var yoh yire
Ger saña irsün diriseñ feyz-i hû
هر چه که بینی بنکر دم مزن
هیچ مچه تم زن و چیزی مکو
- A 80^b, T 108^b** Gözgülü kimi gördüğüni söyleme
Su kimi irişdüğüni cümle yu
Mihriyle her yire salub rûşenî
Her yañaya hoş gezüben kû-be-kû
Rûşenî kimi oluben ehl-i dîd
Ac gözünü dime utan yâr-ı gû

1: M 111^b; N 110^b; S1 98^b; A 80^a; B 95^a; S2 90^b; S3 108^b; T 108^a.

^{I2} kamu: hamu S3.

^{I3-4} ↔ ^{I5-6} A, B, S2.

^{I3} bahma: bakma N, S1, Musabeyli.

^{I5-6} ↔ ^{I3-4} A, B, S2.

^{I5} yoh: yok M, N, S1, Musabeyli.

^{I9} Gözgülü kimi: Gözgülü bigi B. / gördüğüni: gördüğü A, S3, T.

^{I10} kimi: gibi S1, A, S2; bigi B. / irişdüğüni: irişdüğü A.

^{I11} Mihriyle: Gün kimi A, S2; Gün bigi B. / her: - M.

^{I13} kimi: bigi A, S2, B.

^{I14} yâr-ı gû: yâd-ı gû M.

%ınma gözet bahma çerer puşma hîc
Rind-i cihân ol yüri tokunma gic

II Biz di sözi söyleyicek ben dime
Siz di sahin yañıluben sen dime
S3 109^a, B 95^b Kendüzüñe 'âkil ü zîrek diyüb
Özgelere câhil ü güden dime
S2 91^a, N 111a Özge sözün nahs diyü zemm idüb
Öz sözüñi medh idüb ahsen dime
Öz yoluñı yine özüñsin uran
Töhmet idüb özgeye reh-zen dime
Her ne koyarlar öñüñe yerme yi
Nân-ı cev v ü gendüm ü erzen dime
M 112^a Gördüğüñe hoş di **سلام عليك**
Pîr ü cevân emred ü oğlan dime
Hâsılı budur bu sözüñ hâsılı
Dib deñiz ol kimseye sen ben dime
%ınma gözet bahma çerer puşma hîc
Rind-i cihân ol yüri tohunma gic

¹¹⁵ Tınma: Dınma M, N, S1, A, S2, B, Musabeyli. / bahma: yıkma M; bakma N, S1.

¹¹⁶ tohunma: tokunma M, N, S1, B, S2, S3, T, Musabeyli.

¹¹¹ di: de S3, T. / sözi: sözüñ S2; - S1.

¹¹² di: de S3, T. / sahin: sakın M, N, S1, A, S2, Musabeyli.

¹¹³ Kendözüñe: **کنورکه** S1. / diyüb: diyücek S1.

¹¹⁴ özgelere: gayrlara A. / ü: - B.

¹¹⁵ diyü: diyüb A.

¹¹⁹ koyarlar: koyalar S2. / yerme: **یزمه** M.

¹¹¹⁰ Nân-ı: Nân u A, S2, T.

¹¹¹¹ Gördüğüñe: Gördüğüñi M.

¹¹¹² emred: merd M.

¹¹¹³ bu sözüñ: sözüñ M, Musabeyli.

¹¹¹⁵ Tınma: Dınma M, N, S1, A, S2, B, Musabeyli. / bahma: bakma M, N, S1.

¹¹¹⁶ tohunma: tokunma M, N, S1, B, S2, S3, T, Musabeyli.

III Atalaruñ pendin işit iy ahi
 Yi vü yidür olma bahîl ol sahî
A 81^a, T109^a Tañrı için yi yidür ammâ sahın
 Olsun için olmasun aduñ ahî
 Böyle yidüm böyle yidürdüm dime
 Böyle demek çohlaruñ oldı fahı
 Zâhid iseñ bir yire gir tınma hîç
 'Âşıkiseñ göge çıhar âh vahı
 Halka dime yahşi yamân kim bilür
 Kim olısar cennetî yâ dûzahî
S1 99^b Mü'mine yanmah mı olur olıcah
 Kâfir iken Nûşirevân berzahî
 Yirme yügürme bu cihân halkını
 Sen sen ol Allahı severseñ dahi
 %ınma gözet bahma çerer puşma hîc
 Rind-i cihân ol yüri tohunma gic

**N 111^b, S2 91^b,
 S3 109^b**

IV Yirme yirenler yirinikaldı hep
 Yirme bugün her ne ki yaratdı Rab
B 96^a Agzuñı gıybet söz için açmayub
 Kimseleruñ 'aybına depretme leb
M 112^b Dime niçün olmadı bî-mâr genc
 Nûş bilâ-nîş u tikensüz rateb
 Nişe-dürür zâhid-i hod-bîn 'abûs
 'Âşık-ı sâdık nişedür pür-tarab
 Sorma neden koydı Hudâ kimde hilm
 Hıkd u hased kimde kiminde gazab
 Saña gerekdür gerek iy merd-i Hak
 Hüsn-i hulk u hidmet ü hüsn-i edeb
 'Ömrüñi sarf eyle özüñ bilmege
 Ehl-i Hakkuñ virdi budur rûz u şeb

^{III3} yi: yi vü S2. / sahın: sakın M, N, S1, A, S2.

^{III4} ahı: sehı S1.

^{III6} çohlaruñ: çoklaruñ M, N, S2. / fahı: fahı S2.

^{III7} tınma: danma M, S1, A, B.

^{III8} çıhar: çıkar M, N, S1, S2. / âh vahı: â vahı M, S1, B, S3, T;
 âvahı Musabeyli.

^{III11} yanmah: yanmak M, S1, B; tanmak N; danmak S2. / olıcah:
 olıcak M, N, S1, B, S2

^{III14} Allahı: Allah A, S2. / dahi: ahı S2.

^{III15} Tınma: Dınma M, N, S1, A, S2, B, Musabeyli. / bahma: bakma
 M, N, S1.

^{III16} - N. / tohunma: tokunma M, N, S1, B, S2, S3, T, Musabeyli.

^{IV1} yirenler yirinikaldı: yirenler birini kaldı M; yirini
 yirenler kaldı S1; yirenler yirinikald A.

^{IV3} söz için: söziy-çün M, Musabeyli; sözi için A.

^{IV5} olmadı: oldı M. / bu-mâr: bu-mâ S1.

^{IV6} u: - A, S2. / tikensüz: dikensüz N, B; dükense S1.

^{IV7} zâhid-i: zâhid ü A

^{IV10} kimde: gide M; kimde vü A. / kiminde: kimde A.

^{IV12} Hüsn-i hulk u: Hulk-ı hüsn-i M, N, S1, B, S2, S3, T. /
 hidmet: hizmet M, A. / hüsn-i: hüsn ü B.

^{IV14} u: - M.

A 81^b, T 109^b %ınma gözet bahma çerer puşma hîc
Rind-i cihân ol yüri tohunma gic

V Hak yolına girmege key er gerek
Mâde gerekmez bu yola ner gerek
Server ü serdâr-ı ser-efrâz hem1590
Hûb u sebük-rûh u girân-ser gerek1591
'İşksuz âdem varımaz Tañrıya1592
Hakka varan 'ışkile hû-ger gerek
Yolda kalur bî-hüner ü saht u süst
Cüst gerek yolda hüner-ver gerek
Zâhid olan niçe gerek zâhidâ
Kûr gerek lâl gerek ker gerek
Aduñı münkir koma ko mu'tekid
Gerçi kişi münkire münker gerek
N 112^a Bî-ta'ab âsânlugile sâlike
Tañrıya varmahluga yol-ger gerek

S2 92^a %ınma gözet bahma çerer puşma hîc
M 113^a, S1 100^a Rind-i cihân ol yüri tokunma gic

S3 110^a VI Yine işit pendüm eger gûş var
Dür kimi sözüm idinüb gûş-vâr
B 96^b Yitdügüñe lutfile miskînlük it
Meskenetüñ esbine olub süvâr
Boynuña boncuh kimi ikrâmı tâh
Destüñe ihsânı idüb hoş süvâr
Dime yüzine kişinüñ 'aybını
Her kişinüñ gıybetini itme var

IV15 Tınma: Dınma M, N, S1, A, S2, B, Musabeyli. / bahma: bakma M, N, S1.

IV16 tohunma: tokunma M, N, S1, B, S2, S3, T, Musabeyli.

V3 ser-efrâz: ser-firâz N, S3, Musabeyli.

V4 Hûb u: Hûb M, S1, S3, T, Musabeyli. / sebük-rûh: *شك ریح* M.

V5 varımaz: varamaz A, S2.

V7 saht u: saht A.

V9 zâhidâ: zâhide A.

V10 Gerçi kişi münkire münker gerek T. / ker: kâr A.

V11 - T. / ko: koy S1, B.

V12 ≈V¹⁰ T.

V13-14 - A, S2.

V14 varmahluga: varmakluga M, N, S1, B, Musabeyli.

V15 Tınma: Dınma M, N, S1, A, S2, B, Musabeyli. / bahma: bakma M, N, S1.

V16 tohunma: tokunma M, N, S1, B, S2, S3, T, Musabeyli.

V11-16 - S1.

V11 eger: kıl A.

V12 kimi: bigi B.

VI5-6 - S2.

VI5 boncuh: boncuk M, N; moncuk B. / kimi: bigi B; - A. / ikrâmı: ikrâm M, N, Musabeyli; ikrâm-ı tevâzu; A. / tah: tâk M, N, B, Musabeyli; bile A.

VI7 Dime yüzine: Yüzine dime A.

Bulma bahâne işine kimsenüñ
Görmeyüben kimsede 'ayb u 'avâr
A 82^a, T 110^a Gezme ayıh ser-hoş u medhûş gez
Nûş idüben hûb mey-i hoş-güvâr
Rûşenî-i mihr kimi zerrece
Mihirden ayrılmayuben sâye-vâr
%ınma gözet bahma çerer puşma hîc
Rind-i cihân ol yüri tohunma gic

VII İy dil ü iy dîde vü iy Rûşenî
Diñle ki budur sözümüñ rûşeni
%ut özüñ alçaga salub benlügüñ
Tanıyasın tâ ki tapub sen seni
Tañrı rızâsın tapayın diriseñ
Semridüben cânı arıhlat teni
N 112^b Anı dileriseñ olub pâk u sâf
Kalbüñ ola 'ilm-i ledün ma'deni
Kîne vü kibri sürülüb sîneñüñ
Sırr-ı ilahînüñ ola mahzeni
S2 92^b, M 113^b Rûşenî-i mihr tuta varluguñ
Göñlüñ evinüñ açılıb revzeni
S3 110^b Rûşen ide zulmetini göñlüñüñ
Merdüme-i dîde kimi Rûşenî
%ınma gözet bahma çerer puşma hîc
Rind-i cihân ol yüri tohunma gic

-2-

VI10 |ayb u: |ayb S2.
VII11 ayıh: ayık M, N, A, B, S2, Musabeyli. / ser-hoş u medhûş:
medhûş u ser-hoş S2.
VII12 mey-i: mey ü N; meyi A.
VII13 kimi: bigi A, B, S2; gibi M, Musabeyli.
VII14 ayrılmayuben: ayrılmayub S2.
VII15 Tınma: Dınma M, N, S1, A, S2, B, Musabeyli. / bahma: bakma M,
N, S1.
VII16 tohunma: tokunma M, N, S1, B, S2, S3, T, Musabeyli.
VII12 sözümüñ: sözimüñ M, N, S1; bu sözüñ B.
VII13 Tut özüñ: Dip uzat A. / alçaga S2: alçak
VII15 tapayın: tapayım S2; tapayım A.
VII16 Semridüben: Semrüdüben T. / arıhlat: arıklat M, N, S1.
VII17 dilerseñ ki: dilerseñ kim B. / pâk u sâf: sâf u pâk A.
VII18 ola: idüb A.
VII19 Küne: Künü S2.
VII110 ilahînüñ: Allahînüñ B. / ola: olub A.
VII111 Rûşenî-i mihr: Rûşenî-i mihre S1, B; Rûşenî mihr A; Rûşenî
mihriden S2. / tuta: döne S1, B; duta A; ide S2.
VII12 Göñlüñ: Göñlüñüñ A, B. / açılıb: açılıb A, B.
VII13 ide: idüb A, S2.
VII14 Merdümek-i: Merdümeki A, S2. / kimi B: bigi
VII15 Tınma: Dınma M, N, S1, A, S2, B, Musabeyli. / bahma: bakma
M, N, S1.
VII16 tohunma: tokunma M, N, S1, B, S2, S3, T, Musabeyli.
2: M 112^b; N 112^b; S1 100^a; A 83^b; B 96^b; S2 92^b; S3 110^b; T 110^a.

Tercî'-i bend

mef'ûlü mefâ'ilün fa'ûlün

I Biz cân-ı cihân u cân-ı cânuz
Her yañe revân kimi revânuz
B 97^a, T 110^b Tenhâ teni sanma cân u dilden
Cânân kademine cân-feşânuz
Bintü'l-'inebüñ müdâm hoş hoş
'Unnâb-ı lebin öpüb soranuz
Biz mastabanuñ mücâviriyüz
Gerçi ki musâfir-i cihânuz
Sanmañ bizi nesne bilmezüz biz
Biz 'âlim-i nâ-nüvişte h·ânuz
Seyr-i melekût için cihânda
Biz anadan iki kez toganuz
Bahmañ bize siz iñen dahı h·âr
Biz bende-i şâh-ı bî-nişânuz
Sûretde egerçi biz gedâyuz
Ma'nâda velîk pâdişâyuz

N 113^a

II Biz gerçi ki tınmayub hamûşuz
Sen sanma bizi ki bî-hurûşuz
S2 93^a Mutrib ne ki diriseñ di hoşdur
Biz hak söze cümle gûş u hûşuz
S3 111^a, M 114^a, S1 100^b Abdâl-ı keneb-h'âruz gehî biz
Geh pâk-tirâş u bâde-nûşuz
Geh cavlâkîyüz gehî kalender
Geh Hayderî gâh post-pûşuz
Geh rind-i kumâr-bâz u nerrâd
Geh şâh-ı melâ'ike cuyûşuz
Geh şîr-i peleng-efgenüz biz

^{I2} kimi B: bigi

^{I4} Cânân kademine: Cânân-ı kadıme A, S2.

^{I5} müdâm: müdam M; müdâmı A.

^{I6} öpüb: emüb S2.

^{I8} musâfir-i: musâfiri A; mücâviri S2.

^{I9} Sanmañ: Sanma S2.

^{I10} ;âlim-i: ;âlimi A.

^{I12} iki: ik S2. / toganuz: doganuz S1, A.

^{I13} Bahmañ: Bakmañ M, N, S1, S2, Musabeyli. / iñen dahı h·âr: iñende çoh hor A; iñende çok çok S2.

^{I16} pâdişâyuz: pâdişâhuz A, S2 .

^{I11} tınmayub: dinmayub S1, A, S2. / hamûşuz: hamûsuz A.

^{I14} gûş u: gûş-ı T.

^{I15} keneb-h'âruz: keneb-horuz M, A, B, S2, S3, T, Musabeyli.

^{I16} u: - S2.

^{I19-10} - A.

^{I19} rind-i: rind ü N, S1, S2. / kumâr-bâz u: kumâr bâ vü S1.

^{I111} şır-i: şır ü N, S1, B.

Geh gürbe-i dehr elinde mûşuz
Geh Halvetî-i tarab-nümâyuz
Geh Mevlevî-i safa-fürûşuz
Sûretde egerçi biz gedâyuz
Ma'nâda velîk pâdişâyuz

- III** Biz geh megesüz gehî humâyuz
Geh pâdişehüz gehî gedâyuz
B 97^b Geh h·âce-i mün'imüz tüvân-ger
Geh müflis ü ac u bî-nevâyuz
Geh ser-hoş u mey-perest ü kallâş
Geh rûze-güzâr u pârsâyuz
Geh rûhuñ ilini idenüz geşt
Geh nefsuñ elinde mübtelâyuz
Geh 'âciz u pes-rev ü fürû-ten
Geh şeyh-i şuyûh u pîşvâyuz
Geh bir sözi söylemekde lâluz
Geh şûh u nedîm ü hoş-edâyuz
N 113^b Geh pür-keder ü hazîn ü gam-gîn
Geh hurrem u şâd u pür-safâyuz
S2 93^b Sûretde egerçi biz gedâyuz
M 114^b Ma'nâda velîk pâdişâyuz
S3 111^b IV Biz geh hum-ı mey gehî sebûyuz
Geh kumkumayuz geh kedûyüz
Zâhid kimi geh 'abûs-şeklüz
Geh rind kimi küşâde-rûyuz
Geh sirke kabagı tek turş-rûy
Geh mey kabı kimi hoş gülûyuz
A 84^b Geh mâhî-i Kulzümüz keşef-h·âr

III¹² gürbe-i: gürbe S1.

III¹³ Halvetü-i: Halvetü S2.

III¹⁴ Mevlevü-i: Mevlevü A, S2, Musabeyli.

III¹⁵⁻¹⁶ - T.

III¹⁶ pâdişâyuz: pâdişâhuz A, S2.

III¹¹⁻¹⁶ - T.

III¹⁴ Geh: Geh pâ S1.

III¹⁵ ser-hoş u: ser-hoş Musabeyli.

III¹⁶⁵⁵ u: - A, B, S2.

III¹⁶⁵⁶ rûhuñ ilini: rûhun{g ilin A.

III⁹ ü: - M, N, Musabeyli.

III¹⁰ şeyh-i: şeyh ü A, B. / u: - M, N, Musabeyli.

III¹² nedûm u: nedûm B.

III¹³ gam-gün: magbûn S2.

III¹⁶ pâdişâyuz: pâdişâhuz A, S2 .

IV¹⁻¹⁶ - T.

IV¹ mey: meyüz S2.

IV³ kimi: gibi S2; bigi B.

IV⁴ kimi: gibi S2; bigi B.

IV⁵⁻⁶ ↔ IV⁷⁻⁸ A.

IV⁵ turş-rûy: turş-rû A, M, B.

IV⁶ kimi: gibi A; bigi B.

IV⁷⁻⁸ - S2. / ↔ IV⁵⁻⁶ A.

Geh ejder-i çegz-gîr-i cûyuz
Geh kurtulanuz bu reng ü bûdan
Geh gâhî esîr-i reng ü bûyuz
S1 101ª Geh cimrî vü hezl-gûy u şakrak
Geh vâ'iz-i pend ü nush-gûyuz
Geh ehl-i hıreddeñ usluyuz biz
Gâhî delüden de biz delüyüz
Sûretde egerçi biz gedâyuz
Ma'nâda velîk pâdişâyuz

V Biz mest-i harâb-ı çeşm-i yâruz
Âşüfte-i kâkül-i nigâruz
B 98ª Kirpikleri kimi hûb-cem'uz
Geh turrası kimi târ u mâruz
Geh rûz yüziyle sâkinüz biz
Geh gice saçıyla bî-karâruz
N 114^a Geh hâcibi kimi pârsâyuz
Geh la'li kimi şarâb-h.âruz
Geh zerre-tek agzı-y-ile hîçüz
Geh mihr-i ruhiyla mihr-vâruz
M 115^a Yâkûtı kimi gehî hamûşuz
Geh la'li kimi suhen-güdâzuz
S2 94^a, S3 112^a Ahbâb arasında hoş 'azîzüz
A'dâ gözine egerçi h.âruz
Sûretde egerçi biz gedâyuz
Ma'nâda velîk pâdişâyuz

A 85^a VI Biz mâye-i 'ışkile ganîyüz
Sanma bizi müflis ü denîyüz

IV⁷ Geh: Hem A. / mâhı-i: mâhı A.

IV⁸ çegz-gır-i: çegz-gır u S3; çegz ki A.

IV⁹⁻¹⁰ - A, S2.

IV¹⁰ gâhı: gâh B. / esır-i: esıri Musabeyli.

IV¹¹ cimrı vü: cimrı-i B. / hezl-gûy u: hezl-gûy A.

IV¹² ü: - A.

IV¹⁶ pâdişâyuz: pâdişâhuz A, S2.

V¹⁻¹⁶ - T.

V¹ mest-i: mest ü B.

V³ Kirpikleri: Ki beñleri A. / kimi: bigi B.

V⁴ kimi: bigi B; gibi S2. / u: - M, A, S2.

V⁷ kimi: bigi B; gibi A, S2. / pârsâyuz: pâdişâyuz A.

V⁸ kimi: bigi B; gibi A, S2.

V⁹ zerre-tek: zerre-tek B, Musabeyli. / agzı-y-ile: agzı gibi S2; agzı ile M, N, S1, B.

V¹¹ Yâkûtı: Yâkût A. / kimi: gibi S2; bigi B.

V¹² kimi: gibi S2; bigi B. / suhen-güdâzuz: suhen-güzâruz A.

V¹³⁻¹⁴ - S1.

V¹⁴ egerçi: eger N; gerçi S2. / h.âruz: hâruz A.

V¹⁶ pâdişâyuz: pâdişâhuz A, S2.

VI¹⁻¹⁶ - T.

VI² müflis ü: müflis-i S2, S3. / denıyüz: dıvüz S1.

Her kim seve 'ışkı dostıyuz biz
Kim sevmese 'ışkı dıŝmeniyüz
Bî-'ışk olanda katı dúnuz
'Işkile velík key senîyüz
Geh âh u figâne menba'ız biz
Geh hâyile hûy ma'deniyüz
Geh 'akl u hıred hazîne-dârı
Geh cevher-i 'ışk mahzeniyüz
Geh şevk ŝarâbına piyâle
Geh 'ışk nebîdinüñ deniyüz
Geh zulmetîyüz saçıyla yârüñ
Geh nûr-ı ruhıyla Rûŝenîyüz

Sûretde egerçi biz gedâyuz
Ma'nâda velík pâdişâyuz

VI³ seve ;ışkı: ;ışk seve S1. / dostıyuz biz: dostıyuz M, N, S1, S2, S3.

VI⁴ dıŝmeniyüz: dıŝmeniyüz B.

VI¹⁶⁹³ velúk: velu ki S1.

VI⁸ hâyile: pây ile S1. / hûy: hûya A.

VI⁹ Geh ;akl u: Geh ehl-i A; Gâh ehl-i S2.

VI¹⁶ pâdişâyuz: pâdişâhuz A, S2.

N 114^b, S1 101^b

VII Biz 'ışk gamıyla şâd-kâmuz
Cândan şeh-i 'ıška hoş-gulâmuz
B 98^b Çeküb başı 'akl-ı bî-hıreddeden
'İşkuñ sözine mutî' u râmuz
M 115^b 'İşk odıyla bişmişüz be-gâyet
Zâhid kimi sanma bizi hâmuz
S2 94^b Nâmûsile 'ârı salanız gâh
Geh beste-i 'âr u neng u nâmuz
S3 112^b Yâd-ı ruh u zülfi-y-çün nigâruñ
H·ânende-i vird-i subh u şâmuz
Geh zülf ü ruhiyla Rûşenî-vâr
Âşüfte-i şâm u deng-i bâmuz
A 85^b Geh 'ıškile olanuz suhen-gû
Zâhid kimi gâhî bî-keâmuz
Sûretde egerçi biz gedâyuz
Ma'nâda velîk pâdişâyuz

-3-

Tercî'-i bend

mef'ûlü mefâ'ilün fa'ûlün

I %ur yukaru ko bu tanb u tâkı
Bu tantanayı bu tumturâkı
B 93^b Seccâde vü rekve vü 'asâyı
Bu hânkahı revâk u tâkı
Kâli vü nihâlı vü hasîri

VII¹⁻¹⁶ - T.

VII³ Hüşile çeküb baş hıreddeden A.

VII⁶ kimi: bigi B; gibi S2.

VII⁷ gâh: biz A, B.

VII⁸ neng u: neng S1.

VII⁹ u: - S1, A, B, S3.

VII¹⁰ u: - A.

VII¹² deng-i B, S2: deng ü

VII¹³ ;Āşık kimi gâh suhen geh gûy A. / suhen-gû S1, B: suhen-gûy, S2: suhen-gûs

VII¹⁴ kimi B: bigi, S2: gibi. / gâhı: gâh A.

VII¹⁶ pâdişâyuz: pâdişâhuz A, S2.

3: M 115^b; N 114^b; S1 101^b; A 78^a; B 93^a; S2 94^b; S3 112^b; - T.

¹¹ Tur: Dur S2. / yukaru: yuharu A. / bu: - A. / tunb u tâkı: tarab u tâkı A.

¹³ Seccâde vü: Seccâde S2; Seccâde-i A. / rekve vü: rekve-i A.

- Bâlişçe vü pister ü vesâkı
 Bu evdeki sürmelü karıyı
 Gehvâreyi vü bu vîk u vâkı
 Var bunları vir elüñe sal hoş
 Bir dil-ber-i sîm-sâk sâkî
 N 115^a Dün gün içüben müdâm mest ol
 Vasl oluben unudub firâkı
 Tâ rind oluben dönüb diyesin
 Sâkî bize sun mey-i revâkî
 A 78^b Biz mest ü harâb u mey-perestüz
 M 116^a Mahmûr-ı sabûhî-i elestüz

S2 95^a, S3 113^a

II Sâki ele al yine kedûyı
 Gül-gûn kaba koy benefşe bûyı
 Tök hûn-ı tezervi batt-gülûdan
 Tâ murg-ı dil uzadub gülûyı
 Ohuya hezâr dâstânı
 Göklere çihara hây u hûyı
 S1 102^a Meh bâdeyi sitâre câmı
 Hürşîd humı felek sebûyı
 Çirkinlügi sürüb âdemîden
 Hûb ideni sözi hulk u hûyı
 Âb-ı dehen-i 'arûs-ı câmı
 'Azrâ-sıfat olan âb-ı rûyı
 Ya'nî bize sun anı kim anuñ
 Dimişler adın Mesîh suyı

I⁵ Hâli: Kâli S1, A, B, S2, S3.

I⁶ ü: - S1, S2.

I⁸ Gehvâreyi vü: Gehvâreñi vü A; Gehvârüñi S2; Gehvâredeki B.

I⁹ elüñe: âluña B.

I¹⁰ sâkı: bâkı S2.

I¹¹ içüben: için S1. / müdâm mest: mest-i müdâm S2

I¹² Vasla irişüb itür firâkı A.

I¹⁵ mest ü: mest-i S1, S3. / harâb u: harâb N.

II² koy: ko A.

II³ Tök: Dök B, S2; Tek A. / tezervi: tezerv A; tezerv u S2 / batt-gülûdan: gülû-yı batdan S1.

II⁴ uzadub: uzada A.

II⁵ Ohuya: Okuya M, N, S2, B.

II⁶ çihara: çıkara M, N, S1, B, S2. / hây u: hây S2.

II⁷ Meh: - S2. / bâdeyi: bâdiye-i (veya Bâdiyeyi) N, S1, A, B, S2, S3, Musabeyli.

II⁹ Çirkinlügi: Çirkinlük S2.

II¹⁰ Hûb: Hûb S1. / ideni: ideni N; idine S1; idici A; âdemi S2. / sözi: hûb M, N, S1, S3, Musabeyli; âdemi A. / hulk u: hûb A, B, S2.

II¹¹ dehen-i: deheni M, N, S1, B, S3, Musabeyli. / câmı: cânı S1.

II¹² - S1; Kâsenüñ hûyı yañıñ âb-ı rûyı A.

II¹⁴ Dimişler: Komişlar S2, B.

Biz mest ü harâb u mey-perestüz
Mahmûr-ı sabûhî-i elestüz

- III** Sâkî yine sun bize müdâmı
Ser-hoş olalum içüb müdâmî
B 94^a Bintü'l-'inebi Ebû'l-gıyâsı
Ümmü'l-keremi kerîm nâmı
N 115^b Gül bülbüleyi semen sebûyı
Nergis kadehi vü lâle câmı
Müşgîn demi 'anberîn şemîmi
Her demde dutanı hoş meşâmı
A 79^a Pîrûze deni 'akîk ke'si
Mercân-sıfatı vü la'l fâmı
M 116^b Bülbül-revişi tezerv-şekli
Kumrî-kademi dem-i hamâmı
S2 95^b, S3 113^b Kermüñ gözi yaşile kerem kıl
Germ eyle bizi gözet müdâmı

Biz mest ü harâb u mey-perestüz
Mahmûr-ı sabûhî-i elestüz

- IV** Sâkî yine sun şarâb-ı nâbı
Hoş hoş içelüm yine şarâbı
Bir lu'bile bizi bizden aldı
Tâküñ kızınıñ güzel lu'âbı
La'lîn kadehe pür it müdâmı
Yâkût-ı müferrih-i müzâbı
Gül-berg-'izârı gül nesîmi
Gül-gün 'arakı gül ü gül-âbı
Meh-sâkîyi âfitâb-ı 'ayşı
Zühre-tarab u şihâb-tâbı
Ten memleketin yahub yıhanı
Ma'mûr ideni dil-i harâbı
S1 102^b Kânûnile çengi ırladanı

II¹⁵ mest ü: mest-i S1, S3. / harâb u: harâb N.

III¹⁷³¹ yine sun bize: bize sun yine S2. / müdâmı: hüdâmı M.

III³ gıyâsı: kıyâmı S2.

III⁴ Ümmü'l-keremi: Ümmü'l-kerem A.

III⁸ dutanı: tutan M, N, Musabeyli; dutan A; tutanı S2, B.

III⁹ deni: düni A. / ke'si: kânı A, S2.

III¹⁰ lajl: lajlü A.

III¹¹ Bülbül-revişi: Bülbül-Ruşeni S2.

III¹² dem-i: demi S2. / hamâmı: hamâmı A.

III¹⁴ gözet müdâmı: virüb müdâmı S2

III¹⁵ mest ü: mest-i S1, S3. / harâb u: harâb N.

IV⁴ Tâküñ kızınıñ güzel: *كوزك قری بگری* S2.

IV⁸ arakı: arak A. / ü: - S2.

IV⁹ sâkıyi: sâkı N, S2.

IV¹⁰ tarab u: tarab A; tarabı S2.

IV¹¹ Ten memleketin: *تی* mülkine A; Ten mülkini S2. / yahub yıhanı: yâkub yıkanı M, N, S1, B; Ya;küb nikâbı A; yıhuben yapanı S2; yıkub yakarı Musabeyli.

İñildedeni def ü rebâbı

Biz mest ü harâb u mey-perestüz
Mahmûr-ı sabûhî-i elestüz

- N 116^a V** Sâkî yine sun o cân-ı cânı
Cânâne irişür içen anı
- A 79^b, B 94^b** Reyhân-ı cinânı râh-ı rûhı
Hem-şîre-i şîre-i cenânı
- M 117^a** Yâkût-ı revân-ı cân-fezâyı
Kût-ı dili kuvvet-i revânı
- S2 96^a, S3 114^a** Nâlende kılanı erganûnı
Reng-i ruhı reşk-i erguvânı
Yüz 'izzetile olanı dâ'im
Her pîr-i mugânuñ armagânı
İstâre kedûyı ebr-hiki
Hum-hânesi misl-i âsmânî
Dermân-ı gülûyı nûr-ı çeşmi
Dârû-yı dil ü devâ-yı cânı

Biz mest ü harâb u mey-perestüz
Mahmûr-ı sabûhî-i elestüz

- VI** Sâkî yine sun mey-i mubâhı
Nûş eyleyelüm müdâm râhı
'İşret idelüm safâ-y-ile hoş
Rez-duhterile idüb nikâhı
Pervâz-ı cenâb-ı hazretiçün
Sîmurg-ı dilüñ olan cenâhı
Şâmiçün olanı rûşenî-bahş
Rûşen kılanı ruh-ı sabâhı
Râhî kim aña kadeh hadekdür
Mey-hâne göñül kabak surâhî
Ger içe mü'ezzin ol süciden

IV¹³ çengi: çeng S1, S2. / ırladanı: yırladanı A.

IV¹⁴ İñildedeni: **ابگلدنی** S2; İñledici A.

IV¹⁵ mest ü: mest-i S1, S3. / harâb u: harâb N.

IV¹⁶ - N.

V² irişür: irişüb S2

V³ cinânı: cinân A, S2

V⁵ revân-ı: revân u S1. / cân-fezâyı: cân-ferâyı S1.

V⁶ dili: dil ü S1, A, B, S2, S3.

V⁷ kılanı: kılan A.

V⁸ ruhı: ruh S1, A, S2. / erguvânı: zaiferânı S2.

V⁹ olanı: olanda A; elinde S2.

V¹⁰ armagânı: erguvânı S1.

V¹¹ kedûsı: kedûyı M, N, S1, A, B, S3, Musabeyli. / ebr: ir S2.

V¹³ Dermân-ı: Dermânı A.

V¹⁴ Dârû-yı: Dâvı S1.

V¹⁵ mest ü: mest-i S1, S3. / harâb u: harâb N.

VI⁶ olan: olub S2.

VI⁸ ruh-ı: ruhı A.

VI⁹ hadekdür: kadehdür A, S2

- Bî-hod olub unuda felâhı
 İy zâhid-i hod-perest-i magrûr
 Bizden dileme dahı salâhı
- N 116^b**
- Biz mest ü harâb u mey-perestüz
 Mahmûr-ı sabûhî-i elestüz
- A 80^a**
M 117^b
S3 114^b,
S3 103^a **VII** Sâkî yine sun ferah-fezâyı
 Ya'nî ki rahîk-ı gam-zedâyı
 İmsâk-keşi kerîm-i sâzı
 Kerem idici vü kerem-nümâyı
 Bizid idüb ümmet-i Muhammed
 Tanınduranı reh-i Hudâyı
 Âşüfte kılânı çâr-yârı
 Gördükçe cemâl-i Mustafâyı
 Ashâb arasında Mustafâya
 Bahşende-i hâlet-i safâyı
 Sagrâk-ı safâyı itdürüb nûş
 Hoş göstereni bize likâyı
 Olanı gözine Rûşenînüñ
 Zulmetde kalanda rûşenâyî
- B 95^a**
- Biz mest ü harâb u mey-perestüz
 Mahmûr-ı sabûhî-i elestüz

-4-

Fi't-terkîb bi-tarîkı'r-rumûz*

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- I** Bir gönülden sevici Allahı
 Fakr iklîminüñ şehen-şâhı
 ليس في الدار غيره ديار
 Diyüben idici müdâm âhı
N 117^a Hırka-pûş oluben dönüb dirdi

VI¹³ magrûr: makrûr S3.

VI¹⁵ mest ü: mest-i S1, S3. / harâb u: harâb N.

VII² ki: - N.

VII⁴ vü: - S1

VII⁵ idüb: idici S2.

VII¹¹ itdürüb: itdüren A, S2

VII¹³⁻¹⁴ - S2.

VII¹⁵ mest ü: mest-i S1, S3. / harâb u: harâb N.

4: M 117^b; N 116^b; S1 103^a; A 82^a; B 98^b; S2 96^b; S3 114^b; - T.

* Ve lehû eyzan N; Ve lehû tercü;-i bend B; Ve lehû müsemmen S2; - S1, S3; Terküb-i Bend Musabeyli.

¹¹ Bir: Biz S2. / Allahı: İlâhı A.

I³"Evde (kâinat) ev sahibinden (Allah'tan) başkası yoktur."
 (Ekler: 20).

I⁵⁻⁶ - S2. / dir idi: dir A.

ليس في جبتى سوبالله

- Ol şehüñ bir kemîne bendesiyüz
%apmışız biz de ol tapan râhı
M 118^a 'Işk bâlâ-yı küfr ü dîn diyenüz
Şevkile ara yirde geh gâhı
Re's-i kelb üstine kılıcı namâz
Cervile eylemeyüb ikrâhı
S3 115^a 'Aks-i rûy-ı nigârı suda görüb
Diyici aña mihrile mâhı
Biz ki sabr-ı beliyet itmeyenüz
Câhiliyyet yolına gitmeyenüz

- II Biz çü rindüz ne savm var ne salât
Bize kallâşuz aña hacc ü zekât
B 99^a Her ki savm u salâtı terk itmez
Bulamaz hiç iki cihânda necât
Kılmamaga salâtile savmı
Virenüz yazuben siccîl ü berât
S1 103^b Rûze bizüm teyemmümüz komadı
Misl-i Ceyhûn u Nîl ü Şatt ü Fırât
Katl-i nefis itmişüz bilüb anı kim
Her ki bunda öldi buldı anda hayât
Hasenât[1] ba'id-i seyyi'edür
Seyyi'âtı mukarrebüñ hasenât
Hakka minnet salât u savmı bilüb
Virenüz hoş Muhammede salavât
Biz dahı bir 'alâ hide kavmuz
Bî-salât u zekât u bî-savmuz
N 117^b III İdüben hazrete münâcâtı

I⁶ " (Sırtımdaki) cübbenin içinde Allah'tan (başka bir şey) yoktur." (Ekler: 21).

I⁷ bir: biz A, B.

I⁸ de: dahı A, S2.

I⁹ ü: - A.

I¹¹⁻¹² - A, S2.

I¹⁷⁸² Cervile: Cüz'iden B.

I¹³⁻¹⁴ - A.

II¹⁷⁸⁴ çü: de A, S3; - S2. / ne savm var ne salât: humâr u harâbât S2.

II¹⁷⁸⁵ Virenüz nakdümüzi ol hamra zekât S2.

II¹⁷⁸⁶ itmez: ider S2.

II¹⁷⁸⁷ hıç: - S2.

II¹⁷⁸⁸ Kılmamaga salât ü savm eyle biz A; Kılmamaga salât ü savmı biz B; Kılana farz-ı ;ayn haccile edâ S2.

II⁷ ;ilm ü ;amel çeşmesi olduk yuyıcı S2. / Rûze: Ravza M, N, S1, A, B, Musabeyli.

II⁹ bilüb anı: ^{بجبتى} A. / kim: - S2.

II¹⁰ hayât: necât A, S2.

II¹³ u: - S2. / savmı: savm M.

II¹⁴ Muhammede: Muhammed M, S2.

II¹⁵ dahi: de S2. / ;alâ hide: ;alâ hıde S1, S3; Allahıde S2.

II¹⁶ ;İşkile rüsvâ velü bu-levmüz S2.

M 118^b, A 83^a Dileyüb dürlü dürlü hâcâtı
Künc-i mescidde mu'tekif oluben
Cân u dilden idüb 'ibâdâtı
Halvet-i hânkahda diz çöküben
Çeküben şevkile riyâzâtı
Hamd-i bî-had Hudâ-yı yektâyâ
K'eyledük özümüz harâbâtı
S3 115^b Şimdi elden piyâleyi komazuz
Geçürüb içmekile evkâtı
Müdmin-i hamr olub müdâm içerüz
İdüben hoş kazâ-yı mâ-fâtı
S2 97^b Terk idüb şürb-i şerbet-i şekeri
İçenüz 'ışkile mübâhâtı
Bizüz ol 'âşık-ı harâbâtı
Ortadan götüren izâfâtı

IV Eydeyim diñle yine bir da'vâ
'Ayn-ı ma'nâ-dürür degül da'vâ
B 99^b Biz hemân bir elif diyüb duranuz
Dimeyüb 'ömrümüzde hergiz bâ
Gusl idenüz gelende göñlümüze
Bâg-ı firdevs ü ravza-i 'ukbâ
Hoş vuzû dutanuz geçende müdâm
Fikrimüzden bizüm gam-ı dünyâ
Erile tutub öldüren anasın
Şer'-i 'ışkile virenüz fetvâ
Beg ü pâşâyâ ugrayanda be-cidd
Diyenüz diyüb iy cihânda velî
N118^a, S3 104^a H.âceñüñ h.âcesiyüz iy h.âce
Kulumuz kulısın bizüm ya'nî
M 119^a Gerçi sûretde bir fakîrüz biz
Lîk ma'nâda hoş emîrüz biz

III³ mescidde: mescide A, Musabeyli.

III⁴ idüb: idüben S2.

III⁶ şevkile: zevkile S2. / riyâzâtı: münâcâtı S2.

III⁸ K'eyledük: Eyledük S2. / özümüz: özimiz N, Musabeyli;
evümüz S2. / harâbâtı: harâbâtı S2.

III¹² mâ-fâtı: âfâtı S2.

III¹³ şerbet-i: şerbeti S2.

III¹⁴ mübâhâtı: münâcâtı A.

III¹⁶ götüren: götürüb B, S2

IV¹ Eydeyim: Eydeyin M, N. / diñle yine: yine diñle A.

IV³ diyüb: diyen S2. / duranuz: turanuz B, S2.

IV⁴ jömrümüzde: jömrümüzde M, S1.

IV⁶ u: - A.

IV⁷ dutanuz: tutanuz M, B, S2.

IV¹¹ Dünye sultânını görende be-cidd A, S2.

IV¹² diyüb: züb A.

IV¹³ Beg olan pes gerek ola A; Beg olan pes gerek begsüz ola
S2.

IV¹⁵ bir: biz M.

V Oldur olduğu sözümüzde rumûz
 Ki meşâyih kelâmıdır mermûz
S3 116^a Meyte-i kâfiri tutub yударuz
 İçürüb koñşumuza bevl-i 'acûz
 İtmezüz biz hilâf üzere sücûd
S2 98^a Bizde yoh dime la-yecûz u yecûz
 Bî-zer u zûr rez kızın kızın alanuz
 'Işk bâzârınıñ içinde ucuz
 Hırzumuzdur tehevür iy zâhid
 Biziz anuñla her nefes mahrûz
 Râstî râstuz elif kimi biz
 Sanmañuz misl-i hemze-i mehmûz
 'Aks-i zülf ü ruhı-durur yârüñ
 Zulmet ü nûr-ı Rûşenî şeb ü rûz
 Sûfîyüz bizden isteme bâmı
 Çâştı zuhrı 'asrı ahşâmı

-5-

Tercî'-i bend

mef'ûlü mefâ'ilün fa'ûlün

I Her kim bize gösterür cefâyı
 Biz gösterelüm aña vefâyı
B 100^a Bizi dögenüñ elin öpelüm
 Bize sögene kılub senâyı
N 118^b Kavmi nite kim resûle zahmet
 Virdükde iderdi ol du'âyı
 Var olsun anuñ gözi ki dâ'im
 Görür ruh-ı hûb-ı Mustafâyı
M 119^b Hakdur bu söze inan ki bî-şek
 Her k'anı görür görür Hudâyı
A 77^b İtmez ruh-ı hûb-ı Mustafâsuz

V¹⁻¹⁶ – A.

V¹ olduğu: oldug S1.

V⁴ koñşumuza: koñşumuza S3.

V⁵ üzere: üstine M, N, S1; üsne S3.

V⁶ yoh: yok M, N, S1, S2.

V⁷Bu-zer ü zûr kazanan altun S2.

V¹⁰ mahrûz: *مهرجوز*, S2; mehrûz Musabeyli.

V¹¹ kimi: bigi B; gibi S2.

V¹² Sanma kej: Sanmañuz S2, S3.

V¹³ ü: – S2.

V¹⁴ ^aulmet ü: ^aulmeti S2.

V¹⁵ bâmı: nâmı S2.

5: M 119^a; N 118^a; S1 104^a; A 77^a; B 99^b; S2 89^b; S3 116^a; – T.

I³ öpelüm: öperüz S2.

I⁵ zahmet: zahmeti A.

I⁹ söze: sözi A, S2.

s3 116^b Minnet Haka Rûşenî safâyı
 Buldı çü izi tozından anuñ
 Bu Rûşenî gözi rûşenâyı
 Her şâm ohuruz saçına وَاللَّيْلِ
 Her subh yüzine وَالضُّحَى yı
 Biz sûfî-i suffe-i safâyuz
 Biz mûfî-i kubbe-i vefâyuz

s1 104^b

s2 90^a II Salduk tek ü pûyı cüst u cûyı
 Me'vâmuz olalı dost kûyı
 Bî-kâse müdâm içerüz mey
 Urub taşa uşadub sebûyı
 İşkeste sever niğârı gördük
 Sındurduk anuñ içün kedûyı
 %apduh ne idügin ârzûmuz
 Elden koduh özge ârzûyı
 Ef'âlümüz oldı kamu mahbûb
 Bize geleli habîb hûyı
 Hakka değişüb muvahhid olduh

Bî-renklükile bu reng ü bûyı
 Biz demzî düdügi virdük alduh
 Feryâd u figân u hây u hûyı

N 119^a Biz sûfî-i suffe-i safâyuz
 Biz mûfî-i kubbe-i vefâyuz

III Münkir nice men' ider semâ'ı
 K'oldur ne kıyâsî ne semâ'î
 Geçmez dişi münkirüñ bu işe
 Nişe kuru yiredür nizâ'ı

s3 117^a, A 78^a, B 100^b Biz mest ü harâb u mey-perestüz

I¹³ çü: âyet A. / tozından: yüzinden A.

I¹⁵ وَاللَّيْلِ (bk. Ekler: 13). / ohuruz: okuruz M, N, S1, A, S2.

I¹⁶ وَالضُّحَى (bk. Ekler: 3).

II¹ pûy u: pûy A, S2; pûyı S3.

II² dost: dest M.

II⁵ İşkeste sever: İşkestesüz S2.

II⁶ Sındurduk: Sındurdug A, S2. / anuñ içün: anuñ-çün M, N, S1, A; anuñiçün B.

II⁷⁻⁸ - A.

II⁷ Tapduh: Tapduk M, N, S1, B, S2, Musabeyli. / ne idügin: nidügin S1, S2; ne-y-idügin B.

¹⁸³⁸ koduh: koduk M, N, S1, B, Musabeyli; koduñ S2.

II¹¹ Ðakka: Ðakk A. / olduh: olduk M, N, S1, B.

II¹² Bû-renglügile: Bû-renglige A, S2. / reng ü: rengile vü A.

II¹³ demzı: demri M, S2, S3, Musabeyli; demr N, S1, B. / alduh: alduk M, N, S1, A, B, S2, Musabeyli.

III² kıyâsı: kıyâsı vü A.

III⁴ Nişe: Bes niş S2. / kuru yiredür: kuru yiredür N; ^{فرو برد} S2.

Virdürme bize yüri sudâ'ı
 'İşkile yapışmışuz bu 'ışka
 'Aklile idişmişüz vedâ'ı
 Ger zühdise zâhidüñ kumâşı
 Hoş 'ışk ola 'âşıkuñ metâ'ı
 Ehl-i Haka münkirise zâhid
 Biz mu'tekidüz muhibb ü dâ'î
 Yârüñ ohuruz mahallesinde
 Gâhî gazel ü gehî rubâ'î
 Biz sûfî-i suffe-i safâyuz
 Biz mûfî-i kubbe-i vefâyuz

-6-

Muhammes

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- I Bir gülüñ sünbülünü idübeni cây gönül
 İtdüñ uzatmaga el goncesine rây gönül
 Nergisinden hazer it saña dirüm hây gönül
 Ne yirüñdür senüñ ol zülf-i semen-sây
 gönül
 İy gönül vây gönül vâ gönül iy vây gönül
- N 119^b II Yine bir turra-i tarrâr-ı mutarrâya gönül
 Dolaşub düşdüñ uzun fikrile sevdâya gönül
 Özüni salduñ inen turfe 'aceb câya gönül
 Yiridür bes düşesin inleyüb iyvâya gönül
 İy gönül vây gönül vâ gönül iy vây gönül
- M 120^b III Sırrımı gizlemeyüb eyleyüben fâş gönül
 Durmadın dîdelerümden ahıdub yaş gönül
 S3 117^b Her sehî-servüñ ayagina koyub baş gönül

III⁵ mest ü: mest-i M, N, Musabeyli. / harâb u: harâb-ı N, A, S2.

III⁶ Virdürme: Kâl itme A. / yüri: virüb A.

III⁸ idişmişüz M: irişmişüz / ırışmışuz.

III⁹⁻¹⁰ ↔ III¹¹⁻¹² A.

III¹⁰ ;ışk ola: ;ışkile A.

III¹¹⁻¹² ↔ III⁹⁻¹⁰ A.

III¹² muhibb ü: muhibb-i S3.

III¹³ Yârüñ: Yârün{g A. / ohuruz: okuruz M, N, S1, S2.

III¹⁸⁵² gehü: gâhü N, S1.

6: M 120^a; N 119^a; S1 104^b; B 100^b; S2 98^a; S3 117^a; - A, T.

¹² İtdüñ uzatmaga: eyledüñ urmaga S2. / el: âl B.

I⁴ zülf-i semen-sây: semen-sây zülf S1.

I⁵ Gönül iy vây gönül vây gönül iy vây gönül S3.

II² Dolaşub: Ulaşub S1.

II⁵ Gönül iy vây gönül vây gönül iy vây gönül S3.

III² ahıdub: akıdub M, N, S1, B, S2.

III³ Her: Bir S2.

Sarmaşık kimi saña kim didi sarmaş göñül
İy göñül vâý göñül vâ göñül iy vâý göñül

s2 98^b IV Sen meni 'ışka uyub eyledüñ âvâre göñül
Yüregüñ yâreleyüb yaramaduñ yâre göñül
Gövdemi başdan ayaga idüben yâre göñül
Her gözi gördüğine uyucu sad-pâre göñül
B 101^a İy göñül vâý göñül vâ göñül iy vâý göñül

V Rûşenî dîdesini boyama kanlare göñül
Râz-ı pinhânını fâş eyleme cânlare göñül
Dimedüm açma gözüñ dil-ber olanlare göñül
Virdüñ uş cânum alub göñlüñi anlare göñül
İy göñül vâý göñül vâ göñül iy vâý göñül

III⁴ kimi: gibi M, S2; bigi B.

III⁵ - S2.

IV¹ meni: beni B, S2.

IV² Yüregüñ yâreleyüb: Yüregüm pâreleyüb B, S2.

IV⁴ uyucu: ivici S1.

2.4. Müstezâd

mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fa'ûlün

۱) چون حسن تو از کعبه تحقیق صفا یافت
خود را بجهان مطلع انوار خدا یافت
شد قبیله جانها
احسنت تعالا

N 120^a

در وادی ایمن زرخت پرتوی آید
تا موسی جان از نظرش عین صفا یافت
چون نور تجلی
یعنی ید بیضا

شد نار شجر ز آتش عشق تو هویدا
کم کرد عصای خرد و باز عصا یافت
گفت انی انالله
زین واقعه موسی

M 121^a

شد زنده تو از نفس عیسی مریم
روح القدسش نامزد و ملک بقا یافت
ماننده آدم
در عالم بالا

۵) با یاد تو از آتش نمرود براهیم
بی کلشن حسن تو گل تازه کجا یافت
میبود سلامت
بردا وسلاما

یعقوب که در بیت حزن سخت حزن بود
بوی تو نه از پیرهن از باد صبا یافت
بی یوسف حسنت
شد ناظر و بینا

نی نی تو همانی که نه این بود نه آن بود
چون جود عمیم تو وجود همه را یافت
ای کوهر وحدت
شد فایض اشیا

Müstezâd: M 120^b; N 119^b; B 101^a; – S1, A, S2, S3, T.

^{4a} B. بجان از دم تو : تو از نفس

^{4b} N. – یافت

^{5a} M. (Vezin gereği ابراهیم kelimesi ابراهیم şeklinde yazılmış.)

^{5b} B. کلشن تو حسن : کلشن حسن تو کل

^{7a} B. این بود و : این بود / M. – تو

B 101^b

تا ذات شریف تو صفات ازلی شد
وز اسم تو اسمای همه نشو و نما یافت
یعنی که ابد هم
شد یمن مسما
مقصود حق از جان و جهان ذات تو باشد
مسجود ملائک شدی و از تو سنا یافت
لولاک عیانست
هم عرش معلا

N 120^b

۱۵ شد مست می عشق تو هر چیز که پیداست
وز مطبخ لطف تو همه خوان عطا یافت
در ظاهر و باطن
هم مؤمن و ترسا

M 121^b

چون دال احد احمد جان کست زهر دال
وانکو زمیان خلقه آن نور خدا یافت
ای عارف اسرار
شد واقف اسما

B. باطن و ظاهر : ظاهر و باطن ^{10c}

در میم محمد چو یکی نون نهانست
یعنی زمین روشنی آن حرف ندا یافت
کویم باشارت
از سید یحیا

وز روشنی عشق چو مرآت الهی
در هر نفسی شعله آن نور خدا یافت
شد جان جهان بین
بی من شد و بی ما

عاری شده ام از همه با فخر دو عالم
کویند فلان خلعتی از آل عبا یافت
بر من نظری تا
بر بنده یخشا

---

^{12a} B. پای :نون

^{14a} N. ما :با

2.5. Kıt'alar

-1-

müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilün

- 1 'Âşık olan nice gerek 'âşıkâ
'İşkile bî-h·âb u hoş u h·âr gerek

%ut reh-i tahkîki hemân lîk aña
'Âdet-i Hak hulk-ı peyamber gerek

Bîşe-i himmetde şikâr almaga
Reh-rev olan kişi gazanfer gerek

-2-

müstef'ilâtün müstef'ilâtün

- 1 Biz geh tehî kalb ü hâlî destüz
Geh ma'rifetullahla toluyuz

Geh kem-ter ü ebterüz vü kih-ter
Geh mih-ter u bih-ter u uluyuz

-3-

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fa'ûlün

منزل یکی و راه یکی و روش یکی
چندین هزار تفرقه اعتبار چیست

در ذات پاک منزل راه و روش یکی
اندر صفات تفرقه اعتبار چیست

1: M 156^a; N 155^a; S1 128^b; T 142^b; - A, B, S2, S3.

^{1b} bu-h·âb u: bu-h·âb M, T, Musabeyli. / hoş u h·âr: hoş-h·âr S1.

^{2b} peyamber: peygamber T.

^{3a} himmetde şikâr: şikâr-ı himmetde T.

2: M 156^b; N 155^b; S1 128^b; T 142^b; - A, B, S2, S3.

^{1b} toluyuz: doluyuz S1, T.

3: M 156^b; N 155^b; - S1, A, B, S2, S3, T, Musabeyli.

2.6. Tuyuglar

-1-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yâ nebî sensin çü ser-tâ-pâ güzel
Kim ola kim dimeye saña güzel
Sensin iki dünyede hakkâ güzel
İy güzel ra'nâ güzel zîbâ güzel

-2-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ahmed-i muhtârdur aduñ senüñ
Hem-dem-i ahyârdur aduñ senüñ
Mürşid-i ahrârdur aduñ senüñ
Reh-ber-i ebrârdur aduñ senüñ

-3-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Çün ki kondı nâm-ı 'izzet tâcuña
Kim ola itmeye hürmet tâcuña
Rişte haşmet bahye devlet tâcuña
Terk terk ü tügme şevket tâcuña

-4-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Çün ki kondı tâc-ı Rahmân başuña
%ogsa tañ mı nûr-ı Yezdân başuña
Çün kasemdür cümle Kur'ân başuña
İns ü cinn and içer iy cân başuña

s1 120^b

-5-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1: M 144^b; N 143^b; S1 120^a; A 133^a; B 119^a; S2 126^a; S3 139^a; T 131^a.

2: M 144^b; N 143^b; S1 120^a; A 133^b; B 119^a; S2 126^a; S3 139^a; T 131^a.

^b Hem-dem-i: Hem-demi A.

^d Reh-ber-i: Reh-beri S2.

3: M 144^b; N 144^a; S1 120^a; A 134^a; B 119^a; S2 126^a; S3 139^a; T 131^b.

^a Çün ki kondı: Kondı çün kim N. / tâcuña: başuña S2.

^c Rişte: Riştedür S2. / bahye: بقیه A.

^d ü: M, Musabeyli. / tügme: düğme A.

4: M 144^b; N 144^a; S1 120^a; A 134^a; B 119^b; S2 126^b; S3 139^a; T 131^b.

^b Togsa: Dogsa S2.

^d cin: cân A, / iy cân N: oldı.

5: M 144^b; N 144^a; S1 120^b; A 134^b; B 119^b; S2 126^b; S3 139^a; T 131^b.

Gülşen-i rûyuñda gülçîn kâ'külüñ
Deste deste hûb çîn çîn kâ'külüñ
Reşk-i müşg-i Çîn ü Mâçîn kâ'külüñ
Bûy-bahş-ı nâfe-i Çîn kâ'külüñ

-6-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

M 145^a; S3 139^b

Müşterîdür dürr-i rahşân alnuña
Zühre vâlih şems hayrân alnuña
Nice beñzer mâh-ı tâbân alnuña
Bendedür her necm-i rahşân alnuña

-7-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Dimişem men zıll-ı Rahmân kaşuña
Müşterîdür kavs-i mîzân kaşuña
Dil-dürür peyveste kurbân kaşuña
İy kemân-ebrû fedâ cân kaşuña

-8-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

S2 127^a

Gözleyüb hoş âhûvâne gözlerüñ
Kasd ider şîrâne cânê gözlerüñ
Tîrini koyub kemâne gözlerüñ
Cânımı kıldı nişâne gözlerüñ

-9-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Hoş olub halka ber-â-ber kirpigüñ

^b Deste deste: Dosta S1.

^c Çun ü: Çun S1, A, S2, S3, T.

6: M 144^b; N 144^a; S1 120^b; A 134^b; B 119^b; S2 126^b; S3 139^a; T 131^b.

^a ↔ ^d S2. / Müşterîdür: Müşterü S2. / dürr-i: dürri A.

^b ↔ ^c S2.

^c ↔ ^b S2.

^d ↔ ^a S2. / necm-i: necm ü S2. / rahşân: dırahşân S2.

7: M 145^a; N 144^a; S1 120^b; B 119^b; S2 126^b; S3 139^b; T 131^b; - A.

^a Rahmân: Yezdân S1, B, S2, S3, T.

^b kavs-i: kavs ü M, N, B, Musabeyli.

^c Dil-dürür: Ol-durur N, T; Dâldur S2.

8: M 145^a; N 144^b; S1 120^b; A 135^a; B 119^b; S2 126^b; S3 139^b; T 132^a.

9: M 145^a; N 144^b; S1 120^b; A 135^b; B 119^b; S3 139^b; T 132^a; - S2.

Dirdi bir araya leşker kirpigün
Geh çeker hışmile hançer kirpigün
Gösterür geh tîg-i Hayder kirpigün

-10-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Gülşen itdi 'âlemi zîbâ yüzün
Rûşen idüb hûb u mihr-efzâ yüzün
Hoş güneşdür çün cihân-ârâ yüzün
Ne gülistândur bihişt-âsâ yüzün

-11-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

s1 121^a

Gülşenünde ol gül-i zanbak ki var
Hûb u zîbâdur gül-i firdevs-vâr
Ol gülün her kûşede nâlân ü zâr
Bülbül-i şûrîdesi vardur hezâr

-12-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

İy güneş zıll-ı ilâhîdür hatuñ
Cennetün mihr-i giyâhıdur hatuñ
Hind iklîmi sipâhıdur hatuñ
Hüsn ilinün pâdişâhıdur hatuñ

-13-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

---

^b Dirdi: Dizdi B.
10: M 145^a; N 144^b; S1 120^b; A 135^b; B 120^a; S2 127^a; S3 139^b; T 132^a.

^a yüzün: gözün S2.
^b u M, S1, A, B, T: - / mihr-efzâ: mu;attar efzâ S2.
^c çün: hoş B, S2; hûb A. / cihân-ârâ: hoş-ârâ A.
11: M 145^b; N 144^b; S1 120^b; A 136^a; B 120^a; S2 127^a; S3 139^b; T 132^a.

^a gül-i: gül ü A; - S2.
^b hûb u: hûb A. / gül-i: güli A. / firdevs-vâr: firdevs ki var Musabeyli.
^c nâlân ü: nâlân S1; hayrân ü S2.
^d vardur hezâr: hezâr var S2.
12: M 145^b; N 144^b; S1 121^a; A 136^b; B 120^a; S2 127^a; S3 140^a; T 132^a.

^b ↔ ^d B, S2.
^d ↔ ^b B, S2.
13: M 145^b; N 145^a; S1 121^a; A 137^a; B 120^a; S2 127^a; S3 140^a; T 132^b.

Hûbdur rûyuñda hindû beñlerüñ
'Anber-âsâ gâliye-bû beñlerüñ
Dânelerdür geşte her sû beñlerüñ
Yirlü yirinde ne nîgû beñlerüñ

-14-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Didüm iy cân-ı cihân cân agzuña
Kân-ı kand u şekkeristân agzuña
Piste-i şîrîn ü handân agzuña
Nükte-i peydâ vü pinhân agzuña

-15-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Şîr mi yâ havz-ı kevser leblerüñ
Mey mi yâ kand-ı mükerrer leblerüñ
Yâ rateb mi rûh-perver leblerüñ
Yâ nebât u şehd ü şekker leblerüñ

-16-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Cân bağışlar cânâ iy cân her sözüñ
Her dilüñdür kûtı cân-perver sözüñ
Cânile her dil ider ezber sözüñ
%ûtî-i rûha virür şekker sözüñ

---

^d ne nîgû: nîgûlu A.

14: M 145^b; N 145^a; S1 121^a; A 137^a; B 120^a; S2 127^b; S3 140^a; T 132^b.

^b kand: hind S1, S3, T.

^c Piste-i: Piste S2.

15: M 145^b; N 145^a; S1 121^a; A 137^a; B 120^a; S2 127^b; S3 140^a; T 132^b.

^a havz-ı: hod S2.

^b Mey mi: Müm A.

^c rateb mi: rûtap mı A.

^d nebât u: nebât-ı M. / şeker: sükker B.

16: M 146^a; N 145^a; S1 121^a; A 137^b; B 120^b; S2 127^b; S3 140^a; T 132^b.

^b kûtı: kût-ı M, N, S1, A, B, S2, Musabeyli.

^c her dil: gevher A; her dile S2.

^d şeker: sükker B.

-17-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

s3 140^b
Bir `aceb mercân-ı ahmerdür dilüñ
Surh u zîbâ bir gül-i terdür dilüñ
Dil-rubâ vü rûh-perverdür dilüñ
Hûb tûtî-i suhen-verdür dilüñ¹⁹³⁷

-18-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

s1 121^b
Hokkada `akd-i güherdür dişlerüñ
Nazm olunmış hûb düredür dişlerüñ
Belki dürden hûb-terdür dişlerüñ
Verd içinde jâlelerdür dişlerüñ

-19-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Çâh-ı Bâbildür zenehdânuñ senüñ
Gör ne menzildür zenehdânuñ senüñ
Mesken-i dildür zenehdânuñ senüñ
Hall-i müşkildür zenehdânuñ senüñ

-20-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

17: M 146^a; N 145^a; S1 121^a; A 137^b; B 120^b; S2 127^b; S3 140^a; T 132^b.

^b ↔ ^d A. / Surh u: Surh M, S1, S2, S3, T, Musabeyli.

^c Dil-berâ rûh-ı musavverdür dilüñ S2.

^d ↔ ^b A.

18: M 146^a; N 145^b; S1 121^a; A 137^b; B 120^b; S2 128^a; S3 140^b; T 133^a.

^a ;akd-i güherdür: ;akdi gevherdür S2.

^b hûb düredür: hûb dürdür N, S1, S3, T, Musabeyli; hoş düredür A, B; hoş dürdür S2.

^d jâlelerdür: jâledür dür A..

19: M 146^a; N 145^b; S1 121^b; A 137^b; B 120^b; S2 128^a; S3 140^b; T 133^a.

^c ↔ ^d B, S2. / dildür: dilde N.

^d ↔ ^c B, S2. / ◇all-i: ◇alli N.

20: M 146^a; N 145^b; S1 121^b; A 137^b; B 120^b; S2 128^a; S3 140^b; T 133^a.

Hûbdur âb-ı mu'allak gabgabuñ
Oldı bihlükde muhakkak gabgabuñ
Virdi des-enbûya revnak gabgabuñ
Sîb-i sîmîndür hoş elhak gabgabuñ

-21-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Hoş sadehdür pür-dürer gûşuñ senüñ
Bir 'aceb dürc-i güher gûşuñ senüñ
Verd-i terden hûb-ter gûşuñ senüñ
İşidür Hakdan haber gûşuñ senüñ

-22-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Dimişem tâvûs-ı ra'nâ boynuña
Şem'i kâfûr-ı musaffâ boynuña
Pâk ü sâfî sîm sîmâ boynuña
Hoş ser-efrâz u dil-ârâ boynuña

-23-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Mâdihi kim ola iy cân 'ıtfuñuñ
Mâdihidür Hayy Yezdân 'ıtfuñuñ
Vâlihîdür ins ü hem cân 'ıtfuñuñ
Çâkeridür 'arş-ı Rahmân 'ıtfuñuñ

-24-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Her kimüñ k'ola nigâhı mührüñe

---

^b bihlükde muhakkak: hoş şub-i müsebbak A.

^d şumundür hoş: şumun-dürür B, S2.

21: M 146^b; N 145^b; S1 121^b; A 138^a; B 120^b; S2 128^a; S3 140^b; T 133^a.

^a Hoş: Nüş S1.

^b güher: gevher S2.

22: M 146^b; N 145^b; S1 121^b; A 138^a; B 121^a; S2 128^b; S3 140^b; T 133^a.

^c pâk ü: pâk S1. / sâfı: sâf ü B.

23: M 146^b; N 146^a; S1 121^b; A 138^a; B 121^a; S2 128^b; S3 141^a; T 133^b.

^b Mâdihîdür: Vâsıfîdür B.

^c ins ü hem: ins ile B.

24: M 146^b; N 146^a; S1 121^b; A 138^a; B 121^a; S2 128^b; S3 141^a; T 133^b.

Nisbet itmez mihr ü mâhı mührüñe
Gâh dir mihr-i ilâhî mührüñe
Geh nişân-ı pâdişâhî mührüñe

-25-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

s1 121^b

Hak te'alâdür penâhı püştüñüñ
Fazl-ı Rahmân tekye-gâhı püştüñüñ
Her nebîden yüce câhı püştüñüñ¹⁹⁶¹
Püştidür lutf-ı ilâhî püştüñüñ

-26-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

s2 129^a

Mahzen-i esrârdur sîneñ senüñ
Ma'den-i envârdur sîneñ senüñ
Gülşen-i ebrârdur sîneñ senüñ
Mesken-i ahrârdur sîneñ senüñ

-27-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Tañrı virdi kuvveti bâzûña çün
Virüben hoş kudreti bâzûña çün
Lutf idüb Hak devleti bâzûña çün
Bahşiş itdi nusreti bâzûña çün

-28-

^c Gâh: Gâhı A.

^d nişân-ı: nişânı A.

25: M 146^b; N 146^a; S1 121^b; A 138^a; B 121^a; S2 128^b; S3 141^a; T 133^b.

^b ↔ ^d A.

^c – S2.

^d – S2 / ↔ ^b A.

26: M 147^a; N 146^a; S1 122^a; A 138^b; B 121^a; S2 128^b; S3 141^a; T 133^b.

^c Gülşen-i: Gülşeni A.

27: M 147^a; N 146^a; S1 122^a; A 138^b; B 121^a; S2 129^a; S3 141^a; T 133^b.

^a Tañrı: Ten{gri A. / bâzûña çün: bâzûñ-çün A; bâzûñ içün B, S2.

^b bâzûña çün: bâzûñ-çün A; bâzûñ içün B, S2.

^c ^{Lu}tuf: Halk A. / bâzûña çün: bâzûñ-çün A; bâzûñ B; bâzûñ içün S2..

^d nusreti: نطرتی T. / bâzûña çün: bâzûñ-çün A; bâzûñ içün B, S2.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Âstînuñde dırahşân sâ'idüñ
Kevkeb-i dürrî-i rahşân sâ'idüñ
Reşk-i mihr ü mâh-ı tâbân sâ'idüñ
San yed-i beyzâdur iy cân sâ'idüñ

-29-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Her ne kârı itse kâbildür koluñ
Zûr-ı bâzûda ne kâ mildür koluñ
Şûr u şersüz Hakka mâildür koluñ
Boynuma sal kim hamâyildür koluñ

-30-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Deste-i gül yâsemen mi ellerüñ
Şâh-ı terde nesteren mi ellerüñ
Perniyân mı_yâ peren mi ellerüñ
Yâ hod anlardan hasen mi ellerüñ

s2 129^b

-31-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

28: M 147^a; N 146^b; S1 122^a; A 138^b; B 121^a; S2 129^a; S3 141^a; T 134^a.

^a Âstînuñde: Âsitânuñda S2.

^b Kevkeb-i: كولب M; Kevkeb ü A. / dürrü-i rahşân A, B, S2: dürr-i dırahşân

^d yed-i: yedi A.

29: M 147^a; N 146^b; S1 122^a; A 138^b; B 121^b; S2 129^a; S3 141^b; T 134^a.

^a itse: kılssa B.

^b Zûr-ı: Zûr u A, S2.

^c Öakka: hayra S1, A, B, S2, S3, T.

30: M 147^a; N 146^b; S1 122^a; A 138^b; B 121^b; S2 129^a; S3 141^b; T 134^a.

^a yâsemen: yâsemün A, S2.

31: M 147^b; N 146^b; S1 122^a; A 139^a; B 121^b; S2 129^b; S3 141^b; T 134^a.

Deh kalemdür hûb u ter barmahlaruñ
Şâh-ı gülden hûb-ter barmahlaruñ
Hoş tapubdur zîb ü fer barmahlaruñ
Nagz u şîrîn ney-şeker barmahlaruñ

-32-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

s1 122^b

Pistedendür hûb-ter fınduhlaruñ
Gayret-i bâdâm-ı ter fınduhlaruñ
Pisteñe koyduñ meger fınduhlaruñ
Kim olubdur pür-şeker fınduhlaruñ

-33-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Göze görnür misl-i ahter nâhunuñ
Cennetüñ verdine beñzer nâhunuñ
Hoş şukûfedür güzel her nâhunuñ
San ki şâh-ı terdedür ber nâhunuñ

-34-

^a hûb u: hûb B, S2. / barmahlaruñ: barmaklaruñ M, N, S1, A, B, S2, Musabeyli.

^b hûb-ter: hûb u ter S3, T. / barmahlaruñ: barmaklaruñ M, N, S1, A, B, S2, Musabeyli.

^c barmahlaruñ: barmaklaruñ M, N, S1, A, B, S2, Musabeyli.

^d Nagz u şırın: Nagz-ı nagz-ı B; Nagz-ı şırın S2. / barmahlaruñ: barmaklaruñ M, N, S1, A, B, S2, Musabeyli.

32: M 147^b; N 146^b; S1 122^a; A 139^a; B 121^b; S2 129^b; S3 141^b; T 134^a. / S1: 1. ve 2. mısra (mısraların yerlerini değiştirmek kaydıyla iki farklı şekilde yazılmış. Metin toplam altı mısradan oluşuyor. Kontrol edilecek.

^a fınduhlaruñ: fınduklaruñ M, N, S1, A, B, S2, Musabeyli.

^b bâdâm-ı: bâdem-i M. / fınduhlaruñ: fınduklaruñ M, N, S1, A, B, S2, Musabeyli.

^c Pisteñe koyduñ: Pisteñe koduñ A; Pisteden koduñ S2. / meger: kemer S2. / fınduhlaruñ: fınduklaruñ M, N, S1, A, B, S2, Musabeyli.

^d fınduhlaruñ: fınduklaruñ M, N, S1, A, B, S2, Musabeyli.

33: M 147^b; N 147^a; S1 122^b; A 139^a; B 121^b; S2 129^b; S3 141^b; T 134^b.

^a görnür: görünür B.

^d ber: her A.

34: M 147^b; N 147^a; S1 122^b; A 139^a; B 121^b; S2 129^b; S3 141^b; T 134^b.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

S2 130^a

Nârven olmaz ber-â-ber kaddüñe
Beñzemez şimşâd u 'ar'ar kaddüñe
Kandedür hem-tâ sanevber kaddüñe
Ney-şeker ola mı hem-ser kaddüñe

-35-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Bir hayâl olundı gizlü bilüñe
Dindi iy nâzük miyân mü bilüñe
Sırr-ı pinhân râz-ı nîgû bilüñe
Rište-i bârîk-i yektû bilüñe

-36-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

İtdi müşgîn dehr için nâfuñ senüñ
Nâfe-i âhû-yı Çîn nâfuñ senüñ
Reşk-i nâf-ı hûr-ı 'în nâfuñ senüñ
'Itr-bahş oldugıçün nâfuñ senüñ

-37-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Dimişem geh sünbül-i ter bûyuña
Geh 'abîr ü gâh 'anber bûyuña
Nâfe-i Çîn müşg-i ezfer bûyuña
Bu dehende rûh-perver bûyuña

-38-

---

^a Nârven: Nârvân A; Revân S2.

35: M 147^b; N 147^a; S1 122^b; A 139^a; B 122^a; S2 130^a; S3 142^a; T 134^b.

^a olundı gizlü: oldı şu kez S2.

^b Dendi: Döndi M.

36: M 148^a; N 147^a; S1 122^b; A 139^b; B 122^a; S2 130^a; S3 142^a; T 134^b.

^a İtdi: Dindi S2. / dehr: dem A.

^d oldugı-çün: oldugı için M; oldugı çün A, S2.

37: M 148^a; N 147^a; S1 122^b; A 139^b; B 122^a; S2 130^a; S3 142^a; T 134^b.

^a geh: men S1.

^c müşg-i: misk-i N, B. / ezfer: bu kelime bütün nüshalarda "ezfer" şeklinde yazılmış; doğrusu metindeki gibi olmalı.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yâ nebî togduñ anadan hatnelü
Hoş gelüb mülk-i bekâdan hatnelü
Sensin ancak enbiyâdan hatnelü
Saña dinildi Hudâdan hatnelü

-39-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Sad hezârân gûne tahsîn sâkuña
Dindi sun'-ı Hak bilûrîn sâkuña
Kanda beñzer 'âc-ı sîmîn sâkuña
Beñzemez terlükde nesrîn sâkuña

-40-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

İzidür iy cân mübârek pâyuñuñ
Her gubârı tâc-ı târek pâyuñuñ
%opragıdur çeşme çeşmek pâyuñuñ
Tozı virür göze görmek pâyuñuñ

-41-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Rûşenî idindi me'vâ kûyuñı
Ohuyub firdevs-i a'lâ kûyuñı
Nice ögem ben de şâhâ kûyuñı
Medh idübdür Hak te'alâ kûyuñı

38: M 148^a; N 147^b; S1 122^b; A 139^b; B 122^a; S2 130^a; S3 142^a; T 135^a.

^a togduñ: dogduñ S2.

^b mülk-i: bilüñ A.

^c Sensin ancak: Sen togubsun A.

39: M 148^a; N 147^b; S1 123^a; A 139^b; B 122^a; S2 130^b; S3 142^a; T 135^a.

40: M 148^a; N 147^b; S1 123^a; A 139^b; B 122^a; S2 130^b; S3 142^a; T 135^a.

^a izidür: yiridür A.

^b tâc-ı târek: tâc-dâruñ S2.

^d Tozı: Nûrı S2. / görmek: gözme S2.

41: M 148^b; N 147^b; S1 123^a; A 140^a; B 122^b; S2 123^a; S3 142^b; T 135^a.

^b Ohuyub: Okuyub M, N, S1, A, S2, Musabeyli.

^c ögem ben de: öge bende S3, T.

^d idübdür: idüben S2. S2.

-42-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Senden içüb câm-ı sahbâ Rûşenî
Medh ohur her demde şâhâ Rûşenî
Bendedür sen şâha cânâ Rûşenî
Medhüñ için oldı gûyâ Rûşenî

-43-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yâ nebî öğdi nebîde Hak seni
Nice ögebile miskîn Rûşenî
Sevdi yaratdı seni Hayy-ı Ganî
Cümlenüñ sensin güzîni ahseni

-44-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Sevmişidüm men seni iy nûr-ı pâk
Cân u dilden diyüben **روحي فداك**
İçüben 'ıškuñ şarâbın mest idüm
Ne üzüm varidi ne bâg u ne tâk

-45-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Men senüñ ıškuñla idüm sûz-nâk
Ne cihân varidi ne bîm ü ne bâk
Ne felek peydâ idi ne mihr ü mâh
Ne hevâ ne âb u ne âteş ne hâk

42: M 148^b; N 147^b; S1 123^a; A 140^a; B 122^b; S2 123^a; S3 142^b; T 135^a.

^a câm-ı: - S2.

^b ↔ d S3. / ohur: okur M, N, S1, A, B, S2, Musabeyli. / şâhâ: şâha S2. / Rûşenü: kûyuñı N.

^d ↔ b S3.

43: M 148^b; N 148^a; S1 123^a; A 140^a; B 122^b; S2 123^a; S3 142^b; T 135^b.

^b ögebile: aduñ bile N.

^c Hayy-ı: Hayy ü S1, B, S3, T.

44: M 148^b; N 148^a; S1 123^a; A 144^a; S2 122^a; S3 142^b; T 135^b; - B.

^a Sevmişidüm: Sevmişem S2.

^b **روحي فداك** "Canım sana feda olsun." (Ekler: 22).

^d bâg: hamr S1.

45: M 148^b; N 148^a; S1 123^a; A 144^a; B 126^b; S2 122^a; S3 142^b; T 135^b.

^a Men: Ben A, B, S2. / ıškuñla idüm: ıškuñla-y-idüm S2.

^b büm ü: büm M.

^c İçüben ;ıškuñ şarabın mest idüm B (44:^c). / ü mâh: ü ne mâh S2.

-46-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Hoş dimiş bu sözi bir ehl-i salâh
Câm-ı Hakdan içici her demde râh
%apmayub iki cihânda feyz-i fazl
Pîrine niçün diyen tapmaz felâh

-47-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Bir azîzüñ sözidür bu iy ahî
Şeyhine niçün diyen oñmaz dahi
Hem olur mürtedd ü merdûd-ı ebed
Uçmah ehli iken olur dûzahî

-48-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Pîr elinden çün yidüñ nân u nemek
Ehl-i pîre pes yine hürmet gerek
Hâne-dân-ı şeyhe sahn bed dime
Uyuz olur öynine uran köpek

-49-

---

^d Ne üzüm varidi ne bâg u ne tâk B. (44:^d). / ne âteş ne; âteş ne N.

46: M 149^a; N 148^a; S1 123^b; A 136^a; B 123^a; S3 142^b; T 135^b; - S2.

^c fazl: ol A.

47: M 149^a; N 148^a; S1 123^b; A 136^a; B 124^a; S2 120^a; S3 143^a; T 135^b.

^a Bir: Her S2.

^b oñmaz: olmaz M.

^c mürtedd ü: mürteddi A.

^d Uçmah: Uçmak M, N, S1, A, B, S2, Musabeyli. / ehli: ehl A. / olur: olub A.

48: M 149^a; N 148^b; S1 123^b; A 143^b; B 125^b; S3 143^a; T 136^a; - S2.

^b ehl-i: ehli S3.

^c sahn: sakın M, N, S1, A, B, Musabeyli.

^d Bu atasözü Divanü Lügâti't-Türk'te "Tilkü öz yinige ürse udhuz bolur (Tilki kendi inine karşı ürerse uyuz olur.)" şeklinde geçmektedir. Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi, III, Çev. Besim Atalay, TDK Yay., 4. b., Ankara, 1999, 5.; küçük farklılıklarla: Divanü Lügâti't-Türk, Kaşgarlı Mahmûd, Çev., Uyar., Düz.: S. Erdi, S. T. Yurteser, Kabalcı Yayınevi, 1. b., İstanbul, Mayıs

2005, s. 616) öynine: *اوننه* N.

49: M 149^a; N 148^b; S1 123^b; A 136^b; B 124^b; S2 120^a; S3 143^a; T 136^a.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

s2 120^b

Sögme üstâduña zinhâr iy püser
Nişe kim üstâdına her kim söger
Öynine uran uyuz it kimi ol
'Âkıbet olur uyuz u kûr u ker

-50-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Gâh rindem gâh merd-i sûfiyem
Bî-vefâyam gâhî gâhî mûfiyem
Gâh mânend-i elif hoş togruyam
Gâh kej mej misl-i kâf-ı kûfiyem

-51-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ol musaffâ-rû kim oldur bî-hilâf
Sûfî-i safî kimi hoş pâk ü sâf
Keşf-i sûrî hâsıl olmışdur aña
Hâlini dir her k'anı ider tavâf

-52-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Sûfî iseñ bî-hod olub ol hamûş
Hırkaña çek başuñı itme hurûş
Hâm iken coşar egerçi humda mey

---

^b söger: küser S2.

^c Öynine: *اوننه* N. / uyuz: yavuz B. / kimi ol: bigi ol B, S2;
kimi olur S3, T.

50: M 149^a; N 148^b; S1 123^b; A 134^a; B 123^b; S2 119^a; S3 143^a; T 136^a.

^a merd-i: merdem S2.

^b Bû-vefâyam gâhı: Bû-vefâyam gâh u S1, S3, T; Bû-vefâyam gâh A, B, S2.

51: M 149^b; N 148^b; S1 123^b; A 134^a; B 123^b; S2 119^a; S3 143^a; T 136^a.

^a oldur: olur B, S2.

^b Sûfı-i: Sûfı A, S2. / kimi: gib A; bigi B, S2.

^c sûrı: sûrı Musabeyli. / hâsıl: - S2.

^d ider: eyler B.

52: M 149^b; N 148^b; S1 123^b; A 141^b; B 126^b; S2 122^a; S3 143^a; T 136^a.

^b hurûş M: hurûş

^c egerçi: eger S3.

Puhtefolandan soñra itmez hîc cûş

-53-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Sen sen ol sâlûsa sûfî söyleme
Her bed-i menhûsa sûfî söyleme
Vird ü kerdi pîri kimi olmayan
Her sözi ma'kûsa sûfî söyleme

-54-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Dutma mürde sen sen ol eyyâmuñı
Zinde tut zikrile subh u şâmuñı
Bî-karâr u vâlih u ser-geşte ol
Terk idüben h·âb u hur ârâmuñı

-55-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Bâg-ı 'ömrüñ isteseñ pür-bâr hoş
Bâr u bergi düşmeye her bâr hoş
Gözlerüñüñ göginün ebrin revân
Eylegil her lahza bârân-bâr hoş

---

^d olandan: olub A. / itmez: itmeye S2.

53: M 149^b; N 149^a; S1 124^a; A 136^a; B 124^a; S2 120^a; S3 143^b; T 136^b.

^b menhûsa: menhûsa N; mencûsa S3.

^c Virdi kerdi: Derdi girdi M; Virdilerdi S1; Vird ü kerdi S3, T. / kimi: bigi A, B; gibi S2.

54: M 149^b; N 149^a; S1 124^a; A 134^a; B 123^b; S2 119^b; S3 143^b; T 136^b.

^a Dutma murde: Tutma murde M, N, S2, Musabeyli; Murde tutma B.

^c Bû-karâr u: Bû-karâr ol B.

^d idüben: idüb B. / hur: hur u B; hod M.

55: M 149^b; N 149^a; S1 124^a; A 142^a; S2 121^b; S3 143^b; T 136^b; - B.

^a Bâg-ı: Bâr-ı A.

^b Bâr u: Bâr A; Yâr S2. / bergi: bergin Musabeyli.

^c göginün: gölinüñ S1

-56-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Her ki dervîş oldu dervîş olmaz ol
Kem degüldür añaður her nesne bol
Dir aña fakr ehli dervîş ü ganî
Buldı çün dervîşlük şehrine yol

-57-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Gel beru dervîş geç endîşden
Nesne bitmez 'âkıbet endîşden
Sen sen ol dervîş ol hîc isteme
'Âkıbet-endîşlük dervîşden

-58-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Söylemegil bed suhan dervîş iseñ
Hîç dime کن مکن dervîş iseñ
Uzadub dil kimseyi yandurmağıl
Yoh yire urma dögün dervîş iseñ

-59-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

56: M 150^a; N 149^a; S1 124^a; A 140^a; B 125^b; S2 124^a; S3 143^b; T 136^b.

^a ki: - S2. / oldu dervuş: ola dervuş A; oldu bed-kuş B. / olmaz: olmadı S2.

^b nesne: demde M, N.

^c aña: - N. / ehli: ehl M.

57: M 150^a; N 149^a; S1 124^a; A 140^a; B 125^b; S2 124^a; S3 143^b; T 136^b.

^a enduşden: enduşeden N, S2; ol işden A.

^b ;âkıbet enduşden: ;âkıbet-enduşeden A, S2.

^c dervuş ol: dervuş S3. / huc: olandan B.

58: M 150^a; N 149^b; S1 124^a; A 140^b; B 126^a; S2 124^a; S3 143^b; T 137^a.

^a Söylemegil: Söylemegün M. / bed: bir A, B, S2. / dervuş iseñ: dervuşe sen A.

^b کن مکن "Yap! Yapma!". / dervuş iseñ: dervuşe sen A.

^c uzadub: uzudub S3.

^d Yoh: Yok M, N, S1, B; Gel A. /yire: diyüb A. / urma: derme / dögün: دکن A; dögün B, S2. / dervuş iseñ: dervuşe sen A.

59: M 150^a; N 149^b; S1 124^a; A 140^b; B 122^b; S3 144^a; T 137^a; - S2.

Gelmemiş bed-kîşlük dervîşden
Umma sen dervîşlük bed-kîşden
Sen sen ol bed-kîşile iş olmagıl
Çün ki bed irer saña ol işden

-60-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

İşler işin dün ü gün dervîş olan
Yoh yire urmaz döğün dervîş olan
Çizilüb her kişi ile söyleşür
Riştede komaz döğün dervîş olan

-61-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Her ki ol dervîşdür müflis gerek
Öz özinsüz özine mûnis gerek
Barmagın agzında koyub dâyimâ
Misl-i nâhun zinde vü bî-his gerek

-62-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Çün ki dervîş oldı sâhib-ma'rifet
Añadur dâyim sıfatsuzluh sıfat
Anda benlük kalmadı bir kılca bes

^d Her neçirür kişiye irür işden B.

60: M 150^a; N 149^b; S1 124^b; A 141^b; S2 125^b; S3 144^a; T 137^a; - B.

^a işin: iş S2. / dün ü: dün M, Musabeyli.

^b Yoh yire urmaz döğün: Hoş idüb dün gün düğün A, S2.

^c Çizilüb: *چيزيلوب* A. / kişi ile: kişi S2; kişile A. / söyleşür: söylemez A.

^d Riştede komaz döğün: Dilde döğün koyuben A; Riştede komaz dün gün S2; Rişteden komaz döğün S1, S3;

61: M 150^b; N 149^b; S1 124^b; A 143^b; B 126^b; S2 122^a; S3 144^a; T 137^a.

^b özinsüz: *اوزنس* S1.

^c Barmagın: Parmagın S2. / agzında: agzına B.

²⁰⁹³ bû-his: bû-hüsn S1.

62: M 150^b; N 149^b; S1 124^b; A 142^b; S2 121^a; S3 144^a; T 137^a; - B.

^a oldı: - T.

^b sıfatsuzluh: sıfatsuzluk M, N, S1, A; S1; sıfatsuzlúk S2.

-63-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Veh ne hoşdur ol k'idüb dünyâyı terk
Esbini varlığıñ idüb leng ü terk
Berki fakruñ riştesiyle berkide
Yohluguñ borkine idüb terki terk

-64-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Zinde sanma ehl-i dünyâ müddür
Bu sözüm mecmû'-ı cürd ü müddür
Tâzelenmez hiç şâhı 'ömrinüñ
Bâr u bergi telhdur pejmüddür

-65-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Dehr-i dînuñ gerdişi key züddur
Mâl u mülkinüñ ziyânı süddur
Pes gerek yeksân saña nâ-bûd u bûd

---

^c benlük: S2.

^d ohur: okur M, N, S1, A, S2, Musabeyli.

63: M 150^b; N 150^a; S1 124^b; A 141^a; B 126^a; S2 124^a; S3 144^a; T 137^b.

^b varlığıñ: varlığınıñ S3, T. / idüb: ide A, B, S2. / leng: lung A.

^c Börki: Berk-i A; Berki S1, S2, S3, T.

^d Yohluguñ: Yokluguñ M, N, S1, A, B, Musabeyli. / borkine: berkine S1, A.

64: M 150^b; N 150^a; S1 124^b; A 134^b; B 123^b; S2 119^b; S3 144^a; T 137^b.

^a hadis

^b cürd ü: cürde S1, A, B, S2, S3, T.

^c ;ömrinüñ: ;ömrünüñ A.

65: M 150^b; N 150^a; S1 124^b; A 141^b; S2 125^a; S3 144^b; T 137^b; - B.

^b süddur: sùdur S2

^c nâ-bûd u bûd: bûd ne bûd A; nâ-bûde bûd T.

Çün ki bûduñ `âkıbet nâ-bûddur

-66-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Öz murâduñı ko bul maksûduñı
Saluben özüñi tab ma'bûduñı
%apamazsın dünyede bih-bûd sen
Cümle terk eylemeseñ bih-bûduñı

-67-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Câh ü kadrüñ çün ki arturdı Hudâ
Cân u dilden rûz u şeb idüb du'â
İt ziyâde itme kem miskînlügüñ
Her kimi görseñ digil hoş merhabâ

-68-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Rûşenîyem Rûşenîyem Rûşenî
Bende yohdur zerrece mâ' vü menî
Olmışam dervîş bilüb anı kim
Her ki ol dervîşdür oldur ganî

-69-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Rûşenî var dime bildüm men meni
Sen kaçan diye idüñ bilseñ seni
Saña bu benlük yeter iy Rûşenî
Kim diyesin bende yoh mâ' vü menî

66: M 151^a; N 150^a; S1 124^b; A 141^b; S2 125^b; S3 144^b; T 137^b; - B.

^a bul: bil A, S2.

^c bih-bûd: bih-bûde S1; bih-bûdu S2.

67: M 151^a; N 150^a; S1 125^a; A 140^b; S2 125^b; S3 144^b; T 137^b; - B.

^a Câh: Çâh A, S3. / çün ki: çün kim S1. / arturdı: atdı A. / Hudâ: iy keyâ A.

^b Cân u: Cân M; Câ S1. / rûz u: rûz S2.

^c itme kem: dâyimâ S2.

68: M 151^a; N 150^b; S1 125^a; A 140^b; B 125^a; S2 123^a; S3 144^b; T 138^a.

^b yohdur: yokdur M, N, S1, A, B, S2, Musabeyli.

^d ki: kim B.

69: M 151^a; N 150^b; A 140^b; B 125^a; S2 123^b; S3 144^b; T 138^a; - S1.

^a men meni: ben beni A, B, S2.

^b Sen: Ben B. / diye idüñ: diye-y-idüñ A, S2.

^d yoh: yok M, N, A, B, S2, Musabeyli.

-70-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Var mı yohluhdan cihânda hûb-ter
Yoh güneh kişiye benlükden beter
Müflis ü dervîş ü miskîn olana
Bende benlük yoh dimek benlük yeter

-71-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Çün ki bende kalmadı mâ' vü menî
Bir görürem döstü vü düşmeni
Rûşenîye iy gözümüñ rûşeni
Oldı yeksân tîregî vü rûşenî

-72-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Olalı bî-kibr ü bî-kîn Rûşenî
Gitdi 'ucbı tapdı teskîn Rûşenî
Bî-riyâ bî-süm'a oldı oluben
Müflis ü dervîş ü miskîn Rûşenî

-73-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Rûşenîyem ne bozorgam men ne hurd
İçdügüm meydür ne sâfîdür ne dürd
Sen baña aña bihişt ü dûzahı
Di kalender dime baña cürd ü mürd

s2 124^a

70: M 151^a; N 150^b; S1 125^a; A 141^a; B 125^a; S2 123^b; S3 144^b; T 138^a.

^a yohluhdan: yoklukdan M, S1, A, B, S2, Musabeyli; yoklukdan N.

^b Yoh: Yok M, S1, A, B, Musabeyli. / güneh: yine B.

^c dervuş ü miskün: miskün ü dervuş B.

^d yoh: yok M, N, S1, A, B, S2, Musabeyli.

71: M 151^b; N 150^b; S1 125^a; A 141^a; B 125^a; S2 123^b; S3 145^a; T 138^a.

72: M 151^b; N 150^b; S1 125^a; A 141^a; B 125^b; S2 123^b; S3 145^a; T 138^a.

^d dervuş ü miskün: dervuş miskün A; miskün ü dervuş S2.

73: M 151^b; N 151^a; S1 125^a; A 141^a; B 125^b; S2 123^b; S3 145^a; T 138^b.

^a men ne: ne ho B. / hurd: cürd S3, T.

^b sâfîdür: sâfı hod A; sâfı vü B.

^c aña: öğme Musabeyli.

^d cürd ü: جرو M.

-74-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Her ne kim var dünyede halk-ı Hudâ
Hûbdur gerçi ki hep iy kethudâ
Enbiyâdan evliyâdan özgesi
Cümle hod-râdur hod-ârâ hod-nümâ

-75-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Veh ne hoşdur hilkatı mahmûd olan
Bahtı rûşen tâli'i mes'ûd olan
Ârzûsı hâtırından geçmedin
Gâyib ü ma'dûmiken mevcûd olan

-76-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Bulduguñ çekme kenâre yûri var
Gayr-ı Hakdan it kenâre yûri var
Yaramaz işlerüñi terk eyleyüb
Cehd idüb hoş yâre yare yûri var

-77-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Her ki Hakdan eylemez endîşeyi
'Âkıbet pâyında görür tîşeyi
Tañrıya lâyıık işi işle sakın
İşleme aña yaramaz pîşeyi

-78-

74: M 151^b; N 151^a; S1 125^a; A 141^b; S2 125^a; S3 145^a; T 138^b; - B.

^a var dünyede: dünyâda var A, S1, S2. / halk-ı: halkı S2.

^b kethudâ: kedhudâ M, S2.

75: M 151^b; N 151^a; S1 125^b; A 143^b; B 126^a; S2 124^b; S3 145^a; T 138^b.

^a hilkatı: hilkat A.

^b Bahtı: Baht A. / tâli;i: tâli; M, A.

^c Ârzûsı: Ârzû-yı S2.

76: M 152^a; N 151^a; S1 125^b; A 142^a; S2 126^a; S3 145^a; T 138^b; - B.

77: M 152^a; N 151^a; S1 125^b; A 134^b; B 123^a; T 138^b; - S2, S3.

^b pâyında: pâ-bende M.

^c lâyıık: yarar S1, T. / sakın: sahin B, T.

78: M 152^a; N 151^b; S1 125^b; A 134^b; B 123^a; T 139^a; - S2, S3.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Çün kanâ'at kişiye 'âdet olur
Her ne itse söylese tâ'at olur
Dâyimâ Hallâkıla ol halkı ko
Ragbet-i mahlûk bir sâ'at olur

-79-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yücelük tapmaz kişi olmasa pest
Nîst olmayınca olmaz kimse hest
'Âdeti komak gerek tapan Haka
Hak-perest olmaz olan 'âdet-perest

-80-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Tañrıyı bilen egerçi ehldür
Tanıdum dimek velîkin cehldür
Tañrıyı tanı velî bildüm dime
Nite kim fâş itme sırrı sehldür

-81-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Hakka minnet tapmışamdur fakdumı
Nesneye degşürmeyüb hoş nakdumı
Rûşenîyem müşkilüm tapdı küşâd
Rûşen idüb zulmetüm hall 'akdumı

-82-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Bilmedüğüñ sözi takrîr eyleme

---

^c halkı ko: hûb hû A.

79: M 152^a; N 151^b; S1 125^b; A 142^b; B 126^b; S2 122^b; T 139^a; - S3.

^a tapmaz: tapar A.

^b olmaz kimse: kişi olmaz S2.

80: M 152^a; N 151^b; S1 125^b; A 142^b; B 126^b; S2 122^b; T 139^a; - S3.

^a Tañrıyı: Tañrı S2.

^c Tañrıyı: Tañrı S2.

^d Nite kim: Nişe kim S1, A, B, S2, T.

81: M 152^b; N 151^b; S1 125^b; A 142^b; S2 121^b; T 139^a; - B, S3.

^a tapmışamdur: tapmışam uş S2.

82: M 152^b; N 151^b; S1 126^a; A 142^a; S2 121^a; T 139^a; - B, S3.

^a takrur: تقرر Musabeyli.

H·âb-ı nâ-ma'lûmı ta'bîr eyleme
Varuben bir kişiden işitmedin
Gel kelâmullahı tefsîr eyleme

-83-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Her ki da'vâ ider ol meyşûmdur
Nişe kim da'vâ be-gâyet şûmdur
Kimse bilmez anda kimdür nîk u bed
Sanma ma'lûm ola nâ-ma'lûmdur

-84-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

%apmamışdur her ki îmandan meze
Ol-durur islâm içinde bî-meze
Vay anuñ-çün kim müselmânâm diyüb
Ehl-i îmân dirile kâfir geze

-85-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Sâkin ol didi baña kûyumda yâr
Sâkin oldum dir ki dur ol bî-karâr
Aglar dir ger aglar olsam dir yine
Niçün aglarsın di baña zâr u zâr

-86-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Söylesem dir baña dil-ber ol hamûş
Ger olam hâmûş dir hoş söyle coş
Bir 'aceb sırdur yine dir söyleme

^b nâ-ma;lûmı: nâ-ma;lûm S1, A, S2.

^d kelâmullahı: kelâmullah A, S2.

83: M 152^b; N 152^a; S1 126^a; A 142^a; S2 121^a; T 139^b; - B, S3.

84: M 152^b; N 152^a; S1 126^a; A 143^a; S2 121^a; T 139^b; - B, S3.

^c anuñ-çün kim: aña kim ben S1, T; aña kim S2. / müselmânâm:

Müslümân S2. / diyüb: diyüb geze S2.

^d dirile: dirilüb T.

85: M 152^b; N 152^a; S1 126^a; A 135^b; B 123^a; T 139^b; - S2, S3.

^b dur: tur B.

^d zâr u: zâr A, B, T.

86: M 153^a; N 152^a; S1 126^a; A 135^a; B 123^a; T 139^b; - S2, S3.

^b söyle coş: eyle cûş S1, T; söyle hoş A, B, Musabeyli.

Cûşa gelsem söylesem itsem hurûş

-87-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Mezheb-i yâr özge agyâr özgedür
Kâr-ı tarrâr özge 'ayyâr özgedür
Merd-i mekkâr özge sehâr özgedür
Murg-ı tayyâr özge seyyâr özgedür

-88-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Zülfine urdı¶ol perî şâne yine
İrdi hâlet men perîşâne yine
Fârigu'l-bâl iken iy cân Rûşenî
Virdi göñlin bir perî-şâne yine

-89-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

'Işk bir kassâbdur 'âşık koyun
'Âşıkı öldürmedür 'ıška oyun
Rûşenînüñ kalbidür iy nûr-ı 'ayn
Vâlih ü ser-geşte beyne'l-ısbâ'ayn

-90-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

'Işkimiş 'âşıkları şeydâ kılan
Rind ü bed-nâm eyleyüb rüsvâ kılan
Bilmeyüb 'ârı nedür nâmûsile
Dem-be-dem ma'şûkiçün gavgâ kılan

87: M 153^a; N 152^a; S1 126^a; A 135^b; B 124^a; S2 120^a; T 139^b; - S3.

88: M 153^a; N 152^b; S1 126^b; A 143^a; S2 121^b; T 140^a; - B, S3.

^b men: ben A, S2.

^d göñlin: *لوگن* S1.

89: M 153^a; N 152^b; S1 126^b; A 136^b; B 124^b; S2 120^b; T 140^a; - S3.

^a kassâbdur: kassâb u A, B, S2. / ;âşık: ;âşık bir A, B, S2.

^b ;ıška: ;ıškile S2.

^c Rûşenînüñ: Rûşenü dir S2. / kalbidür: göñlidür S1, A, B, T;
;aynıdır S2.

^d ü: - S2.

90: M 153^b; N 152^b; S1 126^b; A 144^a; B 124^b; T 140^a; - S2, S3.

^b Rind ü: Rind B.

^d ma;şûkiçün: ;âşıkiçün B.

-91-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

`İşkimiş %ûfân-ı Nûhı taşuran
%ag u taşdan mevcin anuñ aşuran
Yir yüzün gark itdüren Âdem gibi
'Akli kakub ussı başdan şaşuran

-92-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

'İşk ehli vâlih ü hayrân gerek
Bî-karâr u deng ser-gerdân gerek
Müflis olub hânmandan geçüben
Bî-kumâş u bî ser ü sâmân gerek

-93-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yek-cihet yek-rengimiş 'ışkuñ eri
Küfr ü dîn ü mezheb olanda berî
Yetmiş iki millete mezheb viren
'İşkimiş kılan veli dîn serveri

-94-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Her ki 'ışkuñ matbahından yir müdâm
İçüben sâkî-i bâkîden müdâm
Yidügi içdügi anuñ nûr olub
%avf itdügi olur beytü'l-harâm

91: M 153^b; N 152^b; S1 126^b; A 144^a; B 125^a; T 140^a; - S2, S3.

^c gibi: bigi B

^d kakub: kayub A; kaçub S1, T. / şaşuran: aşuran A, B.

92: M 153^b; N 152^b; S1 126^b; A 142^b; B 126^b; S2 122^b; T 140^a; - S3.

^a ehli: ehl M, A. / vâlih: ^ك S1.

^b deng u: deng M, S1.

^c hân mândan: hân mânından B; hân u mândan A, S2. / geçüben: geçüb B.

^d kumâş u: kumâş S2.

93: M 153^b; N 153^a; S1 126^b; A 133^a; B 125^b; T 140^b; - S2, S3.

^b olandan: olanda M; özinden B.

94: M 153^b; N 153^a; S1 126^b; A 136^b; B 124^b; S2 120^b; T 140^b; - S3.

^a müdâm: ta;âm N.

^b sâkû-i: sâkû S2.

^d itdügi: idügi M.

-95-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Matbahından 'ıškuñ iy cân 'amû
Hûb u ferbihler-dürür anlar kamu
Otla 'ıškuñ otlagından semri hoş
Zişt ü lâgar anda degmez bir tesû

-96-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Söylenür bu söz cihânda vardur
Ölmek 'ıškuñ yolında 'ârdur
Kaçmagıl ölmeden iy 'âşık sakın
Öldürülmekden kaçan murdârdur

-97-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ölü-y-imiş 'ışkile dirilmeyen
Degşürüben bu teni cân kılmayan
Diri iken ölü-y-imiş 'ışk eri
Ölü-y-imiş diri anı bilmeyen

-98-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Hem-nişîn ol dâyimâ 'uşşâk ile
Hem-dem olma bir nefes fessâkile
Hulk u hûyuñ eyle nîgû halkile
Olasın tâ her nefes Hallâkile

-99-

95: M 154^a; N 153^a; S1 127^a; T 140^b; - A, B, S2, S3.

^a Bu misraın vezni bozuk.

^b Hûb u: Hûb M.

^c semri: semr M.

^d lâgar: lâg N, gar S1. / anda degmez: degmez anda N. / tesû: تمو

M; سو S1.

96: M 154^a; N 153^a; S1 127^a; A 136^b; B 123^b; T 140^b; - S2, S3.

^a bu: bir A.

^c kaçmagıl ölmeden: kaçma öldürmekden A; kaçmagıl ölmekden B. / sakın: sahin B, T.

97: M 154^a; N 153^a; S1 127^a; A 144^a; B 125^a; T 140^b; - S2, S3.

^d Ölü-y-imiş: اويمش S1. / diri anı: anı diri B.

98: M 154^a; N 153^b; S1 127^a; A 135^b; B 124^a; S2 119^b; T 141^a; - S3.

^b fessâkile: veffâkile S2.

99: M 154^a; N 153^b; S1 127^a; A 135^a; B 123^b; S2 119^b; T 141^a; - S3.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Men senüñle oldugum-çün iy Ganî
Rûşeniyem Rûşeniyem Rûşenî
İstegüm bu bes menüm senden müdâm
Dâyimü'l-evkât idesin rûşenî

-100-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Rûşenî ister müdâmî yâ İlah
Aydın ili ola aña cây-gâh
Münkir-i bed-nâmuñ ammâ istegi
Tûnadur yâ Tunca yâ Âb-ı siyâh

-101-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Vâhidî kim yok-durur sâni aña
Cümle mahlûkâtdur sâni aña
Mü'min olana ne hâcet istemek
Vâhid olmasına burhânî aña

-102-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Gerçi ahvelsin eyâ münkir katı
Renc-i beddür iki görmek 'illeti
Bir ehaddür ol ki ahvelden dahi
Hîc istenmez hivel hâsiyyeti

-103-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Biri iki görene şaşî dinür

^a Men: Ben A, B, S2. / oldugum-çün: oldugumca A.

^b Rûşeniyem Rûşeniyem Rûşenü: Rûşeniyem Rûşenü Rûşenü B.

^c menüm: benüm N, S1, A, B, S2. / müdâm: مدام M.

100: M 154^b; N 153^b; S1 127^a; A 135^a; B 124^a; S2 119^b; T 141^a; - S3.

^a yâ: iy B.

^d Tunca yâ: Tuncadur T.

101: M 154^b; N 153^b; S1 127^a; A 143^a; B 126^a; S2 124^b; T 141^a; - S3.

^a kim: ki B.

102: M 154^b; N 153^b; S1 127^b; A 143^a; B 126^a; S2 124^b; T 141^a; - S3.

^d istenmez: استنم M; istemez N, S2. / hivel: ahvel N.

103: M 154^b; N 154^a; S1 127^b; A 143^b; S2 122^b; T 141^b; - B, S3.

^a dinür: dîrem A.

Nişe kim nâ-mahreme nâşî dinür
Görmek olmaz dime biri göregör
Yohsa saña kûrlar başı dinür

-104-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ahvel ehli vahdete düşer dûçâr
Gördügi-y-çün biri dû çârı dûçâr
Şaşub iy şaşu şumâr itme biri
Bir ehaddur ol kim oldur bî-şumâr

-105-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

%utdı yavuzlukda münkir çünki çâv
İsteyüb meydân-ı münkirlükde dâv
Bahr-i inkâra düşüb ider şinâv
Halkı gördükce talar misl-i segâv

-106-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ol kişinüñ kim cihânda 'aklı var
Halka dolaşub talaşmaz kelb-vâr
Kurtulub güden dimekden zinhâr
Merdüm-âzâr olma nâ-hak yire var

---

^b kim: S1. / dinür: direm A.
^d dinür: direm A.

104: M 154^b; N 154^a; S1 127^b; A 143^a; B 126^a; S2 124^b; T 141^b; - S3.

^a ehli: ehl N, S1, A, B, Musabeyli. / düşer: düşse A, S2. / dû-
çâr: dû-çâre S1.

^b çârı: çâr S2.

^d oldur: oldı S2.

105: M 155^a; N 154^a; S1 127^b; A 143^b; S2 125^a; T 141^b; - B, S3.

^a Tutdı: Tutdı S1, T. / yavuzlukda: yavuzlukla S1, A; yavuzlugla
T. / çün ki çün kim M.

^b münkirlükde: münkirlukda S1, S2; münkirluhda T.

^c ider: eyler S2.

^d Halkı: Halk M, A.

106: M 155^a; N 154^a; S1 127^b; A 142^a; S2 121^b; T 141^b; - B, S3. / Bu
şiirden sonra iki beyt halinde mesnevi formunda yazılmış "Gazab
bugz u riyâset hubb-ı dünyâ" mısraıyla başlayan manzume metin
kısımının sonuna eklendi.

^c Kurtulub: Kurtulur S2. / güden: kelbüm A.

-107-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

'İzz ü ta'zîm itme abdâl oğlına
Nesne ta'lîm itme abdâl oğlına
Sen sen ol dervîşlük öğretmeyüb
'İlm ta'lîm itme abdâl oğlına

-108-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Özüñi her şahsa teslîm eyleme
Kendüzin bilmeze ta'zîm eyleme
Zînhâr abdâl uşagından sakın
Dime sözüñ nesne ta'lîm eyleme

-109-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Gelmez abdâl uşagından kişilük

107: M 155^a; N 154^b; S1 127^b; A 136^a; B 124^a; S2 120^a; T 141^b; - S3.

/ Bu şiirden önce iki beyt halinde mesnevi formunda yazılmış "Gazab bugz u riyâset hubb-ı dünyâ" mısraıyla başlayan manzume metin kısmının sonuna eklendi.

^a ta;ẓüm: ta;azzum M; تعظم S1. / oğlına: oğlana M.

^b ta;ẓüm: teslüm A, S2..

108: M 155^a; N 154^b; S1 128^a; A 137^a; B 124^b; S2 120^b; T 142^a; - S3.

^a şahsa: şeyhe S2.

^b ta;ẓüm: ta;ẓüm S2.

^c uşagından: oğlından B, S2.

109: M 155^b; N 154^b; S1 128^a; A 137^a; B 124^b; S2 120^b; T 142^a; - S3.

^a uşagından: ogldan A. / kişilük: A.

Var-durur zâtında çün bed-kîşlük
Bes gerekmez hîc abdâl oğlına
'İlm öğretmek dahı dervîşlük

-110-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ol nedür kim mâh kimi hûbdur
Pâk ü sâfî-manzar u mahbûbdur
Gösterür her lahza yüz dürlü hayâl
Cümle hîc ammâ özi mergûbdur

-111-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ol nedür kim nutkı yok gammâzdur
Âşikârâ itdügi hep râzdur
Nesne bilmez lîk hoş ta'lîm ider
Aña baksañ hûb u sûret-sâzdur

-112-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

---

^b zâtında: soyında S1, A, B, S2, T. / bed-kîşlük: bed-kuşşlük
Musabeyli.

^d dervuşşlük: dervuşşlük Musabeyli.

110: M 155^b; N 154^b; S1 128^a; A 133^b; B 122^b; T 142^a; - S2, S3. / Bu tuyug ve devamında gelen 3 manzume (110-113) lügaz tarzında kaleme alınmıştır. 110, 111 ve 112. manzumelerde sorulan bilmecenin cevabının ayna olduğu düşünülmektedir.

^a kimi: bigi A, B

^c lahza yüz dürlü: lahzada yüz biñ T.

111: M 155^b; N 154^b; S1 128^a; A 133^b; B 123^a; T 142^a; - S2, S3.

^a nutkı yok: nutk anuñ A.

^b âşikârâ: âşikâre B.

^c Nesne: - A.

^d hûb u: hûb A, B, T.

112: M 155^b; N 155^a; S1 128^a; A 133^b; S2 125^a; T 142^a; - B, S3. / (t.t.) ↔ 4 Musabeyli.

Ol nedür kim görünür anda cihân
Gösterür dürlü suver mânend-i cân
Göñli katıdur velî bir yumşacuk
Âh itseñ burtarur yüzün hemân

-113-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ol ne meh-veşdür görünür anda rû
Lâldür gördüğün ammâ dir kamu
Rû-be-rû dir her kişünüñ 'aybını
Hîc utanmaz ger bed olsun ger nigû

-114-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Hizmetüñ eylemede yok keselüm
Dâmenüñ korsam elümden kes elüm
Reh-i 'ışkuñda senüñ ölmeyenüñ
Tîg-i hicrânile başın keselüm

---

^a anda: andan A.

^b Gösterür: Görinür S2. / mânend-i: mânende T.

^c itseñ: itsen{g A. / burtarur: burtadur S2.

113: M 156^a; N 155^a; S1 128^a; A 133^b; B 122^b; T 142^b; - S2, S3.

^a ne: - S1.

^b kamu: hamu B, T.

114: M 156^b; N 155^b; - S1, A, B, S2, S3, T. / Bu metin mesneviler ve kıtaların ardından yazmanın son sayfalarına eklenmiş.

^a Hizmetüñ: Hidmetüñ N; Hidmet Musabeyli .

^c Reh-i: Râh-ı N.

2.7. Mesnevîler

-1-

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

%urfe yoldur tarîkatuñ yolu
Solidur sağı sağıdur solı

%ınarısam müşebbihî dirler
%ınmasam dînden tehî dirler

Döndi kurbaga hâline hâlüm
Ne olur tınmam u ne hod kâlüm

s1 128^b

Su girer agzıma tınar olsam
%ınmasam hod helâk ider beni gam

-2-

mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ûlün

Meger bir pîre sormışlar hakikat
Nedür di bize iy pîr-i tarîkat

Hakîkat on-durur dimiş ki bil hoş
Biri az söylemek tokuzu hâmûş

-3-

mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ûlün

Gazab bugz u riyâset hubb-ı dünyâ
Enâniyyet hased nisyân-ı Mevlâ

Yamandur bu sıfatlar kimde kim var
Husûsâ kim ola Monlâda iy yâr

1: M 156^a; N 155^a; S1 128^a; T 142^b; - A, B, S2, S3. / Musabeyli "kıt;a" başlığı altında değerlendirmiş. / Bu şiirden sonra toplam beş beyt halinde yazılmış "İâşık olan nice gerek İâşıkâ" ve "Biz geh tehu kalb ü hâlû destüz" mısralarıyla başlayan iki manzume gazellerin sonuna kıtalar başlığıyla eklendi.

^{3a} Döndi: S1.

^{3b} kâlüm: makâlüm S1, T.

^{4b} helâk: M.

2: M 156^b; N 155^b; - S1, A, B, S2, S3, T.

3: M 155^a; N 154^a; S1 127^b; S2 125^b; - A, B, S3, T; Musabeyli.

2.8. Matla' ve Müfredler

-1-

mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlü fe'ûl

هوش دارکین حیات بین العدمین
مانند مسافه ایست بین القدمین

-2-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Okuyana yir yüzi külli sebak
Ger gözün açugise sen dahı bak

-3-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Rûşenînün göñli bir kandîldür rûşen-
delîl
Püf dime yanar barûtuñ hâzır-ı kandîl-
bâş

-4-

*mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün
müstef'ilün fa'ûlün müstef'ilün fa'ûlün*

Her demde yüz gözile biñ kez yüzini
görseñ
Var yine görmek iste zinhâr olma kâni'

-5-

1: M 157^a; N 156^a; S1 128^b; T 143^a; - A, B, S2, S3, Musabeyli.

^a هوش : هوش S1.

^b القدمین : القدمین T.

2: M 157^a; N 156^a; S1 128^b; T 143^a; - A, B, S2, S3, Musabeyli.

3: M 157^a; N 156^a; S1 128^b; T 143^a; - A, B, S2, S3, Musabeyli. /
(t. t.) S1: Bu beyitten önce 6. beyit geliyor.

4: M 157^a; N 156^a; S1 128^b; T 143^a; - A, B, S2, S3.

5: M 157^a; N 156^a; - S1, A, B, S2, S3, T.

mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün

Sataşmış idüm yâre baña gör ki ne kıldı
Ol sen didüğüñ men degülem didi vü yildi

-6-

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

Gözden hayâl-i hâl-i ruhuñ çıkmasun
diyü
Çekdüm kenâr-ı çeşmüme iy gül-'izâr
zâr

-7-

*mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün
müstef'ilün fa'ûlün müstef'ilün fa'ûlün*

'Âriflerüñ kelâmın 'ârifler añlar ancak
Her câhilüñ katında sır sözün aňmaz
olmaz

-8-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

yalvarıgör

Gel bugün Allahiçün yol varuben

Kimse hod yarın degül yol varuben
yalvarası

-9-

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Koma gâfil oluben kâfile-i Ahmedî kim
Katarın gözleyenî Hak yarın ehline katar

-10-

6: M 157^a; N 156^a; S1 128^b; T 143^b; - A, B, S2, S3.

^a hâl-i: - S1.

^b kenâr-ı: kenâre N. / çeşmüme: çeşme M, T.

7: M 157^a; N 156^a; S1 128^b; T 143^b; - A, B, S2, S3.

^b câhilüñ katında sır sözün: zâhid-i kadûde bu sözi S1, T.

8: M 157^b; N 156^a; - S1, A, B, S2, S3, T.

^b yalvarası: yalvaragör N.

9: M 157^b; - N, S1, A, B, S2, S3, T.

10: M 157^b; - N, S1, A, B, S2, S3, T.

Sâliklerüz ki bize mesken oldu bu
ribât

يا وهاب الطريق هدى اهدنا الصراط

-11-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ger 'azîz olmak dilerseñ nefsüñi h·âr
eylegil
Nefsini h·âr itmekile buldı 'izzet her
'azîz

-12-

mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ûlün

Gel iy cân dâyimâ olgıl seher-hîz
Nice bir h·âb-ı gaflet hây ber-hîz

-13-

mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ûlün

Dilâ ger nûş ideydüñ câm-ı 'ışkı
Ne Mısır fark ideydüñ ne Dımışkı

-14-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ger halâs olmak dilersen vesves-i
hannâsdan
İhtiyâr-ı 'uzlet it kat'-ı nazar kıl
nâsdan

-15-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Göremez sûfî safâ mir'ât-ı hüsn-i yârda

---

^a vezin

^b اهدنا الصراط المستقيم "Bize doğru yolu göster.", Kur'ân-ı Kerım, Fâtiha, 1/6; Ayrıca bk. , Kur'ân-ı Kerım, Sâd, 38/22 (Ekler: 23).

11: M 157^b; - N, S1, A, B, S2, S3, T.

12: M 157^b; - N, S1, A, B, S2, S3, T.

13: M 157^b; - N, S1, A, B, S2, S3, T.

14: M 157^b; - N, S1, A, B, S2, S3, T.

15: M 157^b; - N, S1, A, B, S2, S3, T.

Keşf-i hâl olmaz kişiye sûret-i
inkârda

-16-

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Elif kâmetlü dil-dâruñ ruhında zülfi cîm
olmuş

Kaşın nakkâş-ı nûr yazmış anuñ-çün agzı mîm
olmuş

-17-

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

Miskîn hakîr Rûşenî aslın sorar iseñ
Aydın ilinde Tîre yanında Güzelhisâr

-18-

mef'ûlü mefâ'ilün fa'ûlün

İy bâd-ı nesîm Rûşenînüñ
Aydın iline apar peyâmın

-19-

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

Pâdişâham ki bende-i Ganîyem
'Ömer-i Halvetî-i Rûşenîyem

-20-

mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ûlün

Kişi 'âbid gerek 'âbid gerekmez
Velî zâhid gerek zâhid gerekmez

---

^b Metinde "inkârdan" şekline yazılmış.

16: M 158^a; - N, S1, A, B, S2, S3, T.

17: M 158^a; S1 129^a; T 143^b; - N, A, B, S2, S3.

^a sorar iseñ: sorarsañuz T.

18: M 158^a; S1 129^a; T 143^a; - N, A, B, S2, S3.

19: M 158^a; S1 129^a; T 143^a; - N, A, B, S2, S3.

20: M 158^a; S1 129^a; T 143^a; - N, A, B, S2, S3.

-21-

mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ûlün

Kabak sırlı kabak sırsuz kabakdur
Döгерseñ yarasa kırlangıc olmaz

-22-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Çok emek zahmet çeküb gördüm elem
Şimdi uş temmet diyüb çaldum kalem

21: M 158^a; S1 129^a; T 143^b; - N, A, B, S2, S3.

^a Kabah sar sar kabah sar sar kabah sar S1, T.

21: M 158^a; S1 129^a; T 143^b; - N, A, B, S2, S3. / Bu beyt muhtemelen bir müstensihe aittir.

SONUÇ

1. Bu çalışmayla, Rûşenî Divanı'nın tam metninin eksiksiz olarak ortaya konması amaçlandı.
2. Bu konuda daha önce yapılan tezlerdeki bazı eksiklikler tamamlanmaya ve yanlış okumalar düzeltilmeye çalışıldı.
3. Dede Ömer Rûşenî'nin hayatına ilişkin, öğrenim durumu, İstanbul'a gidip gitmediği, medfun olduğu yer, çocukları ve torunu gibi önemli ayrıntılar gün ışığına çıkarıldı.
4. Rûşenî'nin bilinen eserlerinin yanı sıra, çeşitli kaynaklarda ve kataloglarda ona atfedilen yazmalarla ilgili yanlışlıklar tespit edilip düzeltildi.
5. Rûşenî'nin tarikati ve halifeleri hakkında kaynaklarda yer alan bilgiler derlendi.
6. Dede Ömer Rûşenî dışında aynı mahlası / adı kullanan beş müellif daha belirlendi.
7. Dede'nin üslûbunda Mevlânâ etkisinin boyutları irdelendi.
8. Rûşenî'nin Hz. Peygambere olan derin muhabbetle ortaya koyduğu tuyuglardan mürekkep hilyenin Nesîmî Divanı'ndaki altyapısı ortaya çıkarılarak Rûşenî'nin bu alandaki yeri tespit edilmeye çalışıldı.
9. Şairin edebî sanatlardan özellikle lafzî (tecnis ve tekrar gibi) olanları çokça ve başarıyla kullandığı anlaşıldı.
10. Manzumeler dil yönünden incelendi. Bunun neticesinde şairin dönemin dil hususiyetlerine büyük ölçüde uyduğu, Arapça ve Farsça kelimelere çokça başvurduğu ve şiirlerinde bulunduğu coğrafyaların özelliklerine yer verdiği anlaşıldı.
11. Çok geniş alanlara yayılma imkanı bulmuş bir tarikatanin şeyhi olmasına rağmen şair yaradılışlı olan Rûşenî'nin gelenekten kopmadığı, ve dönemin moda tabir edilebilecek edebî olaylarını takip ettiği anlaşıldı. Ahmet Paşa'nın meşhur *gönül* redifli şiirini tanzir etmesi ve Divanı'nda

Çağatayca yazılmış bir manzumeye yer vermesi bu kapsamda değerlendirildi.

EKLER

- 1- وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنظُرْ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ نَرَاكَ وَلَكِنْ انظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَى صَعِقًا فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ

"Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tûr'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca 'Rabbim' Bana (kendini) göster; seni göreyim'' dedi. (Rabbi): 'Sen beni asla göremezsin' Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin'' buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti; Musa da baygın düştü. Ayılınca dedi ki; Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim." Kur'ân-ı Kerîm, El-a'râf 7/143; (Ayrıca bk. Kur'ân-ı Kerîm, Bakara 2/ 259; El-ahkâf 46/15.)

- 2- فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُفْضَى إِلَيْكَ وَحْيُهُ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا
"Gerçek hükümdar olan Allah, yücedir. Saña O'nun vahyi tamamlanmazdan önce Kur'ân'ı (okumakta) acele etme ve 'Rabbim, benim ilmimi artır' de.", Kur'ân-ı Kerîm, Tâ hâ, 20/114.

- 3- وَالضُّحَى "Kuşluk vaktine and olsun.", Kur'ân-ı Kerîm, Duhâ, 93/1.

- 4- مِنَ الْبِهْمِ قَدْ وَجِبَ "Bizden onlara muhakkak gerekti."

- 5- "O gün cehenneme: "Doldun mu?" deriz. O da "Daha var mı?" der", Kur'ân-ı Kerîm, Kâf, 50/30.

- 6- خير الامور اوسط "İşlerin hayırlısı ortada (olan)dır."
- 7- خير الا فالوسط "Muhakkak hayır ortadadır."
- 8- مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَعَى " (Muhammed'in) göz(ü) kaymadı ve sınırı aşmadı.", Kur'ân-ı Kerîm, Necm, 53/17.
- 9- إني أنا ربُّكَ فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ إِنَّكَ بِالْوَادِي الْمُقَدَّسِ طُوًى "Muhakkak ki ben, evet ben senin Rabbinim' Hemen pabuçlarını çıkar' Çünkü sen kutsal vâdi Tuvâ'dasın'", Kur'ân-ı Kerîm, Tâ hâ, 20/12.
- 10- إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكُؤْتُرَ (1) فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَنْحَرْ (2) إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ " (Resûlüm') Kuşkusuz biz sana Kevser'i verdik. Şimdi sen Rabbine kulluk et ve kurban kes. Asıl sonu kesik olan, şüphesiz sana hınç besleyendir."
- 11- ليس علالمخبر الا البلاغ "Haberciye ancak tebliğ (etme) vardır."
- 12- إني أنا ربُّكَ فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ إِنَّكَ بِالْوَادِي الْمُقَدَّسِ طُوًى "Muhakkak ki ben, evet ben senin Rabbinim' Hemen pabuçlarını çıkar' Çünkü sen kutsal vâdi Tuvâ'dasın'", Kur'ân-ı Kerîm, Tâ hâ, 20/12.
- 13- وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى " (Karanlığı ile etrafı) bürüyüp örttüğü zaman geceye, açılıp ağardığı vakit gündüze, erkeği ve dişiye yaratana yemin ederim ki işleriniz başka başkadır" , Kur'ân-ı Kerîm, Duhâ, 92/1, 2, 3, 4; Ayrıca bk. , Kur'ân-ı Kerîm, Müddessir, 74/33, Tekvîr 81/17, İnşikâk 84/17, Fecr 89/4, Şems 91/4, Duha 93/2.

- 14- وَلَا تَطْرُدُ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ رَبِّهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ "Rablerinin rızasını hesabına gelmelerinden sana bir sorumluluk; senin hesabından da onlara herhangi bir sorumluluk yoktur ki onları kovup da zalimlerden olasın'", Kur'ân-ı Kerîm, En'âm, 6/52; Ayrıca bk. Kur'ân-ı Kerîm, Kehf, 18/27.
- 15- يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا "Münafık erkeklerle münafık kadınların, müminlere: Bizi bekleyin, nurunuzdan bir parça ışık alalım, diyeceği günde kendilerine: Arkanıza dönün de bir ışık arayın" Denilir. Nihayet onların arasına, içinde rahmet, dışında azap bulunan kapılı bir sur çekilir.", Kur'ân-ı Kerîm, Hadîd, 57/13.
- 16- الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى "Rahmân, Arş'a istivâ etmiştir.", Kur'ân-ı Kerîm, Tâ hâ, 20/5.
- 17- "Ben, efendilerimin fakirliğini, zenginliğin zenginliği (olarak) buldum."
- 18- إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةُ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعَدَاً عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بَبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ "Allah müminlerden, mallarını ve canlarını, kendilerine (verilecek) cennet karşılığında satın

almıştır. Çünkü onlar Allah yolunda savaşırlar, öldürürler, ölürler. (Bu), Tevrat'ta, İncil'de, Kur'an'da Allah üzerine Hak bir vaaddir. Allah'tan daha çok sözünü yerine getiren kim vardır' O halde O'nunla yapmış olduğunuz bu alış verişinizden dolayı sevinin. İşte bu, (gerçekten) büyük kazançtır.", Kur'ân-ı Kerîm, Tevbe, 9/111.

19- اِقْرَأِ الْقُرْآنَ فَافْهَمْ مَعْنَى اللَّهِ اشْتَرَى - "Kur'ân'ı oku ve Allah'a 'iştirâ'nın anlamını kavra."

20- لَيْسَ فِي الدَّارِ غَيْرَهُ دِيَارَ "Evde (kâinatta) ev sahibinden (Allah'tan) başkası yoktur."

21- لَيْسَ فِي جِبْتِي سِوَاللَّهِ (Sırtımdaki) cübbenin içinde Allah'tan (başka bir şey) yoktur."

22- رُوحِي فِدَاكَ "Canım sana feda olsun."

23- اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ "Bize doğru yolu göster.", Kur'ân-ı Kerîm, Fâtiha, 1/6; Ayrıca bk. , Kur'ân-ı Kerîm, Sâd, 38/22.

KAYNAKLAR

- Abdülbaki, Muhammed Fuat; *El-mu' cem' l-müfehres*, İst., 1982.
- Abdürrezzak K; *Tasavvuf Szluğ*, ev Ekrem Demirli, İz Yay., İst., 2004
- Ahmet Vefik Paşa; *Lehce-i Osmânî*, ha.z. Prof. Dr. Recep Toparlı, Ank., 2000.
- Ak, Coşkun; *Bağdatlı Rh Dvn*, c. I, *Karılatırmalı Metin*, Uludağ . Yay., Bursa, 2001.
- Akkuş, Metin; *Nef' Divanı'nda Tipler ve Kiilikler*, Atatürk . Fen-edebiyat Fak. Yay., 2. bs., Erz., 1996.
- Akdeniz'den Hindistan'a Türk-İran Esintileri*, ev Ömer Avcı, Kaknüs Yay., 1. bs., İst., 2005.
- Akpınar, Yavuz; "Mehsetî Gencevî", *TDEA*, c. VI, s. 223-224.
- Aksoy, Hasan; "Gl-i Saruhânî", *DA*, c. XIV, s. 256.
- Aktepe, Münir; "Çandarlı İbrahim Paşa", *DA*, c. VIII, s. 213-214.
- _____ ; "Çandarlı İbrahim Paşa", *DA*, c. VIII, s. 214.
- Akyüz, Kenan-Süheyl Beken-Sedit Yüksel-Müjgan Cunbur; *Fuzûlî Divanı*, Akçağ Yay., Ank., 1990.
- Alkan, Ahmet Turan; "Bir Bayramın 'Olmazsa Olmaz'ları", *Aksiyon*, S. 468, 24.11.2003 (<http://aksiyon.com.tr/detay.php?id=3213>).
- Amrî, *Dîvan*, haz. Mehmed avuoğlu, İst. Ü. Edebiyat Fak. Yay., İst., 1979.
- Aras, Veli; "Hilye ve Hilyeler", *TDED*, c. IV, 1981, s. 235-238.
- Arslan, Mehmet; *Osmanlı Makaleleri*, Kitabevi, İst., Ekim 2000.
- _____ ; *eref Hanım Divanı*, Kitabevi, İst., Aralık 2002.
- _____ ; *Leylâ Hanım Dvn*, Kitabevi, İst., 2003.
- _____ ; *Bursal İffet Divanı*, Kitabevi Yayınları, İst., 2005.
- Akar, Mustafa; "Bir Türk Tarikat Olarak Halvetiyye'nin Tarihî Gelişimi ve Halvetiyye Silsilesinin Tahlili", *AÜİFD*, (1999), S. XXXIX, Ank., s. 535-563.
- _____ ; *Tasavvuf Tarihi Literatürü*, Kült. Bak. Yay., 1. bs., Ank., 2001.

- Ayan, Gönül; *Tebrizli Ahmedî Esrâr-nâme (İnceleme-metin)*, Atatürk Kült. Merkezi Yay., Ank., 1996.
- Ayan, Hüseyin; *Nesîmî Divanı*, Akçağ Yay., Ank., 1990.
- Aydemir, Semra; *Dede Ömer Rûşenî (Hayâtı, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkîdli Metni)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Ü. SBE, Konya 1990.
- Azamat, Nihat; "İbrahim Gülşenî", *DİA*, c. XXI, s. 301-304
- Babinger, Franz; *Fatih Sultan Mehmed ve Zamanı*, Oğlak Yay., 2. bs., 2003.
- Babinger, F-F. Köprülü; *Anadolu'da İslâmiyet*, İnsan Yay., Çev Ragıp Hulûsî, haz. Mehmet Kanar, 1. bs., İst., Eylül 1996.
- Bâkiler, Yavuz Bülent; *Harman*, Türk Edebiyatı Vak. Yay., 2. bs., [İst.], Ağustos, 2002.
- Baltacı, Câhid; *XV-XVI. Asırlar Osmanlı Medreseleri*, İst., 1976.
- Banarlı, Nihad Sâmi; *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, c. I, MEGSB Yay., İst., 1987.
- Bayraktar, M. Sami; *Tire'de Osmanlı Dönemi Câmi ve Mescidleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Ü. SBE, Erzurum 1996.
- Bayraktareviç, Fehim; "Mesîhî'nin Dünya Edebiyatında Yer Alan Bahariyesi", *TDED*, (1974), c. XXII, s. 213-219.
- Berdilek, Yaşar; *Dede Ömer Rûşenî'nin Çoban-nâme ve Ney-nâme Mesnevileri*, Lisans Tezi, AÜ DTCTF, Ank., 1975.
- Beysanoğlu, Şevket; *Kadın Şairlerimizden Sırrî ve Divançesi*, Ank., 1969.
- Buluç, Sadedin; "Şeyyad Hamza'nın Lirik Bir Şiiri", *TDED*, XII, 1962, s. 140-142.
- Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, I-III, Bizim Büro Basımevi, Ank., 2000.
- Caferoğlu, Ahmet; *Türk Dili Tarihi*, Enderun Kitabevi, 3. bs., İst., 1994.
- Can, Şefik; *Hız. Mevlânâ'nın Rubaileri*, c. II, Kült. Bak. Yay., 1. bs., Ank., 1991.
- _____ ; *Mesnevi Hikayeleri*, Ötüken Neşriyat, İst., 2003.
- Canım, Rıdvan; *Türk Edebiyatı'nda Sâkinâmeler ve İşretnâme*, Akçağ Yay., 1. bs., Ank., 1998.
- _____ ; *Latîfî, Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*, Atatürk Kült. Merkezi Başkanlığı Yay., 1. bs., Ank., 2000.
- Cebecioğlu, Ethem; *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Ank., 1997.
- Cemâleddin Hulvî; *Lemezât-ı Hulviyye ez Lema'at-ı Ulviyye*, Süleymaniye Ktp. Dügümlü Baba, 565.

- Cevâdî, Seyyid Kemâl Hacı Seyyid v. dğr.; *Eser-âferînân*, (Zindegî-nâme-i Nâm-âverân-ı Ferhengî-yi İran, Ez âgâz tâ sâl-i 1300 hş.), III, Encümen-i Asâr u Mefâhir-i Ferhengî-yi İrân, Tahran, 1378 hş.
- Çanga, Mahmut; Kur'ân Kelimelerinin Anahtarı, [İzmir], 1986.
- Çavuşoğlu, Mehmed; *Necati Bey Divanı'nı Tahlili*, Kitabevi, İst., Nisan 2001.
- Çavuşoğlu, Mehmed-M. Ali Tanyeri; *Hayretî, Dîvan*, İst. Ü. Edeb. Fak. Yay., İst., 1981.
- Çelebi, Asaf Hâlet; Molla Câmî, Hece Yay., 1. bs., Aralık 2002.
- _____ ; *Mevlânâ'nın Rubâileri*, Hece Yay., 1. bs., (Ank.), 2002.
- _____ ; *Mevlânâ ve Mevlevîlik*, Hece Yay., 1. bs., Ekim 2002.
- Çelebioğlu, Âmil; *Muhammediye*, I-II, MEB Yay., 1. bs., İst., 1996.
- Çelikoğlu, Şahver; Sezâyî-i Gülşenî, Dîvan, Yazı Yay., İst., 1985.
- Çıpan, Mustafa; "Mevlevîlik Terimleri", Konya'dan Dünya'ya Mevlâna ve Mevlevîlik, Karatay Belediyesi Yay., Eylül 2002, s. 165-178.
- _____ ; *Fasih Divanı, İnceleme-metin*, MEB Yay., İst., 2003.
- Dağlı, Yücel v. dğr. ; *Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Yazmalar Kataloğu*, Yapı Kredi Yay., 1. bs., İst., Haziran 2001.
- Dağlıoğlu, Hikmet Turhan, *Onaltıncı Asırda Bursa*, Bursa 1940.
- Demiralp, Yekta; *Erken Dönem Osmanlı Medreseleri (1300-1500)*, Kült. Bak. Yay., 1. bs., Ank., 1999.
- Demirci, Mehmet; *Gönül Dünyâmızı Aydınlatanlar*, Mavi Yay., 1. bs., İst., Şubat 2005.
- Devellioğlu, Ferit; *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ank., 1992.
- Devletşâh b. Alâ'ü'd-devle Bahtışah el-Gâzî es-Semerkindî, *Tezkiretü'ş-şu'arâ*, nşr. Muhammed-i Ramazan, Tahran 1338, hş
- Dilçin, Cem; *Tarama Sözlüğü*, Ank., 1983.
- Dîvân-ı Câmî*, nşr. A'lâhân-i Efsahzâd, I, Tahran, 1378/1999.
- Doğan, D. Mehmet; *Büyük Türkçe Sözlük*, Ank., 2001.
- Doğan, Muhammet Nur; *Fatih Divanı ve Şerhi*, Eminönü Belediyesi Yay., [İst.], Mayıs 2004.
- Dursun, Haluk; *Tuna Güzellemesi*, Kubbealtı Neşriyatı, İst., Ekim 2004.
- Düzgün, Hüseyin; "İbrahim Gülşenî Menakibi'nde Amid ve Diyarbakır Kültürü", *I. Uluslar arası Oğuzlardan Osmanlı'ya Diyarbakır Sempozyumu (20-22 Mayıs 2004)*, *Bildiriler*, TC Diyarbakır Valiliği, Diyarbakır, 2004, s. 33-36.

- Ebu Bekr-i Tihranî; *Kitâb-ı Diyarbekriyye*, Çev Mürsel Öztürk, Kült. Bak. Yay., 1. bs. Ank., 2001.
- Eğridirli Hacı Kemal, *Câmi'ü'n-nezâ'ir*, Bayezit Ktp., 5782.
- Eliyar, G. Seferli-Helil H. Yusufli; “Azerbaycan Eski Türk Edebiyatı”, *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Ansiklopedisi*, II, Kült. Bak. Yay., Ank., 1993.
- Eraslan, Kemal; “Akşemseddin’in Dinî-Tasavvufî Şiirleri”, *Türk Dili*, (Ekim 1984), S. 394, s. 411-471.
- Eraydın, Selçuk; *Tasavvuf ve Tarikatlar*, MÜ İlâhiyat Fak. Vak. Yay., 5. bs., İst., 1997.
- Eren, Hasan; *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ank., 1999.
- Erdoğan, Mustafa; *Türk Edebiyatında Muhammes*, Kült. Bak. Yay., 1. bs., Ank., 2002.
- Ertaylan, İ. H. ; *Falname*, İst. Ü. Yay., İst., 1951.
- Erzurumlu İbrahim Hakkı; *Divan*, haz. Numan Külekçi-Turgut Karabey, Atatürk Ü. Yay., Erz., Ağustos 1997.
- Eşrefoğlu Rumî; *Tarikatnâme*, haz. Esra Keskinılıç, Gelenek Yay., 1. bs., Kasım 2002.
- Evliya Çelebi Seyahatnâmesi (1. Kitap)*, haz. Orhan Şaik Gökyay, Yapı Kredi Yay., İst., Şubat 1996.
- Firdevsî, *Şeh-nâme*, I, Çev Necati Lugal, MEB Yay., İst., 1992.
- Fürüzanfer, B. ; Mevlâna Celâleddin*, Çev Feridun Nafiz Uzluk, MEB Yay., 3. bs., İst., 2004.
- Gemalmaz, Efrasiyap; *Standart Türkiye Türkçesi (STT)'ni İlgilendiren Ses Olaylarıyla İlgili Terimler*, Atatürk Ü. Fen-Edebiyat Fak. Yay., Erzurum 1995.
- _____ ; *Çağdaş Azeri Türkçesi Metinleri Antolojisi*, Atatürk Ü., FEF Yay., Erzurum, 1986.
- Gölpınarlı, Abdülbâki; Mevlânâ Celâleddin*, İnkılâp Kitabevi, 5. bs., İst., 1999.
- _____ ; *Hurûfîlik Metinleri Kataloğu*, TDK Yay., Ank. 1989.
- _____ ; *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik*, İnkılâp ve Aka, İstanbul, 1983.
- [Gölpınarlı], Abdülbâkî; *Melâmîlik ve Melâmîler*, Devlet Matbaası, İst., 1931.

- Gürer, Abdülkadir; “Pîr Muhammed’in Tarîkat-nâmesi”, *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Sempozyumu-2003, Mustafa Canpolat Armağanı*, (Yayımlayanlar: Aysu Ata-Mehmet Ölmez), Ank., Aralık 2003, s. 67-70.
- Güzel, Abdurrahman; *Dînî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Akçağ Yay.
- Hacı Ali Âlî, *Tuhfetü’l-mücâhidîn*, Nuruosmaniye Ktp., 3404.
- Harîrî-zâde Mehmed Kemâleddin; *Tıbyânü ve sâ’ili’l-hakâ’ik fî beyâni selâsili’t-tarâ’ik*, II.
- Haskan, Mehmet Mermi; *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*, c. I-III, Üsküdar Belediyesi Yay., [İst.], Temmuz 2001.
- Hatiboğlu, *Bahrü’l-hakâyık*, nşr.: İsmail Hikmet Ertaylan, İÜ Edebiyat Fak. Yay., İst., 1960.
- Hayyampur, A; *Ferheng-i Suhenverân*, I, İntişârât-ı Tilâye, Tahran, 1368 hş.
- Hoca Ahmed Yesevi, *Divan-ı Hikmet*, haz. Hayati Bice, Türkiye Diyanet Vak. Yay., 1. bs., Ank., 1993.
- Hoca Sadettin Efendi, *Tacü’t-tevarih*, V, haz. İsmet Parmaksızoğlu, Kült. Bak. Yay., 3. bs., Eskişehir.
- Horata, Osman; *Esrar Dede, Hayatı-Eserleri, Şiir Dünyası ve Divanı*, Kült. Bak. Yay., Ank., 1998.
- _____ ; “Necâtî Bey’den Bâkî’ye ‘Döne Döne’ ”, *Bilig (Güz 1998)*, S. 7, s. 44-66.
- Hüseyin Vassaf, *Sefine-i evliyâ-yı ebrâr*, I-III, Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar, 2305-2309.
- Işık, İhsan; *Türkiye Yazarlar Ans.*, 1. bs., Ank., 2001.
- İbn-i Kemâl, *Dîvân*, *Tenkidli Metin*, haz. Mustafa Demirel, İst., 1996, s. 48.
- İnalcık, Halil; *Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ (1300-1600)*, Çev. Ruşen Sezer, Yapı Kredi Yay., 1. bs., İst., Mayıs 2003.
- İpekten, Halûk; *Karamanlı Nizâmî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı*, Atatürk Ü. Edebiyat Fak. Yay., Ank., 1974.
- _____ ; *Şeyh Gâlib, Hayatı, Eserleri ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*, Atatürk Ü. Fen-Edebiyat Fak. Yay., Erz., 1991.
- _____ ; *Divan Edebiyatında Edebî Muhitler*, MEB Yay., 1. bs., İst., 1996.
- _____ ; *Karamanlı Nizâmî, Hayatı, edebî Kişiliği ve Divanı*, Atatürk Ü. Edebiyat Fak. Yay., Erzurum, 1974.

- _____ ; *Bâkî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*, Atatürk Ü. FEF Yay., Erzurum, 1988.
- _____ ; *Fuzûlî, Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*, Atatürk Ü. FEF Yay., Erzurum, 1988.
- _____ ; *Eski Türk Edebiyatı, Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yay., 4. bs., Şubat 2001.
- İpekten, Halûk ve arkadaşları; *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kült. ve Tur. Bak. Yay., 1. bs., Ank., 1988.
- İpşirli, Mehmet; "Medrese (Osmanlı Dönemi)", *DİA*, c. XXVIII, s. 327-333.
- İsen, Mustafa-Cemal Kurnaz; *Şeyhî Divanı*, Akçağ Yay., Ank., 1990.
- İsen, Mustafa-Muhsin Macit; *Türk Edebiyatında Tevhidler*, Türkiye Diyanet Vak. Yay., Ank., 1992.
- İzmir *Kültür Envanteri Tire*, TC İzmir Valiliği İl Özel İdaresi Kült. Yay., İzmir, 2001.
- Kaplan, Mahmut; *Hayriye-i Nâbî (İnceleme-metin)*, Atatürk Kült. Dil ve Tar. Yük. Kur. Atatürk Kült. Mer. Yay., Ank., 1995.
- Kara, Mustafa; "Osmanlılarda Tasavvuf ve Tarikatlar", *Osmanlı Ansiklopedisi*, c. I, s. 169-263.
- _____ ; "Gülşeniye", *DİA*, c. XIV, s. 256-259.
- _____ ; "Gülşeniye ve Güldeste", *Dergâh*, c. X, S. 110, s. 8-11.
- _____ ; *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, Dergâh Yay., 5. bs., Kasım 1999.
- _____ ; *Metinlerle Osmanlılarda Tasavvuf ve Tarikatlar*, Sır Yay., İst., Haziran 2004
- _____ ; *Türk Tasavvuf Tarihi Araştırmaları Tarikatlar-Tekkeler-Şeyhler*, Dergâh Yay., 1. bs., Şubat 2005.
- Karabey, Turgut; *Âşık Çelebi Meşâ'irü'ş-şu'arâ, Açıklamalı İsimler Eserler İndeksi*, Basılmamış Doktora Ön Çalışması, Erzurum, 1978.
- _____ ; *Ahmed Paşa, Hayatı, Sanatı, Eserleri*, Akçağ Yay., 1. bs., Ank. 1996.
- Karaman, Nihal Nomer; *Cemâlî Dîvânı*, Kitabevi, İst., Temmuz 2002.
- Karasakaloğlu, Nuri;" *Dil-güşâ (Giriş-Metin-İndeks)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Ü. SBE, Erz., 1998.

- Kaşgarlı Mahmut; *Divanü Lûgat-it- Türk Tercümesi*, c. III, Çev Besim Atalay, TDK Yay., 4. bs., Ank., 1999.
- Kaşgarlı Mahmûd; *Divanü Lügâti't-Türk*, Çev S. Erdi, S. T. Yurteser, Kabalcı Yayınevi, 1. bs., İst., Mayıs 2005.
- Kaya, Mahmut; "Kasîdetü'l-bürde", *DİA*, c. XXIV, s. 568-569.
- Koca, Ferhat; "el-Ferâ'izü's-Sirâciyye", *DİA*, c. XII, s. 367-368.
- Kocatürk, Vasfî Mahir; *Türk Edebiyatı Tarihi*, Edebiyat Yayınevi, Ankara, 1970.
- Kortantamer, Tunca; *Eski Türk Edebiyatı; Makaleler* haz. Şerife Yağcı-Fatih Ülken, Kült. Bak. Yay., 1. bs., Ank., 2004.
- Köksal, M. Fatih; Seyyid Nesîmî'nin Bilinmeyen Tuyuğları", *Journal of Turkish Studies – Türklük Bilgisi Araştırmaları (Âgâh Sırrı Levend Hatıra Sayısı I)*, (2000), Harvard University, 24, s. 187-208.
- _____ ; Nazire Kavramı ve Klâsik Türk Şiirinde Nazire Yazıcılığı", *Diriözler Armağanı, Prof Dr. Meserret Diriöz ve Haydar Ali Diriöz*, Bizim Büro Basımevi, Ank. 2003, s. 215-290.
- Köprülü, M. Fuad; *Edebiyat Araştırmaları*, 2, Ötüken Neşriyat, İst., 1989.
- _____ ; *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ötüken Neşriyat, 4. bs., [İst.], 1986.
- Kufralı, Kasım; "Gülşenî", *İA*, c. IV, MEB Yay., İst., 1998, s. 835-836.
- Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli haz. Prof. Dr Ali Özek v. dğr., Ank. , 1993,
- Kurnaz, Cemâl; *Türkiye-Orta Asya Edebî İlişkileri*, Akçağ Yay., 1. bs., Ank., 1999.
- Kut, Günay; *Heşt Bihişt, Sehi Beg Tezkiresi*, Harvard Ü. Basımevi, 1978.
- _____ ; "Lâmiî Çelebi", *DİA*, c. XXVII, s. 96-97.
- Kut, Turgut; "Kaside-i bür'e", *TDED*, c. V, s. 213-214.
- Küçük, Sabahattin; *Bâkî Dîvânı*, TDK Yay., 1. bs., Ank., 1994.
- Kükey, Mazhar; *Uygulamalı Örneklerle Türkçede Fiiller*, Ongun Kardeşler Matbaası, Ankara.
- Levend, Âgâh Sırrı ; *Ümmet Çağı Türk Edebiyatı*, Diyanet İşl. Baş. Yay., Ank., 1962.
- _____ ; *Divan Edebiyatı, Kelimeler ve Remizler; Mazmunlar ve Mefhumlar*, Enderun Kitabevi, 4. bs., İst., 1984.
- _____ ; *Türk Edebiyatı Tarihi*, I, TTK Yay., 4. bs., Ank., 1998.

- Mansuroğlu, Mecdut; “Şeyyad Hamza'nın Doğu Türkçesine Yaklaşan Manzumesi”, *TDAY Bellekten*, 1956, s. 125-144.
- Macit, Muhsin; “Nesimi'nin Şiirinde Âhengi Sağlayan Unsurlardan Tekrarlar Üstüne Bir Deneme”, *Yönelişler* (Temmuz 1990), S. 48, s. 26-36.
- _____ ; “Molla Câmî'nin Osmanlı Edebiyatına Tesiri I”, *Erdem*, c. VII, (Ocak 1991), S. 20, s. 519-529.
- _____ ; *Divân Şiirinde Âhenk Unsurları*, Akçağ Yay., 1. bs., Ank., 1996.
- _____ ; *Cihanşah ve Türkçe Şiirleri*, Grafiker Yay., 1. bs., Ank., 2002.
- _____ ; “Azerî Sahası Türk Tasavvuf Edebiyatı
<http://askzemberegi.sitemynet.com/azeri.htm>
- Mazıoğlu, Hasibe; “Türk Edebiyatı, Eski”, *TA*, c. XXXII, 1983, s. 80-134.
- Mehmed Süreyya; *Sicill-i Osmanî*, I-VI, haz. Nuri Akbayan-S. A. Kahraman, Tarih Vak. Yurt Yay., İst., Haziran 1996.
- Mengi, Mine; *Mesîhî Divanı*, Atatürk Kült., Dil ve Tar. Yük. Kur. Atatürk Kült. Merk. Yay., Ank., 1995.
- _____ ; “Eski Edebiyatımızdaki Bazı İnsan Tipleri”, *Divan Şiiri Yazıları*, Akçağ Yay., 1. bs., Ank., 2000.
- Merçil, Erdoğan; “Aydinoğulları”, *DİA*, c. IV, s. 239-241
- Mermer, Ahmet; *Karamanlı Aynî ve Dîvânı*, Akçağ Yay., 1. bs., Ank., 1997.
- Mevlânâ Celâleddin Rûmî, *Fîhi Mâ-fîh ve Mecâlis-i Seb'a'dan Seçmeler*, haz. Abdülbâkî Gölpınarlı, Kült. ve Tur. Bak. Yay., 2. bs., Ank., Eylül 1985.
- Muallim Naci; *Lugat-ı Nâci*, İst., 1987.
- Musabeyli, Azade Ertuğrul; *Dede Ömer Rûşenî'nin Eserleri (İlmî Tenkîdî Metni)*, (2 cilt), Redaktör: Cihangir Kahraman Vahidoğlu.
- Muslu, Ramazan; *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf [18. Yüzyıl]*, İnsan Yay., 1. bs., İst., Haziran 2003.
- Mutçalı, Serdar; *Arapça-Türkçe Sözlük*, İst., 1995.
- Mütercim Âsım Efendi; *Burhân-ı Kâtı*, haz. Recep Toparlı, Ank., 2000.
- Nefisî, Sa'îd; *Tarih-i Nazm u Nesr der İran ve der Zebân-i Fârsî*, II, İntişârât-ı Fûrûgî, [Tahran], 1363 hş.
- Ocak, Ahmet Yaşar; *Osmanlı İmparatorluğu'nda Marjinal Sûfilik: Kalenderiler (XIV-XVII. Yüzyıllar)*, TTK Yay., Ank., 1992.
- _____ ; *Osmanlı Toplumunda Zındıklar ve Mülhidler (15. -17. Yüzyıllar)*, Tarih Vak. Yurt Yay., [İst.], Temmuz 1998.

- Okumuş, Ömer; “Câmi, Abdurrahman”, *DİA*, c. VII, s. 94-99.
- Okur, Münevver; *Cem Sultan Hayatı ve Şiir Dünyası*, Kült. Bak. Yay., 1. bs., Ank., 1992.
- Onay, Ahmet Talât; *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, haz. Cemal Kurnaz, Türkiye Diyanet Vak. Yay., 1. bs., Ank., Ekim 1992.
- _____ ; *Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev’i*, haz. Cemal Kurnaz, Akçağ Yay., 1. bs., Ank., 1996.
- Onay, İsmail; “Mevlevî Şâirlerinin Şiirlerinde Mevlânâ ve Mevlevîlik”, *Türk Edebiyatı*, (Aralık 1991), S. 218, s. 33-34.
- Onur, Naci; *Yusuf u Züleyha, Hamdî*, Akçağ Yay., Ank., 1991.
- Öngören, Reşat; *Osmanlılar’da Tasavvuf; Anadolu’da Sûfîler, Devlet ve Ulemâ (XVI. Yüzyıl)*, İz Yay., İst., 2000.
- Özdamar, Mustafa; *Pîrân*, Kırkkandil Yay., İst., Haziran 2005.
- Özkan, Mustafa; *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, İst., 2000.
- Öztuna, Yılmaz; *Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi*, c. II, Kült. Bak. Yay., Ank., 1990.
- Paçacıoğlu, Burhan; *Orta Türkçe Karahanlı Harezmi Kıpçak ve Eski Anadolu Türkçesi*, Dilek Ofset Matbaası, Sivas 1995.
- Pakalın, Mehmet Zeki; *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, (3 cilt), Millî Eğitim Basımevi, 3. bs., İst., 1983.
- Pala, İskender; *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, İst., 2004.
- _____ ; *Hakanî Mehmet Bey, Hilye-i Saadet*, Kapı Yay., 3. bs., Şubat 2005.
- Pala, İskender-Mustafa Kutlu; “Melihî”, *TDEA*, c. VI, s. 241-242.
- Pekolcay, Neclâ; *Süleyman Çelebi, Mevlid*, Dergâh Yay., 2. bs., Ekim 1992.
- Pervâne b. Abdullah, *Mecmu’ atü’n-nezâ’ir*, Topkapı Sarayı Ktp. Bağdat 406.
- Redhouse, James W. ; *Turkish and English Lexicon*, Çağrı yay., İst., 1992.
- Sâdık Vicdânî; *Tarikatler ve Silsileleri (Tomâr-ı Turûk-ı ‘Aliyye)*, haz. İrfan Gündüz, Enderun Kitabevi, 1995.
- Saraç, M. A. Yekta; *Klâsik Edebiyat Bilgisi, Belâgat*, R Yay., İst., 2000.

Sertkaya, O. Fikri; “Osmanlı Şâirlerinin Çağatayca Şiirleri”, *TDED*, c. XVIII, s. 133-138.

_____ ; “Osmanlı Şâirlerinin Çağatayca Şiirleri II”, *TDED*, c. XIX, s. 171-184.

_____ ; “Osmanlı Şâirlerinin Çağatayca Şiirleri III ve Uygur Harfleri ile Yazılmış Bazı Manzum Parçalar I” *TDED*, c. XX, s. 157-184.

Sevgi, Ahmet; “Edebiyatımızda Mevlâna ve Mesnevî Tesiri”, *Konya'dan Dünya'ya Mevlâna ve Mevlevîlik*, Karatay Belediyesi Yay., Eylül 2002, 269-274.

Steingass; *Persian- English Dictionary*, Beirut, 1975.

Schimmel, Annemarie; *Tasavvufun Boyutları*, Adam Yayıncılık, 1. bs., Mart 1982, (448 s.).

Sungur, Necati; *Tâcî-zâde Cafer Çelebi'nin Heves-nâme'si (İnceleme-Tenkitli Metin)*, Basılmamış Doktora Tezi AÜ SBE, Ank., 1998.

Sümer, Faruk; “Akkoyunlular”, *DİA*, c. II, s. 270-274.

Süter, Şakir; “Güya En Büyük Bayram”, *Akşam*, 29.10.2004.

<http://www.aksam.com.tr/arsiv/aksam/2004/10/29/yazarlar/yazarlar16.html>

Şemseddin Sâmî ; *Kâmûs-ı Türkî*, İst., 1987.

_____ ; *Kâmûsu'l-a'lâm*, (6 Cilt), Ank., 1996.

Sertoğlu, Midhat, *Osmanlı Tarih Lûgati*, Enderun Kitabevi, 2. bs., İst., 1986.

Şeker, Mehmet; *Türk Kültüründe Tire*, Türkiye Diyanet Vak. Yay., Ank., 1994.

_____ ; *Rakib'e Dair*, Enderun Kitabevi, 1. bs., İst., 1995.

_____ ; *Sûfî yahut Zâhid Hakkında*, Enderun Kitabevi, 1. bs., İst., 1996.

Şentürk, Ahmet Atillâ-Ahmet Kartal; *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergâh Yay., 1. bs., Ekim 2004.

Şeyh Abdurrahim Karahisarî; *Tercüme-i Kasîde-i Bürde*, Yay. İsmail Hikmet Ertaylan, İst. Ü. Edeb. Fak. Yay., İst. 1960.

Şükûn, Ziyâ; *Farsça-Türkçe Lûgat*, (3 cilt), İst., 1996.

Tâhirü'l-Mevlevî; *Edebiyat Lûgati*, haz. Kemâl Edip Kürkçüoğlu, Enderun Kitabevi, 2. bs., İst., 1984.

Tarlan, Ali Nihat; *Mevlânâ*, Hareket Yay., 1. bs., İst., Şubat 1974.

_____ ; *Ahmet Paşa Divanı*, Akçağ Yay., Ank. 1992.

_____ ; *Necati Beg Divanı*, MEB Yay., 1. bs., İst. 1997.

- Tavukçu, Orhan Kemâl; *Halîlî, Firkat-nâme (inceleme-metin)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Ü. SBE, Erzurum, 1993.
- _____ ; *Ahmed Rıdvan, Hüsrev ü Şirin (inceleme-metin)*, Atatürk Ü., SBE, Erz., 2000.
- _____ ; “Aziz Mahmud Hüdâyî’nin Edebî Kişiliği”, *Üsküdar Sempozyumu*, c. I, 23-25 Mayıs 2003, İst., 2004, s. 276-284.
- _____ ; “Yunus Şiirlerini Ayırt Etmeye Yönelik Bazı Tespitler”, *Journal of Turkish Studies / Türklük Bilgisi Araştırmaları*, (2004), 28/II (IV), s. 59-84.
- Terbiyet, Muhammed Ali; *Dânişmendân-ı Âzerbâycân*, Nşr. Gulâm Rızâ Tabatabâyî Mecd, Sâzmân-i çâp u İntişârât-ı Vizâret-i Ferheng u İrşâd-ı İslâmî, [Tahran], 1377 hş.
- Tietze, Andreas; *Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı*, c. I., İst. -Wien, 2002.
- Timurtaş, Faruk K.; *Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük*, Enderun Kitabevi, İst., 1994.
- Tolasa, Harun; *Ahmet Paşa’nın Şiir Dünyası*, Atatürk Ü. Yay., Ank., 1973.
- Top, H. Hüseyin; *Mevlevî Usûl ve Âdâbı*, Ötüken Neşriyat, İst., 2001.
- Tökel, Dursun Ali; *Divan Şiirinde Harf Simgeciliği*, Hece Yay., 1. bs., Mayıs 2003.
- Tunç, Semra; “Dede Ömer Rûşenî Divanı’nda Söz ve Konuşma Âdâbı ile İlgili Hususlar”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, X, Selçuk Ü. Türkiyat Arş. Ens., Konya, 2001, s. 161-180.
- _____ ; “Dede Ömer Rûşenî”, http://turkoloji.cukurova.edu.tr/ESKI%20TURK%20%20EDEBIYATI/tunc_03.pdf
- Uçman, Abdullah; “XV. Yüzyıl Tekke Şiiri”, *Büyük Türk Klâsikleri*, c. III, Ötüken Neş. -Söğüt Yay., İst., 1986, s. 45-48.
- Uludağ, Süleyman; *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Kabalcı Yayınevi, (Genişletilmiş basım), Mart 2002
- Unat, Faik Reşat, *Hicri Tarihleri Miladi Tarihe Çevirme Kılavuzu*, TTK yay., 7. bs., Ank., 1994.
- Usûlî Divanı*, haz. Mustafa İsen, Akçağ Yay., Ank., 1990.
- Uzun, Mustafa; *Dede Ömer Rûşenî’nin Hayatı, Eserleri ve Miskinnâmesi*, Basılmamış Doktora Tezi, MÜ İlahiyat Fak., İst., 1982.

- _____ ; *Dede Ömer Rûşenî, Neynâme*, İst., 1990.
- _____ ; “Rûşenî” *TDEA*, VII, 1990, 361-363.
- _____ ; “Dede Ömer Rûşenî” *DİA*, c. IX, 1994, s. 81-83.
- _____ ; “Hilye”, *DİA*, c. XVIII, 1998, s. 44-47.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı; *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, TTK Yay., 4. bs., Ank., 1988.
- Ünal, Hidayet; *Rûşenî Ömer Dede'nin Çobân-nâme Mesnevisi (İnceleme-metin)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Ü. SBE, Erzurum, 2003.
- Ünver, İsmail; “İkilemelerle Yazılmış Dört Gazel”, *Türk Dili*, S. 483 (Haziran 1988), s. 291-297.
- Yahyâ Agâh b. Sâlih el-İst.î, *Tarikat Kıyafetlerinde Sembolizm*, Ocak Yayıncılık, 1. bs., [İst.], Kasım 2002.
- Yahyâ Bey, *Dîvan*, haz. Mehmed Çavuşoğlu, İst. Ü. Edeb. Fak. Yay., İst. 1977.
- “Yahyâ Bey”, *TDEA*, VIII, Ekim 1998, s. 542-544.
- Yavuz, Kemal; *Mevlânâ, Mesnevî-i Muradiye*, Kült. ve Tur. Bak. Yay., 1. bs., Ank., Ağustos 1982.
- _____ ; “Mesnevî-i Muradiyye'deki Fonetik Husûsiyetler”, *Atatürk Ü. FEF Arş. Der.* (1986), S. 15/2, s. 191-238.
- Yavuz, Orhan; *Kansu Gavri'nin Türkçe Dîvânı*, Selçuk Ü. Türkiyat Araş. Ens. Yay., Konya 2002.
- Yavuz, Yusuf Şevki; “Beyzâvî”, *DİA*, c. VI, s. 100-103.
- YAZICI, Tahsin; “Fetihten Sonra İst.'da İlk Halvetî Şeyhleri: Çelebi Muhammed Cemaleddin, Sünbül Sinan ve Merkez Efendi”, *Tasavvuf Kitabı*, haz. Cemil Çiftçi, Kitabevi, İst., Kasım 2003, 105-138.
- Yeniterzi, Emine; *Divan Şiirinde Na't*, Türkiye Diyanet Vak. Yay, Ank., 1993.
- Yılmaz, Mehmet; *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler*, İst., 1992
- Yınanç, Mükrimin Halil; “Akkoyunlular”, *İA*, c. I, İst., 1993, s. 251-270.
- Yücel, Bilâl; *Mahmud Paşa, Adnî Divanı*, Akçağ Yay.
- Zebîhullâh-ı Safâ, *İran Edebiyatı Tarihi*, I, Çev Hasan Almaz, Nüsha Yay., 1. bs., [Ank.], Temmuz 2002.
- Ziya Paşa; *Terci-i Bend, Terki-i Bend*, haz. Hüseyin Yorulmaz, Çıdam Yay., İst. 1992.

DİZİN

- Abdurrahim-i Karahisari, 17
Adlî, 14
Adnî, 12, 304
Âfitâbî, 14
Âgâz-ı Kitâb-ı Merâtib-i Seb'a, 45
Âhiret-nâme, 118
Ahmed Şemseddin, 31
Ahmet Paşa, 12, 13, 20, 75, 76, 77, 78, 79, 88, 92, 99, 287, 302, 303
Akşemseddin, 12, 296
Alaaddin Ali, 23, 29
Ali Çelebi, 13
Ali Şîr Nevâyî, 12, 77, 93
Ârifî, 83, 84
Âsâr-ı 'Aşk, 43, 44
Âşık Ahmet, 15
Âşık Yûnus, 86
Atâyî, 13
Baba Nimetullah, 27, 28
Bağdatlı Rûhî, 85, 293
Bâğ-ı Şimâl, 26
Bâkî, 12, 14, 59, 61, 79, 84, 85, 297, 298, 299
Belâgat-nâme, 15
Câm-ı cem-âyin, 37
Câmî / Molla Câmî, 12, 16, 22, 77, 80, 83, 88, 295, 300
Cemâl-i Halvetî, 15
Cemşîd ü Hurşîd, 13
Cihân Şah, 26
Cüveynî, 15
Çandarlı İbrahim Paşa, 21, 293
Çoban-nâme, 17, 39, 40, 44, 70, 93, 115, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 294
Dede Efendi, 86
Dede Ömer Rûşenî, 1, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 31, 32, 34, 35, 36, 38, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 89, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 102, 105, 107, 110, 112, 113, 115, 116, 119, 121, 124, 126, 287, 294, 300, 303, 304
Deli Birâder, 15
Dil-güşâ, 45, 299
Ebussuûd Efendi, 35
el-Ferâ'izü's-Sirâciyye, 46, 299
el-Mevlâ İbrahim b. Ni'metullah b. Rûşenî-zâde, 29
Esrâr-nâme, 45
Eşrefoğlu Rûmî, 15, 86, 93, 296
Fâl-ı Reyhân-ı Sultan Cem, 13
Fasîh, 93, 94, 295
Fâtih Sultan Mehmed, 11, 12, 16, 17, 74, 77, 294, 295, 299
Fedâyî, 15
Ferheng-i Suhanverân, 28
Ferîdî, 79
Ferişteoğlu, 118
Fusûs, 32
Fuzûlî, 84, 85, 293, 298
Fürkat-nâme, 17
Gazâlî bkz. Deli Birâder
Gazneli Mahmut, 11
Gidâ-yı rûh, 15
Gül-i Sad-berg, 14
Gülşenî bkz. İbrahim Gülşenî
Gülşen-i Tevhid, 46
Gülşenî-i Saruhânî, 45
Hacı Bayram-ı Velî, 15
Hadım Ali Paşa, 14
Hâfız, 13, 80
Hâletî, 117
Halil Sultan, 26
Hamdullah Hamdi, 16
Harîmî, 15
Harîrî, 15, 23, 26, 297
Hâşiye alâ Envâri't-Tenzil ve Esrâri't-Te'vil, 42, 43
Hatipoğlu, 16
Hayretî, 73, 82, 295
Hazâ Kitab-ı Rûşenî (Aydınlık Kitabı), 46
Heft-bâb, 45
Heybetî, 35
Hızır Bâlî, 23
Hızrî, 79

İbrahim Efendi, 16, 29, 117
İbrahim Gülşenî, 17, 25, 26, 35, 36,
45, 46, 70, 73, 76, 77, 78, 80, 81,
82, 86, 89, 115, 120, 293, 294, 295,
296, 299
İbrahim Muhammed b. Hacı İbrahim
b. Şeyh Şihâbeddin b. Aydoğmuş,
35
İbrahim Tennûrî, 15
İskender-i Şirâzî, 92
Kadı Beyzâvî, 42
Kadı Burhaneddin, 74, 92
Kadı Hasan, 25
Kalem-nâme, 41, 44, 62, 115, 119,
120, 121, 123
Kandî, 15
Kansu Gavrî, 36, 77, 78, 304
Kaside-i Bürde, 17, 43, 50, 88
Kaside-i subhiyye, 38
Kebîri, 79
Kemâl Ümmî, 15, 93
Kıssa-i Çoban bâ Mûsâ, 39
Kıssa-nâme, 45
Kıyâfet-nâme, 16
Kitâb-ı Dil-güşâ-yı Rûşenî, 45
Kitâb-ı Merâtib-i Seb'a, 118
Kitâb-ı Mevlânâ, 44, 70
Latîfî, 13, 22, 23, 83, 294
Leylâ ve Mecnûn, 16
Lutfî, 92
Ma'nevî, 36, 70
Mahmud Paşa, 13, 15, 304
Makâmî, 14
Manisalı Serîrî, 15
Manzume-i Rûşenî, 44
Mehmed Üsküdârî, 86
Melihî, 12, 21, 52, 77, 88
Mesihî, 13
Mesihî Dîvânı, 14
Mesnevî, 16
Mesnevî-i Murâdî, 16
Mevlânâ, 16, 17, 18, 21, 35, 36, 39,
41, 48, 68, 70, 71, 72, 80, 86, 88,
92, 93, 109, 118, 287, 294, 295,
296, 300, 301, 302, 304
Mevlid, 16, 301
Mihri Hatun, 14
Miskinlik Kitâbı, 40, 41, 43, 44, 51,
70, 93, 115, 117, 118, 119, 120,
121

Miskin-nâme bkz. *Miskinlik Kitâbı*
Molla Pîrî bkz. Pîrî-i Erzincânî
Mu'înî, 16, 68
Muhammed b. Muhammed es-
Secâvendî, 46
Muhammed Hamîdüddin Cemâlî el-
Behrî, 31
Muhammediyye, 16
Muhibbî, 79
Mustafa bin Mustafa, 120
Muzafferiye Zaviyesi, 26
Münîrî İbrahim Çelebi, 14
Na'î, 86
Nazmî, 79, 83
Necâtî Bey, 12, 76, 79, 86, 88, 211,
297
Nesîmî, 68, 73, 74, 75, 88, 92, 287,
293, 299
Nevâ'î bkz. Ali Şîr Nevâyî
Ney-nâme, 17, 41, 44, 70, 115, 117,
118, 119, 120, 121, 294
Nimetullah Efendi, 29
Nizâmî, 13, 297, 298
Nûrî, 83, 84
Oğuz-nâme, 37
Ömer Halvetî, 31
Penahî, 14
Pend-nâme, 44, 45
Pir Mehmed Erzincânî bkz. Pîrî-i
Erzincânî
Pîrî-i Erzincânî, 45, 118
Piyâle Bey, 15
Râz-nâme, 45
Resmî, 15
Revânî Çelebi, 83
Reyyî Halil Konevî, 46
Risâle fi't-tecvîd ve fi't-tasavvuf, 43
Rûşenî bkz. Dede Ömer Rûşenî
Rûşenî Külliyyâtı, 44, 120, 86, 124
Rûşenîzâde, 29
Rûşenî-zâde Zuhûrî, 29
Sadrazam Mahmud Paşa, 12, 15
Sâfî, 15
Sarica Kemal, 15
Sehî Bey, 15, 20, 21, 44
Selçuk Hatun bkz. Selçuk Şah
Begüm
Selçuk Şah Begüm, 26, 28
Selman-ı Savecî, 13
Sevdâyî, 15

Seyahat-nâme, 29
Seyyid Seyfullah Nizamoğlu, 86
Sezâyî-i Gülşenî, 73, 78
Sicill-i Osmânî, 28, 30
Silsile-nâme, 38, 42, 115, 117, 118,
119, 120, 121
Sultan Cem, 13, 37
Sultan II. Bayezid, 13, 14, 80
Sultan II. Murad, 13, 16, 21
Sultan Kayıtbay, 36
Sultan Selim, 15
Sultan Sencer, 11, 14
Süleyman Çelebi, 16, 301
Şah Haydar, 24
Şah İsmail, 18, 29, 32, 36
Şahkulu, 14
Şahin Halvetî, 36
Şehrengiz, 14
Şemseddin Ahmed b. Ebî'l-Berekât
Muhammed b. Hasan ez-Zilî, 31
Şemsiyye, 16
*Şerhü'l-keîâmî İstibsâri'l-basire alâ
Basari'l-kalb*, 29
Şeyh Bedrettin, 32
Şeyh Cüneyd, 32
Şeyh Ebu Abdirrahman Muhammed
Demirtaş, 36
Şeyh Hasan b. Mahmud Bayatî, 36,
37
Şeyh Muhyiddin Karamanî, 35
Şeyh Necmüddin, 28
Şeyh Safiyüddin, 32
Şeyh Sinan, 119

Şeyh Şiblî, 40
Şeyhülislâm Yahyâ, 94
Şeyyâd Hamza, 95
Tâcî-zâde Cafer Çelebi, 14, 22, 302
Tarîkat-nâme, 43
Terceme-i Ferâ'izü's-Secâvendî, 46
Terceme-i Kand-i Nebât, 44
Tuhfe, 20, 21, 28
Tuhfe-i Gevher-nizâm, 46
Tuhfetü'l-uşşâk, 16
Umur Bey, 20, 21
Uryanî Mehmed Dede, 83
Uzun Firdevsi, 15
Uzun Hasan, 17, 24, 25, 26, 27
Vahdet-nâme, 17
Vesîletü'n-necât, 15
Visâlî, 15
Yahyâ Bey, 83, 304
Yahyâ Şirvânî, 23, 24, 31, 98, 115
Yakup Bey, 26
Yazıcıoğlu Selahaddin'in oğlu
Mehmed Efendi, 16
Yesevî, 72
Yıldırım Bayezid, 13, 21
Yûnus Emre, 72, 73, 88, 95
Yûnus bkz. Yûnus Emre
Yûsuf u Züleyha, 16, 17, 301
Yûsuf-ı Sîneçâk, 78, 82
Zârî, 79
Zeynep, 14
Ziya Paşa, 85, 304
Ziyâyî, 83, 84